

Nr 227.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag angående ändring av lagen den 6 juni 1924 (nr 361) om samhällets barnavård och ungdomsskydd (barnavårdslag), m. m.; given Stockholms slott den 23 februari 1945.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för denna dag,

dels föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till lag angående ändring av lagen den 6 juni 1924 (nr 361) om samhällets barnavård och ungdomsskydd (barnavårdslag) ävensom till lag angående ändrad lydelse av 32 § lagen den 14 juni 1918 (nr 422) om fattigvården,

dels anhålla om riksdagens yttrande över härvid fogade förslag till förordning om ändrad lydelse av 7 § stadgan den 29 maj 1931 (nr 172) angående enskilda sjukhem och förlossningshem,

dels ock föreslå riksdagen att bifalla de förslag i övrigt, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Gustav Möller.

F ö r s l a g

till

L a g

angående ändring av lagen den 6 juni 1924 (nr 361) om samhällets barnavård och ungdomsskydd (barnavårdslag).

Härigenom förordnas, att 2 § 1 och 2 mom. samt 17, 18, 20, 21, 33, 34, 39—42, 49—53, 55—57, 59, 60, 73, 80 och 86 §§ lagen den 6 juni 1924 om samhällets barnavård och ungdomsskydd (barnavårdslag)¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives, att till 85 § sagda lag skall fogas ett nytt moment, betecknat 3 mom., av nedan angiven lydelse, att i samma lag skola införas sex nya paragrafer, betecknade 41 a, 42 a, 42 b, 51 a, 60 a och 80 a §§, av nedanstående lydelse, att i nämnda lag rubrikerna till 5 och 7 kap. ävensom underrubrikerna näst före 39, 51 och 59 §§ skola erhålla ändrad lydelse på sätt framgår av det följande, samt att näst före 60 a § skall insättas en underrubrik av lydelse som nedan angives.

2 §.

1 mom. Barnavårdsnämnden har — — — dess åtgärder.

Särskilt åligger det nämnden

att, i fall som avses i 22 §, taga befattning med misshandlade, vanvårdade eller för annan fara till hälsan utsatta barn samt barn, som äro vanartade eller i fara att bliva vanartade, ävensom ungdom, som befinnes föra ett oordentligt, lättjefullt eller sedeslöst liv eller eljest visat svår oart;

att, på sätt i 29 § stadgas, omhändertaga nödställda, sjuka och värlösa barn;

att, enligt bestämmelserna i 42 och 42 a §§ samt de närmare föreskrifter Konungen meddelar, övervaka de inom kommunen förefintliga barnavårdsanstalternas verksamhet; samt

att, enligt bestämmelserna i 7 kap. och de närmare föreskrifter Konungen meddelar, öva kontroll över fosterbarnsvården.

Jämväl i — — — och handhavande.

Hurusom den — — — i kommunallagarna.

2 mom. Barnavårdsnämnden bör verka för förbättrad barn- och ungdomsvård och i sådant syfte, i den mån förhållandena därtill föranleda, söka främja tillkomsten och utvecklingen av barnavårdsanstalter ävensom andra åtgärder till barns och ungdoms välfärd.

¹ Senaste lydelse, se beträffande 2 § 1 mom. SFS 1944:168, beträffande 2 § 2 mom. SFS 1936:266, beträffande 18, 20, 40 och 73 §§ SFS 1934:204, beträffande 21 § SFS 1937:387 samt beträffande 41, 42 och 59 §§ SFS 1931:171.

17 §.

Vill någon — — — eller ordföranden.

Kommunal myndighet, befattningshavare i statens, landstingets eller kommunens tjänst så ock i dylik tjänst ej anställd läkare, sjuksköterska eller barnmorska hava att, då de i sin verksamhet erhållit kännedom om förhållanden, som böra föranleda nämndens ingripande, ofördröjligen göra anmälan därom.

18 §.

Har hos — — — nämndens överläggning.

Förekommer anledning antaga, att vanart eller annat missförhållande är beroende på eller förenat med sjukdom eller kroppslig eller andlig brist eller svaghet hos barnet, skall, till utrönande av behovet av ingripande och de lämpliga formerna därför, läkares yttrande inhämtas. För sådant ändamål må central för psykisk barn- och ungdomsvård anlitas. Har yttrande inhämtats av läkare, som icke är knuten till sådan central, skall, om denne så finner erforderligt, hänvändelse ske till dylik central, som må vara upprättad av vederbörande landsting. Nämnden har härvid i fall av behov att medverka till att den, mot vilken ingripande ifrågasättes, för undersökning eller observation inställes å centralen. Läkares yttrande skall ock inhämtas, där missförhållande kan antagas bero på sjukdom hos föräldrarna eller annan, som vistas i hemmet.

Därest ingripande — — — i överläggningen.

Påkallas ingripande — — — befrämjas därigenom.

Därest utredning — — — i ärendet.

Tillhör den — — — i ärendet.

20 §.

Länsstyrelserna hava — — — omständigheterna påkallas.

Vid sin befattning med kommunernas barnavård skola länsstyrelserna hava biträde av barnavårdskonsulenter och barnavårdsassistenter, vilka jämväl skola hava till uppgift att tillhandagå med upplysningar och råd rörande barnavården. Befattningen som barnavårdskonsulent skall innehavas av fattigvårdskonsulent, varom förmäles i lagen om fattigvården. Konungen utfärdar instruktion för fattigvårdskonsulenterna i deras egenskap av jämväl barnavårdskonsulenter samt meddelar närmare bestämmelser angående barnavårdsassistenternas verksamhet.

Där så — — — ungdoms vård.

21 §.

Jämte det övervakande av samhällets barnavård, som enligt 20 § åligger länsstyrelserna, ankommer det på socialstyrelsen att med biträde av statens inspektör för fattigvård och barnavård verka för barnavårdens ändamåls-

enliga ordnande och främja dess utveckling. Verksamheten vid barnavårdsanstalter varom i 5 kap. sägs skall stå under socialstyrelsens tillsyn. I fråga om socialstyrelsens och inspektörens åligganden i här nämnda hänseenden meddelar Konungen närmare föreskrifter.

Angående tillsyn — — — förordnar Konungen.

33 §.

Kan avgörande ej omedelbart träffas rörande den för omhändertaget barn lämpligaste vårdformen, bör barnet, där så kan ske, tills vidare intagas i *upptagningshem*, varom förmäles i 5 kap. Står plats å upptagningshem inom landstingsområdet ej omedelbart till buds, må barnet för tillfället intagas i anstalt, som omförmäles i 31 § lagen om fattigvården, men må ej utan medgivande av länsstyrelsen vårdas därstädes under längre tid än en månad.

34 §.

1 mom. Omhändertaget barn, som icke är vanartat, skall, där ej särskilda omständigheter annat föranleda, utackorderas i ett för ändamålet lämpat *enskilt hem*.

Utackordering får — — — rättigheter angivas.

2 mom. Föranleda särskilda — — — 5 kap.

3 mom. Nämnden skall övervaka, att den, som mottagit barn till vård, fullgör sina skyldigheter. Nämnden bör även med uppmärksamhet följa barnets utveckling och verka för att det erhåller den utbildning, som med hänsyn till barnets anlag och övriga omständigheter finnes lämplig.

Har barnet överlämnats till barnhem inom annan kommun, skall anmälan härom ofördröjligen göras hos barnavårdsnämnden därstädes.

5 kap. Om barnavårdsanstalter och skyddshem.

Barnavårdsanstalter.

39 §.

1 mom. Med barnavårdsanstalt förstås i denna lag för barns vård och uppfostran avsedd anstalt, som ej är att hänföra till sjukhus, sjukhem, anstalt för abnorma eller vanföra, skyddshem, allmän uppfostringsanstalt eller skoldistrikt tillhörigt skolhem.

2 mom. Särskilda former av barnavårdsanstalter äro barnhem, barnkolonier och anstalter för halvöppen barnavård.

Särskilda former av *barnhem* äro

a) *spädbarnshem*, för vård av späda barn, vilka icke åtföljas av sina mödrar;

- b) *mödrahem*, för vård huvudsakligen av späda barn med deras mödrar;
- c) *upptagningshem*, för tillfällig vård och uppfostran samt observation av barn, som fyllt ett år;
- d) *barnhem för varaktig vård*, för vård och uppfostran under längre tid av barn, som fyllt ett år.

Barnkolonier äro barnavårdsanstalter för sluten vård och uppfostran av barn under sommaren eller eljest under viss begränsad del av året.

Anstalter för halvöppen barnavård äro barnavårdsanstalter för vård och uppfostran av barn under begränsad del av dygnet.

40 §.

För varje landstingsområde skall Konungen, efter förslag av landstinget, fastställa plan för barnhemsvårdens ordnande inom området. I planen skola upptagas barnhem till sådant antal och av sådan art, att inom området förefintliga behov av olika slag av barnhemsvård bliva tillgodosedda på ett ändamålsenligt sätt. Jämväl ändring av planen fastställas av Konungen.

I den mån annan icke drager försorg därom, skall det åligga landsting att anordna och driva barnhem, som finnas upptagna i den i första stycket omförmälda planen. Det åligger ock landstinget att, i den mån erforderliga medel icke annorledes tillhandahållas, bestrida kostnaderna för anordnande och drift av annan tillhöriga barnhem, som upptagits i planen, försåvitt deras vårdplatser äro avsedda för landstingsområdets gemensamma behov.

41 §.

1 mom. Ämnar kommun eller landsting upprätta barnhem, skall plan för hemmet och dess verksamhet underställas Konungen eller, efter Konungens bestämmande, socialstyrelsen. Planen må icke godkännas, med mindre hemmet med hänsyn till belägenhet, utrymme, utrustning och övriga förhållanden befinnes vara så beskaffat, att där intagna barn kunna erhålla tillfredsställande vård och uppfostran.

2 mom. Önskar annan än kommun eller landsting upprätta barnhem, skall tillstånd därtill sökas hos Konungen eller, efter Konungens bestämmande, hos socialstyrelsen. Tillstånd må ej lämnas, med mindre hemmet med hänsyn till belägenhet, utrymme och utrustning befinnes vara så beskaffat, att där intagna barn kunna erhålla tillfredsställande vård och uppfostran, samt med hänsyn till hemmets ledning, personal och ekonomiska förhållanden trygghet kan anses föreligga för hemmets ändamålsenliga skötsel.

Om lämnat — — — års ålder.

På Konungen eller, där Konungen så bestämmer, socialstyrelsen ankommer att pröva, huruvida för barnhem, som avses i detta moment, skall finnas reglemente, samt fastställa sådant.

3 mom. Innan barnkoloni eller anstalt för halvöppen barnavård första gången träder i verksamhet, skall anmälan därom göras hos socialstyrelsen

samt hos barnavårdsnämnden i den kommun, där anstalten är avsedd att drivas.

4 mom. Vad i 1—3 mom. stadgas skall äga motsvarande tillämpning, där den som driver barnavårdsanstalt vill flytta denna till annan lägenhet, utvidga anstalten eller vidtaga större förändring beträffande densamma eller där ombyte av innehavare skall ske.

41 a §.

1 mom. Medgivande till intagning i barnhem lämnas för varje särskilt fall av hemmets styrelse eller, om sådan icke finnes, av dess innehavare eller ock av den, som därtill förordnats av styrelsen eller innehavaren. Är hemmet helt eller till huvudsaklig del avsett för landstingsområdes gemensamma behov, skall före intagningen, där så kan ske, samråd äga rum med barnavårdsassistenten.

Angående beslut om intagning i barnhem för varaktig vård skall den som meddelat beslutet ofördröjligen göra anmälan till barnavårdsassistenten. Sådan anmälan är dock ej erforderlig, där barnavårdsassistenten vid samråd jämlikt första stycket tillstyrkt intagningen.

2 mom. Styrelse för barnhem eller, om sådan icke finnes, hemmets innehavare skall före den 15 januari och den 15 juli varje år till barnavårdsassistenten lämna skriftlig uppgift å de vid nästföregående halvårsskifte i barnhemmet intagna barn, som åtnjutit barnhemsvård i sammanlagt över ett år.

3 mom. Länsstyrelsen äger, där det med hänsyn till barnets bästa finnes erforderligt, förordna att barn, som intagits i visst barnhem, icke vidare må vårdas därstädes.

42 §.

1 mom. Barnavårdsnämnden skall noggrant tillse, att verksamheten vid envar barnavårdsanstalt inom kommunen bedrives med iakttagande av gällande bestämmelser samt att förhållandena vid anstalten äro sådana, att där intagna barn erhålla tillfredsställande vård och uppfostran och, vad angår barnhem, erforderlig vård vid sjukdom. Särskild uppmärksamhet skall ägnas vården av späda barn. I den mån så prövas påkallat, har nämnden att låta verkställa undersökning av förhållandena i barnavårdsanstalt.

Finner barnavårdsnämnden, att barn, som överlämnats till barnhem inom kommunen av barnavårdsnämnden i annan kommun, ej erhåller tillfredsställande vård och uppfostran eller att det genom vanart utövar menlig inverkan på andra barn, skall underrättelse härom ofördröjligen meddelas den nämnd, som överlämnat barnet till barnhemmet. Leder sådan underrättelse icke till åsyftad verkan, må barnavårdsnämnden antingen själf vidtaga åtgärd, som för varje fall är i denna lag stadgad, eller ock om förhållandet göra anmälan hos länsstyrelsen för åtgärd, som ankommer på denna myndighet.

2 mom. I den mån så provas lämpligt, må socialstyrelsen tills vidare medgiva barnavårdsanstalt befrielse från den i 1 mom. föreskrivna tillsynen. Medgivande skall avse bestämd lägenhet; och må för detsamma uppställas de villkor, som provas erforderliga.

42 a §.

1 mom. Där barnavårdsnämnd efter anmälan jämlikt 17 § eller eljest finner, att barnavårdsanstalt inom kommunen icke lämnar tillfredsställande vård eller uppfostran eller att för anstalten gällande bestämmelser åsidosättas eller att anledning eljest föreligger till anmärkning mot anstalten, dess personal eller verksamhet, har nämnden att genom lämpliga föreställningar hos anstaltens styrelse eller innehavare söka åstadkomma rättelse. Leda dessa åtgärder icke till åsyftad verkan eller drives barnhem, som avses i 41 § 2 mom., utan tillstånd eller finner nämnden, att meddelat tillstånd bör återkallas, har nämnden att anmäla saken hos länsstyrelsen.

Råda i barnavårdsanstalt sådana missförhållanden, att där intagna barn icke kunna utan fara för liv eller hälsa kvarbliva i anstalten, till dess länsstyrelsen eller socialstyrelsen hinner besluta i ärendet, har barnavårdsnämnden att tillse, att å anstalten intagna barn omedelbart skiljas därifrån samt att, där så erfordras, lämplig vård beredes dem. För detta ändamål må nämnden omhändertaga barnen och med dem förfara såsom med barn, vilka omhändertagits för samhällsvård. Beträffande sådant ärende skall vad i 31 § första stycket stadga äga motsvarande tillämpning.

Har anmälan jämlikt 17 § andra stycket gjorts om missförhållande i barnavårdsanstalt men underlåter barnavårdsnämnden att vidtaga de åtgärder, till vilka omständigheterna föranleda, har den som gjort anmälan att bringa förhållandet till länsstyrelsens kännedom.

2 mom. Finner länsstyrelsen, i anledning av anmälan eller eljest, att missförhållande som i 1 mom. sägs föreligger vid barnavårdsanstalt, har länsstyrelsen att ålägga anstaltens styrelse eller innehavare att vidtaga tjänliga åtgärder för missförhållandets avhjälpan. Länsstyrelsen skall underrätta socialstyrelsen om åläggande, som sålunda av länsstyrelsen meddelas, samt i övrigt om förhållanden i förevarande avseende av större vikt.

Finnes åläggande, som i nästföregående stycke avses, otjänligt eller utan verkan, ankommer det på socialstyrelsen att återkalla lämnat tillstånd till verksamhetens bedrivande eller meddela förbud mot barns mottagande å anstalten.

42 b §.

Närmare föreskrifter angående tillämpning av de i detta kapitel givna bestämmelserna om barnavårdsanstalter meddelas av Konungen.

7 Kap. Om fosterbarnsvård m. m.

49 §.

1 mom. Barn under sexton år, som fostras i annat enskilt hem än hos föräldrarna eller särskilt förordnad förmyndare, vilken har vårdnaden om barnet, benämnes i denna lag *fosterbarn* och står under barnavårdsnämndens tillsyn i enlighet med bestämmelserna i detta kapitel.

Barnavårdsnämnden äger, om särskilda skäl därtill föreligga, beträffande fosterbarn besluta, att barnet skall under viss tid, högst två år, efter uppnådda sexton års ålder stå under barnavårdsnämndens tillsyn på sätt gäller om fosterbarn; dock att barnet icke må omhändertagas av barnavårdsnämnden i enlighet med vad i 55 § 1 mom. stadgas.

2 mom. Då särskilda omständigheter därtill föranleda, äger barnavårdsnämnden eller, i brådskande fall, dess ordförande besluta, att barn under sexton år, vilket vistas i annat enskilt hem än hos föräldrarna eller förmyndare, som ovan sägs, men ej är jämlikt 1 mom. att hänföra till fosterbarn, skall tills vidare anses såsom sådant; och skall i dylikt fall vad i detta kapitel och i 73 § är stadgat äga tillämpning. Då sådant beslut meddelas av ordföranden, skall anmälan därom göras vid nästa sammanträde hos nämnden, som prövar, huruvida beslutet skall äga bestånd.

3 mom. I denna lag förstås med

fosterhem: enskilt hem, vari fosterbarn mottagits, samt

barnafostrare: den, som i fosterhem mottagit fosterbarn.

50 §.

Bestämmelserna i detta kapitel äga ej tillämpning å barn, som omhändertagits av barnavårdsnämnd och vistas inom kommun, som utgör nämndens verksamhetsområde.

Ansökan och anmälan om mottagande av fosterbarn m. m.

51 §.

1 mom. Ej må någon i sitt hem såsom fosterbarn mottaga barn under ett års ålder, med mindre barnavårdsnämnden i den kommun, där hemmet finnes, lämnat tillstånd därtill. Ansökan om tillstånd skall göras av den, som ämnar mottaga barnet.

2 mom. Barn som är ett år eller äldre må icke mottagas i enskilt hem såsom fosterbarn förrän en vecka efter det anmälan därom gjorts hos barnavårdsnämnden i den kommun där hemmet finnes. Nämnden må dock medgiva att mottagandet må ske tidigare.

3 mom. Ansökan jämlikt 1 mom. och anmälan jämlikt 2 mom. skola innehålla uppgift om

- a) barnafostrarens namn och adress;
- b) dens namn och adress, som ämnar överlämna barnet.

Vid ansökan och anmälan eller inom den tid, nämnden förelägger, skall företes utdrag av födelse- och dopbok eller åldersbetyg rörande barnet samt lämnas redogörelse för villkoren för mottagandet av barnet ävensom uppgift om de förhållanden i övrigt, som hava betydelse för bedömande av fosterhemmets lämplighet.

4 mom. Då fosterhem flyttas till annan lägenhet inom kommunen, åligger det barnafostraren att därom göra anmälan hos barnavårdsnämnden, i stad eller köping med egen kommunalförvaltning inom två dagar och annorstädes inom en vecka.

5 mom. Flyttas fosterhem till annan kommun, är barnafostraren skyldig att hos dess nämnd göra anmälan i enlighet med vad i 3 mom. sägs inom den i 4 mom. angivna tiden.

Barnafostraren skall dessutom före avflyttningen göra anmälan därom hos barnavårdsnämnden i avflyttningskommunen med uppgift om den kommun, till vilken flyttning kommer att äga rum.

6 mom. Har fosterbarn avlidit eller har barnafostraren lämnat detsamma från sig, skall han hos barnavårdsnämnden göra anmälan därom, i stad eller köping med egen kommunalförvaltning inom två dagar och annorstädes inom en vecka, efter det barnet avlidit eller bortlämnats. Vid anmälan att fosterbarn överlämnats till annan, skall tillika uppgivas dennes namn och adress.

7 mom. Ansökan och anmälan varom i denna paragraf stadgas kan göras skriftligen eller muntligen och må ske, utom hos nämnden, även hos de i 17 § första stycket omförmälda personer.

51 a §.

Fosterbarn må ej mottagas av den, som lider av tuberkulos eller könsjukdom i smittsamt skede eller i vars hem vistas någon, som är behäftad med sådan sjukdom i smittsamt skede.

52 §.

1 mom. Då barnavårdsnämnd genom ansökan eller anmälan, som i 51 § sägs, eller på annat sätt erhållit kännedom om att någon ämnar i sitt hem mottaga eller redan mottagit fosterbarn, har nämnden att, såframt den icke redan äger noggrann kännedom om hemmet, ofördröjligen låta verkställa undersökning angående dess beskaffenhet.

2 mom. Ansökan jämlikt 51 § 1 mom. må ej bifallas, där ej barnavårdsnämnden med hänsyn till föreliggande omständigheter finner det kunna tagas för visst, att barnet kommer att hos sökanden erhålla tillfredsställande vård och uppfostran.

3 mom. Där nämnden i anledning av undersökning, varom i 1 mom. förmäles, eller eljest finner fara föreligga, att fosterbarn icke kommer att er-

hålla tillfredsställande vård och uppfostran hos någon, som kan antagas hava för avsikt att mottaga sådant barn, skall nämnden, om så erfordras, meddela förbud för honom att mottaga fosterbarn.

Befinnes lägenhet, som begagnas eller kan antagas komma att begagnas såsom fosterhem, vara hälsovådlig, må förbud av nämnden utfärdas mot fosterbarns mottagande i lägenheten.

53 §.

Barnavårdsnämnden har att öva noggrann tillsyn över alla fosterhem inom kommunen i syfte att trygga, att fosterbarn komma i åtnjutande av tillfredsställande vård och uppfostran samt, i händelse av sjukdom, den särskilda vård, som omständigheterna påkalla. Synnerlig uppmärksamhet skall ägnas åt vården av späda fosterbarn. Nämnden skall jämväl verka för att fosterbarn erhåller den utbildning, som med hänsyn till barnets anlag och övriga omständigheter finnes lämplig. I den mån så finnes påkallat har nämnden att låta verkställa undersökning av förhållandena i fosterhem.

Nämnden har att giva de barnafostrare, vilka äro i behov därav, erforderliga föreskrifter rörande barns vård och uppfostran.

55 §.

1 mom. Prövar nämnden — — — för samhällsvård.

I avseende å behandlingen av ärende angående barns omhändertagande jämlikt detta moment skall vad i 31 § är stadgat om omhändertagande för samhällsvård äga motsvarande tillämpning.

Då åtgärd vidtagits enligt detta moment, åligger det nämnden att härom ofördröjligen underrätta den, som är skyldig att taga vård om barnet.

2 mom. Har barnavårdsnämnd vidtagit åtgärd, som i 1 mom. sägs, äger nämnden tillika, om skäl därtill föreligger, meddela barnafostraren förbud att vidare mottaga fosterbarn.

56 §.

Underlåter barnafostrare att söka tillstånd eller göra anmälan, som i 51 § förmäles, må barnavårdsnämnden, där den finner omständigheterna därtill föranleda, vidtaga åtgärd enligt 55 § 1 mom. ävensom meddela förbud för honom att mottaga fosterbarn.

57 §.

1 mom. Förbud för viss person att mottaga fosterbarn fortfar att gälla även om den, som förbudet avser, flyttar till annan kommun. Den barnavårdsnämnd, som meddelat förbudet, skall, då den erhåller kännedom om avflyttningen, ofördröjligen lämna barnavårdsnämnden i den kommun, dit inflyttningen uppgivits skola ske eller veterligen ägt rum, underrättelse om förbudet. Barnavårdsnämnd, som erhållit sådan underrättelse, skall ock,

där den person, förbudet gäller, ånyo avflyttar till annan kommun, om förbudet underrätta barnavårdsnämnden i sistnämnda kommun.

2 mom. Förbud må av barnavårdsnämnden återkallas, när förhållandena giva anledning därtill. Har den, som förbjudits mottaga fosterbarn, flyttat till annan kommun, ankommer på barnavårdsnämnden i denna kommun att besluta om återkallelse av förbudet.

Särskilda bestämmelser angående vård i vissa enskilda hem.

59 §.

1 mom. Har, i annat fall än i 51 § 1 eller 2 mom. avses, barn som icke fyllt sju år mot ersättning mottagits i annat enskilt hem än hos föräldrarna eller särskilt förordnad förmyndare, vilken har vårdnaden om barnet, samt vistats där en månad, åligger det den, som omhänderhar barnet, att inom en vecka efter månadens utgång — därest barnet då icke uppnått nyssnämnda ålder — göra anmälan om förhållandet hos barnavårdsnämnden i den kommun, där hemmet finnes.

2 mom. Har, i annat fall än i 51 § 1 eller 2 mom. eller 1 mom. av denna paragraf avses, barn som icke fyllt sexton år mottagits i annat enskilt hem än hos föräldrarna eller förmyndare, varom i 1 mom. förmäles, samt vistats där ett år, åligger det den, som omhänderhar barnet, att inom en vecka efter årets utgång — därest barnet då icke uppnått nyssnämnda ålder — göra anmälan om förhållandet hos barnavårdsnämnden i den kommun, där hemmet finnes.

3 mom. Anmälan som i 1 eller 2 mom. sägs kan göras skriftligen eller muntligen och må ske, utom hos nämnden, även hos de i 17 § första stycket omförmälda personer.

4 mom. I fall, då anmälan enligt 1 eller 2 mom. skett eller, enligt vad barnavårdsnämnden erfarit, bort verkställas, skall nämnden, därest den ej redan äger kännedom om hemmet, så snart ske kan låta verkställa undersökning angående dess beskaffenhet.

5 mom. Barn, som i 1 mom. avses, må ej mottagas i där omförmäلت hem av den, för vilken förbud utfärdats att mottaga fosterbarn, med mindre barnavårdsnämnden lämnat sitt medgivande därtill.

60 §.

1 mom. Konungen må, där barnavårdsnämnd prövas hava vidtagit fullt betryggande anordningar för tillsyn över barn, som av nämnden överlämnats till fosterhem utom vederbörande kommun, medgiva befrielse tills vidare under högst tio år, i den mån så prövas lämpligt, från tillämpningen av bestämmelserna i detta kapitel, såvitt angår dylika barn. Nämnden är dock skyldig att i sådant fall ofördröjligen efter överlämnandet göra an-

mälan om förhållandet till barnavårdsnämnden i den kommun, där fosterhemmet finnes.

2 mom. Barnavårdsnämnd må, då synnerliga skäl därtill föreligga, tills vidare medgiva befrielse, i den mån så provas lämpligt, från tillämpningen av bestämmelserna i detta kapitel beträffande visst fosterhem inom kommunen. Medgivande skall avse bestämd lägenhet; och må för detsamma uppställas de villkor, som provas erforderliga. Barnafostraren är dock alltid pliktig att efter mottagande av fosterbarn ofördröjligen göra anmälan härom till barnavårdsnämnden.

Tillämpningsbestämmelser.

60 a §.

Närmare föreskrifter om tillämpning av vad ovan i detta kapitel stadgas meddelas av Konungen.

73 §.

1 mom. Med böter från och med fem till och med etthundra kronor straffes

den som försummar att fullgöra anmälningsskyldighet i fall, varom förmäles i 41 § 3 eller 4 mom., 51 § 4, 5 eller 6 mom. eller 59 § 1 eller 2 mom. samt

den som mottager barn i strid mot stadgandet i 51 § 2 mom.

2 mom. Med dagsböter, dock ej under fem, eller, då omständigheterna äro synnerligen försvårande, med fängelse i högst sex månader straffes

annan än kommun eller landsting, som driver barnhem utan tillstånd, varom i 41 § 2 mom. förmäles, eller beträffande barnhem vidtager åtgärd, som i 41 § 4 mom. sägs, utan att hava erhållit tillstånd, som där avses,

den som mottager barn i trots av förbud, varom i 42 a § 2 mom., 52 § 3 mom., 55 § 2 mom., 56 § eller 59 § 5 mom. sägs,

den som utan tillstånd mottager fosterbarn, som avses i 51 § 1 mom., samt

den som mottager fosterbarn med vetskap om att hinder däremot enligt 51 a § föreligger.

80 §.

Barnavårdsnämnden skall årligen före januari månads utgång till barnavårdsassistenten ävensom till provinsialläkaren eller extra provinsialläkaren i det distrikt, dit kommunen hör, avgiva förteckning å samtliga under nämndens tillsyn stående barn, som vid slutet av nästföregående år vårdades i fosterhem och barnhem inom kommunen. Förteckningen skall för varje barn innehålla uppgift å barnets namn och födelsedag, barnafostrarens namn och adress ävensom, då barnet mottagits i barnhem, dettas benämning.

80 a §.

Vad i denna lag stadgas om landsting och landstingsområde äger motsvarande tillämpning å stad, som icke deltagit i landsting.

85 §.

3 mom. Beslut, som enligt denna lag meddelas av socialstyrelsen, må överklagas hos Konungen i den ordning, som i allmänhet är bestämd för överklagande av förvaltande myndigheters och ämbetsverks beslut.

86 §.

Länsstyrelses beslut enligt 3—7 kap. så ock socialstyrelsens beslut jämlikt 42 a § 2 mom. gå i verkställighet utan hinder därav att klagan föres.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1946. Förslag till den i 40 § omförmälda planen för barnhemsvårdens ordnande skall för varje landstingsområde respektive stad, som ej deltagit i landsting, senast den 1 oktober 1945 avlämnas till socialstyrelsen.

Anmälan om barnkoloni eller anstalt för halvöppen barnavård, vilken trätt i verksamhet före den 1 januari 1946, skall före den 1 april 1946 ingivas till såväl socialstyrelsen som barnavårdsnämnden i den kommun, där anstalten finnes.

Tillstånd jämlikt 51 § 1 mom. erfordras icke i det fall, att barnet mottagits före den 1 januari 1946.

Har barn, som före den 1 januari 1946 för fostran mottagits i annat enskilt hem än hos föräldrarna eller särskilt förordnad förmyndare, vilken har vårdnaden om barnet, enligt äldre lag icke varit att anse såsom fosterbarn, skall anmälan i enlighet med vad i 51 § 3 mom. stadgas ske hos barnavårdsnämnden i den kommun, där hemmet finnes, senast den 7 januari 1946, därest barnet då icke uppnått sexton års ålder.

Anmälningsskyldighet jämlikt 59 § 1 eller 2 mom. skall — under i övrigt i dessa lagrum givna förutsättningar — föreligga även om barnet mottagits före den 1 januari 1946. Härvid skall iakttagas att om mottagandet skett, i fall som avses i 1 mom., före den 1 december 1945 samt, i fall varom i 2 mom. förmäles, före den 1 januari 1945 anmälan icke behöver verkställas förrän den 7 januari 1946.

Vid försummelse av anmälningsskyldighet, varom i dessa övergångsbestämmelser förmäles, skola stadgandena i 73 § 1 mom. och 76 § äga motsvarande tillämpning.

F ö r s l a g

till

L a g

angående ändrad lydelse av 32 § lagen den 14 juni 1918 (nr 422) om fattigvården.

Härigenom förordnas, att 32 § lagen den 14 juni 1918 om fattigvården skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

32 §.

I fråga — — — övriga understödstagare.

Även i — — — önskar annorlunda.

Å anstalten — — — mån arbetsföra.

Till föreståndare — — — dylik befattning.

Minderårig må icke annat än tillfälligtvis och till dess annan anordning hunnit träffas intagas å fattigvårdsanstalt, där ej en från den övriga anstalten skild avdelning för barns omhändertagande och vårdande inrättats samt blivit i den ordning 41 § barnavårdslagen stadgar godkänd såsom barnhem.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1946.

F ö r s l a g

till

F ö r o r d n i n g

om ändrad lydelse av 7 § stadgan den 29 maj 1931 (nr 172) angående enskilda sjukhem och förlossningshem.

Härigenom förordnas, att 7 § stadgan den 29 maj 1931 angående enskilda sjukhem och förlossningshem skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

7 §.

1 mom. Enskilda sjukhem — — — allmänna läkarinstruktionen.

2 mom. Tillsyn å enskilda förlossningshem i andra hänseenden än i 1 mom. avses utövas under inseende av socialstyrelsen utav länsstyrelsernas barnavårdsassistenter och barnavårdsnämnderna ävensom, där så finnes erforderligt, av särskilt tillkallade personer.

3 mom. Föreståndare för förlossningshem, vilket ej tillika är att anse såsom barnavårdsanstalt jämlikt barnavårdslagen, har att, sedan å hemmet intagen kvinna vårdats där under sammanlagt tre veckor efter förlossningen, göra anmälan därom till barnavårdsassistenten vid länsstyrelsen inom en vecka efter utgången av nämnda tid. Anmälan skall innehålla uppgift om kvinnans namn, ålder, civilstånd och adress ävensom angående tidpunkten för förlossningen.

Anmälan skall ske jämväl i det fall, att i förlossningshem intagen kvinna vid utskrivningen kvarlämnar sitt barn å förlossningshemmet. Sådan anmälan skall göras ofördröjligen efter utskrivningen.

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 1946.

*Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 23 feb-
ruari 1945.*

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, BERGQUIST, DOMÖ, EWERLÖF, RUBBESTAD, OHLIN, ERLANDER, DANIELSON, ANDRÉN.

Efter gemensam beredning med cheferna för finans- och ecklesiastikdepartementen anmäler chefen för socialdepartementet, statsrådet Möller, fråga om *revision av lagstiftningen om barnavårdsanstalter och fosterbarnsvård m. m.* samt anför.

Inledning.

Socialvårdskommittén har i juli 1944 avlämnat ett med nr IX betecknat betänkande (S. O. U. 1944: 34), innehållande utredning och förslag angående revision av lagstiftningen om barnavårdsanstalter och fosterbarnsvård. Kommittén har vid betänkandets avgivande bestått av följande personer, nämligen förre landshövdingen Bernh. Eriksson, ordförande, byråchefen E. G. Bexelius, ledamoten av riksdagens andra kammare, lasarettssysslomannen A. Hagård, t. f. generaldirektören K. J. Höjer, ledamoten av riksdagens andra kammare fru Olivia Nordgren, stadsfullmäktiges i Malmö ordförande direktören E. Olsson, ledamöterna av riksdagens andra kammare J. M. Skoglund och O. A. Wallén samt fattigvårdsdirektören i Stockholm O. R. Wangson. Därjämte har kommittén vid behandlingen av förevarande ämnen biträtt av följande sakkunniga, nämligen överläkaren vid Norrtulls sjukhus i Stockholm professorn Arvid Wallgren, ledamoten av allmänna barnhusets direktion fru Elsa Malmroth, barnavårdsinspektrisen fröken Göta Rosén, föreståndarinnan för hjälpbyrån för barn och hem i Stockholm fröken Maggie Bentzel samt barnavårdsinspektrisen hos Stockholms stads barnavårdsnämnd fröken Ragnhild Berglind. På vissa punkter ha, såsom av den följande framställningen framgår, avvikande meningar anmälts av kommittéledamöter eller sakkunniga. Bland de av kommittén framlagda författningsförslagen märkes särskilt ett förslag till lag om änd-

ring i vissa delar av lagen den 6 juni 1924 (nr 361) om samhällets barnavård och ungdomsskydd (barnavårdslag). Nämnade lagförslag torde få såsom bilaga (*Bilaga A*) fogas till protokollet i förevarande ärende.

Över socialvårdskommitténs betänkande ha yttranden avgivits av socialstyrelsen, medicinalstyrelsen, statskontoret, överstyrelsen för yrkesutbildning, överståthållarämbetet, samtliga länsstyrelser, samtliga landsting utom Kronobergs läns, Kalmar läns norra, Gotlands läns, Göteborgs och Bohus läns samt Västernorrlands läns landsting, flertalet barnavårdsförbund eller därmed jämförliga sammanslutningar, svenska landstingsförbundet, svenska stadsförbundet, svenska landskommunernas förbund, svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet, direktionen över allmänna barnhuset, styrelsen för sällskapet Myrornas barnhem Frölundaborg, Sveriges barnträdgårdslärlärorens riksförbund och Sveriges barnavårdslärlärorens förening.

I ett tidigare av ungdomsvårdskommittén avgivet, den 30 mars 1944 dagtecknat betänkande angående psykisk barn- och ungdomsvård har även sistnämnda kommitté framlagt förslag till vissa ändringar i barnavårdslagen. Över detta betänkande, som jämväl innefattar åtskilliga andra förslag, ha yttranden avgivits av ett stort antal myndigheter och sammanslutningar (jfr prop. nr 211/1945).

I. Lagstiftningen om barnavårdsanstalter.

A. Gällande förhållanden.

Barnavårdslagens bestämmelser om barnhem m. m. Med *barnhem* förstås enligt 39 § barnavårdslagen *dels* för stadigvarande vård och uppfostran av barn avsedd anstalt, som ej är att hänföra till skyddshem eller allmän uppfostringsanstalt (*barnhem för stadigvarande vård*), *dels* ock anstalt för tillfällig vård och för observation av barn eller för vård av späda barn och deras mödrar (*upptagningshem*). Upptagningshemmens funktion framgår även av 33 § barnavårdslagen. Där föreskrives beträffande barn, som omhändertagits av barnavårdsnämnden, att om avgörande ej omedelbart kan träffas rörande den för omhändertaget barn lämpligaste vårdformen, barnet bör, där så kan ske, tillsvidare intagas i upptagningshem.

Om *upprättande av barnhem* givas bestämmelser i 41 § barnavårdslagen. Enligt 1 mom. skall, då barnhem upprättas av kommun eller landsting, för hemmet uppgöras plan, vilken underställes länsstyrelsen i det län, där hemmet är beläget. Länsstyrelsen prövar, huruvida hemmet med hänsyn till belägenhet, utrymme och inredning är så beskaffat, att där intagna barn kunna erhålla tillfredsställande vård och uppfostran. På länsstyrelsen ankommer vidare att bestämma, huruvida vid fattigvårdsanstalt inrättad särskild avdelning för barn må kunna godkännas som barnhem.

Om annan än kommun eller landsting önskar upprätta barnhem, skall enligt 41 § 2 mom. tillstånd därtill sökas hos länsstyrelsen i det län, där hemmet skall förläggas. Vid ansökningen skall fogas plan över hemmet samt uppgifter rörande dess utrustning, ledning och personal ävensom erforderliga upplysningar för bedömande av dess verksamhet. Länsstyrelsen prövar, huruvida hemmet med hänsyn till belägenhet, utrymme och utrustning är så beskaffat, att där intagna barn kunna erhålla tillfredsställande vård och uppfostran, ävensom huruvida med hänsyn till hemmets ledning och personal trygghet finnes för dess ändamålsenliga skötsel. Om lämnat tillstånd skall meddelas skriftligt bevis, vari utsättas innehavarens namn, barnhemmets benämning och belägenhet samt det högsta antal barn, som må därstädes samtidigt vårdas, med särskilt angivande av antalet barn under ett års ålder. Länsstyrelsen skall även pröva, om för hemmet skall finnas reglemente och i så fall fastställa sådant.

Länsstyrelsens tillstånd erfordras jämlikt 41 § 3 mom. barnavårdslagen även, såvitt angår hem som innehaves av annan än kommun eller landsting, i följande fall, nämligen om innehavaren vill flytta hemmet eller vidtaga större förändring beträffande hemmet eller dess verksamhet eller om ombyte av innehavare skall ske. Om hemmet skall flyttas till annat län, skall tillståndet sökas hos länsstyrelsen i detta län. De beträffande upprättande av barnhem givna bestämmelserna skola i tillämpliga delar gälla.

Jämlikt 40 § barnavårdslagen skall föras förteckning enligt fastställt formulär över dem, som intagas å barnhem.

Beträffande *tillsynen över barnhem och andra barnavårdsanstalter* är till en början att märka, att vissa mera allmänna bestämmelser om uppsikten över samhällets barnavård äro givna i 2 kap. barnavårdslagen samt att dessa bestämmelser äga tillämpning jämväl å barnhem. I nämnda kapitel, 20 §, stadgas sålunda att länsstyrelserna ha att var för sitt län vaka över, att den barnavårdsverksamhet, varom i barnavårdslagen förmäles, ändamålsenligt ordnas och handhaves, så att de som äro i behov därav bliva föremål för de åtgärder, vilka av omständigheterna påkallas, att länsstyrelserna i allt vad som rör deras befattning med kommunernas barnavård skola ha biträde av barnavårdskonsulenter, vilka jämväl skola ha till uppgift att tillhandagå med upplysningar och råd rörande barnavården, att dylik befattning skall innehavas av fattigvårdskonsulent, varom förmäles i lagen om fattigvården, samt att länsstyrelse, där så prövas påkallat, må förordna vederbörande tjänsteläkare att verkställa undersökning rörande missförhållande i avseende å barns och ungdoms vård. Vidare föreskrives i 21 § att, jämte det övervakande av samhällets barnavård som enligt vad nyss nämnts åligger länsstyrelserna, det skall ankomma på socialstyrelsen att med biträde av statens inspektör för fattigvård och barnavård verka för barnavårdens ändamålsenliga ordnande och främja dess utveckling.

Speciellt för barnhem gäller, enligt 42 § barnavårdslagen, att länsstyrelsen äger, när förhållandena vid barnhem befinnas vara sådana att barn ej kunna där erhålla tillfredsställande vård och uppfostran, förordna om de åtgärder, som må vara erforderliga till missförhållandenas avhjälpande, eller ock förbjuda, att barn vidare vårdas i hemmet. Tillstånd, som lämnats jämlikt 41 § 2 eller 3 mom., må även av länsstyrelsen återkallas, när förhållandena därtill föranleda.

Tillsyn över barnhem åligger jämväl barnavårdsnämnderna. I 2 § barnavårdslagen givas sålunda en del allmänna bestämmelser, innebärande skyldighet för barnavårdsnämnden att övervaka barna- och ungdomsvården inom vederbörande kommun. Vidare givas i 7 kap. av lagen vissa särskilda bestämmelser, enligt vilka kontrollen över fosterbarnsvården är anförtrodd åt barnavårdsnämnderna. Härvid är att märka, att enligt 49 § 1 mom., barn under 16 år, som är intaget å barnhem, är att anse såsom fosterbarn, oberoende av om ersättning utgår eller ej. Jämlikt 51 § barnavårdslagen skall av barnafostrare anmälan göras hos barnavårdsnämnden dels om mottagande av barn, dels om flyttning av fosterhem eller barnhem till annan lägenhet inom kommunen, dels ock om fosterbarns död eller bortlämnande. Om fosterhem eller barnhem flyttas till annan kommun, skall anmälan ske såväl hos barnavårdsnämnden i sistnämnda kommun som hos barnavårdsnämnden i avflyttningskommunen. — Barnavårdsnämnden har jämlikt 52 § skyldighet att noggrant tillse, att fosterbarn kommer i åtnjutande av tillfredsställande vård och uppfostran samt, i händelse av sjukdom, den särskilda vård som omständigheterna påkalla. Synnerlig uppmärksamhet skall ägnas vården av späda fosterbarn. Nämnden har att giva de barnafostrare, vilka äro i behov därav, erforderliga föreskrifter rörande barns vård och uppfostran. Enligt 53 § har nämnden att, när den erhållit vetskap om fosterbarns mottagande i fosterhem eller barnhem, ofördröjligen låta verkställa undersökning rörande hemmets beskaffenhet, såframt den icke redan äger noggrann kännedom om hemmet. Även eljest har nämnden att, i den mån så provas påkallat, låta verkställa undersökning av förhållandena i fosterhem och barnhem. Finner barnavårdsnämnden, att barnhem icke är med hänsyn till belägenhet, utrymme och utrustning så beskaffat, att där intagna fosterbarn kunna erhålla tillfredsställande vård och uppfostran eller att hemmet icke står under sådan ledning eller har sådan personal, att trygghet vinnes för dess ändamålsenliga skötsel, bör nämnden jämlikt 59 § 1 mom. söka åstadkomma rättelse genom lämpliga föreställningar hos hemmets innehavare eller hos dess styrelse, där sådan finnes. Detsamma skall gälla, om barnafostrare åsidosatt honom åliggande anmälningsskyldighet eller då i anstalt vårdas flera än två fosterbarn under ett års ålder. Nämnden äger dock i sistnämnda fall, om fullt betryggande åtgärder vidtagits, tillåta att flera än två sådana barn vårdas i hemmet. — Om åtgärd som nyss nämnts icke leder till åsyftad verkan, har nämnden jämlikt 59 § 2 mom.

att anmäla saken hos länsstyrelsen. Dylik anmälan skall även göras, när nämnden finner, att barnhem drives utan tillstånd, där sådant erfordras, eller att meddelat tillstånd bör återkallas. Råda i barnhemmet sådana missförhållanden, att där intagna fosterbarn icke kunna utan fara för liv eller hälsa kvarbliva i hemmet, till dess länsstyrelsen hinner besluta i ärendet, har barnavårdsnämnden att omedelbart omhändertaga barnen och med dem förfara såsom med barn, som omhändertagits för samhällsvård. — Om barnavårdsnämnden finner, att barn, som överlämnats till barnhem inom kommunen av barnavårdsnämnden i annan kommun, ej erhåller tillfredsställande vård och uppfostran eller att det genom vanart utövar menlig inverkan på andra barn skall, jämlikt 59 § 3 mom. jämfört med 58 §, underrättelse härom ofördröjligen meddelas den nämnd, som överlämnat barnet till barnhemmet. Leder sådan underrättelse icke till åsyftad verkan, må barnavårdsnämnden antingen själv vidtaga vederbörlig åtgärd eller göra anmälan om förhållandet till länsstyrelsen. Vad i 59 § är stadgat om barnhem gäller även annan anstalt, där fosterbarn är intaget. — Anmärkas må i detta sammanhang, att länsstyrelsen jämlikt 81 § 2 mom. har att — oavsett om besvär anförts eller ej — då missförhållande föreligger, vars avhjälpande enligt barnavårdslagen ankommer på barnavårdsnämnd eller styrelse för anstalt, tillhålla nämnden eller styrelsen att vidtaga erforderlig åtgärd.

Befrielse från tillämpning av bestämmelserna om barnavårdsnämnds tillsyn över fosterbarn kan jämlikt 60 § barnavårdslagen meddelas i vissa fall. Sålunda äger Konungen, där barnavårdsnämnd prövas ha vidtagit fullt betryggande anordningar för tillsyn över barn, som av nämnden överlämnats till fosterhem eller barnhem utom vederbörande kommun, medgiva dylik befrielse tills vidare under högst tio år, såvitt angår barn som nu nämnts. Sådant medgivande må även, där enahanda anordningar prövas vara träffade, av Konungen meddelas styrelse för barnavårdsanstalt, som är försedd med av Konungen fastställt reglemente, i avseende å barn som tillhöra anstalten. Med stöd av dessa bestämmelser har Kungl. Maj:t genom kungörelse den 22 november 1940 (nr 956) medgivit, att direktionen över allmänna barnhuset, Stockholms stads barnavårdsnämnd och barnavårdsnämnden i Malmö må från och med den 1 januari 1941 tills vidare intill utgången av år 1945 vara befriade från tillämpning av bestämmelserna i 7 kap. barnavårdslagen, direktionen över allmänna barnhuset i avseende å barn, som tillhöra barnhuset, samt Stockholms stads barnavårdsnämnd och barnavårdsnämnden i Malmö såvitt angår barn, som av nämnden överlämnats till fosterhem eller barnhem utom vederbörande kommun. — Slutligen äger länsstyrelsen jämlikt 60 § 3 mom. barnavårdslagen, efter vederbörande tjänsteläkares och barnavårdsnämnds hörande, tills vidare medgiva befrielse, i den mån så prövas lämpligt, från bestämmelserna i 7 kap. samma lag i fråga om annan barnavårdsanstalt än sådan, som har av Konungen fast-

ställt reglemente. Medgivande skall avse bestämd lägenhet, och för det samma må uppställas de villkor, som provas erforderliga.

Allmänna barnhuset är en stiftelse, för vilken gäller ett av Kungl. Maj:t den 21 november 1930 fastställt reglemente (nr 402; omtryckt 201/1938, ändr. 527/1939, 261/1943). Enligt reglementet har barnhuset till ändamål att såsom särskild stiftelse i enlighet med reglementets bestämmelser bereda vård och uppfostran åt barn, som äro värlösa eller eljest i behov av vård, ävensom i övrigt främja åtgärder för barns vård och uppfostran. Allmänna barnhuset förvaltas av en direktion. En av dess huvuduppgifter är att lämna understöd för vissa slag av upptagningshem. Härom stadgas i reglementet, att allmänna barnhuset lämnar understöd för följande slag av upptagningshem, nämligen dels hem för tillfällig vård och för observation av barn (upptagningshem för äldre barn), dels ock hem för vård av ensamstående mödrar med späda barn ävensom späda barn, som äro i saknad av moders vård (spädbarnshem). Vid beviljande av understöd skall företräde givas åt upptagningshem, som uppehållas eller står under tillsyn av eller samarbetar med landsting eller kommunalförbund eller förening eller annan sammanslutning av representanter för barnavårdsnämnder och andra barnavårdsintresserade inom ett eller flera län eller större del av län eller eljest står öppet för vårdbehövande från ett flertal kommuner. Understödsverksamheten skall syfta till beredande av möjlighet för varje barnavårdsnämnd i riket att för rimlig kostnad anlita lämpligt beläget såväl upptagningshem för äldre barn som spädbarnshem. Understöd kan avse bidrag med högst hälften av kostnaderna för a) uppförande, omändring eller reparation av byggnad, anskaffande av inventarier och dylikt; b) hemmets drift samt c) resor, som av vårdbehövande från avlägset liggande kommuner jämte vårdare företagas till och från upptagningshem. Villkor för understöd är, att vård av barn å upptagningshemmet ej må fortfara längre än till dess för barnet lämpligt fosterhem kunnat anskaffas eller, därest barnet på grund av sjuklighet, dåliga anlag eller eljest icke lämpligen kan överlämnas till fosterhem, till dess för barnet kunnat beredas annan med hänsyn till dylika särskilda förhållanden erforderlig vård. Detta villkor gäller dock ej för det fall, att barn kan antagas inom viss ej avsevärd tid återvända till sitt hem.

Inom samtliga län i riket ha bildats sammanslutningar av barnavårdsnämnder inom länet för fullgörande av uppgifter på barnavårdens område, s. k. *barnavårdsförbund*. De båda skånska länen ha dock bildat gemensamt sådant förbund. Barnavårdsförbunden ha icke offentligrättslig karaktär utan äro rent privaträttsliga sammanslutningar, i vilka även andra för barnavården i länet intresserade kunna vinna inträde. Barnavårdsförbunds uppgift är i allmänhet att inom länet stödja det arbete, som enligt barnavårdslagen åligger länets barnavårdsnämnder, och att i främsta rummet sörja för att vårdplatser finnas tillgängliga för barn, som behöva omhändertagas huvudsakligen för tillfällig vård och observation, samt för ensamstå-

ende mödrar med späda barn ävensom att söka anskaffa lämpliga fosterhem. I barnavårdsförbunds styrelse är i allmänhet landshövdingen självskriven ordförande samt förste provinsialläkaren och statens fattigvårds- och barnavårdskonsulent i distriktet självskrivna ledamöter. För varje län finnes ett *barnavårdsombud* som är anställt hos vederbörande barnavårdsförbund med uppgifter, vilka främst falla inom fosterhemsförmedlingens och fosterhemskontrollens område. Barnavårdsombudens löner bestridas av allmänna barnhuset.

Föreliggande faktiska förhållanden beträffande barnhemmen. På uppdrag av Kungl. Maj:t har socialvårdskommittén verkställt en statistisk undersökning, omfattande samtliga barnhem i riket och därstädes under år 1940 befintliga barn. Undersökningens resultat har i september 1942 publicerats i socialvårdskommitténs betänkande V: Statistisk undersökning angående barnhemmen (S. O. U. 1942: 45). Undersökningen har bildat grundval för kommitténs nu föreliggande förslag, och ett sammandrag av undersökningen har intagits i betänkandet nr IX. I huvudsak kan här hänvisas till vad som anföres i betänkandena. Följande må dock anföras.

Socialvårdskommittén anmärker till en början beträffande de olika typerna av barnhem, att vid sidan av de i barnavårdslagen omförmälda båda typerna, *barnhem för stadigvarande vård* och *upptagningshem*, i stor utsträckning förekomma barnhem av blandad typ, som äro avsedda för såväl stadigvarande som tillfällig vård. Inom kategorien upptagningshem kunna vidare urskiljas ett flertal undergrupper: *spädbarnshem*, som äro avsedda endast för späda barn, *mödrahem*, som äro avsedda både för mödrar och späda barn, *dispensärbarnhem*, som äro avsedda för vård av friska barn från tuberkulösa hem, ävensom *barnhem för psykopatiska och nervösa barn* samt *barnhem för svårplacerade barn*. Sistnämnda grupp av hem har gjort till sin uppgift att mottaga barn, som av en eller annan anledning icke ansetts böra överlämnas till enskilt hem, vanligt barnhem eller specialanstalt. Härutöver finnas en del upptagningshem för äldre barn, vilka hem icke tillhöra någon av de nu angivna grupperna utan i socialvårdskommitténs undersökning sammanförts under begreppet *barnhem för tillfällig vård*.

I fråga om antalet barnhem och platsantalet å hemmen må nämnas att enligt socialvårdskommittén funnos i riket vid slutet av år 1940 sammanlagt 281 barnhem med tillhoppa 6 243 platser för barn.

Av dessa voro 53 hem med 884 platser barnhem för stadigvarande vård, 53 hem med 1 568 platser barnhem för tillfällig vård, 73 hem med 1 465 platser barnhem för både tillfällig och stadigvarande vård, 15 hem med 284 platser spädbarnshem, 36 hem med 868 platser för barn och 405 platser för mödrar mödrahem, 40 hem med 906 platser dispensärbarnhem, 7 hem med 148 platser barnhem för svårplacerade barn samt 4 hem med 120 platser barnhem för psykopatiska barn.

Beträffande antalet platser å barnhem av olika kategorier inom de särskilda länen och platsantalets förhållande till folkmängden hänvisas till två av socialvårdskommittén uppgjorda tabeller, vilka äro intagna å sid. 63 f. i kommitténs betänkande nr IX. Tabellerna utvisa bl. a., att det genomsnittliga antalet platser å barnhem för tillfällig vård, barnhem för stadigvarande vård, barnhem för både tillfällig och stadigvarande vård, dispensärbarnhem och barnhem för svårplacerade barn vid slutet av år 1940 utgjorde tillhoppa 0,78 ‰ av folkmängden, varvid dock platsantalet i 18 län understeg denna siffra, att det genomsnittliga antalet platser för barn i mödrahem och spädbarnshem vid samma tid utgjorde tillhoppa 0,18 ‰ av folkmängden, varvid emellertid platsantalet i 15 län var lägre, samt att det genomsnittliga antalet platser för mödrar i mödrahem utgjorde 0,06 ‰ av befolkningen med 14 län, som icke uppnådde denna siffra. Kommittén uppger, att efter nämnda tid visserligen ett fåtal barnhem upprättats men att de icke i någon avgörande grad påverkade de i tabellen redovisade förhållandena.

Barnhemmens storlek varierar. Den vidtagna undersökningen giver vid handen, att år 1940 endast 9 hem hade ett platsantal överstigande 50 platser. Det långt överbärande flertalet hem hade 30 platser eller mindre. Kategorien barnhem för stadigvarande vård inrymde de minsta barnhemmen; ej mindre än cirka 64 % hade ett platsantal av högst 15. För den stora gruppen barnhem för tillfällig vård och för både stadigvarande och tillfällig vård var motsvarande siffra ej fullt 15 %. Det genomsnittliga platsantalet i fråga om samtliga barnhem var något över 22. Beträffande minimiantalet platser i ett barnhem må anmärkas, att statens inspektör för fattigvård och barnavård i »Meddelanden från Kungl. Socialstyrelsens byrå för fattigvårds- och barnavårdsärenden» nr 86 för år 1942 angivit, att med barnhem skall förstås varje hem eller anstalt, som anordnats för mottagande av fyra eller flera barn.

Beträffande huvudmannaskapet för barnhemmen utvisar utredningen, att av hela antalet barnhem 25 hem med 553 platser — samtliga dispensärhem — drevos av landsting, 60 hem med 1 873 platser av kommuner, 33 hem med 587 platser av barnavårdsförbund, 147 hem med 2 981 platser av stiftelser och föreningar samt 16 hem med 249 platser av enskild person. Över tre fjärdedelar av de kommunala hemmen voro barnhem för tillfällig vård eller för både tillfällig och stadigvarande vård. Barnavårdsförbundens hem utgjordes till mer än hälften av hem för tillfällig vård och till mer än en tredjedel av mödrahem. Av stiftelser och föreningar drevos hem av alla kategorier; den största gruppen utgjordes av hem för stadigvarande vård. Dylika sammanslutningar voro för övrigt huvudmän för i runt tal 85 % av alla hem av sistnämnda kategori.

Under år 1940 vårdades vid samtliga barnhem tillhoppa 11 127 barn, varvid medelbeläggningen under året utgjorde 5 282 barn eller 84,6 %

av hela antalet platser. Beläggningsprocenten varierade något för de olika kategorierna barnhem. Barnhemmen för stadigvarande vård företedde den lägsta beläggningsprocenten, 82 %, medan barnhemmen för psykopatiska barn hade en beläggningsprocent av i medeltal 98,3 %. Antalet i mödrahemmen intagna mödrar utgjorde under året 1 184 (motsvarande 50,9 % av i mödrahemmen intagna barn), varvid medeltalet för året utgjorde 330 eller 81,4 % av hela antalet platser för mödrar.

Beträffande omsättningen å barnhemmen har undersökningen givit vid handen, att av samtliga barn, som någon gång under 1940 varit intagna å barnhemmen, 6 080 eller 54,6 % utskrivits under året eller avgått på grund av dödsfall. Utskrivningsprocenten var störst (2 498 barn eller 67 %) beträffande barnhemmen för tillfällig vård och minst (133 eller 15,9 %) beträffande barnhemmen för stadigvarande vård. Av de å mödrahemmen intagna mödrarna hade 887 eller 74,9 % utskrivits under året. Av dessa hade i 604 fall eller 68,1 % moder och barn utskrivits samtidigt, i 187 fall eller 31 % barnet utskrivits någon tid efter modern samt i 96 fall eller 10,8 % barnet kvarlegat vid årets slut efter moderns utskrivning.

I fråga om beskaffenheten av barnhems klientelet framgår av undersökningen bl. a., att flertalet barn — 61,1 % av samtliga, som vårdats å barnhem någon gång under året — voro födda inom äktenskapet. Andelen inomäktenskapliga barn var störst vid dispensärbarnhemmen (89,9 %) och barnhemmen för tillfällig vård (72 %), medan i fråga om mödrahem och spädbarnshem antalet utomäktenskapliga barn övervägde (71,4 resp. 57 %). — Av barnen i samtliga barnhem utgjorde 55,4 % gossar och 44,6 % flickor. Vid barnhemmen för stadigvarande vård var emellertid flertalet (65,3 %) flickor. — Vad angår de intagna barnens ålder visar utredningen, att å barnhemmen för tillfällig vård, å barnhemmen för både tillfällig och stadigvarande vård samt å dispensärbarnhemmen, det övervägande antalet barn var under 10-årsåldern, medan förhållandet var det motsatta för övriga barnhem för äldre barn. Vid barnhem för äldre barn funnos även i viss utsträckning intagna barn under ett år. Vid barnhemmen för tillfällig vård utgjorde dessa barn av de inomäktenskapliga barnen 1,8 % och av de utomäktenskapliga barnen 9,8 %. Motsvarande procenttal voro vid barnhemmen för både tillfällig och stadigvarande vård 1,8 och 8 % samt vid dispensärbarnhemmen 3,7 och 8,7 %.

Vad angår barnens vistelse före intagningen å barnhem utvisar utredningen bl. a., att de inomäktenskapliga barnen till övervägande del eller närmare 73,2 % kommit från föräldrahem eller nära anhörigs hem, medan flertalet eller omkring 65,1 % av de utomäktenskapliga barnen kommit från fosterhem eller anstalt av något slag. Omkring 25,2 % av de utom äktenskapet födda barnen ha direkt från förlossningsanstalt eller dylikt intagits å barnhem, företrädesvis å mödrahem och spädbarnshem. Ungefär 9,7 % av de inomäktenskapliga och 14,4 % av de utomäktenskapliga barnen

hade tidigare vårdats å annat barnhem. På sjukvårdsanstalt eller annan anstalt hade vårdats 8,4 % av de inomäktenskapliga och 12,6 % av de utomäktenskapliga barnen. Från fosterhem eller adoptivhem hade kommit 5 % av de inomäktenskapliga och närmare 11,8 % av de utomäktenskapliga barnen.

I fråga om orsaken till intagningen å barnhem utvisar utredningen, att av de inomäktenskapliga barnen å barnhemmen 3 712 eller 54,5 % vårdats där på grund av föräldrarnas sjukdom eller frånfälle, 1 231 eller 18,1 % till följd av vanvård, olämpliga hemförhållanden o.dyl. samt 543 eller 8 % på grund av sjukdom eller svaghet hos barnet. Beträffande de utomäktenskapliga barnen hade intagningsorsaken för 1 203 eller 27,8 % varit moderns arbete utom hemmet, för 1 159 eller 26,8 % behovet av att moder och barn vårdades tillsammans, för 617 eller 14,3 % moderns sjukdom eller frånfälle samt för 579 eller 13,4 % vanvård, olämpliga hemförhållanden o. dyl. Andra orsaker till intagning voro, att barnet var svårfostrat, svårhanterligt eller vanartigt eller att intagning å barnhem måste ske vid ombyte av fosterhem. Av de å mödrahemmen intagna mödrarna hade 413 eller 34,9 % — varav 17 gifta och 396 ogifta eller förut gifta — intagits efter nedkomsten. Av samtliga mödrar hade 591 eller 49,9 % kommit till mödrahemmet under första månaden efter nedkomsten samt 399 eller 33,7 % intagits högst 10 dagar efter nedkomsten.

Barnens vistelsetid å barnhemmen växlar högst väsentligt allt efter barnhemmets art. Undersökningen visar sålunda bl. a. att av de barn, som under år 1940 utskrivits från barnhem för tillfällig vård 1 906 barn eller 76,3 % hade en vistelsetid av högst $\frac{1}{2}$ år, 366 barn eller 14,6 % en vistelsetid av $\frac{1}{2}$ —1 år, 175 barn eller 7 % en vistelsetid av 1—2 år samt 51 barn eller 2,1 % en vistelsetid av mer än 2 år. Motsvarande tal beträffande de vid årets slut kvarvarande barnen utgjorde 656 barn eller 53,5 %, 274 barn eller 22,3 %, 177 barn eller 14,4 % samt 121 barn eller 9,8 %. Vid dispensärbarnhemmen var vistelsetiden i allmänhet något längre. Av de under året utskrivna barnen utgjorde här nyss angivna tal 307 barn eller 52,5 %, 121 barn eller 20,7 %, 85 barn eller 14,5 % och 73 barn eller 12,3 % samt av de vid årets slut kvarvarande barnen 213 barn eller 29,6 %, 124 barn eller 17,3 %, 147 barn eller 20,4 % och 235 barn eller 32,7 %. Väsentligt längre än vid övriga upptagningshem var vistelsetiden vid barnhemmen för svårplacerade och psykopatiska barn. Vid barnhemmen för både tillfällig och stadigvarande vård var den tillfälliga vården i stort sett dominerande. Av de barn, som under år 1940 utskrivits från dessa hem, hade 529 barn eller 63,1 % haft en vistelsetid av högst $\frac{1}{2}$ år, 105 barn eller 12,5 % en vistelsetid av $\frac{1}{2}$ —1 år, 69 barn eller 8,3 % en vistelsetid av 1—2 år samt 135 barn eller 16,1 % en vistelsetid av mer än 2 år. Motsvarande tal beträffande de vid årets slut kvarvarande barnen utgjorde 247 barn eller 21,8 %, 158 eller 14 %, 225 eller 19,9 % och 500 eller 44,3 %. — Vad slutligen angår

barnhemmen för stadigvarande vård hade 81 barn eller 60,9 % av de under år 1940 utskrivna barnen samt 495 barn eller 70,2 % av de vid årets slut kvarvarande barnen vistats där mer än två år. I viss utsträckning mottogo emellertid även dessa barnhem barn för tillfällig vård. Av de under år 1940 utskrivna barnen hade nämligen 32 barn, motsvarande 24,1 %, vistats å hemmet högst $\frac{1}{2}$ år.

Beträffande spädbarns- och mödrahemmen utvisar utredningen, att utskrivningsåldern för ensamma spädbarn i flertalet fall överstigit 9 månader (vid mödrahemmen 218 barn eller 49,7 % av de inomäktenskapliga barnen och 189 barn eller 62,4 % av de utomäktenskapliga barnen samt vid spädbarnshemmen 104 barn eller 58,5 % av de inomäktenskapliga barnen och 136 barn eller 73,5 % av de utomäktenskapliga barnen). I många fall utskrevos dock barn vid späd ålder. Före 6 månaders ålder hade av de ensamma barnen utskrivits, från mödrahemmen 134 barn eller 30,5 % av de inomäktenskapliga barnen och 57 barn eller 18,8 % av de utomäktenskapliga barnen samt från spädbarnshemmen 41 barn eller 24,1 % av de inomäktenskapliga barnen och 31 barn eller 15,9 % av de utomäktenskapliga barnen. — Av de barn, som åtföljt modern, hade 166 barn eller 21 % utskrivits vid mer än 9 månaders ålder (därav i 122 fall efter det att modern utskrivits), medan 378 eller 47,6 % utskrivits före 6 månaders ålder (därav i endast 8 fall efter det att modern utskrivits). Av de fall, då modern utskrivits före barnet, hade barnet vid tiden för moderns utskrivning i 40 fall (motsvarande 21,4 %) varit under 2 månaders ålder, i 14 fall (motsvarande 7,6 %) 2—3 månader gammalt och i 15 fall (motsvarande 8 %) 3—4 månader gammalt. Vistelsetiden efter moderns utskrivning var ganska växlande. I 85 fall (motsvarande 45,5 %) understeg denna vistelsetid 6 månader, i 74 fall (motsvarande 39,6 %) var vistelsetiden i fråga $\frac{1}{2}$ —1 år och i återstående 28 fall 1—3 år. I detta sammanhang kan anmärkas att i flertalet mödrahem (år 1940 27 av 36) såsom villkor för intagning brukar uppställas, att modern skall vistas på hemmet viss tid, oftast 6 månader. Undantag torde emellertid ofta medgivas från de stipulerade tidsfristerna.

Beträffande personalen vid barnhemmen hänvisas till redogörelsen å sid. 40—46 i socialvårdskommitténs betänkande V.

Vad angår barnhemmens ekonomiska förhållanden må följande anmärkas. Till *upprättande av barnhem* kan anslag erhållas från allmänna arvsfonden. Till utgången av budgetåret 1943/44 hade tillhopa cirka 3,6 miljoner anslagits ur arvsfonden för detta ändamål, därav under sistnämnda budgetår 222 465 kronor. I åtskilliga fall stå donations- eller liknande medel till huvudmännens förfogande. Vissa landsting ha, särskilt under senare år, beviljat engångsanslag för uppförande av barnhem eller för sådant ändamål överlätit landstinget tillhörig fastighet. — För *barnhemmens drift* kan under vissa förutsättningar utgå statsbidrag, nämligen dels till barnhem för psykopatiska och nervösa barn enligt kungörelsen den 4 juni

1937 (nr 303; ändr. 270/1942) angående statsbidrag till driften av anstalter för psykopatiska och nervösa barn, *dels ock* till avlöning åt lärare för vid vissa barnhem intagna barn i skolåldern enligt kungörelsen den 9 december 1938 (nr 756; ändr. 626/1942) med vissa bestämmelser rörande skolor vid sjukvårdsanstalter och barnhem. Allmänna barnhuset beviljar såsom förut antytts understöd åt barnhem av vissa kategorier. Sålunda beviljades för år 1943 bidrag till 30 upptagningshem för äldre barn, 3 hem för svårplacerade barn och 26 hem för mödrar med späda barn med sammanlagt 348 480 kronor. Landstingen ha på senare år i allt större utsträckning beviljat driftbidrag till barnhemmen. För sådant ändamål beviljades för år 1943 134 000 kronor av 24 landsting och för år 1944 151 000 kronor av samtliga 25 landsting.

Socialvårdskommitténs undersökning för år 1940 avsåg även *d a g s k o s t n a d e r n a* vid barnhemmen. Undersökningen utvisar att, med bortseende från barnhemmen i Stockholm, Göteborg och Malmö, den genomsnittliga dagkostnaden per vårdplats (exklusive fastighetskostnaden) utgjorde, vid barnhem för tillfällig vård 2 kronor 91 öre, vid barnhem för tillfällig och stadigvarande vård 2 kronor 43 öre, vid barnhem för stadigvarande vård 2 kronor 72 öre, vid dispensärbarnhem 2 kronor 60 öre, vid barnhem för svårplacerade barn 2 kronor 96 öre, vid barnhem för psykopatiska och nervösa barn 4 kronor 95 öre, vid spädbarnshem 2 kronor 77 öre och vid mödrahem 2 kronor 60 öre. Vid de kommunala barnhemmen i Stockholm, Göteborg och Malmö var dagskostnaden per plats avsevärt högre. Den utgjorde enligt undersökningen vid barnhem för tillfällig eller för både tillfällig och stadigvarande vård 5 kronor 22 öre, vid barnhem för stadigvarande vård 5 kronor 16 öre, vid barnhem för svårplacerade barn 4 kronor 94 öre, vid spädbarnshem 6 kronor 42 öre och vid mödrahem 4 kronor 83 öre. Kommittén angiver såsom orsaker till dessa högre dagskostnader för barnhemmen i storstäderna, att ifrågavarande hem vore i genomsnitt betydligt större än andra barnhem, *att* de större hemmen beredde en mera specialiserad vård än de mindre och oftast vore uppdelade på skilda avdelningar, vilket bl. a. medförde större personalbehov, *samt att* även den större variationen i beläggningen vid storstädernas kommunala hem gjorde, att personal- och andra fasta kostnader bleve högre i medeltal per barn räknat än vid de små eller medelstora hemmen.

En särskild undersökning av inkomster och utgifter m. m. under år 1942 för de barnhem, som sagda år erhöilo anslag från allmänna barnhuset, nämligen 29 upptagningshem för äldre barn, 22 mödrahem samt 3 hem för svårplacerade barn, utvisade bl. a., att den genomsnittliga dagskostnaden (exklusive fastighetskostnad) per vårdplats utgjorde, vid upptagningshemmen 2 kronor 97 öre, vid mödrahemmen 3 kronor 15 öre och vid hemmen för svårplacerade barn 3 kronor 58 öre. Anmärkas må tillika, att vid samma hem utgingo vårdavgifter, som i medeltal per vårddag räknat motsvarade

för upptagningshemmen 1 krona 79 öre, för mödrahemmen 1 krona 81 öre och för hemmen för svårplacerade barn 2 kronor 42 öre.

Andra barnavårdsanstalter för sluten barnavård än barnhem. I sitt betänkande IX har socialvårdskommittén lämnat en summarisk översikt över vissa andra kategorier anstalter för sluten barnavård, varvid dock bortsetts från anstalter, som äro att hänföra till sjukhus, sjukhem, förlossningshem, anstalter för abnorma eller vanföra, skyddshem och allmänna uppfostringsanstalter.

Barnpensionat (barnhotell) äro yrkesmässigt drivna anstalter av permanent natur, vilka äro avsedda för att mottaga barn för tillfällig vård i samband med ett mera kortvarigt förfall för föräldrarna. Någon tillförlitlig uppgift angående antalet barnpensionat inom riket har enligt kommittén icke stått att vinna, men antalet torde icke överstiga något tiotal. Kommittén har infordrat uppgifter från 8 större barnpensionat i olika delar av landet, avseende verksamheten under 1940. Vid dessa pensionat hade under året varit intagna sammanlagt 320 barn. Av dessa hade 165 barn eller 51,6 % haft en vistelsetid av 4 veckor eller därunder, 88 barn eller 27,5 % en vistelsetid av 1—2 månader samt 67 barn eller 20,9 % en vistelsetid av mer än 2 månader. Barnen voro i regel under skolåldern. Orsakerna till intagningen växlade. I 41 av ovannämnda 320 fall uppgavs orsaken vara moderns sjukdom eller behov av vila, i 76 fall behov av miljö- och luftombyte samt i 51 fall, att barnet var sjukt, svagt eller svårfostrat. — Barnpensionaten ha i regel blivit godkända enligt hotell- och pensionatstadgan men ha hittills icke betraktats som barnhem och stå till följd därav icke under barnavårdsnämndernas tillsyn.

Feriehem och barnkolonier. Feriehemmen äro enskilda hem, som regelbundet under yrkesmässiga former mottaga barn för sommar- eller ferievistelse. Särskilt i Skåne och Stockholmstrakten förekomma dylika hem, av vilka vissa mottaga ända upp till ett 40-tal barn. Någon tillsyn över dessa feriehem från barnavårdsnämnds eller annan myndighets sida förekommer i regel icke. — Barnkolonierna bereda kollektiv vård åt barn under enklare former och under en begränsad tid, vanligen 6—8 veckor under sommaren. En av socialstyrelsen hösten 1941 gjord statistisk undersökning omfattade 574 kolonier med tillsammans något över 26 000 barn. Antalet kolonier torde dock ha varit något högre. Av de redovisade kolonierna underhölls 216 (38 %) av särskilt bildade koloniföreningar, 163 (28 %) av Röda korset, sammanslutningar för bekämpande av tuberkulos o. d., 38 (7 %) av lands- ting och kommuner, 23 (4 %) av församlingar och andra statskyrkliga organ samt 134 (23 %) av andra huvudmän. Den vanligast förekommande storleksordningen var enligt undersökningen 20—40 barn. Omkring $\frac{1}{3}$ av kolonierna hade emellertid plats för över 100 barn. Drygt 25 % av barnen

voro hemmahörande på landsbygden och icke fullt 75 % i städerna. Omkring 14 % av barnen voro i förskoleåldern och 86 % i skolåldern.

För anordnandet av feriehem och barnkolonier kräves icke tillstånd av offentlig myndighet, ej heller stå de under tillsyn av barnavårdsmyndigheterna.

Understöd till barnkolonier har under en följd av år utgått från allmänna arvsfonden, för budgetåret 1943/44 med 358 802 kronor. De senaste åren ha därjämte funnits å riksstaten uppförda anslag dels till fria sommarresor för barn, dels till bidrag till sommarkolonier. För budgetåret 1944/45 utgör förstnämnda anslag 1 000 000 kronor, varav jämlikt kungl. brev den 28 april 1944 förslagsvis 250 000 kronor skola disponeras för fria resor till kolonier, samt det senare anslaget 200 000 kronor. Beträffande driftbidragen gäller, att de beviljas av socialstyrelsen, som är tillsynsmyndighet för koloniverksamheten och bl. a. skall tillse, att kolonierna förläggas på lämpliga platser, att de byggas på ett ekonomiskt och hygieniskt godtagbart sätt, att personalen, mathållningen och hälsovården fylla tillbörliga krav, att barnen uttagas efter riktiga grunder o. s. v. Tillsynsmyndigheten skall i nödig omfattning kunna anlita tjänsteläkare och barnavårdsnämnder för den lokala tillsynen.

Skolhem. Härmed avses i detta sammanhang institutioner, vilka mottaga barn, som äro nödsakade att under en stor del av året bo utanför hemmet för att kunna åtnjuta skolundervisning. Vissa dylika skolhem äro till sin karaktär närbesläktade med barnhemmen, i det att de mottaga ett ganska stort antal barn, vilka vistas där under större delen av året och ofta under flera år i följd, t. ex. skolhem upprättade av skoldistrikt, de s. k. arbetsstugorna i Norrbottens och Västerbottens län samt inackorderingshemmen för läroverksungdom i Växjö och Västerås. Enligt hittillsvarande praxis ha dessa anstalter icke räknats som barnhem i lagens bemärkelse.

Anstalter för halvöppen barnavård. Ifrågavarande anstalter äro institutioner, som omhändertaga barn för vård och uppfostran under en begränsad del av dygnet. Enligt en av socialstyrelsen i samråd med 1941 års befolkningsutredning verkställd undersökning rörande verksamheten vid dessa anstalter hösten 1941 funnos då sammanlagt 347 anstalter med sammanlagt 13 732 barn, utgörande genomsnittet för tre redovisningsdagar, nämligen den 15 oktober, den 15 november och den 15 december.

För de båda senaste budgetåren har riksdagen beviljat anslag till bidrag till driften av anstalter för halvöppen barnavård. Anslaget är för budgetåret 1944/45 upptaget till 200 000 kronor. Såsom villkor för sådant bidrag gäller bl. a., att anstalten står under tillsyn av socialstyrelsen och är anordnad enligt någon av följande former, nämligen a) daghem för beredande åt barn, som ännu icke uppnått skolåldern, av heldagsvistelse, d. v. s. vård under mer än 6 timmar, b) lekskola för beredande åt barn i åldern 4—6 år eller åt yngre barn, vilka äro så utvecklade att de lämpligen kunna fostras

tillsammans med barn i nyssnämnda ålder, av vistelse och fostran under begränsad tid av dagen, samt c) eftermiddagshem för beredande åt skolbarn av vistelse under tillsyn efter skolarbetets slut för dagen. I övrigt kan hänvisas till socialstyrelsens kungörelse den 4 januari 1944 (SFS nr 1) med föreskrifter och anvisningar rörande statsbidrag till driften av institutioner inom den halvöppna barnvården.

B. Allmänna synpunkter.

Socialvårdskommitténs förslag. Socialvårdskommittén anför till en början:

Frågan om en revision av gällande bestämmelser angående *barnhem* har under senare år blivit alltmer aktuell. Härtill ha flera omständigheter bidragit. Vid upprepade tillfällen har kommit i dagen, att allvarliga missförhållanden rått vid vissa barnhem; detta har naturligen framkallat krav om en effektivare tillsyn från det allmännas sida över hemmen. De statistiska undersökningar, som av kommittén verkställtts angående landets barnhem och däri intagna barn, ha också aktualiserat vissa problem av såväl organisatorisk som annan innebörd, vilkas lösning icke bör uppskjutas. Vidare ha under årens lopp de olägenheter alltmera skärpts, vilka äro en följd därav att bestämmelser saknas angående skyldighet för viss eller vissa samfälligheter att upprätta och driva barnhem. Föreningar och stiftelser, vilka nu i stor utsträckning äro huvudmän för barnhemmen, måste ofta kämpa med ekonomiska svårigheter, vilka förvärrats under nuvarande kristid. Den understödsverksamhet från allmänna barnhusets sida, som i så hög grad utgör en förutsättning för möjligheten att driva vissa barnhem, har också gradvis måst reduceras. Avsaknaden av bestämmelser angående huvudmannaskap för barnhemsverksamheten har vidare försvårat en rationell planläggning av denna på lång sikt och en avvägning av de olika behoven mot varandra efter deras angelägenhetsgrad. Så länge barnhemsvården är beroende av det enskilda eller halvoffentliga initiativet, oftast i anslutning till lokalt uppträdande behov och utan samordning under det allmännas ledning, kan icke undvikas, att vissa vårdformer, som ur allmän synpunkt äro angelägna, icke bli tillgodosedda i erforderlig utsträckning samt att hemmens och vårdens standard blir ojämn.

Vid sidan om de egentliga barnhemmen i nuvarande barnavårdslags mening ha sedan länge funnits vissa institutioner för barnavård, som helt stått utanför den genom nämnda lag anordnade tillsynen. Häribland märkas såväl hem för sluten vård, såsom barnhotell, barnpensionat, vissa skolhem, feriebarnhem, sommarkolonier o. d., som barnavårdsanstalter för halvöppen vård. Till vissa av dessa anstalters verksamhet ha statsmakterna på senaste tiden tagit ställning, nämligen i fråga om daghem, lekskolor och eftermiddagshem samt barnkolonier, i samband därmed att anslag av statsmedel beviljats för denna. Emellertid har det synts kommittén angeläget, att frågan om en offentligrättslig reglering av samtliga för barns vård och uppfostran avsedda anstalters verksamhet upptoges till samtidigt övervägande i syfte att såvitt möjligt lösa de organisatoriska, ekonomiska och andra problem, som visat sig föreligga.

Kommittén övergår härafter till att närmare beröra de särskilda brister i olika avseenden, som vidlåda barnhemsverksamheten i landet.

Enligt kommittén vore det först och främst en brist att, ehuru betydelsen ur social synpunkt av den vid barnhemmen bedrivna verksamheten vore uppenbar och vård å barnhem enligt barnavårdslagstiftningen inginge som ett led i de samhällliga åtgärderna till stöd och skydd för värnlösa och vanvårdade barn, *samhället dock icke åtagit sig ett uttryckligt ansvar för att erforderligt antal platser å barnhem stode till buds*. Huvudparten av barnhemmen dreves alltså av stiftelser och föreningar, vilka i hög grad vore beroende av den enskildes offervilja och av bidrag, som lämnades från allmänna barnhuset eller från annat håll. Detsamma vore förhållandet med barnavårdsförbundens barnhem. Följden härav hade bl. a. blivit en synnerligen ojämn spridning av barnhemmen, så att medan inom vissa delar av landet antalet platser å barnhem av olika kategorier vore tillräckligt för att tillgodose de aktuella och beräknliga behoven, motsatsen vore fallet beträffande andra delar. Ej heller vore det för närvarande möjligt att i önskvärd utsträckning företaga en avvägning av de olika behoven efter deras angelägenhetsgrad. Överhuvud taget gjorde sig avsaknaden av en samordning av barnhemsverksamheten inom lokalt avgränsade områden starkt förnimbar.

Kommittén framhåller vidare, att under nuvarande förhållanden *ekonomin för åtskilliga barnhem icke vore tryggad*. Barnavårdsförbunden hade i regel inga fonder, utan förbunden vore för driften av sina barnhem hänvisade till — förutom vårdavgifterna — anslag från allmänna barnhuset samt från kommuner och landsting ävensom till gåvor och donationer av olika slag. Vårdavgifterna kunde icke sättas hur högt som helst; de borde under alla omständigheter icke alltför mycket överstiga gängse ersättningsbelopp till fosterföräldrar. Allmänna barnhusets möjligheter att lämna ekonomiskt stöd åt barnhem ur avkastningen av dess fonder hade under senare år gradvis försämrats. Följden hade blivit, att de barnhem, som baserat sin verksamhet på driftbidrag från barnhuset, blivit beroende av anslag från annat håll, framför allt från landsting och kommuner. Uppenbarligen vore det hämmande för barnhemmens verksamhet och skapade en känsla av otrygghet hos ledningen, att några uttryckliga ekonomiska garantier icke funnes för att hemmens framtida drift vore säkrad. Det sagda ägde tillämpning även å åtskilliga hem, drivna av stiftelser och föreningar. Vissa av dem hade fonder, genom vilkas avkastning tillsammans med vårdavgifter och andra inkomster driftkostnaderna under normala tider kunnat bestridas, men med nuvarande ränteläge hade avkastningen ofta nedgått, samtidigt som driftkostnaderna ökats, så att fyllnadsmedel på ett eller annat sätt måst anskaffas. Det vore därför en mycket angelägen samhällsuppgift att tillse, att fastare ekonomiska grundvalar skapades för barnhemmens drift.

Kommittén betonar vidare behovet av *förstärkning av det allmännas uppsikt över barnhemmen*. Varken socialstyrelsen eller statens inspektör för fattigvård och barnavård hade ställning som central tillsynsmyndighet i

egentlig mening. Mångfalden av fattigvårds- och barnavårdskonsulenternas uppgifter och storleken av deras distrikt omöjliggjorde en verkligt effektiv kontroll från deras sida av barnavården. Ehuru barnavårdsombuden fr. o. m. år 1942 deltog i tillsynen över barnhemmen, saknades fortfarande fastare former för en effektiv, till länsområden knuten inspektion.

Ytterligare borde enligt kommitténs mening *samhällets såväl rättigheter som skyldigheter gentemot barnhemsverksamheten preciseras*. Den indelning av barnhemmen i olika kategorier, som förekomme i barnavårdslagen, täckte ingalunda nu rådande förhållanden, utan nya former hade tillkommit. Från samhällets sida saknades så gott som helt ett ställningstagande till de nu förekommande olika vårdformerna och deras lämplighet i de särskilda fallen. Det förelåge ett behov av ett auktoritativt fastställande av vissa riktlinjer härför. Kommittén ansåge, att man borde i författningssväg uppdraga vissa riktlinjer för fördelningen å barnhemmen av olika kategorier av barn, som behövde barnhemsvård, samt att det allmännas organ borde utrustas med befogenhet att tillse, att vad som sålunda föreskrevs lände till efterrättelse. Detta förutsatte en omprövning av vårdformerna vid olika typer barnhem samt hemmens inordnande i ett såvitt möjligt rationellt och komplett system för den slutna barnavården.

Slutligen uttalar sig kommittén för att *anstalterna för halvöppen barnavård och barnkolonierna* fogas in i barnavårdslagstiftningens bestämmelser angående anstaltsväsendet. Härvid framhåller kommittén bl. a., att dessa anstalter bedreve en verksamhet, som ofta både kvantitativt och kvalitativt kunde mäta sig med den, som bedreves vid barnhem. Det tillsynsväsende, som anordnats för dessa anstalter, i den mån de erhöle statliga driftbidrag, borde enligt kommitténs mening utsträckas till samtliga institutioner av denna typ. Jämväl i vissa andra avseenden funnes behov av allmänna föreskrifter för deras verksamhet.

Med hänsyn till de sålunda anförda synpunkterna finner kommittén behov föreligga av en reviderad lagstiftning angående barnavårdsanstalter, varigenom det samhälleliga inflytandet över desamma förstärkes. Emellertid betonar kommittén, att detta icke finge innebära, att man stötte ifrån sig de krafter, som hittills utfört ett samhällsgagneligt arbete på barnavårdens område. Även i fortsättningen borde en samverkan ske mellan samhällsorganen och de ideella organisationer och institutioner, som bedreve barnhemsverksamhet och annan verksamhet för barns vård och fostran.

Kommittén har i sitt tidigare omnämnda förslag till lag om ändring i vissa delar av barnavårdslagen låtit de sålunda framförda synpunkterna komma till uttryck.

Yttrandena. I de över socialvårdskommitténs betänkande avgivna yttrandena har behovet av en revision av lagstiftningen på förevarande område genomgående vitsordats. *Socialstyrelsen* anför sålunda bl. a.:

I den planmässiga utbyggnad av socialvården, som sedan mitten av 1930-talet äger rum särskilt på den förebyggande barnavårdens område, strävar man alltmera medvetet att stärka det uppväxande släktets kroppsliga och själsliga hälsa. Under denna raska och djupgripande utveckling, som i synnerhet funnit uttryck i en socialmedicinsk barnavårdslagstiftning samt i stegrade krav på barnavården, ha vissa mycket betydelsefulla brister i barnhemmens verksamhet kommit att framstå allt tydligare. Att den slutna barnavården lämnar en hel del övrigt att önska såväl i fråga om tillgång på anstalter av olika slag och platser å dessa som med hänsyn till den hygieniska och ekonomiska standarden å många hem bestyrkes av de erfarenheter, som socialstyrelsen vunnit genom statens fattigvårds- och barnavårdsinspektions verksamhet. Under de senaste årens inspektioner ha sålunda i ett flertal fall konstaterats brister i barnhemsverksamheten, som varit så svårartade, att till och med synnerligen allvarlig och grov vanvård av barn förekommit.

Statens fattigvårds- och barnavårdskonsulent i första distriktet gör gällande, att påtalade missförhållanden inom de relativt många barnhemmen i nämnda distrikt främst berott på att hemmen icke haft erforderligt ekonomiskt stöd samt att de avgifter, som betalats av de för barnen ansvariga, icke motsvarat de verkliga kostnaderna för vården. Liknande synpunkter framföras av *statens fattigvårds- och barnavårdskonsulent i tredje distriktet*, som tillägger, att ett utbyggande av tillsynsmyndigheten, så att den också och i större utsträckning än hittills kunde medverka till en lämplig placering av barnen samt öva tillsyn över att varje barn såvitt möjligt placerades å den barnavårdsanstalt, som hade de bästa förutsättningarna för att göra barnet livs- och samhällsdugligt, syntes böra följa som en konsekvens och ett komplement till det ekonomiska stödet.

Direktionen över allmänna barnhuset, med vilken *länsstyrelsen i Örebro län* instämmer, anför — efter att ha lämnat en redogörelse för de förhållanden, som lett till bildande av barnavårdsförbund — bl. a. följande.

Direktionen var redan från början fullt medveten om, att detta var en nödfallsutväg. Barnavårdsförbunden såsom frivilliga sammanlutningar sakna nämligen möjlighet att genom uttaxering erhålla medel och kunna därför i stort sett icke inom sitt område åstadkomma fler platser eller andra slag av hem än vartill barnhuset lämnar bidrag. Än vidare har förbundens bristande möjlighet till uttaxering medfört stora svårigheter vid bestämmandet av barnhusets bidrag. Man må nämligen betänka, att bidragen måste lämnas direkt till huvudmännen för de olika hemmen och dessa äro av vitt skilda slag. Det kan vara kommuner, stiftelser, föreningar, enskilda och även barnavårdsförbunden själva. Härav följer, att deras egna ekonomiska resurser väsentligt skifta. Vissa hava egna icke obetydliga inkomster av kapital eller i form av anslag och gåvor, medan andra för driften icke äga tillgång till annat än dagavgifter och barnhusets bidrag. Härav framgår, att man icke kunnat för alla hem av samma slag fastställa lika avgift per dag och plats. Skulle denna nämligen sättas så högt, att den tillika med skälig dagavgift täckte hela driftkostnaden, skulle hem med egna inkomster genom barnhusets bidrag få en oförtjänt vinst. Om å andra sidan bidraget

sattes lägre, skulle hem utan egna inkomster icke få medel, som räckte till driften. Barnhuset har fördenskull måst differentiera sitt bidrag med hänsyn till ett hems egna inkomster och bestämma det så, att det tillika med dessa inkomster och dagavgifter skulle jämnt förslå till driften. Detta har emellertid medfört, att hem, som plägat skaffa sig inkomster genom värdande till enskild välgörenhet, fått sitt intresse för förvärv av dylika inkomster minskat. Direktionen har funnit det förenat med synnerligen stora svårigheter, att rättvist fördela sitt understöd mellan barnhemmen. Hårtill bidrager icke allenast hemmens ekonomiska ställning utan en mångfald andra lokalt varierande förhållanden. Ganska snart visade det sig ock, att efterfrågan av bidrag från barnhuset blev så stor, att barnhuset icke kunde fullfölja principen med visst bidrag per dag och plats utan måste skära ned det under ovan angivna grunder och begränsa det till visst belopp för år.

Direktionen påpekar slutligen att barnhuset måst inskränka sina bidrag till endast vissa slag av hem, s. k. sorteringshem och hem för ensamställda mödrar med späda barn. Erforderliga hem för stadigvarande vård hade sålunda saknat bidrag från barnhuset. Följden av detta understödssystem hade blivit, att för ett stort antal barn omhändertagandet förfelats genom att lämpliga vårdformer icke stått till buds och därigenom syftet med den kommunerna i 1924 års barnavårdslag ålagda skyldighet att omhändertaga barn icke nåtts.

Kalmar läns barnavårdsförbund meddelar, att de av allmänna barnhuset understödda barnhemmen i länet icke kunde drivas utan anslag från andra håll, varför länets båda landsting under de senare åren på framställning trätt hjälpende emellan genom att bevilja anslag till driften. Dessa anslag beviljades emellertid endast för ett år i sänder, och barnavårdsförbundet nödgades därför årligen draga ut på oviss tiggarrått. Vilken samfällighet som än bleve huvudman i ekonomiskt hänseende för barnavårdsverksamheten, vore det emellertid tryggt att veta, att det om förslaget genomfördes alltid skulle finnas en institution, som i sista hand skulle svara för anordnande och drivande av barnhemmen. *Barnavårdsnämnden i Oskarshamn* framhåller att, då det ej i lagen föreläge skyldighet för någon att hålla och ekonomiskt sörja för barnhemmens drift, denna viktiga del av barnavården kommit i skymundan. Hittills hade praktiskt taget endast de större och ekonomiskt starka städerna ordnat denna angelägenhet. Man hade i dessa fall, på grund av att ekonomisk hjälp icke stått att erhålla från stat eller landsting, endast tillgodosett det egna oundgängliga behovet. Den kommun, som ej haft egna möjligheter att ordna sin barnhemsfråga, hade varit hänvisad till det fåtal platser, länets barnavårdsförbund kunnat ställa till förfogande.

Beträffande tidpunkten för genomförande av en revision av hithörande bestämmelser förklarar *svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet*, att det visserligen varit önskvärt, om revisionen kunnat dröja, till dess förslag rörande socialvårdens framtida gestaltning kunnat

framläggas i sin helhet. Barnhemmens ekonomiska svårigheter gjorde det emellertid nödvändigt att redan nu taga ställning till dessa frågor.

Statens fattigvårds- och barnavårdskonsulent i åttonde distriktet uttalar, att den förebådade nya lagstiftningen medfört, att anstaltsbeståndet icke underhållits och förbättrats och att nyanskaffning av anstalter ställts på framtiden, varför socialvårdskommitténs förslag borde bli föremål för skyndsam lagstiftning.

Vad angår den halvöppna barnavården förklarar *socialstyrelsen*, att styrelsen tillstyrkte, att nämnda barnavård definitivt inbegreps under barnavårdslagstiftningen. Styrelsen erinrar därvid om att denna gren av den barnavårdande verksamheten hade dels en social uppgift, som tillgodosåges genom daghemmens och eftermiddagshemmens omhändertagande av barn till förvärvsarbetande mödrar, dels en socialpedagogisk uppgift, som tillgodosåges genom barnträdgårdsverksamheten. Den förstnämnda vore ur social synpunkt nödvändig, om ock ur barnens synpunkt mindre tillfredsställande. Barnträdgårdsverksamheten däremot hade en stor uppgift att fylla på den förebyggande barna- och ungdomsvårdens område. Här främjades barnens personlighetsutveckling i den för karaktärsdaningen så viktiga förskoleåldern i god miljö och under skolad ledning, och genom ett sunt gruppliv lades grunden till social fostran. Det låte sig icke göra att särskilja de pedagogiska och sociala sidorna av verksamheten, varför styrelsen funne det viktigt att beakta, att de personer, som skulle utöva tillsynen över denna verksamhet, vore skickade att bedöma verksamheten icke blott ur pedagogisk synpunkt utan även i socialt och hygieniskt hänseende. Av stor betydelse vore även, att daghems- och barnträdgårdsverksamheten i detta avseende behandlades efter enhetliga linjer, då det alltid måste finnas ett intimt samband mellan dem.

Länsstyrelsen i Blekinge län anser däremot, att viss risk för överorganisation föreligger, när bland barnavårdsanstalterna medtagits sådana — barnkolonier, daghem, lekskolor, barnpensionat m. fl. — som med hänsyn till vårdens ändamål och tillfälliga beskaffenhet, skilde sig från de anstalter, som för närvarande vore föremål för barnavårdsnämndernas verksamhet. Det syntes länsstyrelsen icke påkallat att, i den mån statsbidrag till vården ej utginge, för de angivna anstalterna skulle gälla andra än gängse hälsovårdsföreskrifter eller andra allmänna författningar.

Departements-
chefen.

En väsentlig förutsättning för ett sunt samhällsliv är, att det uppväxande släktet, framför allt under de tidigare barnaåren, omhändertages på sådant sätt, att bästa möjliga fysiska och psykiska grundval skapas för barnens utveckling till goda samhällsmedborgare. Flertalet barn erhåller denna omvårdnad i sina föräldrahem. I den mån så icke är fallet måste emellertid samhället träda till hjälpende och övervakande. Den samhälleliga barnavården utgör därför en av socialvårdens mest betydelsefulla grenar.

Socialvårdskommitténs föreliggande betänkande avser omvårdnaden om sådana barn, som helt eller delvis omhändertagits av särskilda anstalter eller inrättningar eller som varaktigt eller tillfälligtvis överlämnats till annat enskilt hem än föräldrahemmet. När jag nu, sedan yttranden över betänkandet inkommit, går att till bedömande upptaga hithörande problem, vill jag först dryfta frågorna om anordnandet av barnhem och andra anstalter för barnavård; till spørgsmålet om vården av barn i enskilda fosterhem eller eljest i andra enskilda hem än föräldrahemmet återkommer jag i ett senare avsnitt.

Om barnhemmen i egentlig mening finnas åtskilliga bestämmelser i nu gällande barnavårdslag. De där givna stadgandena avse i huvudsak dels kontroll vid upprättande av barnhem, dels tillsyn över barnhemmen och dels möjlighet till samhälleligt ingripande mot sådana barnhem, där barnen ej erhålla tillfredsställande vård och uppfostran. Däremot saknas helt bestämmelser, som garantera att barnhem inrättas i den utsträckning, som betingas av föreliggande vårdbehov. Frågan om införande av dylika bestämmelser diskuterades visserligen under förarbetena till gällande barnavårdslag, men man fann sig då kunna — utan att någon obligatorisk skyldighet härutinnan stadgades — överlåta åt kommunerna att i samarbete med den enskilda offervilligheten ordna efter förhållandena. Samtidigt uttalades en förhoppning därom, att landstingens intresse för denna verksamhet skulle väckas. Därjämte räknade man med att avkastningen av allmänna barnhusets fonder framdeles skulle kunna i viss utsträckning användas såsom bidrag till driften av barnhem, varigenom behovet av en direkt medverkan från det allmännas sida för samma ändamål i motsvarande grad skulle minska.

Utvecklingen har emellertid lett därhän, att huvudparten av barnhemmen för närvarande drives av stiftelser och föreningar, som i större eller mindre mån äro beroende av den enskildes offervilja och av bidrag, som lämnas från allmänna barnhuset eller från annat håll. Många av barnhemmen ha att dragas med stora ekonomiska svårigheter, beroende bl. a. på att allmänna barnhuset icke kunnat öka sin bidragsgivning i samma grad som omkostnaderna ökats samt på att jämväl i övrigt avkastningen av fonder och dylikt till följd av penningvärdets fall och andra därmed sammanhängande omständigheter icke varit tillräcklig för att de därav beroende barnhemmen skulle kunna upprätthålla sin standard utan förhöjda avgifter eller ytterligare understöd från det allmännas eller från enskildas sida. Uppenbarligen har denna osäkerhet i finansiellt avseende varit ägnad att inverka menligt på barnhemmens verksamhet.

Utredningen har vidare visat att, åtminstone inom vissa delar av landet, antalet barnhemsplatser icke är tillräckligt. Såsom kommittén i annat sammanhang (jmf: nedan s.d. 44) framhållit bör visserligen, då det gäller att omhändertaga barn som sakna föräldrahem eller av någon anledning icke kunna erhålla erforderlig vård i föräldrahemmet, den ledande principen vara att barnen i så stor utsträckning som möjligt placeras icke på anstalt utan i en-

skilda fosterhem. Men det finnes en mängd fall, då detta icke låter sig göra. Anledningen härtill kan vara, att barnet med hänsyn till sin ålder eller till sina fysiska eller psykiska förutsättningar hellre bör erhålla anstaltsvård, att lämpligt fosterhem icke kan anskaffas eller att andra förhållanden föreligga, som göra vård i fosterhem mindre lämplig. Dessutom måste barn, som skola omhändertagas av annan än föräldrarna, i många fall till en början intagas för observation i ett barnhem för utrönande av den lämpligaste vårdformen. Härtill komma alla de fall, då avsaknaden av erforderlig omvårdnad i föräldrahemmet är beroende av omständigheter, som kunna antagas vara tämligen snart övergående; i dylika fall kan uppenbarligen endast mera sällan bli fråga om utplacering i fosterhem.

Av nu angivna skäl finner jag angeläget, att det genom lagstiftningen uttryckligen fastslås att samhället är skyldigt att svara för att tillräckligt antal platser finnes tillgängligt å barnhem av olika kategorier för att täcka det föreliggande behovet. Härutöver torde — såsom i det följande kommer att närmare beröras — erfordras en förstärkt tillsyn över barnhemsverksamheten samt en noggrannare planläggning av denna verksamhet i syfte att erhålla en bestämdare reglering av de olika formerna av barnhem och barnens fördelning på dem.

Nu anförda omständigheter böra enligt min åsikt leda till att frågan om en revision av barnavårdslagens bestämmelser om barnhem och vad därmed sammanhänger utan uppskov upptages till prövning.

För den närmare innebörden av de ändringar i den gällande ordningen på området, som jag har för avsikt att föreslå, kommer redogörelse att lämnas i det följande. I detta sammanhang vill jag emellertid erinra om att gällande bestämmelser i barnavårdslagen avse allenast barnhem men att vid sidan av dem finnas åtskilliga andra för vård av barn avsedda anstalter, vilka hittills icke blivit föremål för generell reglering i lag. De åsyftade anstalterna äro dels vissa anstalter för sluten barnavård — barnpensionat, feriehem, barnkolonier etc. — vilka icke ansetts kunna föras in under den i barnavårdslagen givna definitionen på barnhem, och dels anstalter för halvöppen barnavård, såsom daghem, barnträdgårdar eller lekskolor och eftermiddagshem. I viss utsträckning ha visserligen även dessa anstalter blivit föremål för offentlig tillsyn, nämligen i samband med att statsbidrag beviljats till deras verksamhet, men i den mån så icke skett äro de ej underkastade tillsyn från det allmännas sida. Då ifrågavarande verksamhet är av icke ringa betydelse och dessa anstalter dessutom äro stadda i stark utveckling, synes det angeläget, att de nu fogas in under barnavårdslagstiftningens bestämmelser angående anstaltsväsendet.

Slutligen vill jag här understryka, att jag till fullo instämmer i socialvårdskommitténs uttalande, att man vid den tilltänkta reformen icke får stöta ifrån sig de krafter, som hittills utfört ett samhällsgagneligt arbete på barnavårdens område utan att även i fortsättningen en samverkan bör äga

rum mellan samhällsorganen och de ideella organisationer och institutioner, som bedriva barnhemsverksamhet och annan verksamhet för barns vård och fostran.

C. Begreppet barnavårdsanstalt. Olika slag av dylika anstalter.

Socialvårdskommitténs förslag. Socialvårdskommittén föreslår, att termen *barnavårdsanstalt* införes i barnavårdslagen såsom en gemensam beteckning på de anstalter för barns vård och uppfostran, varå de i 5 kap. av lagen meddelade bestämmelserna — med undantag av bestämmelserna om skyddshem — skola äga tillämpning. Fördenskull har kommittén i sitt förslag till ändrad lydelse av barnavårdslagen i 39 § 1 mom. intagit en bestämmelse av innehåll, att med barnavårdsanstalt förstås i lagen för barns vård och uppfostran avsedd anstalt, som ej är att hänföra till sjukhus, sjukhem, anstalt för abnorma eller vanföra, skyddshem, allmän uppfostringsanstalt eller skolhem, vilket tillhör skoldistrikt.

Beträffande de grupper av anstalter, som i denna definition särskilt undantagits, framhåller kommittén, att då för skyddshemmen och de allmänna uppfostringsanstalterna redan funnes en utbyggd organisation och en offentlig reglering, anpassad efter dessa anstalters särskilda behov, anledning saknades att låta begreppet barnavårdsanstalt även innefatta dem. Vidkommande anstalter som beredde barn sjukvård samt anstalter för abnorma eller vanföra gällde, att den vård som meddelades å dessa institutioner ej vore av den art, att deras verksamhet borde infogas i den offentliga barnavården, och att anstalterna i fråga redan nu vore underkastade inspektion och kontroll i former, som vore anpassade efter verksamhetens syfte. Vad slutligen anginge de av skoldistrikt drivna hem, vilka såsom ett led i distriktets skolväsen mottoge från skola avlägset boende skolpliktiga barn för att bereda dem undervisning samt fostran och vård i övrigt, vore för dem ett tillsynsväsende anordnat i enlighet med stadgan den 8 juni 1928 (nr 291) angående statsunderstödda skolhem.

Kommittén framhåller vidare, att då de gängse benämningarna på de institutioner, som inrymdes under begreppet barnavårdsanstalt, vore mycket växlande och en viss oklarhet rådde angående benämningarnas innebörd med avseende å verksamhetens art, det vore angeläget, att en nomenklatur upprättades, vilken erhöles officiell sanktion genom införande i barnavårdslagen. Fördenskull ville kommittén föreslå en bestämmelse i 39 § 2 mom. av lagen, varigenom barnavårdsanstalterna indelades i *barnhem*, *barnavårdsanstalter för halvöppen vård* och *barnkolonier*. Kommittén hade därvid icke funnit nödvändigt att i lagtexten precisera de funktioner, som tillkomme eller utövades av barnhem eller barnavårdsanstalter för halvöppen vård, vilka båda benämningar vore samlingsbeteckningar med rent praktiskt syfte och beträffande vilka gränsdragningen icke torde vålla några

svårigheter. Däremot hade för båda dessa huvudgrupper angivits vissa specialtyper av anstalter — för barnhemmen *spädbarnshem*, *mödrahem*, *upptagningshem* och *barnhem för varaktig vård* samt för anstalterna för halvöppen vård *daghem*, *lekskolor* och *eftermiddagshem* — vilka specialtyper borde i lagstiftningen så beskrivas med avseende å sina funktioner, att all tvekan i det enskilda fallet angående till vilken kategori viss anstalt vore att hänföra så vitt möjligt undanröjdes. Vad anginge den tredje huvudgruppen, barnkolonierna, beträffande vilken det vore överflödigt att genomföra någon differentiering i terminologiskt hänseende, borde direkt i lagen utsägas, att därmed förstodes barnavårdsanstalt, som hade till syfte att bereda barn vård och uppfostran under en begränsad del av året.

Kommittén anför beträffande *barnhemmen*, att den föreslagna typindelningen icke vore fullständig, särskilt som man måste räkna med att nya arter av barnhem kunde uppstå under tidernas lopp. Den föreslagna lagstiftningen innehölle således blott en exemplifiering av olika slag utav barnhem. Samma metod hade använts i fråga om de halvöppna barnavårdsanstalterna. I den mån en viss institution för barns vård och uppfostran icke kunde anses tillhöra någon av de särskilt angivna kategorierna skulle å densamma tillämpas de bestämmelser, vilka gällde för barnavårdsanstalter i allmänhet. Härigenom undveke man att t. ex. en viss barnavårdsinstitution, som bedreve en verksamhet av ett slag som icke direkt avhandlades i lagen, bleve så att säga hängande i luften. Anstalten bleve, i den mån den vore avsedd för barns vård och uppfostran, under alla förhållanden att anse som en barnavårdsanstalt och underkastad därav följande samhällseliga kontroll. Där behov föreläge, skulle den centrala tillsynsmyndigheten enligt kommitténs mening kunna med bindande verkan fastslå, till vilken av de särskilt angivna kategorierna en viss anstalt för barns uppfostran vore att hänföra.

Ytterligare säger sig kommittén icke ha funnit lämpligt, att barnhemsbegreppet gjordes beroende av att å vederbörande hem funnes ett visst minsta antal platser. En viss begreppsbestämning skedde redan därigenom, att barnhemmen vore att hänföra till »barnavårdsanstalter». Att finna några rationella, enhetliga grunder för en fixering av barnhemsbegreppet i förhållande till ett minimiantal vårdplatser vore svårt, och härigenom skulle skapas gränssfall, som kunde komplicera lagstiftningens tillämpning.

Kommittén övergår härefter till att i ett särskilt avsnitt behandla de närmare riktlinjerna för den verksamhet, som skulle handhas av de i lagen särskilt omförmälda typerna av barnhem. Det torde ej vara erforderligt att här giva någon mera fullständig redogörelse för innehållet i detta avsnitt, vilket återfinnes å sid. 96—143 i kommitténs betänkande. Huvudpunkterna böra dock upptagas här.

Vad först angår *mödrahemmen* — vilka enligt den föreslagna lydelsen av 39 § 2 mom. barnavårdslagen äro avsedda för vård av mödrar med späda

barn samt väntande mödrar och ensamma spädbarn — föreslår kommittén, med hänsyn till behovet av differentiering av dessa hem alltefter klienteletts beskaffenhet, att av mödrahemmen skola finnas två typer, hemskolor och vårdhem.

Hemskolor skola enligt kommitténs förslag organiseras så, att utbildningsmomentet vid mödrahemsverksamheten bättre än hittills tillvaratages. Vid hemskola skola mödrarna — samtidigt som hemskolan fullgör sin funktion av barnavårdsanstalt — erhålla undervisning i barnavård och husligt arbete under en utbildningstid av omkring 5 månader, varvid förutsättes, att utbildningen icke börjar förrän omkring en månad efter förlossningen. Hemskolorna föreslås skola ha ett platsantal av i varje anstalt högst 17—18 platser, varav ett begränsat antal — högst 2 eller 3 — bör kunna ställas till förfogande för väntande mödrar. Däremot anser kommittén icke lämpligt att ensamma späda barn mottagas vid hemskolorna.

Kommittén föreslår, att vården vid hemskolorna skall vara kostnadsfri för mödrarna och deras barn. Till utveckling av sin mening anför kommittén bl. a.:

Kommittén hyser förhoppningen, att detta skall leda till ett ökat användande av denna vårdform. I ett stort antal fall bestridas vårdavgifterna för närvarande av mödrahjälsmedel. Dessa skulle i allmänhet icke förslå att täcka sådana avgifter till hemskolorna, med vilka man enligt vanliga grunder hade att räkna. Vederbörande kommunala myndigheter torde ej heller alltid vara villiga att utfylla vad som fattades. Vid valet mellan att förordas särskilt låga avgifter å hemskolorna eller att vården där blir avgiftsfri för mödrarna, har kommittén stannat vid det senare alternativet. Detta bör dock ej leda till att ifrågavarande mödrar skola helt gå miste om mödrahjälp. Behovet av hjälp till kostnaderna för t. ex. tandvård eller annan medicinsk behandling m. m. röner ju ingen inverkan därav att modern intages å hemskola. En brist i nuvarande ordning är, att mödrahjälpen i så ringa utsträckning kan användas till mödrarnas och barnens *utrustning*, när vederbörande med bidrag av mödrahjälsmedel vårdas å mödrahem. Hemmen hava i allmänhet inga medel till förfogande för ändamålet, ehuru det allmänt omvittnas, att behov därav ofta gör sig påmint. Om vården å hemskolorna blir avgiftsfri, ökas i dessa fall möjligheterna att förhjälpa mödrarna till klädes- och sängutrustning, barnvagn o. s. v., samt att ställa smärre belopp till deras förfogande såsom fickpengar för personliga ändamål. För att nå detta syfte torde någon ändring av mödrahjälsförordningens bestämmelser ej erfordras.

Vidare föreslår kommittén, att föreståndarinna vid hemskola skall ha avlagt examen vid av staten godkänd sjuksköterskeskola och att undervisningen i matlagning, bakning och konservering bör anförtros åt en utbildad skolkökslärarinna. Enligt kommitténs mening skulle såsom regel större personal icke erfordras vid hemskola.

Kommittén uttalar slutligen, att en fullständigare utbyggnad av hemskoleverksamheten borde ske först sedan erfarenhet vunnits angående resultaten

av hemskolornas arbete men att tillkomsten av hemskolor borde främjas genom ett kraftigare stöd från det allmännas sida än det, som lämnades andra typer av barnhem.

Vårdhemmen skola enligt kommitténs mening vara avsedda för mödrar, vilka icke kunna eller icke anse sig kunna vistas å mödrahem under hela den tid, kursplanen för hemskolorna förutsätter, samt för mödrar, vilka icke ha något behov av undervisning i barnavård och husligt arbete eller vilka sakna de personliga förutsättningarna för att tillgodogöra sig en sådan undervisning. Vistelsen å vårdhem bör enligt kommitténs åsikt icke på förhand vara bestämd till viss tid. Här om anför kommittén bl. a.:

Någon tvekan råder icke därom, att vistelsen, om man uteslutande hade att taga hänsyn till vad som ur rent medicinska synpunkter vore önskvärt, regelmässigt borde så utsträckas till tiden, att en fullvärdig amning kunde ske under densamma, d. v. s. att avvänjningen påbörjades först efter barnets sjätte levnadsmånad. För en vistelse av någorlunda lång varaktighet talar också den omständigheten, att styrkan av de band med vilka modern fästes vid barnet, givetvis står i viss proportion till den tidrymd, under vilken modern beredes tillfälle helt ägna sig åt sitt barn. Dessutom bli mödrahemmens möjlighet att gynnsamt inverka på mödrarnas livsföring, ansvars känsla och allmänna inställning överhuvud taget åtminstone inom vissa gränser större, ju längre mödrarna vistas å hemmen. Här föreligger emellertid en intresseskollision, där åtskilliga faktorer av psykologisk, ekonomisk och social natur måste leda till en jämkning av de krav i fråga om vistelsetidens längd, vilka ur förutnämnda synpunkter vore mer eller mindre självklara.

Därest hemskolor komma till stånd i någon mera betydande omfattning, torde åtskilliga av de mödrar, vilka behöva sluten vård under en längre tid i avvidan på andra godtagbara placeringsmöjligheter för dem och deras barn, kunna hänvisas till hemskola. Även vid en mera blygsam utveckling av hemskolorna bör man enligt kommitténs mening företaga en omprövning av de regler angående mödrarnas vistelsetid, som för närvarande tillämpas vid ett stort antal mödrahem. Det synes härvid kommittén önskvärt, att man övergiver nuvarande system med på förhand bestämda vistelsetider för mödrarna, i princip lika för alla å samma hem intagna, samt lämnar möjlighet öppen till variationer i de enskilda fallen. Visserligen förekommer redan nu ej sällan undantag från de bestämmelser angående vistelsetiden, som gälla vid de olika hemmen, men härigenom skapas lätt irritation och oro. Erfarenheten visar således, att en utskrivning före den på förhand bestämda tiden, som sker i ett fall, gärna drager med sig föga motiverade framställningar i samma syfte från andra mödrar på samma hem. Den numera i allt större utsträckning övergivna metoden att avfordra modern en förbindelse att kvarstanna å hemmet den stipulerade tiden är enligt kommitténs mening psykologiskt oriktig. Alldeles oavsett att en sådan förbindelse saknar laga verkan, så kan den bidra till att accentuera den tvångskaraktär hos vistelsen, som så lätt kan framträda av andra orsaker men som i möjligaste mån bör neutraliseras.

Även om vistelsen ej är på förhand bestämd till viss tid, fixerad i månader, så utesluter detta ej att man vid verksamhetens bedrivande söker följa vissa allmänna riktlinjer. Först och främst bör modern givetvis kvarstanna

å hemmet så länge som annan lämplig tillflykt icke står till buds. Detta innebär också, att modern — även om hon själv icke längre är i behov av det skydd, som mödrahemmet skänker — bör kvarstanna intill dess en lämplig form funnits för barnets fortsatta vård, därest icke detta skall åtfölja modern. Ett upprätthållande i görligaste mån av denna princip torde vara en oeftergivlig förutsättning för att mödrahemmen skola kunna bevara den karaktär, som de äro avsedda att hava. Man bör emellertid eftersträva, att moderns vistelse räcker längre än nu sagts och, framför allt, att modern kvarstannar under amningstiden, försåvitt icke moder och barn tidigare kunna beredas annan lämplig gemensam tillflykt. Modern bör såväl före som under vistelsen å hemmet erinras om den naturliga uppfödningens betydelse och om det ansvar gentemot barnet, som hon i detta avseende har. Amningen bör icke avbrytas i förtid utan skäl av särskild styrka. Erfarenheten visar, att energiska och taktfulla föreståndarinnor ofta genom övertalning kunna förmå modern att övergiva sina planer på en alltför tidig utskrivning. I och för sig bör icke den omständigheten, att man redan från början vet, att modern är i behov av en tillflykt allenast för kortare tid, hindra hennes intagande å mödrahem. Alldeles oavsett, att modern under vistelsen å hemmet kan ändra uppfattning, så är även en kortare tids gemensam mödrahemsvistelse för moder och barn, under vilken barnet ammas, i regel att föredraga framför andra utvägar, som innebära att artificiell uppfödning måste tillgripas.

Kommittén avser ingalunda, att mödrarna skola hindras kvarstanna efter amningens upphörande. Någon annan maximitid för vistelsen torde knappast behöva förutsättas än den som betingas av ekonomiska skäl och platstillgång. Vistelsens frivilliga karaktär kommer dock till uttryck genom avsaknaden av bestämmelser angående minimitid och i anslutning därtill utfärdade förbindelser från mödrarnas sida. Genom att sålunda understryka vistelsens frivilliga karaktär kan man säkerligen nå ett större antal mödrar i behov av mödrahemsvård än under nuvarande förhållanden.

Invändningen, att det löpande arbetet inom mödrahemmen samt deras ekonomisering skulle kunna försvåras genom ett slopande av fixa, på förhand bestämda vårdtider, bör enligt kommitténs mening icke få tillmätas någon avgörande betydelse vid lösningen av det spörsmål, varom nu är fråga. Genom kommitténs i det följande refererade förslag angående bidrag av allmänna medel till hemmens drift torde de invändningar, som äga samband med hemmens ekonomi, komma att förlora sin giltighet. Enligt kommitténs mening skapas härigenom också förutsättningar för hemmen att i fall av behov erhålla kompensation för de arbetsprestationer från mödrarnas sida, vilka hemmen skulle gå förlustiga genom tillämpningen av de nu förordade reglerna om mödrarnas vistelsetid. Vad åter angår den understundom framförda invändningen, att slopandet av fixa minimitider skulle vara ägnat att skapa irritation och avundsjuka mellan mödrarna, så torde det ligga i sakens natur att så lätt kan bliva fallet, när en moder utskrivs före en *generellt* fastställd minimitid, lika för alla, och då samtliga mödrar mer eller mindre uttryckligen förbundit sig att kvarstanna intill utgången av denna. Förhållandet blir emellertid ett annat, om bestämmelser angående en till visst antal månader fixerad minsta tid för vistelsen saknas. För flertalet mödrar torde kravet, att de skola vistas å hemmet under amningstiden, vara eller kunna göras förståeligt. Att denna tid varierar, härrör ju ur fysiologiska omständigheter, och de menliga konsekvenser för de inre förhål-

landena på hemmen, vilka eventuellt skulle uppkomma genom en dylik, av naturlig anledning förorsakad variation i fråga om vistelsetiderna, torde i allt fall väga mindre än de nackdelar, som i olika avseenden äro förenade med nuvarande ordning.

Såsom lämpligt platsantal för vårdhemmen angiver kommittén 15 platser för mödrar med deras späda barn (inklusive för väntande mödrar). Härtill bör kunna komma visst antal platser för ensamma späda barn, vilket dock i regel ej bör uppgå till mer än en tredjedel av antalet platser för mödrar med barn. — Vården vid vårdhem skall kunna vara förenad med viss vårdavgift.

Beträffande vården av efterblivna mödrar och mödrar, som lida av annan psykisk abnormitet eller av moraliska defekter, anför kommittén, att den icke ansett sig böra förorda obligatoriskt anordnande av särskilda mödrahem för dessa mödrar men att kommittén anser det lämpligt, om en försöksverksamhet kunde komma till stånd.

I särskilda yttranden ha två av kommitténs sakkunniga framfört sina synpunkter på förevarande fråga. Fröken *Bentzel* uttalar sålunda, att platsantalet vid hemskola icke borde överstiga 15, att vistelsetiden vid dylik anstalt borde kunna utsträckas till 8—9 månader, att i fråga om vårdhemmen stora risker förelåge att genom övergivande av systemet med på förhand bestämda vårdtider den genomsnittliga vårdtiden komme att bli kortare än vad nu vore förhållandet *samt att* i varje fall det nuvarande systemet icke borde övergivas, förrän hemskolor kommit till stånd i erforderligt antal. Fru *Malmroth* förordar, att omläggning av mödrahemsverksamheten sker blott försöksvis och att, innan mödrahem av hemskoletyp ställts till förfo-gande i varje län, nya principer i fråga om vistelsetiden för övriga mödrahem införas, först sedan en försöksverksamhet givit erfarenhet om verkningarna härav.

Spädbarnshem — varmed enligt den föreslagna lydelsen av 39 § 2 mom. barnavårdslagen avses hem för vård av späda barn, vilka icke åtföljas av sina mödrar — bör enligt kommitténs åsikt i första hand användas, när modern avlidit eller när hon på grund av sjukdom icke bör eller kan amma barnet eller eljest deltaga i dess skötsel. Vissa andra skäl till spädbarnshemvård kunna jämväl föreligga. — Mot den understundom förekommande kombinationen upptagningshem—spädbarnshem kunna enligt kommitténs mening vissa erinringar riktas, exempelvis den större infektionsrisken. Kommittén anser att för framtiden dylik kombination ej bör tillåtas vid inrättandet av nya barnavårdsanstalter, men något förbud mot mottagande å upptagningshem av spädbarn anser kommittén för närvarande vara otänkbart. — Såsom lämplig storlek för spädbarnshem angiver kommittén 25—30 platser, därvid kommittén tager hänsyn till å ena sidan infektionsriskerna, som tala mot alltför stora hem, och å andra sidan ekonomiska synpunkter, som kunna tala för större hem.

Å *upptagningshem* — varmed jämlikt den föreslagna lydelsen av 39 § 2 mom. barnavårdslagen förstås hem för tillfällig vård och uppfostran samt observation av barn — böra enligt kommitténs mening vårdas allenast barn över ett år, vilkas vårdbehov är av tillfällig natur och vilka antagas kunna återvända till föräldrar eller vårdnadshavare efter vårdens upphörande, ävensom barn över ett år, vilka finnas böra undergå observation för avgörande av den lämpligaste vårdformen. Till denna kategori av barnhem hänföra kommittén jämväl barnhotell och barnpensionat ävensom dispensärbarnhem. Kommittén betonar angelägenheten av att upptagningshemmen icke komma till användning för annat klientel än det, som behöver rent tillfällig vård eller observation.

Beträffande upptagningshemmen såsom observationshem framhåller kommittén att i fråga om barn, som omhändertagits av barnavårdsnämnd för samhällsvård eller skyddsuppfostran, den regelmässiga gången borde vara, att varje icke vanartat dylikt barn underkastades någon tids observation på upptagningshem, innan avgörande träffades om barnets framtida behandling. Även i fråga om för vanart omhändertagna barn i yngre åldersklasser kunde observation å dylikt hem vara lämplig i sådana fall, där vederböran- des vanart icke vore sådan, att övriga å hemmet intagna barn kunde utsättas för sedlig förvillelse.

Såsom lämpligt platsantal i upptagningshem angiver kommittén 25 à 30 platser.

I detta sammanhang berör kommittén även spörsmålet om lämpligheten av att det å samma barnhem meddelas såväl tillfällig som stadigvarande vård. Kommittén anser, att mot en sådan kombination talar framför allt den livliga omsättningen av barn, som behöva tillfällig vård, och den oro, som på grund härav blir rådande i hemmet. Denna typ av barnhem bör därför enligt kommitténs mening försvinna. Något legalt förbud mot dylika barnhem finner kommittén dock ej erforderligt, då tillsynsmyndigheterna enligt kommitténs förslag skola erhålla möjlighet att i viss omfattning medverka såväl vid barns intagande å anstalter av vissa kategorier som vid avgörande av vårdtidens längd.

Vad slutligen angår *barnhem för varaktig vård* — varmed enligt den föreslagna lydelsen av 39 § 2 mom. barnavårdslagen skall avses barnavårdsanstalt för vård och uppfostran under längre tidrymd — uttalar kommittén, att å dem borde vårdas allenast barn över ett år, vilka icke lämpligen kunde eller borde vårdas i enskilt hem. Kommitténs principiella inställning är, att vård i lämpligt enskilt hem vore att föredraga framför barnhemsvård, även om denna vore aldrig så ändamålsenlig. Kommittén framhåller emellertid tillika, att omständigheter av de mest skiftande slag måste föranleda undantag från principen om vård i enskilt hem såsom den primära vårdformen i fråga om friska barn som under längre tid behövde vårdas utanför föräldrahemmet. Kommittén fortsätter:

För den anstaltsvård, som sålunda erfordras, böra enligt kommitténs mening finnas särskilda barnavårdsanstalter. Å dessa skola således kunna intagas friska, normala barn, vilka finnas icke böra eller kunna överlämnas till fosterhem och vilkas behov av vård och fostran består eller kan antagas fortbestå under längre tidrymd än den, som förutsättes skola vara den regelmässiga maximitiden i fråga om upptagningshemmen. Den vård, som lämnas å dessa hem, behöver däremot icke vara *stadigvarande* i den meningen, att barnet regelmässigt skall vistas å hemmet under hela sin uppväxttid. Å andra sidan kunna förhållandena givetvis vara sådana, att utskrivning ej kan eller bör ske förrän vederbörande lämnat barnaåren.

Kommittén föreslår, att barnhemmen av den kategori, som här avses, benämnas *barnhem för varaktig vård*. Enligt kommitténs mening bör termen »barnhem för stadigvarande vård» överhuvud taget icke längre komma till användning, då den betecknar en vårdform, som endast i undantagsfall bör förekomma. Karakteristiskt för hemmen för stadigvarande vård har varit, att barnen vårdats där under hela sin uppväxttid; karakteristiskt för den av kommittén föreslagna kategorien hem för varaktig vård är däremot, att vårdtiden överstiger den, som förutsättes vara den maximala i fråga om upptagningshemmen, d. v. s. ett år. Längden av vistelsen kan sedan variera.

Enligt kommitténs mening böra å hemmen för varaktig vård kunna intagas såväl friska normala barn som svårplacerade barn, vilket dock icke skall innebära, att förbud skall utfärdas för eller hinder eljest läggas i vägen mot anläggande och drift av hem, som uteslutande äro avsedda för endera av nämnda kategorier barn.

Beträffande storleken av barnhem för varaktig vård uttalar kommittén, att dylikt barnhem helst ej bör ha ett mindre antal platser än 10 och helst ej fler än 15.

Vad angår *anstalterna för halvvöppen barnavård* anger kommittén uppgifterna för de i lagtexten särskilt omnämnda typerna på följande sätt, nämligen *daghem* såsom avsedda för heldagsvård av barn, *leksskolor* såsom avsedda för beredande av vistelse och fostran av barn under begränsad tid av dagen samt *eftermiddagshem* såsom avsedda för beredande åt skolbarn av vistelse under tillsyn efter skolarbetets slut för dagen.

Yttrandena. I ett stort antal av de över kommitténs betänkande avgivna yttrandena har vad kommittén i förevarande avsnitt av betänkandet föreslagit i princip godkänts eller lämnats utan erinran. *Socialstyrelsen* framhåller sålunda, att den av kommittén föreslagna specificeringen av barnavårdsanstalterna i 39 § barnavårdslagen överensstämme med de principer och önskemål, som styrelsen ansåge böra vara vägledande för barnhemsverksamhetens utveckling. De allmänna rekommendationer, som kommittén föresloge till vägledning för tillsynsorganens verksamhet, vore i det stora hela grundade på erfarenheter från den praktiska verksamheten vid olika slag av hithörande anstalter.

Från många håll har dock framförts en mer eller mindre stark kritik mot kommitténs förslag härutinnan.

Beträffande begreppet barnavårdsanstalt har ingen annan anmärkning framställts än att *barnavårdsdirektören i Stockholm* framhållit önskvärdheten av att en gränsdragning kunnat ske mellan barnhem och enskilda hem. Han tillägger, att erfarenheten visat, att det vore en brist i den gällande barnavårdslagen, då den lämnade barnavårdsnämnden utan ledning vid bedömande av frågan, om ett litet barnhem eller en i större skala bedriven fosterhemsvård skulle anses vara för handen. En mekaniskt verkande regel syntes vara bättre än ingen regel alls.

Vad angår differentieringen av barnhemmen anser man på många håll att kommitténs förslag vore alltför långtgående. Sålunda anser *Jönköpings läns landsting* att det borde undersökas, om icke viss lämplig koncentration skulle kunna ske genom att sammanföra vissa av de föreslagna barnhemstyperna till större enheter. *Svenska landstingsförbundet* framhåller, att ju större differentieringen bleve, desto större måste upptagningsområdena med därav följande ökade transportkostnader m. m. bliva. Närmast till hands låge, att man inom ett barnhem skulle kunna anordna olika vårdavdelningar för att tillgodose den erforderliga vårddifferentieringen. *Statens fattigvårds- och barnavårdskonsulent i åttonde distriktet* anför, att barnavårdsanstalternas uppdelning i en rad mindre hem med olika klientel vore teoretiskt tilltalande men att värdet därav vore överskattat.

Jämtlands läns barnavårdsförbund, med vilket *länsstyrelsen i Jämtlands län* instämmer, framhåller, att den föreslagna differentieringen vore alltför långtgående, därest särskilda anstalter av samtliga slag skulle obligatoriskt förekomma inom varje län. Det torde knappast vara möjligt att för rimliga kostnader genomföra en dylik differentiering inom län med stora arealer och gles bebyggelse. Även om man inom ett sådant län nöjde sig med en anstalt av varje slag, finge man sannolikt ändock onödigt många och små anstalter.

Barnavårdsförbundet fortsätter:

Förbundets anstalt Storsjöleden i Östersund omfattar såväl mödra- och spädbarnshem som upptagningshem för äldre barn; och har denna organisationsform hittills fungerat utan olägenhet. Det har framhållits, att anstalterna böra vara jämförelsevis små, så att de kunna givas karaktären av hem. Förbundet håller före, att någon fara för att den erforderliga hemkaraktären skall gå förlorad icke föreligger, även om anstalterna göras större än vad kommittén tänkt sig, särskilt när det gäller barnhem av de kategorier, där vistelsen i regel ej utsträcker någon längre tid. Om en anstalt uppdelas i olika avdelningar, kunna ju dessa liksom å Storsjöleden vara strängt åtskilda. Differentieringen kan ske mellan de olika avdelningarna och hemkaraktären behöver ej äventyras. Genom den större anstalten vinner man å andra sidan betydande ekonomiska fördelar. Man kan ha gemensam förvaltning, gemensam föreståndarinna och gemensamma inrättningar för kök, tvätt, värmecentral etc., vilket allt i icke ringa grad förbilligar driften.

Liknande synpunkter anföras av *Jämtlands läns landsting*.

Även på andra håll uttalas tveksamhet om differentieringens lämplighet. *Länsstyrelsen i Kalmar län*, som visserligen finner de av kommittén anförda skälen mot kombinationerna upptagningshem—spädbarnshem samt upptagningshem—hem för varaktig vård beaktansvärda, framhåller dock, att för den händelse de angivna hemmen förlades å skilda avdelningar, de uttalade farhågorna syntes minska i betydelse. *Barnavårdsnämnden i Oskarshamn* uttalar, att man genom borttagande av dessa båda kombinationer skulle försämra möjligheterna att behålla sambandet mellan mor och barn. Om man utginge från att man inom ett visst geografiskt område behövde 10 vårdplatser för spädbarn och 10 för äldre barn, måste man räkna med att ha dubbelt så stort område för att hålla två hem belagda med 20 barn av vardera.

I åtskilliga yttranden avstyrkes eller uttalas tveksamhet om den föreslagna uppdelningen av mödrahemmen i två typer (hemskolor och vårdhem). I vissa yttranden framhålles, att en sådan uppdelning i varje fall endast bör ske försöksvis och att med en mera definitiv uppdelning bör anstå, tills närmare erfarenhet vunnits, särskilt angående hemskolorna. Möjligheten av en kombination mellan de båda typerna framhålles även. Vidare avstyrkes på många håll de föreslagna benämningarna, varvid man framhåller, att hemskolor för närvarande är beteckningen på visst slag av skyddshem och att vårdhem mycket ofta användes som beteckning på ålderdomshem. I stället förordas i allmänhet beteckningarna mödrahem typ I och typ II. Från ett håll (Jönköpings läns barnavårdsförbund) föreslås följande beteckningar, nämligen för hemskolorna »hushållsskolor för mödrar» och för vårdhemmen »hem för ensamstående mödrar» eller »hem för mödrar med spädbarn».

Av de yttranden, i vilka man i fråga om uppdelningen av mödrahemmen i två typer uttalat sig mer eller mindre starkt i avstyrkande riktning, må följande återgivas.

Skånska barnavårdsförbundet framhåller, att hemskolorna, framför allt beroende på den särskilt kvalificerade personal, som de skulle fordra, med största sannolikhet skulle komma att bli oproportionerligt dyrbara i drift, och frågar sig, om icke det i och för sig beaktansvärda utbildningsmomentet skulle kunna tillvaratagas på ett enklare och billigare sätt. Förbundet fortsätter:

Ser man på våra nuvarande mödrahem — d. v. s. de väl skötta — torde det vara ganska uppenbart, att de redan förmått att på ett ganska tillfredsställande sätt fylla kravet på utbildning för de intagna mödrarna. Blev dessa mödrahem genom ekonomiskt tillfredsställande anslag bättre rustade just med tanke på denna speciella utbildningsuppgift, förefaller det, som om dessa hem skulle kunna fylla kravet härutinnan. Härigenom skulle man på ett naturligt sätt även komma ifrån klassifikationen i bättre och sämre mödrahem. Emellertid vill förbundet i detta sammanhang ha framhållet, att

det torde föreligga en ganska väsentlig skillnad mellan de större, industri-betonade orterna och rena landsbygden. För de förra kommer av naturliga skäl utbildningsmomentet aldrig att kunna spela samma roll som för den senare. Ytterligare ett skäl mot införandet av särskilda hemskolor med 5-månaders-kurser i barnavård, sömnad m. m. ligger i de skiftande intagnings-tidpunkterna och vårdtiderna. Förbundet har svårt att förstå, hur en upp-lagd kursplan skulle kunna fullföljas, och man frågar sig därmed osökt, hur brist i detta avseende skall påverka rätten till statsbidrag.

Barnavårdsnämnden i Malmö gör enahanda uttalande.

Norrköpings stad framhåller, att det borde vara tillräckligt med mödrahem av en typ. Utbildningen vid hemskolorna syntes alltför vidlyftig, och svårigheter måste ovillkorligen uppstå att rekrytera desamma, enär de flesta mödrarna ej hade möjlighet att vistas alltför lång tid på mödrahem.

Svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet anser det nödvändigt, att man vid en differentiering av mödrahemmen framgår med stor försiktighet och låter en försöksverksamhet visa, om en differentiering enligt kommitténs förslag bör överallt genomföras. Förbundet anför:

Förbundet vill ifrågasätta, om det är lämpligt att på en gång söka genomföra differentieringen i hela landet genom anordnandet av nämnda två typer av mödrahem. I de större städerna äro visserligen mödrahem av typerna hemskolor och vårdhem säkerligen samtidigt behöfliga men i många av landets övriga delar torde detta för närvarande knappast vara fallet. I många län synas de nuvarande mödrahemmen, vilka med hänsyn till den i förväg bestämda vistelsetiden och den i viss grad förekommande utbildningen väl närmast ha karaktären av hemskolor, vara den typ av anstalt, som mest svarar mot behovet. Ett anordnande av vårdhem i dessa län befaras icke utan skäl kunna medföra, att mödrarna komma att motsätta sig intagningen å hem med bestämd vistelsetid. Om kommitténs förslag i sådana landsändar realiseras och detta medför, att mödrarna söka sig till vårdhemmen, medan de nuvarande mödrahemmen — hemskolorna — trots den förslagna kostnadsfria vården och den planerade utbildningen få allt svårare att finna klientel, skulle detta innebära en mycket betydelsefull och säkerligen icke tillfredsställande omläggning av den ifrågavarande mödravården.

Jämtlands läns barnavårdsförbund, med vilket *länsstyrelsen i Jämtlands län* instämmer, avstyrker obligatoriskt inrättande av hemskolor under framhållande av att en kursplan vore svår att genomföra, då mödrarna intoges på vitt skilda tider och i samband med nedkomsten ofta vore vid svag hälsa, varjämte de måste disponera avsevärd tid för skötande av barnen. Praktisk handledning av hemmets föreståndarinna vore säkert den lämpligaste skolformen i förevarande fall.

Gävleborgs läns barnavårdsförbund säger sig vilja föreslå, att de olika länen eller de upptagningsområden, som eljest kunde ifrågakomma, erhöles största möjliga frihet att ordna mödrahemsverksamheten så som de lokala förhållandena i varje särskilt fall krävde och att icke en sådan sträng uppdelning av mödrahemmen, som i betänkandet föreslagits, komme till stånd. Mellanformer mellan vårdhem och hemskolor kunde också vara tänkbara.

Länsstyrelsen i Västmanlands län anser önskvärt, att de nuvarande mödrahemmen så småningom utvecklades på sådant sätt, att de komme att få karaktären av hemskolor. Detta behövde dock icke medföra en differentiering av mödrahemmen, då den kategori av mödrar, som kommittén förutsatt skola vårdas å den andra typen av hem, skulle bliva så liten, att även åt dessa mödrar plats kunde beredas å hemskolorna. *Barnavårdsnämnden i Ulricehamn* anser övervägande antalet mödrahem böra vara hemskolor och endast några få vårdhem. *Barnavårdsnämnden i Skövde* anser endast hemskolor böra ifrågakomma. Samma åsikt har *Skaraborgs läns barnavårdsförbund*.

Överstyrelsen för yrkesutbildning uttalar, att uppdelningen av mödrahemmen i hemskolor, där utbildning i barnavård och husligt arbete lämnades, och vårdhem, där utbildningsmomentet vore förhärskande, vore en given förutsättning för att de förra skulle kunna erhålla ett klientel, för vilket rationellt ordnad utbildning skulle kunna komma till stånd.

Frågan om bestämd vistelsetid för mödrarna har mera ingående diskuterats i vissa yttranden. *Uppsala läns barnavårdsförbund*, som förordar mödrahem av något förenklad hemskoletyp, föreslår i princip bestämd vistelsetid av 6 månader. *Länsstyrelsen i Kronobergs län* föreslår även, att en minimitid införes; denna bör enligt länsstyrelsens mening, därest icke särskilda omständigheter till annat föranleda, bestämmas till exempelvis 3 månader. *Jönköpings läns barnavårdsförbund* uttalar, att på vårdhem en fullgod bröstuppfödning icke borde uppgivas utan absolut tvingande skäl, och förvånar sig över att kommittén gjort avsteg från riktlinjer, som våra främsta auktoriteter på området uppdragit. Även *Norrbottnens barnavårdsförbund* finner betänkligt att i fråga om vårdhemmen viss minimitid icke fastställts för mödrarnas kvarstannande å hemmet. *Barnavårdsnämnden i Ulricehamn* anser vid vårdhemmen en viss minimitid böra fixeras och framhåller, att ett fritt val i denna sak gagnade varken moder eller barn, ty det skulle med säkerhet ha till följd, att de unga mödrarna efter kort tid lämnade vårdhemmet för att återgå till sitt förvärvsarbete. För hemmens ledning skulle det också vara allt annat än önskvärt, att mödrarna kunde lämna vårdhemmet närhelst de önskade, och med en sådan frihet i fråga om tiden för vistelsen torde vårdhemmen i de flesta fall föredragas framför de långt värdefullare hemskolorna. *Södermanlands läns barnavårdsförbund*, med vilket *länsstyrelsen i Södermanlands län* instämmer, anser visserligen mödrarna å vårdhemmen icke böra på förhand bindas för en bestämd vårdtid, men uttalar dock en viss tveksamhet härutinnan. Så länge landsbygden saknade barnkrubbor och dessa även i städerna vore helt otillräckliga för ändamålet samt särskilda bostäder för mödrar med barn icke heller i önskad utsträckning kommit till stånd, kunde det tyvärr befaras, att de unga mödrarna, då de efter en kortvarig vistelse återvände till förvärvslivet, ofta komme att ställas inför en situation, som måste innebära föga gynnsamma

vårdmöjligheter för de späda barnen. I ett flertal andra yttranden har man på denna punkt instämt i de av fröken Bentzel och fru Malmroth gjorda särskilda uttalandena.

Socialstyrelsen framhåller däremot, att ett krav på viss tids, i synnerhet viss längre tids, vistelse på mödrahem såsom villkor för mödrarnas intagning ställde mången moder i ett tvångsläge, i vilket hon måhända såge sig nödsakad att avstå från vistelsen. Med hänsyn till det stora värdet av att mor och barn hölles samman någon tid under barnets späda ålder vore en personlig påverkan på modern i syfte att få henne att med sitt barn för åtminstone någon tid vistas å mödrahem att föredraga framför ett generellt krav på exempelvis sex månaders vistelse. *Barnavårdsnämnden i Karlshamn* uttalar, att man borde avstå från att skapa tvångsbestämmelser för vistelsen på mödrahem och att i stället mödrarna borde i uppfostrande syfte påverkas, så att de stannade på hemmen under så lång tid, som med hänsyn till barnets välbefinnande kunde vara erforderligt.

Beträffande vården av efterblivna mödrar uttalas i yttranden av *länsstyrelsen i Kronobergs län*, *barnavårdsnämnden i Skövde*, *Blekinge barnavårdssällskap* och *Skaraborgs läns barnavårdsförbund* att mödrar, som vore efterblivna, asociala eller lede av psykiska eller moraliska defekter, icke borde få föras samman med övriga mödrar i samma hem. För dem borde särskilda vårdhem inrättas, lämpligen gemensamma för flera län. *Uppsala läns barnavårdsförbund* anser, att för efterblivna mödrar m. fl. asylor för korttidsvistelse böra upprättas i anslutning till förlossningsanstalterna.

Barnavårdsnämnden i Karlskrona avråder däremot från tanken att upprätta särskilda hem för efterblivna mödrar, då dylika hem icke skulle bliva nämnvärt frekventerade, så länge tvångsmedel icke finge tillämpas, vilket för övrigt ur flera synpunkter måste anses olämpligt. Icke heller borde de få intagas på mödrahem eller fattigvårdsanstalter. Lämpligast vore, om barnen till dessa mödrar genast skildes från mödrarna och placerades å spädbarnshem, även om man därigenom måste ge avkall på kravet på en naturlig uppfödning.

Vad angår det antal väntande mödrar och ensamma spädbarn som må mottagas å mödrahem uttalar *barnavårdsnämnden i Karlstad*, att platsantalet för väntande mödrar ej borde begränsas, och framhåller, att vid en dylik begränsning det kunde befaras, att ett stort antal mödrar, som vore väl lämpade för undervisning, icke komme i åtnjutande därav. *Barnavårdsnämnden i Uppsala* anser att mödrahemmen böra ha skyldighet att mottaga mödrar före nedkomsten.

Barnavårdsnämnden i Västervik håller före att ensamma spädbarn böra kunna mottagas å samtliga mödrahem i viss begränsad omfattning. *Statens fattigvårds- och barnavårdskonsulent i första distriktet* anser, att det beträffande vårdhemmen bör föreskrivas, att antalet platser för ensamma späda

barn icke må uppgå till mer än högst hälften av antalet platser för mödrar med barn, och anför som motivering, att särskilt så länge bristen på någorlunda tillfredsställande barnhemsplatser vore stor, man icke borde onödigtvis beskära antalet spädbarnsplatser. *Länsstyrelsen i Skaraborgs län* och *Skaraborgs läns barnavårdsförbund* uttala överhuvud taget tveksamhet beträffande behovet av särskilda spädbarnshem. *Uppsala läns barnavårdsförbund* anser däremot, att samtliga spädbarn utan mödrar böra vårdas på särskilda spädbarnshem, gärna i viss anslutning till mödrahemmen.

I fråga om personalen vid vårdhemmen ifrågasätter *överstyrelsen för yrkesutbildning*, huruvida både vård- och utbildningssynpunkter i tillräcklig grad skulle kunna tillgodoses vid hemskolor av den storlek, som kommittén förordade, om behovet av personal icke tillgodosåges bättre än kommittén föreslagit. Vid lanthushållsskolor med 18—20 elever funnes i allmänhet tre lärarinnor. Vid en jämförelse härmed syntes den föreslagna personalorganisationen vara för knapp, för att en effektiv undervisning skulle kunna komma till stånd, när man i detta fall måste taga hänsyn också till den tid, som barnens omvårdnad kunde kräva från personalens sida. Den successiva intagningen av mödrar komme dessutom att nödvändiggöra individuell undervisning i jämförelsevis stor omfattning, vilket även ställde större anspråk på lärarpersonal. Man måste därför, för att undervisningsmomentet icke skulle komma till korta, antingen jämka platsantalet vid hemskolorna nedåt eller också tillgodose dessa med ytterligare personal. — Även i några andra yttranden anses personalen vid hemskolorna vara för knapp.

Överstyrelsen för yrkesutbildning framhåller vidare beträffande kompetensen för föreståndarinna vid hemskola att, då hon som en icke oväsentlig uppgift bl. a. även skulle ombesörja undervisningen i barnavård, starka skäl talade för att barnavårdslärlarinneutbildad gäves företräde. *Överstyrelsen* fortsätter:

I denna utbildning ingår ju även tjänst på barnbördshus och barnsjukhus. Då de fall, där vårdmomentet vad mödrarna beträffar är mera framträdande, även enligt kommitténs mening böra hänvisas till vårdhemmen och ej till hemskolorna, torde behovet av sjukvård för mödrarna vid de senare ej komma att framstå såsom någon huvuduppgift för föreståndarinnan.

I ett flertal yttranden — bl. a. av *socialstyrelsen* och *medicinalstyrelsen* — uttalas, att barnavårdslärlarinna i förevarande hänseende borde vara likställd med sjuksköterska.

Älvsborgs läns barnavårdsförbund ifrågasätter, om behov föreligger av skolköksundervisning vid hemskolorna med den fördyring av verksamheten, som härigenom skulle uppkomma. *Norrbottnens barnavårdsförbund* anser tveksamt, om skolkökslärarinnor äro de lämpligaste för handhavande av den rent praktiska matlagning, som även i fortsättningen torde bli den väsentligaste utbildningen vid hemskolorna. *Överstyrelsen för yrkesutbildning* uttalar, att undervisningen i matlagning och hemvård vid hemskolorna borde

kunna anförtrös även en lantushållslärarinna, varför man här lämpligen borde använda beteckningen lärarinna i hushållsgöromål. *Barnavårdsnämnden i Karlstad* ifrågasätter, om icke vid hemskolorna vid sidan av hemutbildningen möjligheter borde ges till utbildning och förkovran i ett yrke, som vederbörande valt eller lämpade sig för. Liknande synpunkter anföras av *Länsstyrelsen i Jönköpings län*.

Överstyrelsen för yrkesutbildning uttalar slutligen, att det syntes angeläget, att den yrkesutbildning, som skulle komma att bedrivas vid hemskolorna, ställdes under inspektion av överstyrelsen såsom fallet vore med yrkesutbildningen vid yrkeshem, hemskolor och ungdomshem enligt stadgan den 24 september 1937 (nr 860) för skyddshemmen.

I några yttranden ifrågasättes riktigheten av att lämna kostnadsfri vård å hemskolorna. *Länsstyrelsen i Kronobergs län* anser sålunda, att ersättning för vården bör utgå vid samtliga mödrahem men att den måhända torde kunna bestämmas till något lägre belopp än som nu är fallet. *Länsstyrelsen* framhåller, att kommittén i kostnadsfrågan syntes gå väl långt i sin strävan att uppmuntra anslutningen till hemskolorna. Där intagna mödrar skulle erhålla icke blott en dyrbar vård kostnadsfritt, utan även därutöver viss mödrahjälp. Mödrarna å vårdhemmen däremot skulle få sin mödrahjälp helt eller delvis tagen i anspråk till täckande av kostnaderna för vistelsen å mödrahemmet. Kravet på rättvisa mödrarna emellan hade här fått stå tillbaka för strävan att uppmuntra till vistelse å hemskolorna. *Centraliseringskommittén i Stockholm* anser även det kunna starkt ifrågasättas, om det ur alla synpunkter vore tillrådligt att göra vården å hemskolorna kostnadsfri, och anför:

Genom att vården är kostnadsfri och fixerad till en på förhand bestämd tidrymd, kan den lätt få karaktär av anstaltsvård och av många bli betraktad som ett samhällets straff. Just de, som kunde ha största nyttan av denna vårdform, bli måhända avskräckta. En lägre avgift, som kunde ge sken av att den vårdade själv erlade vårdkostnaden, synes kommittén vara att föredraga. För de medellösa kunde avgiften täckas av statliga stipendier, som ställdes till förfogande i sådan utsträckning, att avgiften i själva verket blott bleve skenbar. Det förefaller uppenbart att hemskolorna — vilkas inrättande centraliseringskommittén livligt förordar — komma att ha ett stort värde ur uppfostringsynpunkt, då i många fall blivande mödrar sakna kunskaper i de göromål, som ingå i barns och hems skötande. Särskilt torde detta vara förhållandet bland en stor del av storstadsungdomen. Behovet av undervisning torde dock icke vara begränsat till en viss kategori av ungdom utan torde gälla sådan ur alla samhällsklasser. Genom att inte giva dessa hemskolor en alltför påtaglig prägel av samhällelig hjälpverksamhet skulle troligen plats å desamma sökas även av sådana, som äga ekonomiska förutsättningar att betala hela eller en viss del av vårdkostnaderna. För att nå en dylik ordning krävs dock, att en avgift uttages, som ger sken av att vården ersättes av den vårdade själv.

Gävleborgs läns barnavårdsförbund anför:

Det måste starkt ifrågasättas, huruvida det kan vara lämpligt att för hemskolorna vården skulle vara helt kostnadsfri, under det att vårdavgift skulle uttagas på vårdhemmen. Enligt förbundets mening kan detta komma att vålla en viss irritation inte minst hos de barnavårdsnämnder, vilka få mödrar placera på vårdhemmen och sålunda själva måste svara för viss del av vårdkostnaden. Det kan visserligen invändas, att denna vårdkostnad i första hand skall utgå av mödrahjälsmedel, men det är icke alltid säkert, att dessa förslå, såsom fallet kan vara, om en dyr tandvård och dylikt också måste bekostas av mödrahjälpen i samband med barnsörden. För mödrarna själva saknar det praktiskt taget all betydelse, om vården är kostnadsfri eller ej, då det ju i varje fall icke är de själva utan det allmänna, som i en eller annan form svarar för kostnaderna. Förbundet vill därför föreslå, att anningen vårdkostnad skall utgå på alla mödrahem eller också att vården skall vara kostnadsfri å samtliga hem.

Överstyrelsen för yrkesutbildning anser däremot de skäl, som kommittén anfört för att vårdavgift icke skulle uttagas vid hemskolorna, fullt bärande.

Beträffande de svårplacerade barnen anser *barnavårdsnämnden i Karlskrona*, att dessa barn icke borde placeras på hemmen för varaktig vård. En differentiering av hemmen vore här ofrånkomlig. Det kunde nämligen icke vara riktigt att sammanblanda normala barn med mer eller mindre onormala barn, vilka senare kunde utöva ett icke önskvärt inflytande på de psykiskt och fysiskt friska barnen. De svårplacerade barnen, särskilt sängvätare och med talrubbingar behäftade barn, kunde och bleve kanske också av de normala utsatta för hån och smålek. En utbyggnad av de nu alltför fåtaliga hemmen för dessa barn borde ske. Även *barnavårdsnämnden i Karlstad* anser, att svårplacerbara barn och normala barn böra placeras i skilda barnhem.

I fråga om platsantalet å andra barnavårdsanstalter än mödrahemmen ha i övrigt endast några enstaka uttalanden förekommit. *Barnavårdsnämnden i Skövde* anser sålunda att barnantalet i upptagningshem ej bör få överstiga 20. *Barnavårdsnämnden i Västerås* håller före att maximiantalet platser i hem för varaktig vård kan höjas till 20. *Centraliseringskommittén i Stockholm* anför, att även om erfarenheten utvisade, att för spädbarnshemmen — med hänsyn till smittorisen — mindre enheter vore att föredraga, det dock kunde ifrågasättas, om icke vid de övriga hemtyperna större enheter än som föreslagits undantagsvis kunde få förekomma. Till stöd för denna ståndpunkt kunde hänvisas till de enskilda hem för ogifta mödrar m. m., vilka understöddes av Stockholms stad och som hade ett platsantal upp till 31. Erfarenheterna från dessa hem torde få anses fördelaktiga.

Vad angår anstalterna för halvöppen barnavård framhåller *barnavårdsdirektören i Stockholm*, att uttrycket anstalt till stöd för

hemuppföstran, som nu förekomme i 2 § 2 mom. barnavårdslagen, torde ha bättre klang än benämningen anstalt för halvöppen barnavård.

Socialstyrelsen anför, att det befunnits nödvändigt för undvikande av missförstånd att tillsvidare använda benämningarna lekskola och barnträdgård vid sidan av varandra för att klargöra, att det rörde sig om två olika benämningar på samma institution. Då det nu emellertid gällde att i barnavårdslagen fastslå benämningen på ifrågavarande verksamhet, funne socialstyrelsen tiden vara inne att definitivt besluta om benämningen. Styrelsen förordade därvid, att verksamheten måtte få behålla den gamla benämningen barnträdgård. Uttalande i samma riktning göres av *barnavårdsdirektören i Stockholm* och *Sveriges barnträdgårdslärarinnors riksförbund*.

Kommitténs förslag att i barnavårdslagen införa beteckningen *barna-*Departements-
vårdsanstalt för de anstalter, å vilka de i förevarande sammanhang avsedda
bestämmelserna skola äga tillämpning, synes mig böra godtagas. Det är otvivelaktigt en fördel att erhålla ett dylikt generellt begrepp, så att barnavårdslagens ifrågavarande bestämmelser, främst de som gälla tillsynen, utan särskilda föreskrifter bliva tillämpliga även på eventuellt uppkommande nya former av anstalter. Icke heller synes något vara att erinra mot den begränsning begreppet erhållit i kommitténs lagförslag genom att vissa kategorier anstalter undantagits.

Även uppdelningen av barnavårdsanstalterna i de tre stora huvudgrupperna barnhem, barnavårdsanstalter för halvöppen vård och barnkolonier synes vara lämplig. Att såsom från något håll föreslagits i stället för uttrycket barnavårdsanstalt för halvöppen vård använda det i 2 § barnavårdslagen i annat sammanhang förekommande uttrycket anstalt till stöd för hemuppföstran synes icke böra förordas. Det av kommittén föreslagna uttrycket, vilket redan torde ha vunnit burskap såsom teknisk term, är mer upplysande än det andra, vilket för övrigt — i den mening det nu användes i barnavårdslagen — synes mig vara mera vidsträckt till sin innebörd.

Begreppet *b a r n h e m* har i kommitténs förslag icke bestämts på annat sätt än genom uppräknig av vissa typer dylika hem med angivande av föremålet för deras verksamhet. Jag finner icke heller nödvändigt att i lagen intaga en allmän definition å detta begrepp. Det torde icke heller vara möjligt att i lagen angiva det minimiantal platser, som skall stå till buds, för att ett barnhem skall anses vara för handen. Tillräcklig bestämning får här anses ligga i att barnhemmet skall vara en anstalt. Gränsfall kunna visserligen uppkomma. Någon större olägenhet härav torde dock icke vara att befara, särskilt om, såsom i det följande kommer att föreslås, viss anmälningsplikt införes för den, som i sitt hem mot ersättning mottager barn, och detta även om barnet icke är att anse såsom fosterbarn.

Kommittén upptager i sitt förslag fyra särskilda typer av barnhem, näm-

ligen *spädbarnshem* för vård av späda barn vilka icke åtföljas av sina mödrar, *mödrahem* för vård av mödrar med späda barn samt väntande mödrar och ensamma spädbarn, *upptagningshem* för tillfällig vård och uppfostran samt observation av barn samt *barnhem för varaktig vård* för vård och uppfostran av barn under längre tidrymd. Kommitténs tanke är, att dessa olika typer av barnhem såvitt möjligt skola hållas i sär och att kombinationer mellan dem skola undvikas. Särskilt olämplig finner kommittén den nu ofta förekommande kombinationen mellan upptagningshem och hem för varaktig eller — såsom det uttryckes i gällande lag — stadigvarande vård.

Mot den sålunda föreslagna differentieringen av barnhemmen ha från flera håll invändningar rests, varvid betonats att, åtminstone i vissa delar av landet, en så långt gående differentiering i praktiken komme att medföra olägenheter, bland annat ur ekonomisk synpunkt. Erforderlig vårddifferentiering kunde erhållas även om barnhem av olika typer förenades i en anstalt, blott hemmet vore organiserat på olika avdelningar.

Enligt min åsikt äro de principer, som kommit till uttryck i kommitténs förslag om differentiering av barnhemsverksamheten, väl ägnade att tjäna som riktlinjer för det framtida ordnandet av denna verksamhet. Ett sammanförande av olika barnhemstyper i en anstalt medför lätt, att barnhemmens anstaltskaraktär alltför mycket betonas och att deras egenskap av hem skjutes åt sidan. Emellertid synes man vid omorganisationen av barnhemsverksamheten böra gå fram med viss varsamhet. Förhållandena kunna i det särskilda fallet vara sådana, att en kombination av två typer — exempelvis av spädbarnshem och upptagningshem — kan framstå såsom motiverad. Några formella hinder mot dylika kombinationer synas därför icke böra uppställas utan bör det överlämnas åt de övervakande och bidragsbeviljande myndigheterna att bedöma, i vad mån sådana kombinationer kunna tillåtas. Framhållas må dock att de skäl, som kommittén anfört mot kombinationen upptagningshem—hem för varaktig vård, måste anses vara av den art att denna kombination i den mån så är möjligt bör undvikas.

Den av kommittén föreslagna uppdelningen av mödrahemmen i två kategorier, av kommittén betecknade hemskolor och vårdhem, har stött på motstånd från många håll, där man bl. a. fruktat, att uppdelningen skulle medföra en icke önskvärd klassificering av ifrågavarande anstalter i bättre och sämre mödrahem. Emot de sålunda befarade olägenheterna med uppdelningen står önskemålet att, i den mån så kan ske, meddela en mera effektiv utbildning i husligt arbete och barnavård åt de mödrar, som hava behov av och förutsättningar för en sådan utbildning. Värde därav synes vara så betydande att detta differentieringsförslag icke bör skrinläggas. Emellertid synes man även här böra gå fram varsamt och först efter en tids — exempelvis några års — försöksverksamhet taga definitiv ställning till frågan, om en mera generell uppdelning av mödrahemmen bör genomföras. Lämpligen bör man nu inrikta sig på att i olika delar av landet på försök

vidtaga åtgärder, varigenom mödrahem med mera utvecklade utbildningsverksamhet — i stort sett överensstämmande med de riktlinjer kommittén förordat beträffande hemskolorna — komma till stånd. Benämningen hemskola, som redan finnes i barnavårdslagen och där betecknar ett särskilt slag av skyddshem, synes dock icke böra användas härvidlag. Tills vidare torde knappast någon särskild beteckning vara erforderlig. För att underlätta rekryteringen till dessa mödrahem torde det vara lämpligt att, såsom kommittén förordat, lämna dem ett så kraftigt stöd från det allmänna att vården där kan bli avgiftsfri. Jag återkommer i det följande till detta spörsmål. Då här är fråga allenast om en försöksverksamhet, är det icke nödvändigt att nu taga bestämd ställning till den närmare beskaffenheten av dessa mödrahem, till deras storlek och personalbehov, till personalens kompetens m. fl. frågor, som i detta sammanhang diskuterats. Under försökstiden torde olika möjligheter härutinnan böra prövas.

I enlighet med önskemål, som framställt av överstyrelsen för yrkesutbildning i dess yttrande över kommitténs förslag, torde undervisningen i husligt arbete och barnavård vid ifrågavarande utbildningsbetonade mödrahem — i likhet med vad fallet redan är med yrkesundervisningen vid vissa skyddshem — böra stå under inspektion av överstyrelsen.

Beträffande frågan, huruvida vid övriga mödrahem viss på förhand bestämd vistelsetid bör eller icke bör uppställas såsom villkor för intagning på hemmet, synes det knappast vara lämpligt att härutinnan införa någon allmängiltig regel. Givetvis är det önskvärt, att mödrarna kvarstanna vid mödrahemmen så länge som bröstuppfödning av barnet bör äga rum. Å andra sidan är det angeläget, att mödrarna icke genom för stränga villkor i förevarande hänseende avskräckas från intagning å mödrahem. En kortare tids vistelse på mödrahem måste nämligen i de flesta fall anses bättre än ingen alls. Villkor av dylik art torde för närvarande nämligen regelmässigt uppställas. Lämpligt torde vara att försök göras med slopande av dessa villkor; i stället bör träda upplysningsverksamhet och personlig påverkan på mödrarna för att förmå dem att kvarstanna å hemmet under amningstiden. I varje fall torde, såsom ock nu på många håll sker, villkoret om viss tids vistelse på hemmet böra eftergivnas om garantier för fortsatt lämplig vård av barnet föreligga eller eljest godtagbara skäl för utskrivning lämnas.

Vad kommittén i övrigt anfört beträffande barnhemmens organisation och verksamhet föranleder i stort sett ingen erinran från min sida. Beträffande de av kommittén angivna lämpliga antalen vårdplatser i olika slag av barnhem bör beaktas, att vad kommittén härutinnan anfört — varemot ingen grundad anmärkning synes kunna riktas — får betraktas såsom rekommendationer, vilka icke böra göras till föremål för bindande bestämmelser av generell karaktär. Såsom i det följande kommer att närmare anmärkas, bör det i de fall, då statsbidrag skola utgå, ankomma på den bidragsbeviljande myndigheten, att bestämma maximiantalet platser å respektive barnhem.

Beträffande anstalterna för halvöppen barnavård — *daghem* för heldagsvård av barn, *lekskolor* för beredande av vistelse och fosteran av barn under begränsad tid av dagen samt *eftermiddagshem* för beredande åt skolbarn av vistelse under tillsyn efter skolarbetets slut för dagen — må framhållas, att definition å dessa anstalter synes böra intagas i lagen, varvid de böra betecknas såsom barnavårdsanstalter för vård och uppfost-
ran av barn under begränsad del av dygnet. Däremot synes det icke vara erforderligt att i lagen införa bestämmelse om nämnda särskilda typer av anstalter för halvöppen barnavård. Föreskrifter härom torde i stället böra utfärdas i administrativ väg. Jag är icke heller nu beredd att taga definitiv ställning till den terminologiska tvistefrågan beträffande de anstalter, som av kommittén benämnts lekskola men för vilka beteckningen barnträdgård från olika håll påyrkas.

D. Huvudmannaskapet för barnhemsvården.

Socialvårdskommitténs förslag. Socialvårdskommittén framhåller angelägenheten av att åtgärder vidtagas för att trygga barnhemmens ekonomi men betonar tillika, att även om barnhemmens ekonomiska svårigheter mildrades genom regelbundna bidrag från det allmänna härigenom icke skulle undanröjas de nackdelar med nuvarande ordning, vilka sammanhängde därmed, att ansvaret för att tillräckligt antal platser å barnhem av olika kategorier stode till buds icke vore fixerat. Det fordrades bestämmelser, enligt vilka huvudmannaskapet i organisatoriskt hänseende för barnhemmen klart fastställdes, så att ansvaret för barnhemsverksamhetens upprätthållande och utveckling komme att åvila viss samfällighet. Kommittén fortsätter:

Det finnes emellertid enligt kommitténs uppfattning ingen anledning att på detta område införa *tvingande* stadganden i så måtto, att barnhemsverksamhet över huvud taget icke skall få bedrivas av annan än den sålunda legalt sanktionerade huvudmannen. Hittills har denna verksamhet i hög grad stimulerats genom initiativ från föreningar och sammanslutningar, inbördes skiftande till organisation och karaktär, stundom lokalt betonade men ofta med större geografiska områden som verksamhetsfält. För närvarande drives sålunda över hälften av landets barnhem av stiftelser och föreningar och över en åttondel av barnavårdsförbund. Att införa en legal skyldighet för dylika organisationer att bedriva barnhemsverksamhet är givetvis uteslutet. Men att å andra sidan lägga hinder i vägen för dem att framdeles fullgöra de uppgifter i den samhälleliga barnavårdens tjänst, som de frivilligt åtagit sig, skulle vara att vrida utvecklingen tillbaka. Barnhemsverksamheten, som i så hög grad för sin framgång är beroende av medverkan från frivilliga krafter med särskilt intresse för barnavårdsfrågor, är föga lämpad såsom objekt för ett offentligt eller halvoffentligt monopol. Alldeles bortsett från de starka krav i ekonomiskt hänseende, som härigenom skulle resas mot det allmänna, så kunde genom en dylik samordning befaras, att verk-

samheten komme att insnöras i stela former, att den bleve mer eller mindre byråkratiserad och att viljan och förmågan till initiativ, till brytande av nya banor, försvagades. Man bör därför enligt kommitténs mening söka tillvarata de fördelar, som även i fortsättningen äro att vinna genom de enskilda sammanslutningarnas verksamhet på den slutna barnavårdens område och i lämpliga former söka stödja denna. Samtidigt bör emellertid den offentliga tillsynen över ifrågavarande barnhem liksom över andra barnavårdsanstalter effektiviseras samt hemmen såvitt möjligt infogas i ett enhetligt system, där såväl hänsynen till platsbehovet som differentieringssynpunkterna vinna beaktande. Sistnämnda önskemål kan givetvis komma att föranleda en förändring av vissa hems karaktär eller upptagningsområden.

När kommittén i det följande behandlar frågan om huvudmannaskapet i organisatoriskt hänseende för barnhemmen, förutsättes således, att barnhem skola kunna drivas av vilka samfälligheter eller organisationer som helst, liksom av enskilda personer, givetvis under villkor att hemmen uppfylla författningsenliga eller eljest i vederbörlig ordning fastställda krav ifråga om lokaliteter, utrustning, personal o. s. v. Bestämmelserna om legalt huvudmannaskap komma alltså, såvitt själva organisationen angår, allenast att hava den innebörden, att huvudmannen i *sista hand* skall ansvara för att erforderligt antal platser å barnhem av olika kategorier stå till förfogande. I och för sig behöver detta ej innebära, att vederbörande huvudman också skall ensam bära alla de med barnhemsverksamheten förenade kostnaderna. Å andra sidan tala starka skäl mot en helt genomförd boskillnad mellan huvudmannaskapet i organisatoriskt och i ekonomiskt hänseende. Den som har det yttersta ansvaret för att barnhem finnas i tillräckligt antal och som i sista hand skall driva barnhem i egen regi bör med andra ord också ha visst ekonomiskt ansvar för verksamheten. Vid avgörandet av omfattningen utav detta ekonomiska ansvar kunna — förutom rent praktiska hänsyn, t. ex. sådana som garantera största möjliga beaktande av ekonomiska faktorer vid barnhemmens drift — skatteutjämningsynpunkterna komma att spela en viss roll.

Kommittén övergår härefter till att diskutera, vilken samfällighet som huvudmannaskapet för barnhemmen bör åligga. Därvid framhåller kommittén, att *primärkommunerna* icke lämpligen kunde vara legala huvudmän, då i de flesta kommunerna behov icke funnes av barnhemsplatser i den utsträckning, som erfordrades för inrättandet av barnhem av lämplig storlek. Icke heller *barnavårdsförbunden* borde komma i fråga, då de rimligen icke kunde åläggas skyldigheten att svara för barnhemsverksamheten, med mindre samtidigt erforderliga ekonomiska förutsättningar skapades för dem att fullgöra uppgifterna i fråga. Kommittén fortsätter:

Att basera förbundens ekonomiska verksamhet, i vilken skulle ingå bestridandet av såväl anläggnings- som driftkostnaden för barnhemmen, på medlemsavgifter i egentlig mening låter sig näppeligen göra. Ej heller kan det anses lämpligt att visserligen låta förbunden vara legala huvudmän för barnhemsverksamheten men samtidigt göra dem beroende av utifrån kommande anslag, t. ex. genom att införa en legal skyldighet för landstingen att stå såsom ekonomiska garantier för barnavårdsförbunden. Barnavårdsförbundets huvudmannaskap skulle vid sådant förhållande kunna få en rent

formell karaktär, vilken icke skulle motivera de administrativa föranstaltningar, som förbundens lagfästande skulle medföra. Att giva förbunden rätt att uttaxera erforderliga medel bland invånarna i de kommuner, som tillhöra respektive förbund, och sålunda införa en ny form av allmänna utskylder, måste givetvis ingiva allvarliga betänkligheter. Dessa skulle minska i betydelse, därest uttaxeringen skulle ske på förbundsmedlemmarna själva, d. v. s. på de i förbundet ingående kommunerna enligt bestämmelserna i lagen om kommunalförbund, men härigenom undvikas icke de övriga olägenheter av administrativ art, vilka enligt kommitténs mening skulle uppkomma vid en tillämpning av kommunalförbundsinstitutionens grunder på barnhemsområdet. Slutligen — och detta har varit avgörande för kommittén — finnes möjlighet att tillvarataga barnavårdsförbundens erfarenhet av och intresse för den slutna barnavården utan att skrida till en så genomgripande åtgärd som deras lagfästande.

Kommittén anför härefter, att det i förevarande hänseende finnes endast tvenne alternativ, som förtjänade närmare överbäggande, nämligen att huvudmannaskapet utövades antingen av staten eller av landstingen (resp. städer, som icke deltog i landsting).

Beträffande *statsalternativet* framhåller kommittén till en början, att detta alternativ icke skulle innebära ett förstatligande i egentlig mening av barnhemmen, samt tillägger:

Ett ordnande av barnhemsverksamheten enligt sistnämnda alternativ torde böra ske efter i huvudsak följande riktlinjer: Landet skulle genom socialstyrelsens försorg uppdelas i barnhemsdistrikt samt planer uppgöras för ordnandet av barnhemsvården inom varje distrikt. Där nybyggnadsbehov konstaterades föreligga, skulle socialstyrelsen i första hand undersöka, huruvida icke befintliga institutioner på barnhemsvårdens område kunde vidtalas att med bidrag av statsmedel uppföra erforderliga nya hem samt driva dessa. Till de hem, som icke dreves i statens regi, skulle — i den mån övriga tillgångar icke försloge — utgå såväl anläggnings- som driftbidrag. Storleken härav skulle i varje särskilt fall fastställas av den statsbidragsbeviljande myndigheten (ifråga om nybyggnadsbidrag Kungl. Maj:t och beträffande driftbidrag socialstyrelsen). Vid barnhemmens uppförande och förvaltning skulle i möjligaste mån medverkan lämnas av barnavårdsförbunden.

Kommittén medgiver, att det enligt statsalternativet finnes goda möjligheter att tillgodose skatteutjämningsynpunkterna, varjämte barnhemmens upptagningsområden skulle kunna bestämmas under hänsynstagande till de lokalt varierande behoven i en utsträckning, som icke utan vidare låte sig göra enligt landstingsalternativet. Det oaktat anser kommittén, att dessa fördelar mer än väl uppvägs av nackdelarna med statsalternativet. Kommittén anför härom:

Dessa nackdelar ligga huvudsakligen på det administrativa planet. Statsalternativet skulle komma att kännetecknas av en utpräglad maktkoncentration med därav betingade tyngande förvaltningsformer. Ett centralt ämbetsverk — socialstyrelsen — skulle komma att i sista hand hava ansvaret för barnhemsverksamhetens utveckling inom landets olika delar. Vid avgräns-

det av nybyggnadsbehovet och sättet för dettas tillgodoseende kan emellertid en alltför långt gående centralisering vara till hinders. Detsamma gäller själva förvaltningen, särskilt om man betänker att man på här ifrågavarande område har att röra sig med flera hundra hem av skiftande karaktär och storlek. För den löpande förvaltningen, icke minst den ekonomiska, måste utfärdas generella föreskrifter och anordnas en kontroll, som näppeligen kunde undgå att verka tyngande. Den centraliseringstanke, som ligger bakom statsalternativet, skulle i praktiken lätt kunna betyda att barnhemsverksamheten standardiserades. Härigenom skulle bl. a. uppkomma svårlösta personalfrågor. Man skulle också kunna gå miste om de lokala initiativ, vilka hittills betytt så mycket för den slutna barnavårdens utveckling.

Visserligen torde man även om staten bleve huvudman för barnhemmen kunna räkna med en både kvantitativt och kvalitativt betydande medverkan från barnavårdsförbund och andra institutioner, men härigenom skulle man näppeligen kunna eliminera de nackdelar, som äro förenade med barnhemsverksamhetens centralisering. Det skulle säkerligen möta svårigheter att erhålla den erforderliga smidiga kommunikationen mellan de lokala huvudmännen — barnavårdsförbund, stiftelser och föreningar o. s. v. — samt socialstyrelsen. En sådan kommunikation är av nöden icke blott vid de årligen återkommande tillfällen, då driftbidragen skulle bestämmas, utan även under hela verksamhetsåret, då ju behov av tilläggsanslag på grund av oförutsedda händelser städse kan uppkomma. En central prövning av sådana anslagsäskanden ter sig mindre lämplig, särskilt i betraktande av det stora antal barnhem det här gäller.

Kommittén förordar därför i stället *landstingsalternativet*. Det vore enligt kommitténs mening av största betydelse, att barnhemsverksamheten hade en lokal förankring, varvid landstingsområdena framstode såsom naturliga enheter. Man erhöle en organisation, där huvudmännen hade ansvaret för var sitt begränsade område och där de så att säga erhöle en omedelbar kännning med de föreliggande behoven. Om staten skulle vara den legala huvudmannen, skulle frågan om en önskvärd utbyggnad av barnhemmen i hög grad vara beroende av statsmakternas och statsorganens initiativ och beslut. Enligt detta alternativ skulle saknas den pådrivande kraft, som landstingen enligt landstingsalternativet förutsattes skola vara.

Kommittén framhåller vidare, att barnhemsvården icke vore främmande för landstingen, vilka redan nu dreve dispensärbarnhem och lämnade ekonomiskt understöd åt andra barnhem. Barnhemsvården hade i sin egenskap av sluten anstaltsvård åtskilliga beröringspunkter med landstingens dominerande arbetsområde, sjukvården. Skatteutjämningsynpunkterna kunde tillgodoses genom en lämplig avvägning mellan statens och landstingens kostnadsandelar.

Enligt kommitténs förslag skall i 40 § barnavårdslagen intagas bestämmelse, att varje landstingsområde (stad, som icke deltagar i landsting) skall äga tillgång till erforderligt antal platser å för områdets gemensamma behov avsedda, ändamålsenligt förlagda och anordnade spädbarnshem, mödrahem, upplagningshem och barnhem för varaktig vård samt att, i den mån

annan icke drager försorg härom, det skall åligga landsting (stad) att till erforderligt antal anordna och driva sådana barnhem. För varje landstingsområde skall genom landstingets försorg upprättas en plan för barnhemsvårdens ordnande, vilken plan skall underställas socialstyrelsen för godkännande. Kommittén anför härom bl. a.:

En av huvudsynpunkterna i kommitténs förslag angående landstingens legala huvudmannaskap för spädbarnshemmen, mödrahemmen, upptagningshemmen och barnhemmen för varaktig vård är samverkan mellan landstingen (respektive icke-landstingsstäder) och övriga huvudmän för redan befintliga barnhem. För denna samverkan liksom för ordnandet av barnhemsvården i övrigt måste fasta riktlinjer uppdragas. Varje landstingsområde bör i princip vara så att säga självförsörjande med avseende å barnhem av ovannämnda kategorier. Detta utesluter givetvis icke, att visst eller vissa barnhem kunna hava flera landstingsområden eller delar därav såsom upptagningsområden, men detta synes böra vara undantagsfall.

Införandet av ett ansvar för landstingen att svara för anordnandet av erforderligt antal barnhem i den mån behovet icke annorledes tillgodoses förutsätter en *inventering* av tillgängliga barnhem samt uppgörandet av en *plan* för barnhemsvårdens ordnande inom landstingsområdet. Kommittén har ansett lämpligast att detta sker i samband med den nya lagstiftningens ikraftträdande genom landstingen själva, varför kommittén icke gjort någon sådan inventering eller upprättat förslag till länsplaner.

Dessa planer skola närmast hava karaktären av översiktsplaner för barnhemsverksamhetens ordnande i syfte att förhindra, att en del av landstingsområdet gynnas på bekostnad av en annan del, samt att garantera, att det allmänna icke lämnar bidrag till andra barnhem än dem, som äro av behovet påkallade och lämpligt belägna. I denna plan böra alltså allenast upptagas sådana vid planens upprättande befintliga barnhem, som på grund av sin allmänna standard finnas böra komma i åtnjutande av driftbidrag av allmänna medel. I den mån inom landstingsområdet befintliga barnhem icke förslå att täcka det behov av platser å barnhem av ifrågavarande kategorier, som kan beräknas föreligga, skall i planen angivas riktlinjerna för en utbyggnad av barnhemmen. I denna del skall planen icke vara detaljerad, ej heller skall avsikten vara att förplikta vederbörande huvudman att under alla omständigheter fullfölja planen i enlighet med nämnda riktlinjer.

Ett rationellt utnyttjande av såväl redan befintliga som planerade barnhem förutsätter, att de inom landstingsområdet befintliga barnhemmen i största möjliga mån äro öppna för *alla* barn inom området, oavsett bostadsort eller hemortsrätt. Att åstadkomma detta genom ensidiga dekret från statsmakternas sida i samband med denna lagstiftnings antagande får anses uteslutet. I vissa fall hindra donationsvillkor eller liknande bestämmelser att visst barnhem infogas bland dem, som äro avsedda för landstingsområdets gemensamma behov, i andra fall är t. ex. fråga om ett kommunalt hem, som endast räcker till för kommunens eget behov. Dylika hinder böra i och för sig icke utesluta att sådana hem upptagas i planen; genom sin existens bidraga de ju i allt fall till att underlätta landstingets ansvar för tillgodo-seendet av behovet av barnhemsplatser. I andra fall synes man böra eftersträva att genom överenskommelse med vederbörande huvudman få upptagningsområdet att sammanfalla med landstingsområdet.

I den mån visst barnhem behöver undergå reparations-, ombyggnads- eller ändringsarbete för att kunna fullgöra sina funktioner på ett tillfredsställande sätt, bör i planen angivas omfattningen av vederbörande arbeten.

Kommittén framhåller, att landstinget icke skall vara skyldigt övertaga äganderätten till eller driften av redan befintliga hem, samt anför härom följande:

Av vikt är att de redan existerande barnhemmen i så stor utsträckning som möjligt infogas i länsplanerna för barnhemsvården samt att nybyggnadsbehovet således inskränkes till det oundgängligen nödvändiga. Att inom åtskilliga län finnes behov av nya hem av särskilt kategorierna spädbarnshem, mödrahem och upptagningshem är emellertid uppenbart. Däremot torde behovet av hem för varaktig vård mångenstädes framdeles komma att vara avsevärt mindre än som motsvarar nuvarande tillgång å dylika hem. Något direkt förbud att i fortsättningen driva sådana hem är icke förutsatt i kommitténs förslag, men en noggrannare prövning kommer att ske från det allmännas sida angående de omständigheter, under vilka barnen placeras i dylika hem. I realiteten kommer därför en minskning av deras klientel att ske. I länsplanerna skola endast upptagas hem av denna natur till det antal, som betingas av de sålunda ändrade förhållandena. Anledning finnes antaga, att åtskilliga av de hem, som icke upptagas i planerna och som således icke komma i åtnjutande av det allmännas ekonomiska stöd, kunna övertagas av landstingen, vilka härigenom beredas möjlighet att använda hemmet för ett annat klientel. I andra fall torde överenskommelse kunna träffas mellan landstinget och vederbörande huvudman av innebörd, att hemmet skall lägga om sin verksamhet, så att det tillgodoser ett mera aktuellt behov och således blir upptaget i länsplanen.

Kommitténs förslag i denna del innebär icke, att landstingen skola i egen regi driva alla barnhem, som landstinget övertager eller uppför. En viss risk torde otvivelaktigt finnas för att anspråken på hemmens standard i så fall stegrades, att vissa problem uppstode i samband med personalens anställnings- och löneförhållanden samt att förvaltningen bleve tungrodd. Förslaget förutsätter tvärtom icke blott att nuvarande förhållanden med avseende å ett barnhems huvudmannaskap och förvaltning skola bibehållas, i den mån icke ifråga om vissa hem särskilda skäl tala för en ändring härutinnan, utan även att landstingen vid uppförandet av erforderliga nya hem och dessas förvaltning skola begagna sig av den medverkan från barnavårdsförbund och övriga lämpliga institutioner, vilken står till buds. Att härför föreskriva några regler är givetvis uteslutet. Kommittén utgår ifrån att hithörande förhållanden skola ordnas under en fri samverkan mellan de för barnhemsvården intresserade parterna inom landstingsområdet under landstingets ledning. Särskilt anser sig kommittén kunna bygga på att länsbarnavårdsförbunden fullfölja den linje, på vilken de redan i betydande omfattning slagit in, och åta sig att med stöd av allmänna medel uppföra och driva nya barnhem. Härigenom skulle den utveckling fortsätta, som försiggått under de senaste femton åren, och ytterligare befästas den ställning inom länens barnavård, som förbunden efter hand erhållit. På grund av dessa förbunds karaktär av organ för barnavårdsnämnderna skulle barnhemmen härigenom på ett naturligt sätt anknytas till de lokala organen för samhälls barnavård, barnavårdsnämnderna. Å andra sidan skall det naturligen

icke föreligga något hinder för landstingen att driva barnhem i egen regi i den utsträckning, vederbörande landsting självt finner lämpligt.

Enligt kommitténs förslag böra förarbetena med planernas upprättande upptagas så snart som möjligt efter lagförslagets riksdagsbehandling, så att de kunna behandlas av landstingen i september 1945 och ingivas till socialstyrelsen senast den 1 oktober samma år. Planerna för hela riket böra enligt kommittén fastställas före utgången av år 1945. Den fullständiga utbyggnaden av barnhemmen skall vara slutförd inom fem år efter lagstiftningens ikraftträdande, vilket i lagförslaget uttryckts genom en övergångsbestämmelse av innehåll att landstingets skyldighet att svara för att det tillgängliga platsantalet är tillräckligt skall inträda först efter utgången av det femte året från lagstiftningens ikraftträdande.

Kommittén anser, att den legala huvudmannen i princip bör bidraga till kostnaderna för barnhemmens anordnande och drift men att jämväl staten bör lämna dylika bidrag.

I fråga om *statsbidrag* innebär kommitténs förslag att statsbidrag skola utgå till såväl anordnandet som driften av de barnhem, vilka äro upptagna i vederbörande länsplan. Kommittén har dock ansett det böra lämnas möjlighet även för vissa andra barnhem, t. ex. sådana som på grund av sitt klientels beskaffenhet ha upptagningsområden, vilka sträcka sig långt över länsgränserna, att erhålla statsbidrag, i den mån de finnas tillgodose ett allmänt behov. Av olika skäl, särskilt med hänsyn till skatteutjämningssynpunkterna, har kommittén ansett större andel av kostnaderna för barnhemmen böra åvila staten än landstingen respektive de städer, vilka icke ingå i landsting. Statsbidragen böra enligt kommitténs åsikt över huvud taget bestämmas så högt, att de bli ett kraftigt incitament till en utbyggnad av barnhemsverksamheten och i samtliga fall innebära ett effektivt ekonomiskt stöd till landstingen, då de fullgöra här avsedda nya uppgifter.

Enligt kommitténs förslag skola bidrag till anordnande av barnhem beviljas av Kungl. Maj:t efter socialstyrelsens hörande. Driftbidragen anses däremot böra beviljas av socialstyrelsen, varvid dock rätt bör föreligga att anföra besvär hos Kungl. Maj:t.

Statsbidrag skall enligt kommitténs förslag kunna utgå till landsting, kommun, förening, stiftelse eller annan. I samband härmed säger sig kommittén — med hänsyn till innehållet i de föreslagna koncessionsbestämmelserna och på grund av den effektivisering av kontrollen över barnhemmen, som kommittén förutsätter skola komma till stånd — kunna förorda, att statsbidrag i princip skall kunna utgå jämväl till barnhem, drivet av enskild person. Kommittén anför vidare:

Såsom tidigare nämnts innebär kommitténs förslag bl. a., att i princip endast sådana barnhem, som äro upptagna å länsplanerna för barnhemsvårdens ordnande, skola kunna komma i åtnjutande av statsbidrag. I det föregående har jämväl framhållits, att den omständigheten, att visst barnhem

har ett begränsat upptagningsområde, icke i och för sig skall utgöra hinder för hemmets upptagande i planen. När det gäller att avgöra, huruvida statsbidrag bör utgå till exempelvis driften av sådana nu befintliga kommunala hem, vilka väl kunna tillgodose ortens behov av barnhemsplatser men vilkas platsantal är otillräckligt för mottagandet av barn från annan ort, skulle det med ett visst fog kunna göras gällande, att vederbörande kommun själv borde svara för driftkostnaderna. Kommittén har emellertid funnit övervägande skäl tala för att dylika hem i statsbidragshänseende böra jämföras med övriga barnhem. Någon anledning i och för sig att hämma det kommunala intresset för barnhemsverksamheten — vilket otvivelaktigt skulle bli följden, om hem av här nämnt slag skulle komma i en ofördelaktigare ställning i statsbidragshänseende än övriga barnhem — finnes givetvis icke. En annan sak är, att staten icke bör medverka till upprätthållandet av verksamheten vid sådana kommunala hem, vilka på grund av sitt ringa platsantal icke kunna anses ändamålsenliga. Dessa och liknande hänsyn kunna och böra naturligen beaktas, när frågan om dylika hems upptagande i länsplanerna skall avgöras.

När det däremot gäller av förening, stiftelse eller enskild person drivna barnhem, vilka såsom upptagningsområden ha allenast del av landstingsområde, så föreligga enligt kommitténs mening icke samma skäl för statliga driftbidrag som i fråga om de kommunala hemmen. Önskvärt är därför att dessa hem infogas i vederbörande länsplan för barnhemsverksamhetens ordnande allenast under förutsättning att deras upptagningsområde utvidgas och kommer att sammanfalla med landstingsområdet. I vissa fall skulle emellertid en dylik regel icke verka fullt tillfredsställande, t. ex. när hinder möter mot en dylik utvidgning på grund av bestämmelser i donationsurkund el. dyl. eller när hemmet på grund av sin ålder eller eljest har en stark lokal förankring och det med hänsyn till förhållandena i övrigt på barnhemsvårdens område inom orten icke synes sannolikt, att hemmet skulle kunna i någon större utsträckning mottaga barn från ort utanför dess nuvarande upptagningsområde. I den mån skäl av denna natur leda till att ett dylikt hem upptages å vederbörande länsplan, bör dess begränsade upptagningsområde icke hindra beviljandet av statsbidrag. Däremot finnes enligt kommitténs mening anledning att iakttaga en viss restriktivitet vid upptagandet i vederbörande länsplaner av nya icke-kommunala barnhem med begränsade upptagningsområden.

Till frågan om grunderna för statsbidrag och övriga härmed sammanhängande bestämmelser återkommer jag i det följande.

Beträffande *landstingens (icke-landstingsstädernas) bidragsskyldighet* skall enligt den föreslagna lydelsen av 40 § barnavårdslagen gälla, att landsting (stad, som ej ingår i landsting) skall vara skyldigt att, där erforderliga medel icke annorledes tillhandahållas, bestrida kostnaderna för anordnandet och driften av annan tillhöriga barnhem, vilka ingå som led i förut omnämnda plan, i den mån deras vårdplatser äro avsedda för landstingsområdets gemensamma behov. Kommittén framhåller, att den åsyftade att genom landstingens ekonomiska medverkan vid barnhemmens verksamhet få ett lokalt fixerat ansvar för denna, varvid landstingets uppgift skulle vara icke blott att lämna barnhemmen sitt ekonomiska stöd utan även att utöva led-

ningen av barnhemsverksamheten inom landstingsområdet i syfte att få till stånd en så rationell och ur ekonomiska synpunkter så ändamålsenlig fördelning som möjligt. Kommittén anför vidare:

För landstingets skyldighet att deltaga i kostnaderna för barnhemsvården måste givetvis i författningsväg uppdragas bestämda riktlinjer. En av huvudsynpunkterna bör enligt kommitténs mening härvid vara, att sådan skyldighet i princip allenast skall föreligga i den mån vederbörande barnhems vårdplatser äro avsedda *för landstingsområdets gemensamma behov*. Detta gäller i fråga om såväl nybyggnads- som driftbidrag. Bland de hem, som enligt dessa principer icke skulle vara berättigade att erhålla landstingets (men väl statens, i den mån de upptagas å vederbörande länsplan) ekonomiska stöd, märkas framför allt sådana kommunala hem, vilkas upptagningsområden äro begränsade till vederbörande kommun. Det finnes enligt kommitténs mening näppeligen anledning att här införa någon bidragsskyldighet från landstingens sida, då dessa kommuner redan genom statsbidragen erhålla väsentliga lättnader i kostnaderna för barnhemsvården. Då behovet av ett allmänt bidrag utöver statsbidraget över huvud taget icke är särskilt framträdande med avseende å kommunala hem, synes den föreslagna begränsningen av landstingens ansvarighet ligga nära till hands. Det skulle visserligen kunna invändas, att kommunernas intresse att utvidga sin barnhemsverksamhet härigenom skulle avtrubbas samt att förslaget i denna del i realiteten komme att innebära, att landstingen själva finge bygga och driva barnhem, som under andra förhållanden skolat uppföras av kommunerna. men dylika farhågor torde icke böra överskattas vid det förhållandet, att det givetvis är av ett visst intresse för en kommun, att barnhem finnes inom orten. Vid valet mellan att anlita å ena sidan visst utanför kommunen befintligt barnhem, till vilket driftbidrag utgår av landstingsmedel men ej av kommunen, samt å andra sidan ett inom kommunen befintligt barnhem, vars kostnader till viss del måste bestridas av kommunen själv, torde åtskilliga kommuner komma att föredraga det sistnämnda alternativet.

När det däremot gäller icke-kommunala barnhem med upptagningsområden, som allenast omfatta viss eller vissa av de inom vederbörande landstingsområde belägna kommunerna, torde visserligen i regel oftare föreligga ett behov av ekonomiskt stöd från landstingen än såvitt angår kommunala hem, men kommittén har likväl icke ansett sig böra förorda landstingsbidrag i dessa fall. Det är enligt kommitténs mening så värdefullt, att möjligheten till en clearing mellan barnhemmen inom samma landstingsområde lämnas öppen, att detta syfte bör främjas genom åtgärder av skilda slag. En av dessa åtgärder — och säkerligen en effektiv sådan — har kommittén funnit vara, att landstingens ekonomiska ansvarighet i princip skall föreligga allenast i den mån barnhemmen mottaga barn från hela landstingsområdet.

I vissa fall kunna förhållandena vara sådana, att ett barnhem endast i viss utsträckning, t. ex. med visst antal vårdplatser, kan ingå i clearingen. Landstingets ekonomiska ansvarighet bör i dessa fall enligt kommitténs mening principiellt omfatta kostnaderna allenast i den mån de belöpa å de för landstingsområdets gemensamma behov avsedda platserna. Att bestämma landstingsandelen med hänsyn till den utsträckning, vari barnhemmet *faktiskt* tages i anspråk för vården av barn utanför det egentliga upptagningsområdet, skulle i fråga om bidrag till nybyggnadskostnaderna vara omöjligt samt beträffande driftbidragen medföra administrativa svårigheter. I fall

som här avses torde det ur alla synpunkter vara lämpligast, att i varje särskilt fall överenskommelse träffas mellan landstinget och vederbörande huvudman angående det antal vårdplatser, som skall stå till förfogande för barn från hela landstingsområdet, samt att landstingets andel av såväl byggnads- som driftkostnader bestämmes med hänsyn härtill, oavsett i vilken utsträckning vårdplatserna komma att disponeras eller disponerats av barn utanför det egentliga upptagningsområdet.

Kommittén betonar, att landstingets ekonomiska ansvar skulle vara ett sistahandsansvar, såväl i fråga om anordnande av barnhem som driften av desamma. Omfattningen av landstingets bidragsskyldighet komme alltså att variera från fall till fall, och några generella regler vore icke möjligt att uppställa. Anslagen till driftkostnaderna borde beräknas för ett år i sänder före årets ingång.

Slutligen framhåller kommittén, att hithörande uppgifter vore av den beskaffenhet, att de borde omhänderhas av landstingens förvaltningsutskott. Kommittén anför i anslutning därtill:

Kommittén har övervägt ett förslag till ändring av landstingslagen av innebörd, att till sammanträde med förvaltningsutskott för behandling av barnhemsärende städse skulle kallas vissa på barnhemsvårdens område särskilt erfarna personer (t. ex. barnavårdskonsulenten, representant för länets barnavårdsförbund el. dyl.), med rätt för dessa att deltaga i överläggningarna men ej i besluten samt att få sina meningar antecknade till protokollet; en sådan anordning skulle vara analog med den som för närvarande gäller i fråga om förste provinsialläkares rätt att närvara vid hälsovårdsberednings sammanträde. Kommittén har emellertid stannat vid att icke förorda några obligatoriska regler i detta hänseende utan anser det lämpligare, att varje landsting ordnar denna organisatoriska detalj allt efter omständigheterna. Ofta torde inom förvaltningsutskottet rymmas erforderlig sakkunskap på barnhemsvårdens område; där så ej är fallet torde det vara naturligt att förvaltningsutskottet även utan uttryckliga lagbestämmelser sörjer för att samarbete etableras med sakkunniga personer. Några bestämda former härför böra icke fastställas, och särskilt bör man enligt kommitténs mening icke generellt binda landstingen vid en bestämd krets personer vid detta samarbete.

I detta sammanhang torde ytterligare ett par frågor omnämnas, som socialvårdskommittén behandlat i sitt betänkande, nämligen dels frågan om hem för psykopatiska och nervösa barn, dels ock frågan om allmänna barnhusets framtida verksamhet.

Beträffande hemmen för psykopatiska och nervösa barn framhåller kommittén, att spørsmålet om deras verksamhet borde behandlas som ett led i ett större problemkomplex, nämligen frågan om psykopatvården i allmänhet för barn. Detta spørsmål kunde eller borde icke enligt kommitténs åsikt lösas inom ramen för barnavårdslagstiftningen. Ej heller kunde det anses lämpligt, att dessa hem omfattades av ett landstingens legala huvudmannaskap, då ett utbyggt anstaltsväsende på detta område icke ens tillnärmelsevis kunde antagas få samma omfattning som anstaltsväsen-

det för barn i övrigt. Detta utgjorde dock icke hinder för att psykopathemmen betraktades som barnavårdsanstalter och sålunda — även om de ställdes under tillsyn i annan ordning — komme in under den i barnavårdslagstiftningen stadgade tillsynen. Enligt kommitténs mening borde frågan om psykopatvården för barn och i samband därmed spörsmålet om psykopathemmens framtida ställning göras till föremål för skyndsam utredning.

I fråga om allmänna barnhuset framhåller kommittén, att då genom den nu föreslagna lagstiftningen en väsentlig del av de uppgifter, som nu tillkomme barnhuset, icke längre skulle åvila detsamma, frågan om barnhusets framtida verksamhet blivit i hög grad aktuell. Kommittén ville bestämt förorda, att allmänna barnhuset jämväl i fortsättningen finge bestå som en särskild stiftelse, och ville lika bestämt avstyrka, att dess medel helt eller till någon del överfördes till statsverket. Det funnes på barnavårdens område såväl utrymme som behov av en institution som allmänna barnhuset, d. v. s. en central barnavårdsorganisation med betydande medel till sitt förfogande, vilken på eget ansvar och i relativ obundenhet av inskränkande föreskrifter kunde beträda nya vägar, taga nya initiativ och pröva nya vårdformer.

Efter att (sid. 209) ha berört vissa uppgifter, som skulle kunna tänkas i fortsättningen böra tillhöra allmänna barnhusets verksamhet, framhåller kommittén, att denna fråga borde göras till föremål för särskild utredning som borde anförtros åt barnhuset självt. Kommittén tillägger emellertid, att det icke vore nödvändigt, att beslut om barnhusets framtida verksamhet vore fattat, då den reformerade barnavårdslagstiftningen trädde i kraft.

Två av kommitténs ledamöter, herrar *Höjer* och *Bexelius*, ha — med instämmande av vissa av kommittén tillkallade sakkunniga — i särskilt yttalande uttalat sig för statsalternativet. Reservanterna framhålla, att verksamhet på barnhemmens område otvivelaktigt fölle utanför landstingens egentliga uppgifter och att kommittémajoritetens ståndpunkt stode i uppenbar motsats till den av kommunalskatteberedningen i dess senaste betänkande (S. O. U. 1943: 43) uttalade ståndpunkten, att landstingen borde vara organiserade som specialkommuner för hälso- och sjukvården.

Reservanterna framhålla vidare, att för statsalternativet talade de väsentligt större möjligheterna att åstadkomma en smidigt arbetande och rationellt avvägd distriktsindelning, samt fortsätta:

Landstingsområdena (respektive städer utanför landsting) äro ju mycket skiftande till sin storlek såväl i fråga om befolkning som areal. En del äro otvivelaktigt för små för att kunna i alla avseenden t. ex. i fråga om mödrahem, vilka skola vara av två olika slag, på egen hand skapa en rationell ordning. För att kunna giva hemmen på samma gång en ur driftsynpunkt lämplig storlek och ett därtill avpassat upptagningsområde kommer därför antagligen i icke oväsentlig utsträckning samverkan mellan landsting (städer) att bli nödvändig. Dylik samverkan låter sig visserligen ordna enligt

lagen om kommunalförbund såsom skett i fråga om arbetshemmen, men en sådan organisationsform för barnhem måste bliva skäligen tungrodd och bör givet undvikas, därest andra möjligheter stå till buds.

Reservanterna uttala farhågor för att med landstingsalternativet drift av barnhem i landstingens egen regi bleve dominerande. I varje fall låge det för landstingens organ med deras omfattande anstaltsväsende nära till hands att inom sin förvaltning omhändertaga barnhemsväsendet på samma direkta sätt som sjukvårdsväsendet. En sådan utveckling funne reservanterna beklaglig, då den skulle innebära, att barnhemsväsendet avskures från sitt naturliga samband med den offentliga barnavårdens organ. Risken för en liknande utveckling vore vid statsalternativet praktiskt taget ingen, då man hade anledning att räkna med att det centrala organet komme att på allt sätt söka undgå att bli nödsakat att åtaga sig den svåra och otacksamma uppgiften att själv uppföra barnhem runt om i landet eller själv centralt dirigera driften av hundratal över hela landet utspridda anstalter.

Reservanterna finna kommittémajoritetens farhågor för administrativa nackdelar av statsalternativet överdrivna, varvid erinras om att ett väsentligt antal barnhem redan nu i ekonomiskt avseende vore beroende av en central institution, allmänna barnhuset. Vidare innefattade majoritetens förslag så väsentliga statsbidrag både till anläggning och drift, att en reell central prövning av nybyggnadsbehovet och sättet för dettas tillgodoseende liksom viss kontroll över driften bleve ofrånkomlig. — Slutligen framhålla reservanterna, att den lokala anknytningen visst icke sänkades i statsalternativet, då man kunde räkna med att denna funktion bleve på ett effektivt sätt tillgodosedd av barnavårdsförbunden, vilka otvivelaktigt komme att taga initiativ på området.

Yttrandena. Kommitténs förslag om landstingen såsom huvudmän har tillstyrkts i det övervägande antalet av de avgivna yttrandena, däribland av *statskontoret*, *flertalet länsstyrelser*, *landsting* och *barnavårdsförbund*, *svenska landstingsförbundet* och *svenska landskommunernas förbund*.

Statskontoret anför:

Ämbetsverket förutsätter, att det skall stå öppet för landsting att förena sig med annat landsting eller med stad, som icke deltagar i landsting, om gemensam barnhemsorganisation. Då huvudmannaskapet endast skulle innebära, att huvudmannen hade att i sista hand svara för att erforderligt antal vårdplatser komme till stånd, torde en sådan samverkan icke behöva bliva tungrodd, allra helst som ett ökat ekonomiskt stöd från det allmännas sida torde kunna förväntas kraftigt stimulera de frivilliga krafter — representerade av barnavårdsförbund, stiftelser, föreningar och enskilda — vilka hittills uppburit barnhemsverksamheten, till nya initiativ på området. Någon fara för att landstingen, därest de ålades huvudmannaskapet, skulle — i strid mot den nya lagstiftningens syfte — utöva sin ledning på sådant sätt, att dessa frivilliga krafter ställdes utanför det organisatoriska arbetet, torde

knappast vara för handen. Ur skatteutjämningsynpunkt synes det vara av tämligen underordnad betydelse på vad sätt huvudmannaskapet ordnas, då nämligen statsverket under alla förhållanden torde vara nödsakat att ekonomiskt bidra till verksamheten. Vad slutligen angår det principiella spørsmålet, huruvida det kan anses förenligt med landstingens ställning inom den kommunala förvaltningsorganisationen att ålägga dem huvudmannaskapet för barnhemmen, ha reservanterna erinrat, att kommunalskatteberedningen i sitt förslag till omläggning av den kommunala beskattningen gjort gällande, att landstingen borde vara organiserade såsom specialkommuner för hälso- och sjukvården. Omkring dessa uppgifter borde landstingen, enligt vad beredningen vidare framhållit, få samla sig utan att i större utsträckning tagas i anspråk för andra verksamhetsgrenar. Av de sålunda åberopade uttalandena framgår emellertid, att beredningen förutsett, att landstingen vid sidan av sin huvuduppgift skulle kunna i viss omfattning fullgöra även andra samhällseliga funktioner. Enligt statskontorets mening utgör den slutna barnvården ett arbetsområde, som har åtskilliga beröringspunkter med den sjukvårdande verksamheten. Landstingen driva ock redan nu dispensärbarnhem och understödja ekonomiskt andra barnhem. Några betänkligheter synas därför icke böra möta mot ett accepterande av den ståndpunkt, som intagits av kommitténs majoritet.

Länsstyrelsen i Kronobergs län framhåller bl. a. att en för valet av huvudman avgörande faktor vore frågan om storleken av de barnhemsdistrikt, som måste tillskapas för att få en lämplig ram, inom vilken olika slag av barnhem skulle anordnas. Något försök till en sådan distriktsindelning hade icke gjorts av utredningen. Även om man icke kunde anse, att länsindelningen utgjorde en i alla avseenden lämplig distriktsindelning, så funne länsstyrelsen likväl länsindelningen vara att föredraga framför annan mer eller mindre konstlad indelningsgrund. I sådana fall, då länet skulle bli för litet för anordnande av visst slag av barnhem, borde samverkan med annat län kunna åvägabringas. Även ekonomiska skäl talade enligt länsstyrelsens mening för att till landstingen förlägga huvudmannaskapet. Det vore sålunda att förvänta, att landstingen med sin stora erfarenhet i anstaltsfrågor borde kunna bäst tillgodose kravet på nödig sparsamhet vid huvudmannaskapets utövande.

Svenska landstingsförbundet framhåller mot statsalternativet, att det knappast kunde vara lyckligt, att en verksamhetsuppgift, som måste vara så perifert förgrenad som barnhemsvården, centraliserades under ett statligt ämbetsverk. Förbundet sympatiserade därför närmast med landstingsalternativet, även om förbundet vore medvetet om att även detta kunde ha sina brister och komme att för landstingen medföra såväl ett avsevärt ökat arbete som betydande kostnader. Emellertid måste landstingen, om denna nya verksamhetsuppgift pålades dem, befrias från vissa andra uppgifter, som låge mera vid sidan av deras egentliga verksamhet. Kommunalskatteberedningen hade i sitt betänkande framlagt förslag om vissa utgiftslättnader för landstingen. Det vore nödvändigt, att dessa bleve förverkligade, innan lands-

tingen pålades nya uppgifter. I första hand syntes det motiverat, att landstingen befriades från sina hittillsvarande kostnader för folkpensioneringen.

Liknande synpunkter framföras av flera landsting.

Barnavårdsnämnden i Karlskrona, med vilken länsstyrelsen i Blekinge län i stort sett instämmer, tillstyrker visserligen landstingsalternativet, men förordar, att beslutet härom får endast preliminär karaktär, gällande under en försökstid av exempelvis 5 år.

Länsstyrelsen i Kalmar län, som finner angeläget, att barnhemsverksamheten knytes till en kommunalrepresentation, och därför förordar landstingen såsom huvudmän, anför därutöver:

Mot den av kommittén föreslagna landstingslinjen har anmärkts, bland annat, att inom landstingens förvaltningsutskott måhända ej alltid rymdes erforderlig sakkunskap på barnhemsvårdens område. Länsstyrelsen anser, att nämnda anmärkning skulle förlora i betydelse, om i landstingslagen intogs föreskrift om att till sammanträde med förvaltningsutskott för behandling av barnhemsärende städse skulle kallas en eller två på barnhemsvårdens område verksamma och väl förfarna personer vilka, jämte suppleanter för dem, skulle utses av förslagsvis socialstyrelsen på viss tid. Nämnda personer skulle äga rätt att deltaga i förvaltningsutskottets överläggningar men ej i besluten samt att få sina meningar antecknade till protokollet.

Liknande synpunkter framföras av bl. a. *länsstyrelserna och barnavårdsförbunden i Jämtlands och Västernorrlands län*.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län förordar, såsom av den i det följande lämnade redogörelsen framgår, att handhavandet av landstingets beslutanderätt härvidlag uppdrages åt en särskild avdelning inom förvaltningsutskottet, på visst sätt förstärkt.

Svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet, som förklarar sig icke kunna förorda staten som huvudman, finner emellertid icke heller landstingsalternativet, så som det utformats i förslaget, i allo tillfredsställande. Förbundet anför:

Kommitténs förslag innebär visserligen icke, att landstingen skola i egen regi driva alla barnhem, som landstinget övertager eller uppför, utan att barnavårdsförbund och övriga lämpliga institutioner härvid skola medverka, men bestämmelser om sådan medverkan saknas. Även om man vågar förutsätta, att landstingen på många håll skulle komma att söka medverkan från annat håll och därvid i första hand skulle vilja använda den samlade erfarenhet, som framförallt finnes hos barnavårdsförbunden i frågor om uppförande och drift av barnhem, synes det förbundet erforderligt, att samarbetet regleras genom lagbestämmelser. Enligt förbundets mening bör landstinget vara huvudman rörande barnhemmen men frågor om uppförande och drift av barnhem inom landstingsområdet behandlas och avgöras av en särskild styrelse eller beredning, i vilken såväl landstinget som länets barnavårdsförbund skulle vara representerade. Förslagsvis kunde landstinget och länsbarnavårdsförbundet vardera utse tre ledamöter, medan ordföranden utsåges av Kungl. Maj:t.

Nu refererade förslag eller förslag av liknande innehåll — såsom förstahandsförslag eller såsom alternativ — har upptagits i åtskilliga yttranden, bl. a. av *medicinalstyrelsen*, som betonar att jämväl medicinsk sakkunskap bör vara företrädd i styrelsen, samt av *länsstyrelserna i Gotlands, Gävleborgs, Jämtlands och Västerbottens län*. *Barnavårdsnämnden i Borås* finner anordningen förutsätta en viss legalisering av barnavårdsförbunden med obligatorisk anslutning av länets samtliga barnavårdsnämnder.

Statsalternativet i enlighet med reservanternas förslag förordas i åtskilliga yttranden, bl. a. av *socialstyrelsen, länsstyrelserna i Malmöhus, Gävleborgs och Norrbottens län* samt *barnavårdsförbunden i Kalmar och Gävleborgs län*. *Socialstyrelsen* finner sålunda, att den av reservanterna framförda huvudinvändningen mot landstingsalternativet — fruktan för att landstingen skulle börja driva barnhem i egen regi i en dominerande omfattning och på ett om sjukhusförvaltningen erinrande sätt — vore väl förtjänt av beaktande och att det av kommittén uppställda motargumentet — faran av maktkoncentration och tyngande förvaltningsformer med staten såsom huvudman — måste väga synnerligen tungt för att kunna tillmätas större avseende än nyss berörda invändning. Styrelsen anser emellertid kommittémajoritetens argumentering mot statens huvudmannaskap på denna punkt skjuta över målet. *Länsstyrelsen i Gävleborgs län* framhåller bl. a., att landstingslinjen torde komma att medföra risk för ett eliminerande av det kvinnliga inflytandet på verksamheten, vilket uppenbarligen skulle vara till skada för densamma.

En legalisering av barnavårdsförbunden förordas i några yttranden. *Direktionen över allmänna barnhuset*, med vilken *länsstyrelsen i Örebro län* instämmer, anför kritik mot såväl landstingsalternativet som statsalternativet. Mot det förra anföres, att det måste anses som en olägenhet, att det bleve en myndighet — kommunen genom sin barnavårdsnämnd — som omhändertog ett barn, men en annan myndighet, landstinget, som svarade för vården av omhändertagna barn. Den största och för direktionen avgörande betänkligheten mot statsalternativet finner direktionen utgöra frånvaron av skyldighet för den som hade ansvar för driften av ett barnhem att själv normalt vidkännas en andel av kostnaderna härför. Efter att ha framhållit vissa synpunkter angående socialvårdens organisation i allmänhet uttalar direktionen, att det med hänsyn till det nuvarande, i fråga om socialvårdens ordnande labila läget vore önskvärt om i avvaktan å beslut om huvudmannaskapet för socialvården, frågan om barnhemmen kunde provisoriskt ordnas, om möjligt under sådan form, att en övergång därifrån utan svårighet kunde ske såväl till huvudmannaskap av landsting som till huvudmannaskap av sammanslutning av kommuner. Direktionen föreslår, att de nuvarande barnavårdsförbunden skulle legaliseras, så att samtliga barnavårdsnämnder i ett län och även landstinget bleve skyldiga att vara med-

lemmar av förbundet. Efter tillstyrkan av förbundet skulle till barnhem, som inginge som led i av socialstyrelsen fastställd plan för ordnande av barnhemsvården inom länet, utgå statsbidrag enligt vissa grunder. Vad därutöver erfordrades för att förbunden skulle kunna uppehålla barnhemsvården enligt planen syntes enligt direktionens beräkning icke behöva uppgå till högre belopp än att det skulle kunna åläggas landstingen att i egenskap av medlemmar i förbunden gälda detsamma. Landstingen borde dock tillförsäkras skäligt inflytande på förbundens verksamhet. Detta kunde rimligen ordnas så, att Kungl. Maj:t utsåge ordförande i förbunden, att länets barnavårdsassistent vore självskriven ledamot däri samt att av återstående ledamöter hälften utsåges av landstinget och hälften av barnavårdsnämnderna genom val å förbundsstämma.

För en legalisering av barnavårdsförbunden uttalar sig jämväl *länsstyrelsen i Kristianstads län*, som anför, att förbunden borde tilläggas uppgiften att utöva den närmaste tillsynen över barnhemmen och den direkta ledningen av de hem, som icke med vederbörligt tillstånd inrättats och dreves av andra organisationer eller enskilda. Det förefölle naturligt, att förbunden, vilka under de år de nu utövat sin verksamhet vunnit en god kännedom om behovet av barnhem ute i orterna och överhuvud nedlagt ett mycket gott arbete till fromma för den sociala barnvården, tillerkändes en fastare ställning än för närvarande. Ett ekonomiskt huvudmannaskap vore nödvändigt och, vare sig det bleve staten eller landstinget som utövade detta, kunde huvudmannens inflytande säkras genom medlemskap i barnavårdsförbundens styrelse.

För ett bibehållande av den nuvarande organisationen ha även vissa röster höjts.

Länsstyrelsen i Jönköpings län anser sålunda någon mera genomgripande omorganisation av den slutna barnvården varken vara nödvändig eller eftersträfvansvärd samt framhåller, att möjligheten att komma till rätta med de nuvarande olägenheterna genom ett fortsatt anlitande av de på området nu verksamma organen, främst allmänna barnhuset, länsens barnavårdsförbund och de lokala barnhemsstyrelserna, icke syntes tillräckligt beaktad. Länsstyrelsen fortsätter:

Därest barnhuset utrustades med väsentligt kraftigare statsanslag, är det troligt, att barnhuset genom att på ett lämpligt sätt och i intimt samarbete med barnavårdsförbunden fördela sina anslag till barnhemmen skulle kunna få en faktisk, ehuru icke formell ledning av hela barnhemsväsendet och därmed kunna både samordna hemmens verksamhet och få till stånd sådana nya barnhem, som anses särskilt behövliga. Ett sådant arbete skulle kunna bedrivas under friare och mera smidiga former än dem som måste följas, vare sig huvudmannaskapet direkt skulle övertagas av staten eller uppdragas åt landstingen. På detta område synes det vara av utomordentlig betydelse, att huvudmannen så mycket som möjligt träder i bakgrunden. För närvarande arbetar ett betydande antal män och kvinnor inom barnhemsstyrelserna och i ledningen för barnavårdsförbunden hängivet och

intresserat för barnavårdens fromma utan någon materiell kompensation. Det är av vikt att bevara denna kår och inte låta reformerna taga sådan gestalt, att den sättes åt sidan. För att detta skall vara möjligt kräves emellertid ovillkorligen, att de lokala styrelserna tillerkännas ett betydande mått av frihet och självbestämmanderätt. Därest så icke sker, kommer säkerligen initiativen att utebli och arbetsglädjen hos styrelserna att försvinna. Därmed skulle barnhemsväsendet förlora en av sina största tillgångar.

Statens fattigvårds- och barnavårdskonsulent i första distriktet anser det böra tagas under överbägande, om icke vissa principer, som tillämpats i fråga om starten och driften av s. k. erkända alkoholistanstalter borde komma till användning för ordnande av ett tillräckligt antal barnhemsplatser av olika typer. Det skulle t. ex. kunna föreskrivas som villkor för erhållande av statsbidrag, att föreningen eller stiftelsen vore av Kungl. Maj:t godkänd såsom lämplig att driva barnhem. Jämväl barnhem, drivna av kommun eller landsting, kunde bli föremål för dylikt erkännande. Om i något område barnhem saknades av viss typ, borde det ankomma på socialstyrelsen att stimulera lämplig förening eller stiftelse att starta sådant barnhem. Genom en sådan anordning skulle man helt kunna tillvarata de enskilda föreningarnas synnerliga intresse och mångåriga erfarenhet på här ifrågavarande område. Det torde också vara sannolikt, att man på sådant sätt skulle få i gång erforderliga anstaltsplatser fortare, än om landstinget eller staten i egenskap av huvudman skulle lösa uppgifterna. Med den här föreslagna lösningen skulle måhända initiativen i de flesta fallen tagas av barnavårdsförbunden, som bäst torde veta, i vilka avseenden behov av nya platser för länets vidkommande föreläge.

Vidkommande formen för genomförande av landstingsalternativet samt om grunderna för statsbidragen förekomma en del uttalanden.

Överståthållarämbetet framhåller beträffande de planer för barnhemsvården, som enligt kommitténs förslag skola upprättas för varje landsting, att då det torde vara förutsatt, att statsbidrag utan ytterligare behovsprövning skall utgå till uppförande eller anordnande av barnhem, som upptagits i sådan plan, det torde kunna ifrågasättas, om icke planerna borde fastställas av Kungl. Maj:t. *Jämtlands läns barnavårdsförbund*, med vilket *länsstyrelsen i länet* instämmer, anser däremot, att vederbörande länsstyrelse, som utövar den allmänna tillsynen över barnavården inom länet och som har en ingående kännedom om länets ekonomiska och sociala förhållanden, bör äga stora förutsättningar att bedöma planens ändamålsenlighet och därför vore mera lämpad att fastställa planen. Samma åsikt har *statens fattigvårds- och barnavårdskonsulent i åttonde distriktet*. *Barnavårdsnämnden i Alingsås* anser handläggning av statsbidragsfrågor böra ske genom länsstyrelserna, vilka, då fråga vore om statsbidrag för uppförande eller inrättande av barnhem, borde avgiva förslag till Kungl. Maj:t.

Jönköpings läns landsting anför:

Därest landstingen skola tilldelas huvudmannaskapet synes behov förefinnas av att gränsdragningen mellan statens befogenhet och landstingen tillämnade uppgifter mera klart angivas. Fara förefinnes eljest att en viss osäkerhet vid handläggningen av hithörande ärenden kan uppstå till men för verksamheten. Vidare synes det nödvändigt, att åt landstingen, som dock i sista hand skola svara för kostnaderna, beredes tillfälle att på ett tidigt stadium pröva förslag till ny-, till- eller ombyggnader av här ifrågavarande slag av anstalter. Landstinget bör först lämna sitt godkännande, innan behövliga byggnadsarbeten igångsättas. Likaså böra framställningar om statsbidrag insändas till landstingets förvaltningsutskott, som därefter med eget yttrande vidarebefordrar desamma. — Med ett huvudmannaskap synes även böra följa ett bestämt fixerat inflytande på ledningen av de barnavårdsanstalter, till vilka landstinget skall lämna bidrag, för att organisationen från landstingens sida skall kunna anses vara tillfredsställande. Landstingens rätt att fastställa villkoren för bidragens utfående m. m. bör fastslås i författningen. Givetvis förutsättes ett intimt samarbete med barnavårdsförbunden samt de övriga institutioner och sammanslutningar inom vederbörande verksamhetsområde, vilka arbeta i den samhälleliga barnavårdens tjänst.

Liknande synpunkter anföras jämväl av *några andra landsting och svenska landstingsförbundet*.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län, som förordar landstingsalternativet, tager emellertid bestämt avstånd från vad kommittén föreslagit beträffande landstingens befattning med barnhemsverksamheten, sättet för statsbidragens beviljande m. m. Länsstyrelsen anför härom:

Landstingen skulle enligt kommitténs förslag vara skyldiga att, där erforderliga medel icke annorledes tillhandahållas, bestrida kostnaderna för anordnandet och driften av annan tillhöriga barnhem, vilka ingå som led i länsplanen, i den mån deras vårdplatser äro avsedda för landstingsområdets gemensamma behov. Av betänkandet framgår ej i vilken utsträckning landstinget äger avgöra vad som ekonomiskt fordras för ett visst barnhem, men då socialstyrelsen enligt betänkandet tillagts en vidsträckt rätt att i detalj bestämma ifråga om barnhems anordnande och drift torde landstingens prövningsrätt, om sådan avsetts att föreligga, realiter bliva synnerligen snäv. Enligt kommitténs förslag kommer landstingens befattning med barnhemsverksamheten huvudsakligen att inskränka sig till en skyldighet för landstingen att betala de kostnader för barnhemsverksamheten, som ej täckas av statsbidrag och vårdavgifter. Landstingen komma att ställas under ett väl organiserat statligt förmynderskap, vilket måste te sig mycket främmande för landstingen och säkerligen kommer att högst avsevärt avtrubba deras intresse för verksamheten. Realiter är skillnaden mellan staten som huvudman för barnhemsverksamheten och landstingen såsom huvudmän med de av kommittén tänkta anordningarna mycket liten. De nackdelar, som vidlåda förslaget om staten såsom huvudman, komma också att föreligga med den av kommittén föreslagna anordningen. Därest man vill vinna landstingens intresse för barnhemsverksamheten samt undvika att denna glider in i en schablonmässig steltnad form, torde det vara nödvändigt att landstingen lämnas en större frihet och att staten ej mera än vad som är oundgängligen nödvändigt lägger sig i verksamheten. I likhet med kommittén

anser länsstyrelsen det önskvärt att för varje landstingsområde respektive stad, som ej deltagar i landsting, upprättas en plan för barnhemsvårdens ordnande, vilken plan fastställs av socialstyrelsen. Då landstingen komma att få stora skyldigheter i fråga om ekonomiskt stöd åt barnhemsverksamheten böra landstingen också tillerkännas rätt att själva avgöra huruvida och i vilken utsträckning ett barnhem är i behov av ekonomiskt bidrag från det allmänna. I och med att bidrag av landstinget beviljas bör automatiskt följa att statsbidrag utgår till barnhemmet i viss i lag fastställd proportion till landstingsbidraget. Därest statsbidraget bestämmes att utgå med det dubbla mot landstingsbidraget torde någon risk för slöseri eller lättvindig prövning från landstingets sida ej föreligga utan torde staten med fullt förtroende kunna överlämna åt landstingen att handhava frågan om beviljandet av bidrag från det allmänna åt barnhemmen. En annan utväg torde vara att varje landsting erhåller ett i förhållande till barnantalet inom landstingsområdet avvägt statsbidrag och själv får fördela detsamma samt tillskjuta felande medel. Om landstingets beslutande organ för barnhemsverksamheten erhåller den lämpliga sammansättningen, får landstinget med hänsyn till den kännedom om länets förhållanden, som kommer att föreligga bland ledamöterna, anses mest skickat att avgöra om beviljande av ekonomiskt bidrag till barnhemmen. Handhavandet av landstingets beslutanderätt bör lämpligen uppdragas åt en särskild avdelning inom förvaltningsutskottet, benämnd barnhemsberedningen, förstärkt med representanter, utsedda av länets barnavårdsförbund och staten. För landstingen torde barnhemsverksamheten organisatoriskt sett ej behöva utgöra något svårlöst problem.

Statskontoret anser icke lämpligt, att statsbidrag skall kunna utgå jämväl till barnhem, som innehaves av enskild person.

I fråga om rätten till landstingsbidrag opponerar sig *barnavårdsnämnden i Västerås* mot kommitténs ståndpunkt, att sådana barnhem som ha ett begränsat arbetsområde inom länet icke skulle få komma i åtnjutande av landstingsbidrag, samt framhåller att, även om det kunde vara ett visst intresse för en kommun att driva eget barnhem, det dock kunde ifrågasättas, huruvida detta intresse kunde vara så pass starkt, att en dylik bestämmelse icke komme att motverka kommunernas intresse att själva driva och utvidga sin barnhemsverksamhet. Det borde för övrigt vara rättvist, att även dylika barnhem bleve delaktiga av landstingsbidrag, enär de till sina verkningar komme att omfatta barn från ett större område än det, vartill de vore avsedda. De nuvarande kommunala barnhemmen hade högst sällan barn intagna enbart från kommunen. Även *barnavårdsnämnderna i Karlstad och Borås* anse att landstingsbidrag böra kunna förekomma jämväl där upptagningsområdet är begränsat till vederbörande kommun. Den senare barnavårdsnämnden anför:

För den händelse inom ett samhälle skulle finnas ett barnhem, kanske till dels upprättat med hjälp av donationsmedel, bundna vid samhället, och som fyller i huvudsak dettas eget behov eller del av detta behov, som förhållandet är med åtminstone ett barnhem i Borås stad, syntes det obilligt, att detta icke skulle kunna bli delaktigt av landstingsbidrag. Det syntes nämnden oegent-

ligt, att ett sådant barnhems hela platsantal skall ställas till länets förfogande, när det kanske icke ens är tillräckligt för stadens eget behov, men dock genom sin tillvaro i hög grad innebär en lättnad för landstinget. Givetvis kan det tänkas, att ett sådant hem *i mån av tillgång* ställer sina platser till förfogande för behov, som ej är rent lokalt, men härifrån och till en skyldighet att helt eller delvis ingå i en allmän clearing är dock steget långt. Clearingen skulle ju också i dylikt fall komma att innebära, att dryga resekostnader skulle kunna uppkomma för såväl samhället självt som enskilda personer inom detsamma, om hemmet vore fullbelagt och barn från staden skulle hänvisas till barnhem i annan landstingsdel. Det bör också framhållas, att ett barnhem av nu angivet slag väl som regel är beläget i ett större samhälle, sannolikt i en större stad, vars bidrag till landstingets allmänna omkostnader är relativt betydande.

Beträffande tidpunkten för den föreslagna nya organisationens genomförande förklarar *Skaraborgs läns landsting*, att landstinget icke ansåge det möjligt, att planer för barnhemsverksamhetens ordnande skulle kunna föreläggas 1945 års landsting. Landstinget föreslår i stället, att planerna skola föreläggas landstingen först året näst efter det, under vilket statsmakterna för sin del tagit ställning till frågan. Landstinget tillägger, att ett dylikt förhållande icke i och för sig syntes böra utgöra hinder för att statsbidrag efter vederbörande landstings eller förvaltningsutskotts hörande dessförinnan beviljades redan inrättat barnhem. Även *svenska stadsförbundet* betvivlar, att tiden mellan lagens antagande i riksdagen och landstingens lagtima möte i september är tillräcklig för att planerna skola hinna framläggas.

Älvsborgs läns landsting ifrågasätter — då utbyggandet av barnhemsvården måste ske med hänsyn tagen till de erfarenheter rörande det verkliga behovet som så småningom vunnas — om icke den föreslagna tiden av fem år, inom vilken organisationen skulle vara utbyggd, vore för kort. Lämpligare torde vara att respektive landsting vid planens uppgörande, med hänsyn tagen till utbyggnadsbehovet, vilket torde komma att bli högst olika inom olika landstingsområden beroende på antalet och beskaffenheten av redan befintliga hem, föresloge den tid, inom vilken planen kunde tänkas bli genomförd, samt att övervakningsmyndigheten vid planens granskning toge ställning även till denna fråga. Även *Blekinge läns landsting* samt *Jämtlands läns barnavårdsförbund*, med vilket *länsstyrelsen i länet* instämmer, anse den föreslagna tiden av fem år för knapp.

Av förut angivna skäl bör tydligen på området för barnhemsvården infö- Departements-
chefen. ras ett legalt huvudmannaskap, innebärande ett obetingat ansvar för staten eller viss samfällighet i fråga om upprätthållande i nödig omfattning av nämnda vård.

Kommittén har övervägt fyra olika möjligheter i detta hänseende, nämligen att huvudmannaskapet skulle utövas av primärkommunerna, barnavårdsförbunden, landstingen (städer, som icke deltaga i landsting) eller staten.

Såsom kommittén framhållit kunna — åtminstone med nuvarande kommunindelning — *primärkommunerna* icke komma i fråga såsom huvudmän för barnhemsvården; de flesta kommuner äro nämligen för små för att vara lämpliga upptagningsområden för barnhem.

Vad *barnavårdsförbunden* angår kunna väl vissa skäl anses tala för att huvudmannaskapet anförtrös åt dem. Såsom kommittén påpekat förutsätter emellertid en sådan anordning dels att förbunden legaliseras, så att medlemskap i förbund blir obligatoriskt för alla kommuner inom dess verksamhetsområde, och dels att förbunden erhålla ekonomiska möjligheter att utöva huvudmannaskapet. Det kan emellertid ifrågasättas, om icke en legalisering av förbunden skulle medföra risk för att deras verksamhet tvingades in i alltför stela former. Ordlandet av den ekonomiska sidan av saken stöter dessutom på vissa svårigheter av administrativ art. På grund härav och då bestämmelserna om huvudmannaskapet — även vid ett godkännande av något av de återstående båda alternativen — torde kunna erhålla sådan utformning, att garanti vinnes för att den erfarenhet på barnhemsvårdens område som finnes representerad i förbunden kommer att tillgodogöras, synas förbunden icke böra ifrågakomma såsom legala huvudmän för barnhemsvården. Tillräcklig anledning att oavsett detta meddela föreskrifter om legalisering av barnavårdsförbunden torde icke föreligga.

I valet mellan de återstående båda alternativen — *landstings-* och *statsalternativen* — har enhällighet icke uppnåtts inom kommittén. Medan majoriteten förordar landstingsalternativet, uttalar sig en minoritet för statsalternativet. Även i de över kommitténs förslag avgivna yttrandena föreligger stor meningsskiljaktighet härutinnan. I flertalet yttranden har dock landstingsalternativet lämnats företräde.

Efter överbäggande av de skäl, som tala för och emot de båda nu ifrågavarande alternativen, har jag i likhet med kommitténs majoritet funnit mig böra förorda landstingsalternativet. Det synes vara av vikt för utvecklingen av barnhemsvården, att den erhåller lokal förankring. Såsom från olika håll understrukits ha landstingen redan nu såväl direkt som indirekt, genom bidragsgivning, varit verksamma på förevarande område, varför uppgiften icke kan anses främmande för dem. Barnhemsvården har även ur många synpunkter anknytning till sjukvården, som är en av landstingens huvuduppgifter.

I yttrandena från svenska landstingsförbundet och en del landsting har såsom förutsättning för att landstingen skulle kunna åtaga sig huvudmannaskapet för barnhemsvården angivits, att vissa andra uppgifter som nu åvilade landstingen skulle, i enlighet med ett av kommunalskatteberedningen avgivet förslag, avlyftas från dem. Jag är icke beredd att nu taga ställning till frågan om en sådan minskning av landstingens uppgifter men anser att, oavsett om kommunalskatteberedningens berörda förslag genomföres eller

ej, spørgsmålet om huvudmannaskapet för barnhemsvården bör lösas i av mig förordad riktning.

Det legala huvudmannaskap för barnhemsvården varom här är fråga kan sägas ha en organisatorisk och en ekonomisk sida. Vad den förstnämnda sidan angår bör huvudmannaskapet innebära ansvar för att barnhemsvården inom länet blir ordnad på ett ändamålsenligt sätt. I överensstämmelse med vad nyss anförts bör härvid i allmänhet undersökas, om icke erforderliga behov kunna fyllas med anlåtande av de resurser som erbjudas av kommuner, barnavårdsförbund, stiftelser, föreningar eller andra frivilliga krafter. För varje landstingsområde och för varje stad, som icke deltagar i landsting, torde böra genom landstingets (stadens) försorg upprättas förslag till plan för barnhemsvårdens ordnande inom vederbörande område. Denna plan bör enligt min mening prövas och fastställas icke såsom kommittén föreslagit av socialstyrelsen utan av Kungl. Maj:t. Planen torde nämligen i allmänhet bliva avgörande för rätten till statsbidrag; den bör dessutom — såsom jag strax skall närmare utveckla — angiva den takt, i vilken utbyggnaden av barnhemsvården inom området skall äga rum. Vid planens uppgörande bör en uppskattning ske av behovet av barnhemsvård av olika slag inom området samt undersökas, i vad mån dessa behov kunna tillgodoses genom redan befintliga barnhem och i vad mån nya barnhem behöva upprättas. Av skäl som framgå av vad som anförts i nästföregående avsnitt finner jag emellertid icke lämpligt att vid meddelande i barnavårdslagen av föreskrifter rörande ifrågavarande planer uttryckligen anknyta till de i 39 § 2 mom. av lagen — enligt dess föreslagna nya lydelse — angivna typerna av barnhem. Lämpligare synes en bestämmelse vara, att i planen skola upptagas barnhem till sådant antal och av sådan beskaffenhet, att inom området förefintliga behov av olika slag av barnhemsvård tillgodoses på ett ändamålsenligt sätt.

Innebörden av huvudmannaskapets ekonomiska sida är, att huvudmannen skall vara i sista hand ansvarig för att medel stå till förfogande för de i planen upptagna barnhemmens anordnande och drift. Enligt kommittéförslaget skall dock detta huvudmannens ekonomiska ansvar gälla allenast i den mån vårdplatserna äro avsedda för områdets gemensamma behov. De skäl som kommittén anført för denna inskränkning finner jag bärande, trots de invändningar som från ett par håll rests mot förslaget härutinnan. Nämnda regel bör givetvis icke utgöra hinder för landstinget att, i den mån så befinnes påkallat, lämna bidrag även till vårdplatser som endast få tagas i anspråk för täckande av behovet inom ett mera begränsat område, exempelvis en viss kommun. Sistnämnda vårdplatser måste ofta anses innebära en sådan lättnad för landstingets här ifrågavarande ansvarighet, att bidraget motiveras enbart därav.

I likhet med kommittén anser jag, att hemmen för psykopatiska och nervösa barn icke böra omfattas av landstingens (städernas) legala huvudman-

naskap. Frågan om deras ställning anser jag mig icke böra upptaga i detta sammanhang.

Kommitténs tanke är, att statsbidrag skola utgå såväl till anordnande som till drift av de i planen upptagna barnhemmen i sådan utsträckning, att större andel av kostnaderna kommer att åvila staten än vederbörande landsting (stad). Mot denna princip synes ingen befogad erinran kunna göras, helst som genom en lämplig avpassning av statsbidragen skatteutjämningspunkterna — vilka anförts som ett av skälen för statsalternativet — kunna i viss mån tillgodoses. Vad kommittén föreslagit därom, att statsbidrag skall kunna utgå, förutom till kommun, landsting, förening eller stiftelse, jämväl till enskild person, finner jag mig kunna tillstyrka. Även i fråga om sättet för statsbidrags beviljande synes mig kommitténs ståndpunkt böra godtagas. De invändningar mot förslaget, som länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län i detta sammanhang anført, ha icke kunnat inverka på mitt ståndpunkts-tagande härutinnan. Det må särskilt påpekas, att den plan över barnhems-vårdens ordnande, som väsentligen bildar grundvalen för såväl statens som den legale huvudmannens skyldighet att bidraga till kostnaderna för barnhemmen, skall upprättas under huvudmannens medverkan och att denne alltså redan på detta stadium får ett väsentligt inflytande på barnhemsvårdens utformande i olika hänseenden. Statsbidragen torde alltså, såsom kommittén föreslagit, böra beviljas av Kungl. Maj:t, där fråga är om bidrag till anordnande av barnhem, och av socialstyrelsen beträffande statsbidrag till driften av barnhem. En central prövning av dylika frågor torde nämligen vara oundgänglig. Lämpligen bör dock vederbörande landstings förvaltningsutskott respektive vederbörande stad erhålla tillfälle att yttra sig över ansökan om statsbidrag till anordnande av barnhem av annan än landstinget eller staden. Till frågan om de närmare grunderna för statsbidragens utgående återkommer jag i ett senare avsnitt.

Därest vad här föreslagits beträffande statsbidrag till barnhem genomföres, synas bidrag till barnhem i allmänhet icke vidare böra utgå vare sig ur allmänna arvsfonden eller av allmänna barnhusets medel. I detta sammanhang vill jag framhålla, att jag icke nu är beredd att taga ställning till frågan om allmänna barnhusets framtida uppgifter. Jag anser i likhet med kommittén lämpligt, att barnhusets direktion erhåller uppdrag att verkställa utredning i detta hänseende, varvid dock representanter för statsverket böra medverka.

I detta sammanhang må framhållas, att hinder icke bör föreligga för två landsting eller för landsting och stad, som icke deltagar i landsting, att träda i samverkan för handhavande av barnhemsvården eller viss del därav. Möjlighet därtill finnes jämlikt bestämmelserna i lagen om kommunalförbund.

Kommittén föreslår, att planerna skola vara upprättade i sådan tid, att de kunna föreläggas 1945 års landstingsmöten och därefter ingivas till socialstyrelsen före den 1 oktober 1945. Häremot har invänts, att tillräcklig tid

icke skulle stå till buds för planernas uppgörande. Det synes emellertid vara av vikt, att hithörande förhållanden snarast möjligt bliva föremål för vederbörande myndigheters prövning och att de statsbidrag till anordnande och drift av barnhem, som komma att föreslås, kunna börja utgå redan under nästkommande budgetår. Jag tillstyrker därför kommitténs förslag på denna punkt.

Enligt kommitténs förslag skall utbyggnaden av barnhemsvården äga rum under fem år, varför de av kommittén ifrågasatta stadganden, som avse huvudmannaskapets organisatoriska sida, enligt övergångsbestämmelse till lagen icke skola gälla förrän fem år efter lagens ikraftträdande. Det är självfallet, att en övergångstid måste finnas, under vilken barnhemsvården successivt utbygges till önskad omfattning. Däremot finner jag det icke vara lämpligt att på förhand generellt fastställa en dylik övergångstid, gällande för samtliga landstingsområden och städer, som icke deltaga i landsting. Såsom kommitténs utredning visar, är barnhemsvårdens utveckling mycket växlande i olika delar av landet. För vissa områden kan därför barnhemsvårdens utbyggnad taga längre tid än för andra. Å andra sidan synes landstingens (städernas) skyldighet att svara för planens genomförande böra inträda omedelbart vid de nu föreslagna lagändringarnas ikraftträdande. Det riktiga torde vara, att i planen för barnhemsvården för varje landstingsområde eller stad angives, i vilken takt utbyggandet av barnhemsvården bör äga rum. Denna fråga kommer alltså under bedömande i samband med prövningen av planerna. Någon uttrycklig bestämmelse i lagen härom torde icke vara erforderlig. Den av kommittén föreslagna, här berörda övergångsbestämmelsen synes av nu angivna skäl böra utgå. Det torde emellertid böra förutsättas, att planerna i allmänhet skola vara genomförda inom den av kommittén föreslagna tiden, fem år efter lagens ikraftträdande.

Härefter återstår frågan om särskilda föreskrifter böra utfärdas rörande formerna för landstingens utövande av huvudmannaskapet över barnhemmen. I yttrandena över kommitténs betänkande ha väsentligen två olika förslag i sådan riktning framkommit, nämligen dels förslag om införande i landstingslagen av bestämmelse om skyldighet för landstingets förvaltningsutskott (ev. landstingets hälsovårds- och sjukvårdsberedning) att vid handläggning av ärenden rörande barnhemsvården tillkalla särskilda sakkunniga på barnavårdens område, och dels förslag om inrättande av en särskild styrelse för barnhemsvården med ordförande, utsedd av socialstyrelsen eller länsstyrelsen, och med ledamöter till lika antal utsedda av landstinget och länets barnavårdsförbund. Jag anser mig, i varje fall för närvarande, icke böra tillstyrka någotdera av dessa förslag. I många fall torde sakkunskap på barnavårdens område redan vara företrädd inom landstingets förvaltningsutskott. När så icke är fallet, synes det ligga i förvaltningsutskottets eget intresse att anlita erforderlig sakkunskap, varför någon uttrycklig bestämmelse om skyldighet att tillkalla särskilda sakkunniga knappast är av

nöden. Att tillskapa en särskild styrelse med representanter från olika håll synes näppeligen böra nu föreskrivas. Sedan landstingets huvudmannaskap för barnhemsvården bestått någon tid, torde man kunna med större tillförlitlighet bedöma behovet av särskilda organisatoriska åtgärder av här avsett slag.

E. Koncessionstvång och anmälningsplikt vid upprättande av barnavårdsanstalter.

Kontroll vid upprättandet av barnhem.

Socialvårdskommitténs förslag. Socialvårdskommittén framhåller till en början i fråga om det allmännas kontroll vid upprättandet av barnhem, vilka icke åtnjuta statsbidrag, att kommittén icke funnit anledning föreslå någon principiell förändring av de för närvarande gällande reglerna. Enligt dessa föreligger, såsom omtalats i den tidigare lämnade redogörelsen (avd. A), koncessionstvång i fråga om enskilda barnhem, medan beträffande barnhem, som upprättas av landsting eller kommun, allenast skall ske viss av offentlig myndighet verkställd prövning av de uppgjorda planerna (41 § barnavårdslagen).

Kommittén föreslår dock sådan ändring av nämnda regler att koncession skall meddelas och prövning av plan för barnhem verkställas icke av länsstyrelsen utan av socialstyrelsen. Kommittén anför beträffande principerna för meddelande av tillstånd till enskilda barnhem följande.

Tillstånd till upprättande av enskilda barnhem har hittills meddelats av länsstyrelsen. Detta har varit en naturlig anordning med hänsyn till länsstyrelsens allmänna ställning inom den samhälleliga barnvården. Frågan kommer emellertid i ett annat läge, om — såsom kommittén föreslår — en central tillsynsmyndighet över samtliga barnavårdsanstalter inrättas samt om statsbidrag skola kunna utgå till kostnaderna för anordnandet och driften av barnhem, varvid socialstyrelsen i egenskap av högsta tillsynsmyndighet skall självständigt pröva och avgöra ansökningar om driftbidrag samt avgiva yttrande till Kungl. Maj:t över ansökningar om byggnadsbidrag. *Inom ramen för ett dylikt system finnes enligt kommitténs mening icke längre utrymme för någon länsstyrelsens koncessionsprövning.*

Man torde kunna utgå ifrån att flertalet innehavare av nu existerande och framdeles upprättade barnhem önska begagna sig av möjligheten att erhålla ekonomiskt stöd från det allmänna och äro villiga att i samband därmed underkasta sig den offentliga prövning av hemmets lokaliteter, inredning o. s. v., utan vilken ett bidrag från det allmänna icke gärna kan tänkas. Att låta länsstyrelsen besluta om statsbidrag till barnhemmen inom länet är enligt kommitténs mening uteslutet. Därest länsstyrelsens ställning som koncessionsbeviljande myndighet bibehölles, men socialstyrelsen skulle bevilja driftbidrag till barnhemmen, skulle i fråga om flertalet barnhem, d. v. s. de

statsunderstödda, verkställas en dubbelprövning, som näppeligen vore sakligt motiverad; såvitt kommittén kan finna skulle nämligen prövningen omfatta samma spörsmål och ske efter i huvudsak samma grunder. För vederbörande huvudman torde det i flertalet fall vara av avgörande betydelse, att barnhemmet godkännes för erhållande av statsbidrag; därest koncession i visst fall beviljades av länsstyrelsen men statsbidrag vägrades, skulle förutsättningarna för hemmets verksamhet kunna komma att ändras i så väsentlig mån, att planerna på hemmets upprättande måste övergivas. Det arbete och de kostnader, som huvudmannen nedlagt på sitt barnhemsprojekt, vore i dessa fall mer eller mindre bortkastade. Alldeles oavsett dessa i anslutning till statsbidragen inverkan omständigheter — vilka dock enligt kommitténs mening äro av avgörande betydelse — vill kommittén såsom sin uppfattning uttala, att den finner en central prövning av nya barnhemsprojekt vara att föredraga framför nuvarande ordning. Redan nu inhämta länsstyrelserna också i flertalet fall yttrande i dessa ärenden från statens inspektör för fattigvård och barnavård. Kommittén åsyftar icke att få till stånd en standardisering av barnhemmen, men det måste givetvis vara av värde, om tillståndsprövningen samlas på en hand, varvid man bättre än nu kan tillgodogöra sig erfarenheterna från skiftande typer barnhem landet runt. När kommittén av åtskilliga andra skäl förordar, att socialstyrelsen skall bli central tillsynsmyndighet för barnavårdsanstalterna, ligger det också i sakens natur, att denna myndighet bör hava ett avgörande inflytande på den betydelsefulla frågan om nyinrättade hems beskaffenhet.

Beträffande de synpunkter, som böra vara vägledande vid prövning av tillstånd till inrättande av enskilt barnhem, stadgas i 41 § 2 mom. barnavårdslagen enligt dess av kommittén föreslagna lydelse, att tillstånd ej må beviljas med mindre socialstyrelsen finner, att hemmet med hänsyn till belägenhet, utrymme och inredning är så beskaffat, att där intagna barn kunna erhålla tillfredsställande vård och uppfostran, ävensom att med hänsyn till hemmets ledning och personal samt ekonomiska förhållanden trygghet finnes för dess ändamålsenliga skötsel. Kommittén anför härom:

Prövningen bör ej stanna vid sådana omständigheter, som sammanhånga med själva lokaliteternas yttre och inre anordningar. Redan på detta stadium bör man söka vinna klarhet i huruvida övriga förutsättningar för en ändamålsenlig skötsel av hemmet äro för handen. Av de faktorer, som därvidlag böra tagas i beaktande, har kommittén ansett lämpligt, att lagstiftningen direkt angiver tre, nämligen barnhemmets ledning, dess personal samt dess ekonomiska förhållanden. Om möjligt bör i ansökningen angivas, vem som skall bli föreståndarinnan för hemmet samt hennes kvalifikationer. Understundom är det väl icke alltid möjligt för sökanden att vid tidpunkten för ansökningen uppgiva viss person såsom blivande föreståndarinna för barnhemmet, men under alla förhållanden böra handlingarna i ärendet utvisa, vilka anspråk sökanden kommer att ställa på den blivande föreståndarinnans kvalifikationer. I fråga om personalen i övrigt är det givetvis icke nödvändigt, att en nominativ förteckning ställes till socialstyrelsens förfogande, utan avsikten är i första hand, att styrelsen skall få en inblick i huvudmannens beräkningar angående det erforderliga personalbehovet samt de olika befattningshavarnas kompetens. Att socialstyrelsens prövning jämväl bör omfatta de ekonomiska förutsättningarna för barn-

hemmets verksamhet finner kommittén vara oundgängligen nödvändigt i fråga om denna kategori hem, d. v. s. sådana som icke åtnjuta det allmännas ekonomiska stöd. Vid sådan ansökan, som här avses, bör således bifogas icke blott en driftkalkyl för hemmet utan även uppgifter angående huvudmannens ekonomiska förhållanden.

I detta sammanhang uppkommer frågan om den betydelse, de föreslagna *vårdavgifternas* storlek bör hava vid prövningen av ansökningarna. I den mån avgiften upptages till exceptionellt lågt belopp för dag och intagen, synes tillstånd böra meddelas allenast under förutsättning, att erforderliga garantier av annan natur finnas för verksamhetens ekonomisering, t. ex. utfästelser om bidrag från annat håll, till disposition stående fonder o. s. v. Även utan dylika tillskott torde hinder icke böra möta mot beviljande av tillstånd i fall som här avses, om huvudmannen utgöres av förening eller stiftelse med betryggande ekonomiska resurser; är fråga om hem, drivet av enskild person, böra givetvis särskilt stränga krav uppställas på vederbörandes ekonomiska motståndskraft. Den omständigheten, att vederbörande huvudman enligt socialstyrelsens bedömande synes böra bli berättigad till statsbidrag, bör å andra sidan rimligen medföra en uppmjukning av ovan angivna principer, detta även om ansökan om sådant bidrag ännu icke ingivits.

Om socialstyrelsen däremot finner, att vårdavgiften beräknas till högre belopp per dag och vårdad än omständigheterna påkalla, torde tillstånd utan hinder därav böra meddelas, därest differensen icke är mera avsevärd. Den omständigheten att huvudmannen önskar uttaga vårdavgifter med avsevärt högre belopp, än som finnes skäligt med hänsyn till hemmets standard, storleken av dess utgifter o. s. v. bör å andra sidan mana till särskild försiktighet vid tillstånds meddelande. I regel bör tillstånd i sådana fall icke beviljas, med mindre huvudmannen förmås nedsätta avgiften till skäligt belopp.

Med det förut anförda åsyftar kommittén icke, att socialstyrelsen skall förknippa tillstånd till upprättande av barnhem med villkor angående storleken av vårdavgifterna. En förändring av dessa under hemmets verksamhet förutsattes således kunna äga rum utan föregående kommunikation med socialstyrelsen. Frågan om avgifternas storlek är emellertid en av de omständigheter, som böra beaktas vid styrelsens eller andra tillsynsorgans inspektioner.

Vid prövning av ansökan om tillstånd att upprätta barnhem, för vilket statsbidrag icke utgår eller icke skall utgå, skall någon prövning av *behovet* av barnhemmet i fråga icke äga rum. Av sakens natur torde följa, att ett motsatt förhållande bör föreligga, när statsbidrag skall utgå till hemmet.

Ett annat spörsmål av betydelse i samband med socialstyrelsens prövning av ansökan om tillstånd att driva barnhem är, i vad mån styrelsen skall taga hänsyn till de riktlinjer med avseende å de olika barnavårdsanstalternas funktioner, som av kommittén uppdragits i det föregående. Kommittén har exempelvis uttalat, att kombinationen upptagningshem—spädbarnshem ej bör för framtiden tillåtas vid inrättandet av nya barnavårdsanstalter, att å mödrahemmen en rimlig proportion bör komma till stånd mellan de ensamma späda barnen och mödrarna med späda barn, att kombinationen barnhem för tillfällig vård—barnhem för stadigvarande vård enligt kommitténs mening bör försvinna o. s. v. I den mån dessa och liknande uttalanden vinna statsmakternas bifall, böra de enligt kommitténs mening utan tvekan beaktas vid socialstyrelsens prövning.

Vad angår barnhem, som upprättas av landsting eller kommun, innebär kommitténs förslag (41 § 1 mom.) även den ändringen i förhållande till gällande bestämmelser, att den plan, som skall underställas socialstyrelsen, skall omfatta icke blott själva lokaliteterna utan jämväl verksamheten som sådan. Kommittén anför härom.

Härmed avses icke någon detaljerad redogörelse för verksamheten, men de uppgifter, som tillhandahållas, böra enligt kommitténs mening lämna erforderligt stöd för bedömandet av framför allt ledningens kvalifikationer och personalbehovet. Däremot spela de ekonomiska förutsättningarna för driften icke samma roll som i fråga om enskilda hem. Frågan om vårdavgifternas storlek torde exempelvis icke behöva prövas av socialstyrelsen, när fråga är om hem som upprättas av landsting och kommun. Eljest torde vid prövningen av ifrågavarande planer böra tillämpas i huvudsak samma principer i fråga om kombination av olika kategorier hem, angående platsantal o. s. v., för vilka redogörelse lämnats vid behandlingen av frågan om koncessionstvång för enskilda barnhem.

Beträffande barnhem, som erhållit statsbidrag, föreslår kommittén i 41 § 4 mom. barnavårdslagen ett stadgande av innehåll, att bestämmelserna om skyldighet att söka godkännande eller tillstånd ej skola äga tillämpning, där enligt vad därom är särskilt stadgat statsbidrag beviljats till anstaltens anordnande eller drift. Kommittén anser nämligen ingen rimlig anledning finnas att för erhållande av statsbidrag uppställa villkoret, att tillstånd eller godkännande redan erhållits, men framhåller tillika, att statsbidrag icke bör beviljas ett hem, med mindre hemmet uppfyller minst samma villkor som icke statsunderstödda hem.

Enligt 41 § 5 mom. barnavårdslagen i dess föreslagna lydelse skola bestämmelserna om skyldighet att söka godkännande eller tillstånd vid upprättande av barnhem äga motsvarande tillämpning, där den, som driver barnavårdsanstalt, vill flytta denna till annan lägenhet, utvidga anstalten eller vidtaga större förändring beträffande densamma eller där ombyte av innehavare skall ske. Att märka är att i olikhet med motsvarande bestämmelse i gällande lag ifrågavarande stadgande avser även barnhem, som drives av landsting eller kommun.

Yttrandena. I det övervägande antalet yttranden har vad socialvårdskommittén i dessa delar föreslagit icke föranlett några anmärkningar. I några yttranden, däribland dem som avgivits av *länsstyrelserna i Stockholms, Göteborgs och Bohus, Västmanlands och Jämtlands län, barnavårdsförbunden i Älvsborgs och Jämtlands län samt svenska landskommunernas förbund*, uttalas dock, att prövning av frågor om inrättande av barnhem allti-jämt bör ske hos vederbörande länsstyrelse. *Länsstyrelsen i Stockholms län* anför härom följande:

Det kan måhända synas naturligt, att koncessionsprövningen — med hänsyn till de stora statsbidrag, som förutsättas komma att utgå för anordnandet och driften av barnhemmen — förläggas hos en central myndighet.

Länsstyrelsen ifrågasätter emellertid, om icke länsstyrelserna, som besitta en större person- och lokalkännedom än ett centralt ämbetsverk och som i och för samråd på nära håll ha till förfogande barnavårdskonsulent, barnavårdsbud (efter förslagets genomförande barnavårdsassistent) och polismyndighet, äro bättre lämpade än socialstyrelsen att pröva koncessionsansökningar och meddela därav föranledda beslut. I allt fall synes det länsstyrelsen ofrånkomligt, att föreskrift meddelas därom, att länsstyrelses yttrande uti här ifrågavarande ärenden alltid skall inhämtas.

Kontroll vid upprättandet av barnavårdsanstalter i övrigt.

Socialvårdskommitténs förslag. Socialvårdskommittén föreslår, i 41 § 3 mom. barnavårdslagen, en bestämmelse av innehåll, *att* om någon ämnar upprätta barnavårdsanstalt för halvöppen vård, anmälan därom skall, innan anstalten tages i bruk för sådant ändamål, göras hos såväl socialstyrelsen som barnavårdsnämnden i den kommun, där anstalten är belägen, *samt att* dylik anmälan ock skall ske, innan barnkoloni första gången tages i bruk för avsett ändamål. Bestämmelsen skall dock jämlikt 41 § 4 mom. i dess föreslagna lydelse — liksom beträffande barnhemmen — icke gälla, där statsbidrag beviljats. Bestämmelserna i 41 § 5 mom. barnavårdslagen enligt dess av kommittén föreslagna lydelse avses skola gälla även nu ifrågavarande anstalter. Därvid tillägges att, när barnavårdsanstalt för halvöppen vård eller barnkoloni skall flyttas till annan kommun, anmälan till barnavårdsnämnd skall avse barnavårdsnämnden i den kommun, dit anstalten flyttas.

I motiveringen till här förevarande bestämmelser anför kommittén.

Antalet anstalter för halvöppen vård är något större än antalet barnhem; antalet barn som besöka dessa anstalter torde också vara mångdubbelt större än antalet å barnhem intagna barn. Visserligen är det särskilt betydelsefullt, att det allmänna får tillfälle att i förväg granska planerna för sådana anstalter, som meddela sluten vård, men det kan icke anses tillfredsställande att betydande grupper av barnavårdsanstalter, som ofta under långa tider, ehuru väl icke dygnet om, i realiteten ersätta föräldrahemmet, skola få bedriva sin verksamhet utan att barnavårdsmyndigheterna beredas tillfälle att i förväg granska lokaliteter, bedöma personalens kvalifikationer o. s. v. Bristfälligheter i fråga om lokaliteternas anordnande och utrustning samt personalens sammansättning, kapacitet och storlek, försummelser i fråga om hygieniska förhållanden, hälsokontroll o. s. v. kunna utöva minst lika menlig inverkan på det klientel, vilket anlitar de halvöppna anstalterna, som motsvarande brister utöva på de barn, som vistas å barnhem. Till följd av den jämförelsevis snabba omsättningen å förstnämnda anstalter finnes givetvis risk för att förekommande bristfälligheter kunna få en vid verkningskrets. Enligt kommitténs mening är det till förebyggande härav icke tillfyllest att verksamheten ställes under en fortlöpande inspektion och kontroll. Erfarenheterna från barnhemmens verksamhet under tiden före år 1931 torde bestyrka riktigheten av denna uppfattning. Även vid ett väl utbyggt kontrollsystem kan det icke förhindras, att en barnavårdsanstalt, som måst upphöra å viss ort genom ingripande från kontrollorgan, förflyttas till annan

ort och där fortsätter med sin verksamhet till dess nytt ingripande hinner ske. Uppenbarligen bli möjligheterna att motverka missförhållanden i samband med barns omhändertagande för halvöppen vård större, om uppkomsten av mindervärdiga anstalter överhuvud förhindras genom att barnavårdsorganen beredas möjlighet att bilda sig en uppfattning om den planerade verksamheten innan denna begynner.

Vad nu sagts har tillämpning även med avseende å barnkolonier. Denna verksamhet har under senare år väsentligen utvidgats, men de olika institutionernas standard är synnerligen varierande; i vissa fall äro förhållandena utan tvivel sådana, att risk för barnens hälsa föreligger. Det är därför enligt kommitténs mening nödvändigt, att organen för den offentliga barnavården sättas i tillfälle att på ett tidigt stadium pröva jämväl planerna på inrättandet av nya barnkolonier.

Det är visserligen sant, att en prövning av barnavårdsanstalters för halvöppen barnavård samt barnkoloniers lämplighet sker i samband med beviljande av statsbidrag till deras verksamhet, men kommittén finner icke detta vara till fyllest. Det är av vikt att planerna för *alla* barnavårdsanstalter underkastas offentlig kontroll; en motsatt anordning skulle innebära att just sådana anstalter, vilka i avsaknad av statligt stöd kunde befaras lämna de sämsta vårdmöjligheterna, finge obehindrat etableras och måhända hinna att utsätta ett stort antal barn för risker till hälsan innan deras verksamhet komme till myndigheternas kännedom och ingripande kunde ske.

Kommittén framhåller i anslutning härtill, att införandet av någon form av koncessionssystem i egentlig mening för dessa barnavårdsanstalter icke från något håll syntes ha ifrågasatts vid de överväganden angående deras verksamhet, som under senare år skett i samband med statsbidragsfrågorna, varefter kommittén fortsätter:

Här liksom eljest när fråga är om anordnandet av koncessionstvång på olika områden av samhällslivet, måste givetvis en avvägning ske mellan å ena sidan angelägenhetsgraden av en offentlig förhandsprövning utav den avsedda verksamheten, icke minst såvitt angår utövarens personliga förutsättningar, samt å andra sidan de för verksamheten i stort menliga följder, som kunna befaras uppkomma genom införandet av ett tvångsmoment av ifrågavarande natur; i sistnämnda hänseende måste hänsyn naturligen tagas bl. a. till den risk, som kan inträda, för att det enskilda initiativet hämmas, att de frivilliga krafterna minska sin aktivitet, och att en byråkratisering och alltför långt driven standardisering av verksamheten sker, ävensom till eventuella olägenheter av praktisk och administrativ natur. Vid denna avvägning har kommittén för sin del stannat vid att *icke* förorda ett koncessionssystem för ifrågavarande anstalter.

Enligt kommitténs mening bör erforderlig förhandskontroll kunna anordnas under enklare former, nämligen genom införandet av *anmälningsplikt* för dem, som ämna upprätta barnavårdsanstalt för halvöppen barnavård eller barnkoloni samt genom anordnandet av viss granskning i anslutning härtill. Sådan anmälan hör enligt kommitténs mening, innan verksamheten tagit sin början, ske hos såväl socialstyrelsen som barnavårdsnämnden i den ort, där vederbörande barnavårdsanstalt är eller kommer att vara belägen. Vid anmälan bör fogas uppgift om anstaltens belägenhet, ändamål, ägare, föreståndare, personal, ansvarig läkare samt antalet platser. Formulär till sådan anmälan torde böra utarbetas av socialstyrelsen.

Den hos socialstyrelsen verkställda anmälan har närmast till syfte att lämna möjlighet för styrelsen att följa utvecklingen av anstaltsväsendet i denna del; den egentliga granskningen av planerna för den tilltänkta verksamheten bör enligt kommitténs mening verkställas av barnavårdsnämnden i samråd med vederbörande tjänsteläkare. Därest barnavårdsnämnden icke finner anledning till erinran mot den planerade institutionen, skall dennas ägare givetvis erhålla besked härom; i motsatt fall bör nämnden söka genom föreställningar eller på annat lämpligt sätt få de förändringar vidtagna, som anses erforderliga eller önskvärda. Det torde dock icke böra anföras att nämnden att, där dess föreställningar icke leda till resultat, meddela förbud mot anstaltens öppnande, eller, om verksamheten redan tagit sin början, att besluta om dess stängande. En så långt gående åtgärd bör enligt kommitténs mening vidtagas av överordnad myndighet, och kommittén föreslår därför, att nämnden, där den trots gjorda föreställningar finner, att förhållandena vid den tillämnade institutionen äro eller kunna antagas bli sådana, att barn icke kunna antagas erhålla tillfredsställande vård och uppfostran därstädes, ofördröjligen skall göra anmälan härom hos socialstyrelsen. Denna myndighet skall i sista hand kunna meddela förbud mot barns mottagande å anstalten.

Kommittén föreslår, att bestämmelse i sistnämnda avseenden meddelas i en föreslagen ny paragraf av barnavårdslagen, benämnd 42 a §.

Kommittén anser lämpligt, att anmälningsskyldighet föreskrives för samtliga vid lagstiftningens ikraftträdande förefintliga barnavårdsanstalter för halvöppen vård och barnkolonier, och föreslår därför en övergångsbestämmelse av innehåll, att anmälan om barnavårdsanstalt av någon av dessa kategorier, som upprättats före lagens ikraftträdande, skall inom sex månader från nämnda tidpunkt ingivas till såväl socialstyrelsen som barnavårdsnämnden i den kommun, där anstalten är belägen.

Yttrandena. Beträffande barnavårdsanstalter för halvöppen vård anför *länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* att då det vore önskvärt, att dylika anstalter, vilka ofta till sin natur stode barnhemmen mycket nära, redan från början erhöles en — bl. a. med hänsyn till brandsäkerheten — lämplig planläggning, det vore angeläget, att även beträffande dem infördes koncessionstvång. Det kunde annars vara att befara att anstalter, vilka ej sökte statsbidrag eller sökte statsbidrag först sedan anstalten uppförts, nödgades vidtaga kostbara omändringar för att tillfredsställande kunna fylla de krav, som ur olika synpunkter måste ställas på dylika anstalter. Även *barnavårdsdirektören i Stockholm* ifrågasätter om icke beträffande dessa anstalter liksom i fråga om barnhem borde fordras tillstånd eller godkännande.

Departements-
chefen.

Upprättande av b a r n h e m bör icke få äga rum utan kontroll från statlig myndighets sida. Detta bör även gälla barnhem, som skall drivas av landsting eller kommun. Sådan kontroll finnes redan nu; den utövas av länsstyrelserna, vilka granska planer över de barnhem, som upprättas av

kommuner eller landsting, och meddela tillstånd till inrättande av andra barnhem.

Kommitténs förslag innebär, att kontrollen vid upprättande av barnhem skall centraliseras och överflyttas till socialstyrelsen. De bestämmelser härom, som äro avsedda att inflyta i barnavårdslagen, skola dock enligt kommitténs förslag icke avse de fall, då statsbidrag beviljats till barnhemmets anordnande eller drift. Kontrollen avses då skola äga rum i samband med prövning om ansökning om statsbidrag. Den skulle i dessa fall komma att handhavas av Kungl. Maj:t, då fråga är om statsbidrag till anordnande av barnhem, och eljest av socialstyrelsen. Skälet till denna utformning av bestämmelserna är, att man velat undvika dubbelprövning av hithörande ärenden.

Enligt min åsikt är det emellertid önskvärt, att barnavårdslagens bestämmelser om ifrågavarande kontroll erhålla generell giltighet. Med de regler om statsbidrag till barnhem, som kommittén föreslagit och som kunna av mig i huvudsak godtagas, måste det antagas, att statsbidrag kommer att utgå till flertalet av de barnhem, som hädanefter komma att upprättas. Det synes knappast vara tillfredsställande, att barnavårdslagens bestämmelser om vad som skall iakttagas vid prövning av fråga om upprättande av nytt barnhem formellt skola gälla allenast de måhända ganska fåtaliga fall, då ansökan om statsbidrag icke göres.

Självfallet är emellertid, att dubbelprövning bör i möjligaste mån undvikas. Fördenskull bör prövning av fråga om upprättande av barnhem verkställas i samma ordning, som gäller för beviljande av statsbidrag. Med hänsyn härtill synas barnavårdslagens bestämmelser i förevarande hänseende böra innebära, att prövning av fråga om upprättande av barnhem skall handhavas av Kungl. Maj:t eller, där Kungl. Maj:t så bestämmer, av socialstyrelsen. I administrativ ordning torde i anslutning härtill böra föreskrivas, att prövningen bör handhavas av socialstyrelsen, dock att i det fall, att statsbidrag till barnhemmets anordnande begäres, frågan skall underställas Kungl. Maj:ts prövning.

I vissa yttranden har påyrkats, att prövningen av frågor om upprättande av barnhem alltjämt bör åvila vederbörande länsstyrelse. Av vad nyss anförts framgår, att jag anser prövningen böra äga rum centralt. För att även lokala synpunkter skola få tillfälle att göra sig gällande, bör dock regelmässigt länsstyrelsens yttrande infordras före avgörandet av ärende av detta slag. Uttrycklig lagbestämmelse härom synes dock icke vara erforderlig.

Liksom kommittén anser jag, att i samtliga hithörande ärenden granskning bör ske icke blott av lokalernas och anordningarnas lämplighet utan även av planläggningen av verksamheten och förutsättningarna för densamma, bl. a. kompetenskraven på personalen. Vad kommittén i övrigt anført beträffande innebörden av prövningen föranleder icke heller någon erinran från min sida.

Den kontroll, varom här är fråga, bör icke inskränka sig till upprättandet av barnhem utan bör omfatta även de fall, då redan upprättade barnhem förflyttas, utvidgas eller mera väsentligt förändras eller ock överlåtas. Vad nu senast sagts synes i motsats till vad nu gäller böra ha avseende även å barnhem, som drivas av kommun eller landsting.

Vidkommande därefter barnkolonier och anstalter för halvöppen barnavård synes det mig välmotiverat att, såsom kommittén föreslagit, stadga skyldighet att göra anmälan om dylika anstalter till socialstyrelsen och barnavårdsnämnden. Att här införa koncessionstvång synes knappast vara av behovet påkallat, ej heller att utsträcka anmälningsplikten till att omfatta jämväl anmälan till länsstyrelsen. Anmälningsplikten bör gälla generellt, varvid märkes att ansökan om statsbidrag givetvis kan innefatta även anmälan om anstalten.

Anmälningsplikten bör jämväl avse barnkoloni eller anstalt för halvöppen barnavård, som trätt i verksamhet före den dag, då den nya lagstiftningen träder i kraft. Särskild övergångsbestämmelse härom bör, såsom kommittén föreslagit, givas.

F. Särskilda föreskrifter rörande intagning i barnhem och vistelsetiden vid sådana hem.

Socialvårdskommitténs förslag. Socialvårdskommittén framhåller som en brist i nuvarande förhållanden, att någon legalt reglerad samverkan mellan barnavårdsanstalter av likartade kategorier för ett rationellt tillvaratagande av tillgängliga platser icke finnes. På sina håll hade dock på den slutna barnavårdens område genom barnavårdsombudens medverkan kommit till stånd en slags clearingverksamhet så tillvida att ombuden genom erhållandet från barnhemmen av uppgifter angående beläggningen vore i stånd att överblicka platstillgången vid varje tidpunkt inom respektive län samt kunna gå barnavårdsnämnder och andra tillhanda med upplysningar härutinnan. Kommittén funne det önskvärt, att ett dylikt system utbyggdes, d. v. s. att intagningarna på dessa hem såvitt möjligt skedde under viss medverkan av en för upptagningsområdet gemensam myndighet. Vidare funne kommittén skäl föreligga att förorda vissa regler i syfte att i den utsträckning, som vore möjlig, frångå differentieringssynpunkterna vid intagningarna i hemmen, så att å respektive barnhem allenast intoges barn, som tillhörde anstaltens rätta klientel.

Beträffande proceduren för intagning å barnhem uttalar kommittén beträffande *barnhem för varaktig vård* den uppfattningen, att vården på dylikt barnhem måste kringgärdas med vissa restriktioner och att därför prövning av offentlig myndighet borde in casu verkställas, innan barn finge intagas å sådant barnhem. Kommittén — vilken, såsom i det föl-

jande kommer att närmare beröras, föreslår inrättande vid länsstyrelserna (dock icke vid överståthållarämbetet) av särskilda tjänster, barnavårdsassistenttjänster, med uppgift bl. a. att öva tillsyn över barnavårdsanstalterna — anser med barnavårdsassistenternas ställning mest förenligt, att nu nämnda prövning verkställas av dem.

Med anledning härav föreslår kommittén, att i 41 a § 1 mom. införes bestämmelse om att intagning i barnhem för varaktig vård ej må ske, med mindre barnavårdsassistenten godkänner åtgärden. För barnhem i Stockholm skall enligt 41 a § 3 mom. i kommitténs förslag dylikt godkännande lämnas av socialstyrelsens barnavårdsinspektris. Besvär över nu nämnda befattningshavares beslut i hithörande frågor må enligt 81 § 1 mom. barnavårdslagen enligt dess föreslagna lydelse anföras hos länsstyrelsen.

Beträffande *andra barnhem* framhåller kommittén, att det redan av praktiska skäl vore uteslutet att förorda motsvarande anordning, och anför vidare:

Kommittén anser det emellertid vara av värde, om ett *samråd* i möjligaste mån kunde äga rum mellan barnhemmets styrelse eller föreståndarna eller barnavårdsnämnd, som omhändertagit barnet, å ena, samt barnavårdsassistenten, å andra sidan. Detta samråd skall avse frågan, huruvida barnet lämpligen bör intagas i barnhem och i så fall i vilken kategori hem. Kravet på sådant samråd kan dock icke sträckas alltför långt. Över huvud taget skulle en obligatorisk föreskrift i detta hänseende innebära en inskränkning i ledningarnas för barnhemmen och barnavårdsnämndernas fria bedömande, vilken knappast kunde vara påkallad. Kommitténs förslag i denna del har därför karaktären av en allmän rekommendation, vilken är begränsad till sådana barnhem, där en kommunikation med barnavårdsassistenten redan ur ovannämnda clearingsynpunkter är önskvärd. I 41 a § stadgas således, att medgivande till intagning av visst barn i barnhem skall lämnas av hemmets styrelse eller av styrelsen därtill förordnad person. Där styrelse ej finnes, skall vad nu sagts gälla hemmets ägare. Innan barn intages i barnhem, vars vårdplatser helt eller till huvudsaklig del äro avsedda för landstingsområdes gemensamma behov, *bör* samråd hava ägt rum med barnavårdsassistenten.

Beträffande tiden för vistelse i barnavårdsanstalter av olika kategorier saknas enligt kommittén anledning att införa någon form av rättslig reglering utom såvitt angår barnhemmen. Kommittén har särskilt upptagit denna fråga beträffande *upptagningshemmen* och säger sig efter ingående prövning av frågan ha kommit till den uppfattningen, att vistelsetiden i regel ej bör överstiga ett år. Enligt kommitténs förmenande är det av så stor social betydelse, att icke vårdtiderna på upptagningshemmen obehörigen utsträckas, att befogenhet måste tilläggas det allmänna att öva ett direkt inflytande på vårdtidens längd. Detsamma gäller enligt kommittén övriga barnhem. Kommittén föreslår därför, att i barnavårdslagen (41 a § 2 mom.) intages ett stadgande av innebörd, att barn ej må vårdas å barnhem under en längre sammanlagd tidrymd än tolv månader, med mindre

barnavårdsassistenten lämnar medgivande därtill. Sådant medgivande skall i allmänhet givas för högst ett år åt gången.

Beträffande vistelsetiden å *barnhem för varaktig vård* anför kommittén:

Tiden för vistelsen å ett barnhem för varaktig vård blir givetvis regelmässigt längre än vistelsen å ett upptagningshem. Att i lag eller författning angiva några maximitider låter sig icke göra. Att helt lägga vårdtidens längd utanför samhällets kontroll anser kommittén emellertid icke tillrådligt. Den omständigheten att barnavårdsassistenten en gång lämnat sitt medgivande till barnets intagning å visst hem av denna kategori bör icke få innebära, att barnet under alla förhållanden skall vistas där under hela sin uppväxttid. Under vistelsen å hemmet kunna förhållandena givetvis mången gång ändras så, att det med hänsyn till barnets bästa finnes lämpligt, att vården avbrytes och utbytes mot annan behandlingsform, t. ex. utackordering i fosterhem, eller att barnet återvänder till föräldrahemmet. Omständigheterna medgiva näppeligen en anordning, enligt vilken assistentens medgivande till intagningen skulle lämnas för viss tid åt gången och avse olika tidrymder i de skilda fallen. Det synes därför lämpligt, att en omprövning av frågan om barnets vistelse å barnhemmet sker med vissa mellanrum. Om dessa komma alltför tätt, skulle skapas en labilitet som försvårade hemmens arbete och äventyrade denna vårdforms framgång. Första gången omprövningen skall företagas synes böra vara före utgången av det första året av vistelsen; där-efter torde det räcka med en omprövning vartannat år.

Särskilda bestämmelser angående förfarandet vid utskrivning från barnavårdsanstalt i de fall, där vården skall upphöra i samförstånd mellan alla berörda parter, finner kommittén icke erforderliga.

Kommittén uttalar slutligen, att om vederbörande anstaltsstyrelse fattade beslut om intagning i barnhem av visst barn mot assistentens tillrådan eller om visst barn vårdades å barnhem under längre tid än ett år utan assistentens medgivande, ägde assistenten hos länsstyrelsen påkalla tillämpning av 81 § 2 mom. barnavårdslagen. Kommittén hade icke ansett sig kunna förorda införandet av en rätt för assistenten att besluta om barns skiljande från barnavårdsanstalt. Att införa straffpåföljd för den, som underlåtit att inhämta assistentens medgivande för barns vård å barnhem i de fall, där detta vore föreskrivet, hade icke syntts kommittén påkallat.

I sitt förut omförmälda särskilda yttrande uttalar *fröken Bentzel* beträffande spädbarnshemmen, att det varit önskvärt, att kommittén begränsat användningen av dessa hem genom införandet av samma bestämmelse, som föresloges gälla vid intagning av barn på barnhem för varaktig vård, d. v. s. att medgivande av barnavårdsassistent skulle erfordras för barnets intagning. Enligt fröken Bentzels uppfattning innebure vidare anlitaandet av spädbarnskrubbor så allvarliga påfrestningar för mor och barn, att barnavårdsorganen borde ha möjlighet att utöva viss kontroll vid barns intagning å dessa.

Yttrandena. Mot kommitténs förslag i nu förevarande delar ha i flera yttranden invändningar framställts.

Svenska stadsförbundet framhåller, att kommittén vid utformandet av statskontrollen över barnavårdsanstalterna kommit med föreskrifter, som på en gång skulle göra administrationen besvärlig och tillika inkräkta på kommunernas självstyrelse. Det förutsattes i vissa avseenden ett ideligt tillståndsgivande, som skulle i högsta grad försvåra arbetet och väl åtminstone i vissa fall borde kunna ersättas med tvång till anmälan om vissa åtgärder. Barnavårdskonsulenter och -assistenter skulle få avgörandet i en mängd fall, ehuru barnavårdsnämnderna enligt 2 § i lagförslaget skulle övervaka verksamheten och således ha ansvaret. Förbundet fortsätter:

Vad här föreslås är ett nytt bevis på de tendenser i fråga om bl. a. socialvårdens avhängighet av statsmakternas övervakande verksamhet, som på kommunalt håll länge väckt bekymmer. Hos socialstyrelsen och länsstyrelserna vill man samla översynen över de kommunala organen. Men det gäller därvid icke enbart nödig kontroll. Försättes utvecklingen efter denna linje, kommer resultatet att bli en starkt byråkratisk handläggning av ärendena med mycken omgång och mycken skriftväxling. Men därutöver spåras också titt och tätt ansatser till en uniformitet, som icke kan vara till gagn för den verksamhet det gäller att övervaka. Framför allt kan det befaras, att intresset ute hos de lokala organen slappas. Icke minst barnavården inom kommunerna måste dock bygga just på intresserade personers insatser. Rättar man till ett eller annat misstag genom kontrollapparaten, är därmed icke så mycket vunnet, om denna konstrueras så, att den kopplar från det personliga intresset. Det är fara värt, att så sker, om det föreliggande förslaget i fråga om socialstyrelsens ställning som övervakande organ lagfästes.

Det är visserligen notoriskt, att svåra missförhållanden iakttagits beträffande anstaltsvård för barn. Det förefaller dock som om fordringarna på kontrollen borde kunna göras mindre stränga, när det gäller av kommunerna själva drivna anstalter. Ett samarbete stat och kommun emellan i fråga om barnavårdsanstalterna borde få antagas bygga på en sådan tillit till de kommunala organen, att kontrollen icke behövde gentemot dessa göras lika minutiös, som när det gäller enskilda, som ur förvärvssynpunkt ägna sig åt anstaltsvård på området. Vissa tillitssynpunkter borde kanske icke heller vara främmande för statsmakterna, när det gäller de kommunala organens uppsikt över de olika slagen av icke kommunala anstalter.

Barnavårdsnämnden i Malmö och *skånska barnavårdsförbundet* uttala, att genomförandet av förevarande bestämmelser skulle komma att tynga hela arbetet utan att några verkliga fördelar skulle vinnas. Dessa spörsmål skulle lättast lösas genom ett personligt samarbete mellan anstaltsstyrelsen och den barnavårdsnämnd, som begärde intagning, låt vara att hela förfarandet legislativt borde normeras. Hur i alla brådskande fall skulle förfaras, när barnavårdsassistenten icke stode att anträffa under resor o. dyl., vore icke uppmärksammat, liksom icke heller i tillräcklig grad, att barnavårdsassistenten dock i regel icke kunde förskaffa sig annan kännedom om det speciella fallet än den som grundades å skriftliga eller eventuellt munt-

liga uppgifter från de i ärendet närmast intresserade båda parterna. Nackdelarna framstode ännu tydligare, när det gällde större samhällen, där det fordrades intagning å barnhem i genomsnitt kanske flera gånger om dagen.

Västmanlands läns fattigvårds- och barnavårdsförbund och *barnavårdsnämnden i Västerås* anföra, att både barnavårdsnämnden och ledningen av barnhemmen vore i besittning av sådan erfarenhet och insikt, att såväl intagning som utskrivning kunde ske på ett betryggande sätt utan att beträda den föreslagna vägen.

Länsstyrelsen i Östergötlands län anser bestämmelsen om medgivande till intagning böra ändras därhän, att barnavårdsnämnder och styrelsen allenast ålades skyldighet att hos assistenten ofördröjligen göra anmälan om intagning.

Stockholms stad framhåller angelägenheten av att stadens rätt att själv bestämma om intagning å barnhem lämnades orubbad. *Barnavårdsdirektören i Stockholm* framhåller, att det ville synas, som om det statliga förmynderskapet och den statliga byråkratins under senare tider starkt ökade tillväxt på bekostnad av kommunernas självbestämmanderätt har tagit sig uttryck, som vida överginge vad som kunde anses rimligt. Naturligtvis vore det klart, att när staten skulle lämna stora bidrag till barnhemmen, den också måste förbehålla sig rätt att kontrollera, hur verksamheten sköttes och medlen användes. Men om denna statskontroll i realiteten skulle övertaga det kommunala organets prövning och bestämmanderätt, då hade den kommunala självstyrelsen i själva verket upphört. Det syntes därför uppenbart, att de i denna paragraf föreslagna restriktionerna, i varje fall icke beträffande storstäderna, borde få gälla i fråga om de av dessa städernas barnavårdsnämnder omhändertagna barnen. Däremot borde det ej få ske utan varje kontroll från samhällets sida, om en enskild person önskade få sitt barn antaget i ett enskilt barnhem, t. ex. ett spädbarnshem.

Svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet framhåller, att då de större städerna i sin tjänst torde ha personer, som vore väl kompetenta att kunna bedöma lämpligheten i fråga om barns intagande å barnhem och längden av deras vistelse där, dessa städer borde för sina egna barnhem kunna erhålla befrielse från tillämpningen av de härom givna bestämmelserna.

Även i flera andra yttranden avstyrkes kommitténs förevarande förslag helt eller delvis.

I vissa andra yttranden har man däremot gått längre i förevarande hänseende än vad kommittén föreslagit. *Gävleborgs läns barnavårdsförbund* anser sålunda 41 a § 1 mom. böra erhålla sådan lydelse, att större inflytande bereddes barnavårdsassistenterna, då det gällde att avgöra barns placering. *Barnavårdsnämnden i Örebro* anser, att intagning i barnhem borde ske genom en gemensam central, förslagsvis barnavårdsassistenten, och att barnhemsstyrelsen borde handlägga endast organisatoriska och ekonomiska frågor. *Västernorrlands läns barnavårdsförbund*, med vilket *länsstyrelsen i*

länet instämmer, anser samråd med barnavårdsassistenten böra äga rum jämväl vid utskrivning från barnhem, vars vårdplatser helt eller till huvudsaklig del äro avsedda för landstingsområdes gemensamma behov. *Västerbottens läns barnavårdsförbund* anser, att barnavårdsassistentens medgivande borde fordras vid intagning i spädbarnshem och att utskrivning från upptagningshem borde ske i samråd med assistenten, då utskrivningen icke kunde bedömas ur barnhemmets synpunkt utan borde föregås av en allsidig prövning, som förutsatte kännedom om barnet men också om dess hemförhållanden och förefintliga placeringsmöjligheter. *Länsstyrelsen i Västerbottens län*, som anför liknande synpunkter, anser, att vid intagning å hem, som vore avsett för helt upptagningsområde, samråd med barnavårdsassistenten borde vara obligatoriskt. Kravet på barnavårdsassistentens medgivande till intagning å spädbarnshem framföres även av *direktionen över allmänna barnhuset* och *länsstyrelsen i Örebro län*, vilka ansluta sig till fröken Bentzels uttalande, *länsstyrelsen i Jönköpings län*, *Jönköpings läns barnavårdsförbund* och *Gotlands läns barnavårdsförbund*.

Kommittén föreslår, att bestämmanderätten i fråga om intagning i barn-<sup>Departements-
chefen.</sup> hem i allmänhet skall tillkomma det särskilda barnhemmets ledning, varvid dock, om hemmet helt eller till huvudsaklig del är avsett för landstingsområdes gemensamma behov, samråd bör ha ägt rum med den av kommittén föreslagna särskilda befattningshavaren vid länsstyrelsen, barnavårdsassistenten. För intagning i barnhem för varaktig vård skall dock erfordras barnavårdsassistentens godkännande av åtgärden. Därjämte föreslår kommittén, att medgivande av barnavårdsassistenten skall erfordras jämväl för att barn skall få åtnjuta vård i barnhem under längre sammanlagd tid än 12 månader.

Mot principen, att barnhemmets ledning i allmänhet skall äga bestämmanderätt i fråga om barns intagning i hemmet, synes intet vara att erinra. Möjligen skulle kunna ifrågasättas om särskild lagbestämmelse härom verkligen är erforderlig. Såsom bakgrund till den omedelbart därpå följande bestämmelsen om samråd synes den dock böra godtagas.

I det följande kommer att förordas, att i varje län skall finnas en särskild befattningshavare, benämnd barnavårdsassistent, med vissa uppgifter inom barnavårdens område, bl. a. i fråga om tillsynen över barnavårdsanstalterna. Kommitténs förslag att före intagning i barnhem, som är avsett för landstingsområdes gemensamma behov, samråd med barnavårdsassistenten normalt skall äga rum, synes mig ändamålsenligt och tillstyrkes därför. I brådskande fall måste emellertid intagning kunna ske utan sådant samråd.

Såsom i vissa yttranden framhållits, torde däremot de föreslagna bestämmelserna om att barnavårdsassistentens medgivande skulle erfordras för intagning i barnhem för varaktig vård liksom även för vistelse i barnhem under längre sammanlagd tidrymd än 12 månader föra något för långt.

Ändamålet med dessa föreskrifter är tydligen främst att få kontroll över att barn icke vistas i barnhem under längre tid än som med hänsyn till omständigheterna finnes erforderligt. Det förefaller emellertid som om en smidigare form för uppnåendet av detta syfte skulle erhållas om man, i stället för skyldighet att söka tillstånd i angivna fall, föreskreve anmälningssplikt till barnavårdsassistenten, som efter granskning av anmälningarna skulle äga vidtaga behövliga åtgärder. Jag förordar därför att anmälningssplikt föreskrives beträffande intagning av barn å barnhem för varaktig vård, varvid undantag dock göres för det fall, att före intagningen samråd ägt rum med barnavårdsassistenten och denne tillstyrkt intagning. För samtliga barnhem bör vidare stadgas en periodvis — förslagsvis varje halvår — återkommande anmälningssplikt beträffande de barn, som vistats å barnhem i över ett år. Anmälningarna, som lämpligen skola göras skriftligen, böra innehålla sådana uppgifter, att därigenom de särskilda barnens behov av fortsatt vård å det barnhem, varom fråga är, kan bedömas.

Däremot torde icke — såsom från vissa håll ifrågasatts — behov av särskilda kontrollåtgärder beträffande intagning av barn å spädbarnshem vara för handen. Visserligen är det i allmänhet ett önskemål, att spädbarnen under amningstiden vistas hos modern, men det synes icke vara lämpligt att söka befordra uppfyllandet av detta önskemål genom att omgärda intagningen å spädbarnshem med särskilda föreskrifter.

Den anmälningssplikt, som nu berörts, måste självfallet kompletteras med befogenhet för den övervakande myndigheten, lämpligen länsstyrelsen, att, vare sig anmälan skett eller ej, ingripa, när behov föreligger. För undvikande av tvekan på denna punkt, bör i 41 a § intagas uttrycklig bestämmelse om länsstyrelsens befogenhet i förevarande avseende. Befogenheten bör innefatta rätt att föreskriva, att visst å barnhem intaget barn icke vidare får vårdas därstädes.

G. Tillsynen över barnavårdsanstalterna. Åtgärder mot missförhållanden vid dessa.

Socialvårdskommitténs förslag. Socialvårdskommittén framhåller till en början, att tillsynen över barnavårdsanstalterna självfallet i första hand borde betraktas som ett led i det allmännas tillsyn över barnavården över huvud taget, samt fortsätter:

Kommittén är dock icke beredd att nu framlägga definitivt förslag angående tillsynsverksamheten i dess helhet, vilket måste vara beroende av icke blott de förändringar, som finnas påkallade i fråga om barnavårdslagstiftningen i övrigt utan även lösningen av motsvarande organisatoriska spörsmål på andra områden av socialvården. Då kommittén emellertid ansett det angeläget att frågan om en revision av lagstiftningen angående barnavårdsanstalter blir underställd statsmakternas prövning så snart som

möjligt, har kommittén ansett lämpligt att utbryta spörsmålet om den offentliga tillsynen över dessa anstalter ur det större sammanhanget och föreslå en lösning, som av förhållandenas natur i vissa hänseenden har en provisorisk karaktär. Detta har dock kunnat ske utan att försvåra en framtida reform av tillsynsverksamheten på hela barnavårdens område; i vissa delar innebär kommitténs förslag, att man redan nu såvitt angår barnavårdsanstalterna genomför en ordning, som enligt kommitténs mening framtiden bör gälla med avseende å barnavården i dess helhet; i andra avseenden skola föreslagna åtgärder gälla under en övergångstid för att därefter avlösas av mera definitiva anordningar.

Kommittén framhåller vidare, att enligt dess uppfattning en offentlig tillsyn av och kontroll över barnavårdsanstalter av alla kategorier borde finnas, oavsett om anstalterna utgjordes av barnhem eller icke, oavsett om statsbidrag till anstalterna utginge eller ej och oavsett om de i anstalterna intagna barnen vore att anse såsom fosterbarn eller ej.

Beträffande den centrala tillsynen över barnavårdsanstalterna erinrar kommittén till en början om att enligt kommitténs förslag socialstyrelsen skulle lämna tillstånd till upprättande av barnhem respektive godkänna plan för sådant hem och att en dylik reform vore en oundgänglig konsekvens av socialstyrelsens befattning med de föreslagna statsbidragen. Kommittén fortsätter härefter.

Konsekvenserna härav måste emellertid sträcka sig längre. Det torde ligga i sakens natur, att den myndighet, vars kompetens det tillhör att medgiva eller godkänna upprättandet av barnhem, också måste äga rättighet vidtaga åtgärder för att beivra missförhållanden under barnhemmens drift och i sista hand äga befogenhet stänga ett barnhem. Även om dylik befogenhet ej uttryckligen tillerkändes socialstyrelsen, skulle styrelsen likväl tack vare sin befattning med barnhemmens driftbidrag i realiteten komma att innehava sådan befogenhet beträffande den stora, förmodligen största delen av barnhemmen, nämligen sådana med statsbidrag till driften. Kommittén anser det emellertid ur alla synpunkter riktigare, att denna faktiska befogenhet uttryckligen lagfästes, eller, med andra ord, att socialstyrelsen erhåller rätt och skyldighet att följa barnhemmens verksamhet samt att vid behov vidtaga åtgärder för avhjälpan av missförhållanden, kulminerande i beslut om stängning av barnhemmet.

I och för sig utesluter en dylik befogenhet för socialstyrelsen icke, att motsvarande befogenhet fortfarande skulle kunna tillkomma länsstyrelsen i egenskap av uppsiktsmyndighet för länets barnavård. Kommittén anser emellertid olägenheterna av ett sådant system alltför uppenbara för att det skall kunna förordas. Vid olika uppfattning nämnda myndigheter emellan i fråga om förhållandena vid visst barnhem — något som givetvis icke kan uteslutas — skulle kunna uppkomma situationer, som vore mycket betänkliga ur administrativ synpunkt och som i sig bure fröet till ett förringande av den ena eller andra myndighetens auktoritet till skada för den samhälleliga barnavården i dess helhet.

Kommittén finner det av ovan angivna skäl erforderligt, att en centralisering sker av den offentliga uppsikten över barnhemmen samt att denna förlägges till socialstyrelsen i egenskap av tillsynsmyndighet. Att i fråga om

övriga slag av barnavårdsanstalter föreskriva en annan ordning är enligt kommitténs mening varken påkallat eller lämpligt, och kommitténs förslag innebär således, *att socialstyrelsen skall vara tillsynsmyndighet med avseende å samtliga barnavårdsanstalter.*

Kommittén föreslår med anledning härav, att i 21 § barnavårdslagen införes bestämmelse om att barnavårdsanstalterna skola stå under socialstyrelsens tillsyn. Beträffande den allmänna innebörden härav må anmärkas, att enligt ett av kommittén upprättat förslag till stadga angående barnavårdsanstalter det bl. a. skall åligga socialstyrelsen *att vaka* över att anstalternas verksamhet bedrives i enlighet med gällande bestämmelser och i övrigt på sådant sätt, att å desamma intagna barn erhålla en tillfredsställande vård och uppfostran, *att följa* den verksamhet, som länsstyrelser och barnavårdsnämnder utöva vid den övervakning av barnavårdsanstalterna, vilken enligt lag åligger dem, och lämna dem vägledning och bistånd *samt att* vidtaga erforderliga åtgärder för att främja den slutna och halvöppna barnavårdens ändamålsenliga utveckling och i sådant syfte bedriva upplysnings- och rådgivningsverksamhet.

Den omständigheten, att socialstyrelsen får ställningen av central tillsynsmyndighet, bör dock enligt kommittén icke medföra, att länsstyrelserna undandrages varje befattning med barnavårdsanstalterna. Kommittén anför vidare:

Detta är uteslutet redan av den grund att de såsom uppsiktsmyndigheter i fråga om barnavårdsverksamheten i allmänhet givetvis måste äga möjlighet att taga del av de förhållanden, under vilka barn vårdas å barnavårdsanstalterna. Att länsstyrelserna måste äga inspektionsrätt ligger därför i sakens natur. En naturlig följd av en dylik rätt torde — med hänsyn till länsstyrelsens allmänna ställning — vara befogenheten och skyldigheten att vidtaga åtgärder till beivrande av vid inspektionen uppdagade missförhållanden. Den mest ingripande åtgärden — stängningsbeslutet — bör dock av ovan angivna skäl ankomma å socialstyrelsen.

Kommittén framhåller ytterligare, att den erforderliga kontrollen över barnavårdsanstalternas verksamhet borde ske genom organ och befattningshavare med lokalt begränsade verksamhetsområden och att detta särskilt gällde den till länsstyrelserna knutna tillsynen.

Vad angår den lokala tillsynen bör denna enligt kommitténs mening åligga barnavårdsnämnderna och bör omfatta icke blott barnhemmen utan barnavårdsanstalterna över huvud. Kommittén anför vidare:

Detta kommitténs ståndpunktstagande måste för barnhemmens del leda till en förändring av nu gällande principer för tillsynen, enligt vilka denna är ett led i fosterbarnskontrollen. Nuvarande ordning, enligt vilken barnhemmen komma under barnavårdsnämndernas tillsyn i egenskap av institutioner för *fosterbarns* vård, är ganska egenartad. För det allmänna språkbruket är det främmande, att de i barnhem intagna barnen skola betraktas som fosterbarn. I den mån en tillfredsställande kontroll anordnas över

barnvårdsanstalternas, inklusive barnhemmens, verksamhet, finnes intet utrymme för en jämsides fortgående kontroll över de i barnhem intagna barnens vård och uppfostran i deras egenskap av fosterbarn. Kommittén föreslår därför, att det i 49 § 1 mom. barnvårdslagen befinthliga stadgandet, att barn under 16 år, som är intaget i barnhem, skall anses som fosterbarn, upphäves, samt att bestämmelserna om barnavårdsnämndens tillsyn över barnhemmen skola utgå ur barnvårdslagens fosterbarnskapitel. Kommitténs förslag innebär vidare, att i 2 § 1 mom. barnvårdslagen införes ett allmänt stadgande om barnavårdsnämndens skyldighet att vaka över de inom kommunen belägna barnvårdsanstalternas verksamhet och att bestämmelserna om nämndens tillsyn över barnvårdsanstalterna sammanföras i en ny paragraf, 42 §, i dennas första moment. Enligt sistnämnda lagrum skall barnavårdsnämnden noggrant tillse, att verksamheten vid envar barnavårdsanstalt, som är belägen inom kommunen, bedrives med iakttagande av för anstalten gällande bestämmelser samt att förhållandena vid anstalten äro sådana, att där intagna barn kunna erhålla tillfredsställande vård och uppfostran samt vad angår barn, som äro intagna i barnhem, i händelse av sjukdom den särskilda vård, som omständigheterna påkalla. Särskild uppmärksamhet skall ägnas åt vården av i barnavårdsanstalt intagna späda barn.

Barnavårdsnämndens tillsyn bör i princip omfatta alla inom kommunen belägna barnvårdsanstalter. Någon anledning att från tillsynen enligt 42 § undantaga de anstalter, som ägas och drivas av kommunen själv, har kommittén icke ansett föreligga, även om denna nämndens skyldighet torde följa av dess allmänna förpliktelser såsom kommunalt barnvårdsorgan. Det skulle kunna ifrågasättas, att vissa barnvårdsanstalter, där med hänsyn till ägarens kvalifikationer förutsättningarna för en kvalificerad vård i högre grad än eljest kunde antagas vara för handen, skulle ställas utanför tillsyn av barnavårdsnämnden i den kommun, där anstalten är belägen, t. ex. anstalt, driven av landsting eller av storstadskommun driven anstalt, belägen i annan kommun. Kommittén har emellertid funnit det lämpligast, att sådana undantag icke generellt medgivas. Vad däremot angår frågan, huruvida för barnhemmens del den dispensmöjlighet, som för närvarande finnes enligt 60 § 1—3 mom. barnvårdslagen bör bibehållas, må till en början erinras om att dispens enligt 1 mom. har beviljats Stockholms stads barnavårdsnämnd och barnavårdsnämnden i Malmö samt dispens enligt 2 mom. direktionen över allmänna barnhuset; dispens enligt 3 mom. hade vid utgången av år 1940 beviljats för 31 barnhem i 11 olika län. Att befrielse från skyldigheten att söka godkännande av eller koncession för barnhem icke bör kunna medgivas, synes kommittén uppenbart. Bestämmelserna om dispens från barnavårdsnämnds tillsyn kunna ej heller bibehållas oförändrade, därest de behandlas fristående från stadgandena angående fosterbarnskontrollen. Dispens bör tydligen allenast kunna meddelas i fråga om visst barnhem, ej beträffande visst barn. Av de i nuvarande 60 § barnvårdslagen meddelade dispensreglerna är det därför endast föreskrifterna i 3 mom. angående dispens för viss barnvårdsanstalt som äga relevans, därest kommitténs förslag om boskillnad mellan barnhemskontrollen och fosterbarnskontrollen genomföres. Därvid torde stå bäst i överensstämmelse med kommitténs förslag i övrigt, att socialstyrelsen blir dispensmyndighet. Kommittén förordar därför (42 § 2 mom.), att styrelsen, i den mån så prövas lämpligt, skall äga tills vidare medgiva barnvårdsanstalt befrielse från barnvårds-

nämnds tillsyn. Sådant medgivande skall avse bestämd lägenhet och må förknippas med villkor. Av ordalagen i 42 § 2 mom. framgår, att dispens skall kunna medgivas jämväl annan barnavårdsanstalt än barnhem; dispensen skall dock allenast omfatta själva tillsynen från barnavårdsnämndens sida och icke innebära befrielse från övriga regler med avseende å dylika anstalter.

Beträffande åtgärder mot missförhållanden vid barnavårdsanstalt föreslår kommittén bestämmelser i 42 a § barnavårdslagen, vilka delvis äro av samma innebörd som de nuvarande bestämmelserna i 59 § barnavårdslagen men i andra delar innebära vissa nyheter. I den nu föreslagna paragrafen stadgas sålunda, att om barnavårdsnämnd efter anmälan eller eljest finner, att verksamheten vid barnavårdsanstalt, som är belägen inom kommunen och som drives av annan än denna, bedrives med åsidosättande av gällande bestämmelser, eller att förhållandena vid dylik anstalt äro sådana, att barn ej kunna där erhålla tillfredsställande vård och uppfostran, nämnden har att genom lämpliga föreställningar söka åstadkomma rättelse. Om anmälan har gjorts jämlikt 17 § andra stycket barnavårdslagen — d. v. s. av kommunalmyndighet, befattningshavare i statens, landstingets eller kommunens tjänst eller av i dylik tjänst ej anställd läkare, sjuksköterska eller barnmorska — och nämnden underlåter att vidtaga erforderliga åtgärder, skall den, som gjort anmälan, bringa förhållandet till socialstyrelsens kännedom. Om barnavårdsnämndens åtgärd ej leder till åsyftad verkan, har nämnden att anmäla saken hos socialstyrelsen. Råda i barnavårdsanstalten sådana missförhållanden, att barn icke kunna utan fara för liv eller hälsa vårdas där till dess socialstyrelsen hinner besluta i ärendet, har barnavårdsnämnden att tillse, att å anstalten intagna barn skiljas därifrån samt, där så finnes erforderligt, genom nämndens försorg beredas lämplig vård. Om socialstyrelsen i anledning av anmälan eller eljest finner, att missförhållande föreligger vid barnavårdsanstalt, skall anstaltens styrelse eller dess innehavare åläggas att vidtaga tjänliga åtgärder för missförhållandets avhjälpan. Finnes sådan åtgärd otjänlig eller utan verkan, skall socialstyrelsen återkalla tillståndet till verksamhetens bedrivande, där sådant lämnats, samt eljest meddela förbud för barns mottagande å anstalten. — Slutligen föreskrives, att vad sålunda stadgas skall äga motsvarande tillämpning, när barnavårdsnämnden eller socialstyrelsen finner anledning antaga, att missförhållande kommer att föreligga vid barnavårdsanstalt för halvöppen vård eller barnkoloni.

Kommittén anför bl. a. härom:

I konsekvens med kommitténs allmänna ståndpunkt till frågan om det allmännas ansvar för den slutna och halvöppna barnvården bör en utvidgning av barnavårdsorganens rättighet och skyldighet att ingripa mot missförhållanden på detta område ske. I huvudsak synas emellertid nu gällande former för ingripande kunna bibehållas. En viss fördelning av åliggandena mellan barnavårdsnämnder och länsstyrelsen bör således äga rum, därvid

nämndens befogenhet bör vara inskränkt till åtgärder av lindrigare natur. Enligt 17 § barnavårdslagen äger varje medborgare genom anmälan påkalla barnavårdsnämndens åtgärd i sådana fall, där nämnden har skyldighet att ingripa. Motsvarande rätt föreligger jämlikt 81 § 2 mom. barnavårdslagen i förhållande till länsstyrelsen, socialstyrelsen, statens inspektör för fattigvård och barnavård ävensom barnavårdskonsulent och barnavårdsassistent. Anmälningsskyldighet åligger enligt förstnämnda lagrum kommunal myndighet, befattningshavare i statens, landstingets eller kommunens tjänst ävensom läkare eller barnmorska, som icke är anställd i dylik tjänst. Ifrågavarande regler grunda en rätt respektive en skyldighet att företaga anmälan jämväl såvitt angår missförhållande i sådana barnavårdsanstalter, som inrymma fosterbarn eller eljest äro underkastade barnavårdsnämndernas tillsyn. Kommittén finner icke anledning föreligga att dessutom införa särskilda regler angående en anmärkningsrätt respektive skyldighet, som direkt hänför sig till missförhållanden i barnavårdsanstalt. Dock synas de i 17 § barnavårdslagen meddelade bestämmelserna böra kompletteras så, att jämväl i statens, landstingets eller kommunens tjänst ej anställd *sjuk-sköterska* ålägges skyldighet att till nämnden göra anmälan om förhållanden, som böra föranleda nämndens ingripande.

Så länge som det saknats bestämmelser, vilka mera i detalj reglera verksamheten vid olika kategorier barnavårdsanstalter, barnens fördelning å dessa o. s. v., har det varit naturligt att förutsättningarna för tillsynsorganens ingripande knutits till definitioner av mera allmän innebörd. Om, såsom kommittén föreslår, anstaltarnas verksamhet kringgärdas med tämligen detaljerade, låt vara icke alltid bindande, föreskrifter, synes en utvidgning böra ske av tillsynsorganens rättigheter och skyldigheter; de böra med andra ord ingripa icke blott då »missförhållanden» i hittillsvarande mening föreligga utan även när verksamheten överhuvud taget bedrives under åsidosättande av de för vederbörande anstalt gällande föreskrifterna, vare sig dessa grunda sig å lag, författning eller av socialstyrelsen utfärdade anvisningar. Någon utvidgning av barnavårdslagens straffbestämmelser torde däremot icke motiveras av de föreslagna nya stadgandena.

Tillsynsorganen böra enligt kommitténs mening ha sin uppmärksamhet riktad på icke blott vårdförhållandena i stort vid barnavårdsanstalterna utan även lämpligheten i det enskilda fallet av anstaltsvård av det slag, varom fråga är, oavsett om vanvård kan sägas föreligga eller ej. Tillsynen bör således jämväl omfatta frågan, huruvida de i vederbörlig ordning utfärdade bestämmelserna angående barnens fördelning å anstalter av olika kategorier iakttagas.

Yttrandena. Mot kommitténs förslag om socialstyrelsen såsom central tillsynsmyndighet över barnavårdsanstalterna med rätt att besluta om avstängning av sådan anstalt — vilket förslag i de flesta yttranden lämnats utan anmärkning — ha i några yttranden erinringar framförts.

Sålunda avstyrker *länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* helt den föreslagna centraliseringen av tillsynen under framhållande av att det icke föreligger någon som helst anledning att föregripa en eventuell framtida reform av tillsynsverksamheten på hela barnavårdens område genom att

nu göra en genomgripande ändring i fråga om koncessions- och tillsynsrätten över barnavårdsanstalterna. Länsstyrelsen uttalar sig även principiellt mot tanken på en dylik centralisering och anför:

Under senare åren har i olika sammanhang en strävan att centralisera viktiga samhällsuppgifter gjort sig bred, och ej minst har socialvårdskommittén understött dessa strävanden. Socialvården har djupa rötter i den kommunala självstyrelsen, och utan intresserad och intensiv medverkan från de kommunala organen kan socialvården aldrig få den standard och effektivitet, som är önskvärd. De kommunala organen få ej nedsjunka till att bli endast verkställare av statsmakternas olika påbud och detaljerade föreskrifter, varigenom intresset för socialvården skulle betänkligt minska. Vid en centralisering av tillsynsverksamheten föreligger stor risk härför. Visserligen skola länsstyrelserna enligt förslaget alltjämt äga inspektionsrätt men med de befogenheter, som enligt förslaget tillerkänts socialstyrelsen, blir det mycket litet utrymme för länsstyrelsernas verksamhet på detta område. Önskvärdheten av att barnhemsverksamheten erhåller enhetlighet inom vissa gränser torde kunna tillgodoses på annat sätt och utan en centralisering av nu föreslagna mått. En centralisering av koncessions- och tillsynsverksamheten till socialstyrelsen kommer att medföra en ökad risk för irritation och konflikter mellan tillsynsmyndigheten och de lokala organen. Samarbetet kan aldrig bli av den förtroendefulla karaktär, som är önskvärd. En central tillsyn kommer att bli en tungrodd apparat och så småningom fordra tillskapandet av ett helt ämbetsverk, som kommer att draga stora kostnader för det allmänna, till ringa nytta för socialvården. Denna länsstyrelse har — i likhet med flera andra länsstyrelser — i avsevärd utsträckning medverkat i den av fattigvårds- och barnavårdsförbundens regi under senare åren drivna upplysningsverksamheten bland fattigvårdsstyrelserna och barnavårdsnämnderna. Den kontakt som därigenom vunnits mellan länsstyrelsens tjänstemän samt fattigvårdsstyrelsernas och barnavårdsnämndernas ledamöter har bidragit till ett ökat förtroende och ett intensivare samarbete mellan länsstyrelsen och de kommunala myndigheterna. Dessa omständigheter borge för en smidig kommunikation mellan de lokala myndigheterna och länsstyrelserna såsom koncessions- och tillsynsmyndighet. Det är visserligen riktigt, att länsstyrelserna för närvarande ej äro så organiserade att de effektivt kunna utöva den statliga tillsynen över barnavårdsanstalterna och att det på grund härav brustit i den statliga kontrollen, men genom den förstärkning av länsstyrelsernas arbetskrafter, som i betänkandet föreslagits och som länsstyrelsen livligt vill förorda, komma länsstyrelserna att bli väl skickade att handhava dessa uppgifter. Länsstyrelsen får därför bestämt avstyrka socialvårdskommitténs förslag att socialstyrelsen skall vara koncessions- och tillsynsmyndighet. Den socialstyrelsen tillkommande översynen bör bibehållas men icke utökas på sätt föreslagits.

Länsstyrelsen i Uppsala län anför:

Det överensstämmer icke med länsstyrelsens allmänna karaktär att vara en anmärknings- och uppsiktsmyndighet utan befogenhet att vidtaga direkta åtgärder, därest dess anvisningar lämnas obeaktade. Länsstyrelsens personkännedom, dess kunskap om länets behov och dess tillgång till expertis på olika områden torde göra den bäst lämpad som såväl koncessionsmyndighet som tillsynsmyndighet. Det må erinras att till länsstyrel-

sernas förfogande stå, förutom den erfarenhet, som omedelbart finnes företrädd inom länsstyrelsen själv, förste provinsialläkare för sjukvårdsfrågor och länsarkitekt för byggnadsfrågor samt barnavårdskonsulent och nu barnavårdsassistent enligt förslaget. Länsstyrelsen förmenar att erforderliga direktiv för vinnande av enhetlighet vid statsbidragens användning kunna meddelas av Kungl. Maj:t och avråder bestämt från att på förslaget sätt försvaga länsstyrelsernas socialvårdande betydelse till förmån för en centralisation, som endast bristfälligt kunnat av kommittén motiveras.

Jämväl *svenska stadsförbundet* uttalar, såsom förut (sid. 91) antytts, tveksamhet beträffande förslaget att göra socialstyrelsen till central tillsynsmyndighet.

Jämtlands läns barnavårdsförbund, med vilket *länsstyrelsen i Jämtlands län* instämmer, anser något bärande skäl att för närvarande företaga omkastning av tillsynsverksamheten över barnhemmen knappast föreligga, i all synnerhet icke om kommitténs förslag om anställande vid länsstyrelserna av barnavårdsassistenten genomföres. Då dessutom hela socialvårdslagstiftningen vore föremål för överarbetning av kommittén, torde den föreslagna omorganisationen av tillsynen, vilken skulle medföra betydande merutgifter för statsverket, böra tills vidare anstå.

Liknande synpunkter anföras av *länsstyrelsen i Västmanlands län*, *Jämtlands läns landsting*, *Älvsborgs läns barnavårdsförbund* samt *barnavårdsnämnderna i Göteborg och Alingsås*.

Länsstyrelsen i Älvsborgs län, som anser tillsynen över barnavårdsanstalterna böra väsentligen utövas genom länsstyrelsens försorg, anser dock den yttersta åtgärden, stängning av barnavårdsanstalt, lämpligen kunna läggas i socialstyrelsens hand.

Överståthållarämbetet, som säger sig icke ha något att erinra mot att socialstyrelsen skall äga meddela beslut om stängning av barnavårdsanstalt på grund av konstaterade missförhållanden, föreslår emellertid för att undvika komplikationer, som sammanhånga med länsstyrelsernas egenskap av besvärinstans i förhållande till barnavårdsnämnderna och skyldighet att oberoende av besvär tillhålla barnavårdsnämnd eller styrelse för anstalt att vidtaga erforderliga åtgärder för avhjälpan av missförhållanden, att anmälan om missförhållanden, som ej rättas i anledning av barnavårdsnämnds åtgärder, sker till länsstyrelsen, som har att — eventuellt efter samråd med socialstyrelsen — vidtaga de ytterligare åtgärder, som kunna erfordras för att åstadkomma rättelse, för att, om dessa åtgärder visa sig resultatlösa, hänskjuta ärendet till socialstyrelsen för prövning, huruvida beslut om anstaltens stängning skulle meddelas.

Medicinalstyrelsen framhåller, att medicinalstyrelsen måste tillerkännas visst inflytande vid den centrala tillsynen över barnavårdsanstalterna t. ex. i form av stadgande om skyldighet för socialstyrelsen att samråda med medicinalstyrelsen i frågor, som berörde hälso- och sjukvård. Ett liknande uttalande har gjorts av *svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet*.

Beträffande barnavårdsnämndernas tillsynsskyldighet framhåller *Blekinge läns landsting*, att landstingens egna barnhem borde erhålla generell befrielse från barnavårdsnämnds tillsyn. Enahanda uttalande har *barnavårdsnämnden i Bräkne-Hoby kommun. Jämtlands läns barnavårdsförbund*, med vilket *länsstyrelsen i länet* instämmer, anser barnavårdsanstalter, som ägas av landsting eller barnavårdsförbund, böra vara författningsenligt befriade från tillsyn av barnavårdsnämnd.

Departements-
chefen.

Kommitténs förslag i fråga om tillsynen över barnavårdsanstalterna innebär till en början, att denna tillsyn icke såsom nu skall vara reglerad som ett särskilt slag av fosterbarnskontroll utan skall vara helt skild från denna och att i samband därmed den nu gällande bestämmelsen om att å barnhem intagna barn skola anses såsom fosterbarn upphäves. Vad kommittén härutinnan föreslagit, vilket icke mött någon erinran i yttrandena, synes välbetänkt, varför förslaget tillstyrkes.

I fråga om tillsynens ordnande innebär kommitténs förslag den nyheten, att socialstyrelsen skall vara central tillsynsmyndighet över barnavårdsanstalterna. I övrigt skall tillsynen enligt förslaget i princip vara ordnad på samma sätt som nu, med barnavårdsnämnderna och länsstyrelserna såsom lokala tillsynsorgan. Beslut om återkallande av tillstånd att driva visst barnhem samt om förbud mot barns mottagande i barnavårdsanstalt skall det dock enligt förslaget ankomma på socialstyrelsen att meddela.

Uti några av de inkomna yttrandena har kommitténs förslag i denna del väckt gensaga. Man har därvid ansett, att förslaget innebure en alltför stark centralisering av tillsynsverksamheten och att en reform i denna riktning i varje fall icke borde vidtagas, innan socialvårdens organisation i dess helhet blivit föremål för prövning.

Vad först angår frågan om socialstyrelsens ställning som central tillsynsmyndighet över barnavårdsanstalterna bör framhållas, att de ändrade bestämmelser beträffande barnavårdsanstalternas — särskilt barnhemmens — verksamhet, som jag i det föregående tillstyrkt, bl. a. innebära en allmän översyn och planläggning av förhållandena på detta område i syfte att rationalisera och effektivisera verksamheten i fråga. Detta syfte synes bäst kunna förverkligas genom att en central myndighet erhåller tillsyn över verksamheten. Erfarenheten har för övrigt även ur andra synpunkter visat, att behov av en sådan tillsynsmyndighet föreligger. Härtill kommer, att barnavårdsanstalterna i fortsättningen i väsentlig utsträckning torde komma att drivas med bidrag av statsmedel, vilka torde böra beviljas centralt. Det synes då vara naturligt, att den centrala myndighet, som skall handlägga statsbidragsfrågorna, även erhåller ställning av tillsynsmyndighet. Med hänsyn till nu anförda omständigheter finner jag mig böra i princip tillstyrka kommitténs förslag på denna punkt.

Jag förutsätter, att socialstyrelsen vid den centrala tillsynen över barna-

vårdsanstalterna samråder med medicinalstyrelsen i frågor, som röra hälso- och sjukvård. Särskilt stadgande härom i barnavårdslagen torde icke vara erforderligt.

Vad angår grunddragen av tillsynens organisation i övrigt — sådana de angivits i kommitténs motivering — står jag på i huvudsak samma ståndpunkt som kommittén. Tillsynen bör alltså i första hand i allmänhet åligga barnavårdsnämnderna. Länsstyrelserna böra ha rätt och skyldighet att övervaka och inspektera barnavårdsanstalternas verksamhet och ingripa mot missförhållanden, varemot den strängaste åtgärden — återkallande av tillstånd att driva visst barnhem eller meddelande av förbud för viss barnavårdsanstalt att vidare mottaga barn — bör ankomma på socialstyrelsen. Vad sist sagts bör av praktiska skäl gälla även i de fall, att tillstånd meddelats av Kungl. Maj:t.

Emellertid synes den utformning, som bestämmelserna om åtgärder mot missförhållanden vid barnavårdsanstalt erhållit i 42 a § av kommitténs förslag, icke giva klart uttryck för det sålunda förordade systemet. Länsstyrelsernas skyldigheter och befogenheter i förevarande hänseende beröras icke i bestämmelsen i fråga. Det stadgas bl. a., att barnavårdsnämnd skall göra anmälan till socialstyrelsen, när de av nämnden vidtagna åtgärderna icke leda till åsyftad verkan, att anmälan till socialstyrelsen jämväl skall ske, när kommunal myndighet, statlig eller kommunal befattningshavare, läkare m. fl. gjort anmälan om missförhållande till barnavårdsnämnden utan att detta föranlett någon nämndens åtgärd samt att det skall åligga socialstyrelsen att ålägga barnavårdsanstalts innehavare eller styrelse att vidtaga tjänliga åtgärder för avhjälpande av missförhållande. Visserligen tillkommer det länsstyrelsen jämlikt 81 § 2 mom. barnavårdslagen — vilken bestämmelse av kommittén förutsattes skola kvarstå oförändrad — att då missförhållande föreligger, vars avhjälpande enligt lagen ankommer på barnavårdsnämnd eller styrelse för anstalt, tillhålla nämnden eller styrelsen att vidtaga erforderlig åtgärd. Denna bestämmelse synes här icke vara tillräcklig. Det bör tydligt utsägas, att länsstyrelserna skola kvarstå såsom lokala övervakningsmyndigheter över barnavårdsanstalterna, och länsstyrelserna böra erhålla befogenhet att ålägga barnavårdsanstalts innehavare eller styrelse att vidtaga åtgärder för missförhållandens avhjälpande. Frånvaron av dylika föreskrifter stämmer — såsom överståthållarämbetet framhållit i sitt yttrande — icke väl överens med länsstyrelsernas egenskap av besvärinstans i förhållande till barnavårdsnämnderna och deras ställning till kommunala organ överhuvud taget. Föreskrifter som nu sagts böra införas i 42 a § barnavårdslagen. Som följd härav bör det även där stadgas, att anmälan i de särskilda fall, som nyss nämnts, skall göras hos länsstyrelsen, icke hos socialstyrelsen. Däremot böra de längst gående åtgärderna, såsom förut framhållits, vara förbehållna socialstyrelsen.

Fråga uppkommer nu, huruvida även socialstyrelsen i egenskap av central tillsynsmyndighet bör jämte länsstyrelserna äga befogenhet att ålägga barnavårdsanstalts innehavare eller styrelse att vidtaga vissa åtgärder för att avhjälpa missförhållande vid anstalten. Då det här — åtminstone teoretiskt — föreligger viss risk för kompetenskonflikter mellan socialstyrelsen och länsstyrelserna, anser jag, att socialstyrelsen icke bör äga befogenhet att direkt meddela sådant åläggande. Jag förutsätter härvid, att ett intimt samarbete kommer att äga rum mellan socialstyrelsen och länsstyrelserna. Emellertid synes det vara lämpligt, att i lagen gives uttrycklig föreskrift om skyldighet för länsstyrelse att fortlöpande lämna socialstyrelsen underrättelse om de ingripanden, som vidtagas av länsstyrelsen, och om övriga förhållanden av större vikt beträffande barnavårdsanstalterna inom länet.

Kommittén föreslår en särbestämmelse beträffande anstalter för halvöppen barnavård och barnkolonier av innebörd, att socialstyrelsen skulle kunna ingripa mot en dylik barnavårdsanstalt redan innan den trätt i verksamhet, om nämligen styrelsen finner anledning förelägga till antagande, att barn där icke komma att erhålla tillfredsställande vård och uppfostran. Det kan emellertid ifrågasättas, om en dylik särbestämmelse är erforderlig. Om socialstyrelsen, innan sådan anstalt börjar sin verksamhet, finner, att anstalten icke bör komma till stånd, kan detta mål säkerligen nå därigenom, att styrelsen underrättar anstaltens innehavare om att styrelsen, därest anstalten öppnas, kommer att ingripa mot densamma. Jag anser därför bestämmelsen i fråga icke böra upptagas i lagen.

Liksom kommittén anser jag, att socialstyrelsen bör äga möjlighet att föreskriva, att viss barnavårdsanstalt skall vara undantagen från barnavårdsnämndens tillsyn. Däremot kan jag icke förorda det i ett par yttranden framlagda förslaget, att vissa anstalter skola vara generellt undantagna från barnavårdsnämndernas tillsyn. Avgörande synes här böra träffas från fall till fall. Från länsstyrelsens och socialstyrelsens inspektion bör ingen anstalt vara undantagen.

Den av kommittén föreslagna ändringen i 17 § andra stycket barnavårdslagen föranleder ingen erinran från min sida.

II. Fosterbarnslagstiftningen.

A. Nuvarande förhållanden.

Fosterbarn är enligt 49 § barnavårdslagen barn under 16 år, som mot ersättning fostras hos annan än föräldrarna eller särskilt förordnad förmyndare, vilken har vårdnaden om barnet, eller som är intaget å barnhem. Då särskilda omständigheter därtill föranleda, äger barnavårdsnämnden eller, i brådskande fall, dess ordförande besluta, att barn under 16 år, vilket vistas

hos annan än föräldrar eller förmyndare som nyss nämnts men icke enligt vad nyss sagts är att hänföra till fosterbarn, skall tillsvidare anses såsom sådant.

I 49 § barnavårdslagen definieras vidare *fosterhem* såsom enskilt hem, vari fosterbarn mottagits, och *barnafostrare* såsom den som i fosterhem mottagit fosterbarn samt, då fråga är om anstalt, dennas föreståndare.

Fosterbarn står under barnavårdsnämndens tillsyn i enlighet med de bestämmelser, som äro givna i 7 kap. barnavårdslagen. Detta skall dock jämlikt 50 § samma lag icke gälla elev i skyddshem eller allmän uppfostringsanstalt eller barn, som är intaget i anstalt för abnorma eller vanföra, ej heller av kommunens barnavårdsnämnd omhändertaget barn, som vistas inom kommunen.

Om mottagande av fosterbarn skall barnafostraren jämlikt 51 § barnavårdslagen göra anmälan hos barnavårdsnämnden, i stad eller köping med egen kommunalförvaltning inom två dagar och annorstädes inom åtta dagar efter fosterbarnets mottagande. Anmälan skall av barnafostraren även göras till barnavårdsnämnden, då fosterhem eller barnhem flyttas till annan lägenhet inom kommunen. Flyttas fosterhem eller barnhem till annan kommun, skall barnafostraren göra anmälan dels före avflyttningen hos barnavårdsnämnden i avflyttningskommunen och dels hos barnavårdsnämnden i inflyttningskommunen. Om fosterbarn avlidit eller barnafostraren lämnat barnet ifrån sig, skall barnafostraren jämväl göra anmälan därom till barnavårdsnämnden, i sistnämnda fall med uppgift om namn och adress å den, som övertagit barnet. Försummelse av anmälningsplikt medför jämlikt 73 § böter. Barnavårdsnämnden äger dessutom i sådant fall jämlikt 57 § meddela barnafostraren föreläggande att lämna barnet ifrån sig ävensom förbud att vidare mottaga fosterbarn.

Beträffande barnavårdsnämndernas tillsyn över fosterbarnen gälla samma bestämmelser som enligt vad i det föregående angivits äro givna beträffande barnavårdsnämndernas tillsyn över barnhemmen (52 och 53 §§ barnavårdslagen).

Om åtgärder mot missförhållanden i fosterhem givas föreskrifter i 54—58 §§ barnavårdslagen. Det stadgas här, att då barnavårdsnämnd finner, att fosterbarn med hänsyn till barnafostrarens personliga egenskaper eller förhållandena i övrigt icke hos honom erhåller tillfredsställande vård och uppfostran, nämnden skall genom lämpliga föreställningar söka åstadkomma rättelse. Nämnden kan därvid föreskriva, att barnafostraren skall anlita lämplig, till stöd för barns hemuppfostran inrättad anstalt eller att barnet skall hållas till av nämnden bestämd, lämplig sysselsättning. Om dessa åtgärder äro gagnlösa eller ha sådana åtgärder vidtagits, utan att rättelse vunnits, skall nämnden förelägga barnafostraren att inom viss tid lämna barnet ifrån sig till den som är skyldig taga vård om detsamma. Nämnden kan även omhändertaga barnet för samhällsvård. Föreläggande eller omhändertagande, som nu sagts, förut-

sättes regelmässigt skola äga rum, då fosterbarnet icke uppnått ett års ålder och barnafostraren redan för vård omhänderhar två sådana fosterbarn, men nämnden äger göra undantag från denna princip, då särskild anledning därtill förekommer.

Om nämnden, på sätt nu sagts, meddelat föreläggande för barnafostrare att lämna fosterbarn ifrån sig eller omhändertagit fosterbarn, äger nämnden tillika, om skäl därtill föreligger, meddela barnafostraren förbud att vidare mottaga fosterbarn. Redan innan fosterbarn mottagits, kan sådant förbud meddelas person, som kan antagas ha för avsikt att mottaga fosterbarn, om med hänsyn till hans personliga egenskaper eller förhållandena i övrigt fara föreligger, att fosterbarn icke kan hos honom erhålla tillfredsställande vård och uppfostran. Nämnden kan även utfärda förbud mot fosterbarns mottagande i hälsovådlig lägenhet. — Om en person erhållit förbud att mottaga fosterbarn, gäller förbudet, även om personen flyttar till annan kommun. För att effektivisera denna bestämmelse lämnas i lagen föreskrifter om inbördes anmälningsskyldighet mellan barnavårdsnämnderna i avflyttnings- och inflyttningskommunerna. Finner barnavårdsnämnden, att barn, som överlämnats till fosterhem inom kommunen av barnavårdsnämnden i annan kommun, ej erhåller tillfredsställande vård och uppfostran eller att det genom vanart utövar menlig inverkan på andra barn, skall underrättelse härom ofördröjligen meddelas den nämnd, som överlämnat barnet till fosterhemmet.

Beträffande undantag från bestämmelserna om fosterhems vård givas föreskrifter i 60 § barnavårdslagen. I 1 och 2 mom. av denna paragraf äro intagna stadganden, som gälla såväl barnhem som fosterhem. Angående deras innehåll hänvisas till vad förut anförts om barnhemmen. I 4 mom. stadgas, att barnavårdsnämnden må, då synnerliga skäl därtill föranleda, medgiva befrielse beträffande fosterhem från tillämpning av här ifrågasvarande bestämmelser, dock icke från den i 51 § stadgade anmälningsskyldigheten.

Beträffande fosterbarnskontrollens ordnande i övrigt anför socialvårdskommittén:

För fosterbarnskontrollen finnas i de största kommunerna särskilda tjänstemän, vanligen benämnda fosterbarnsinspektriser; i övriga kommuner ombesörjes tillsynen av barnavårdsnämndens ordförande och ledamöter, eventuellt av kretsombud, som icke är ledamot.

Jämväl barnavårdskonsulenterna ha viktiga uppgifter att fylla i samband med fosterbarnskontrollen. De skola enligt gällande instruktion bl. a. genom resor göra sig underrättade om förhållandena i sina distrikt och fritt och obehindrat äga tillträde till samtliga därstädes befintliga barnavårdsanstalter samt andra för barnavårdsändamål upplåtna lokaler. Vid sina resor skall konsulenten söka utröna, huruvida kontroll över fosterbarnsvården utövas i enlighet med barnavårdslagens stadganden. Göres hos honom anmälan, att kommun, fattigvårdsstyrelse, barnavårdsnämnd eller vid fattigvården eller barnavården anställd person åsidosatt sin skyldighet eller finnes eljest anledning antaga, att fel, försummelse eller missbruk föreligger, skall konsulent verk-

ställa undersökning rörande förhållandena i fråga samt, om skäl därtill förefinnas, hos vederbörande göra erinran för rättelses åstadkommande. Rättas icke missförhållandet, må konsulent göra anmälan om saken hos vederbörande länsstyrelse.

De hos barnavårdsförbunden anställda barnavårdsombuden äro också infogade i fosterbarnskontrollen, deras primära uppgift är dock fosterhemsförmedling. Enligt normalinstruktionen för ombuden skola ombuden på begäran av barnavårdsnämnd inom länet, vilken ej för ändamålet har anställd arbetskraft till förfogande, tillhandagå nämnden vid omhändertagandet av barn, deras placering i fosterhem, skyddshem eller andra anstalter samt vad därmed i övrigt äger samband. I undantagsfall, då särskilda skäl därtill föranleda, må ombuden tillhandagå jämväl barnavårdsnämnd, som har för ändamålet anställd arbetskraft till förfogande.

Barnavårdsombud skall även stå till förfogande, när föräldrar, barnavårdsman, barnhem, skyddshem, statens inspektör för fattigvård och barnavård, skyddshemsinspektören eller annan myndighet vänder sig till barnavårdsombudet med begäran om råd eller bistånd beträffande barns och i förekommande fall dess moders vård. Ombudet har vidare att på begäran av mödrhjälpnämnd biträda nämnden med anskaffande av kompletterande utredning beträffande hos nämnden gjorda framställningar, i den mån detta arbete icke hindrar ombudets övriga verksamhet.

Barnavårdsombudet skall vid resor inom länet besöka barnavårdsnämndernas ordförande och därvid göra sig underrättat om å olika orter förefintliga önsknings- i avseende å ombudets verksamhet. Då tillfälle därtill erbjuder sig, skall ombudet göra besök i av ombudet anvisade fosterhem. Befinnes sådant fosterhem så olämpligt, att barnet ej längre bör vistas där, har ombudet att efter samråd med vistelsekommunens barnavårdsnämnd omedelbart sätta sig i förbindelse med den barnavårdsnämnd eller den person, som utackorderat barnet, för att få medgivande att genast förflytta barnet. Vinnes ej rättelse, skall ombudet anmäla förhållandet för barnavårdsnämnden i vistelsekommunen och, om ej heller därigenom önskad åtgärd vidtages, göra anmälan till ledningen av länsförbundet. Därest fosterhemmet icke är så olämpligt, att barnet måste flyttas men vården dock ej fullt god, bör ombudet anmäla förhållandet till barnavårdsnämnden i orten med framhållande av vikten av att vården i hemmet med särskild noggrannhet övervakas.

Erhåller barnavårdsombud i sin verksamhet kännedom om annat missförhållande än som rör hem, vilket ombudet anvisat, och som bör föranleda ingripande av barnavårdsnämnd eller statens barnavårds-konsulent, har ombudet att ofördröjligen göra anmälan därom till nämnden eller ledningen av länsförbundet.

Enligt allmänna läkarinstruktionen böra provinsialläkare och extra provinsialläkare under tjänsteresor inom distriktet, när tid och omständigheter medgiva, undersöka hälsovårdsförhållandena inom anstalter för vård och uppfostran av barn samt fästa vederbörandes uppmärksamhet å därvid iakttagna, för hälsotillståndet skadliga missförhållanden. Nämnda läkare skola också under tjänsteresor inom distriktet söka inhämta upplysningar om det sätt, varpå utackorderade barn, i synnerhet späda sådana, vårdas, och, när tid och omständigheter det medgiva, ägna tillsyn däråt. Övannämnda stadganden gälla i tillämpliga delar stads-, köpings- och municipalläkare. För att möjliggöra den kontroll, som åsyftas med de refererade bestämmelserna har barnavårdsnämnd i 80 § barnavårdslagen ålagt att årligen före januari månads utgång till provinsialläkaren eller extra provinsialläkaren i distriktet dit kom-

munen hör avgiva förteckning å samtliga under nämndens tillsyn stående barn, som vid slutet av nästföregående år vårdades i fosterhem och barnhem inom kommunen.

Slutligen må erinras om länsstyrelsernas allmänna skyldighet att var för sitt län vaka över att den samhälleliga barnavårdsverksamheten ändamålsenligt ordnas och handhaves, så att de som äro i behov därav bliva föremål för de åtgärder, vilka av omständigheterna påkallas. Jämsides med denna länsstyrelsernas funktion har socialstyrelsen med biträde av statens inspektor för fattigvård och barnavård att verka för barnavårdens ändamålsenliga ordnande och främja dess utveckling.

Socialvårdskommittén lämnar vidare vissa statistiska uppgifter beträffande fosterbarnsvården. Beträffande dessa hänvisas till betänkandet sid. 216—221.

B. Fosterbarnsbegreppet.

Socialvårdskommitténs förslag. Socialvårdskommittén föreslår, att 49 § 1 mom. barnavårdslagen skall erhålla sådan lydelse, att varje barn under 16 år, som fostras hos annan än föräldrarna, skall betraktas såsom fosterbarn, alltså även om ersättning icke utgår. Vidare föreslår kommittén införande av ett nytt moment (2 mom.) i 53 § av innehåll, att fosterbarn står under barnavårdsnämnds tillsyn, intill dess barnet fyllt 16 år, men att nämnden må, där så prövas lämpligt för att förebygga vanart hos barnet eller för att främja dess yrkesutbildning eller när eljest särskild anledning föreligger, besluta, att fosterbarn skall stå under tillsyn viss tid därefter, dock i intet fall längre än till fyllda 18 år.

Kommittén framhåller såsom karakteristiskt för fosterbarnsbegreppet, att det i princip omfattar endast sådana barn, rörande vilka fosterföräldrarna övertagit föräldrarnas uppgift att lämna vård och uppfostran, alltså icke barn, som av en eller annan anledning lämna föräldrahemmet och vistas hos andra.

Vad angår å l d e r s g r ä n s e n anför kommittén — efter att ha framhållit, att samma gräns i vårt land låge högre än i flertalet andra länder — att i och för sig vissa skäl talade för en utvidgning av fosterbarnsbegreppet, så att det komme att omfatta även barn över 16 år. En sådan utvidgning kunde enligt kommitténs mening icke göras isolerat, utan då måste även motsvarande utvidgning göras i fråga om området för samhällsvård. Kommittén säger sig dock icke vara beredd att i detta sammanhang förorda en så vittgående reform som en allmän utvidgning av samhällsvårdsbegreppet till att omfatta barn till fyllda 18 år, då detta spörsmål krävde noggranna ekonomiska överbäganden och därför borde upptagas till separat behandling. Någon allmän höjning av fosterbarnsåldern till 18 år kunde därför icke nu förordas. Emellertid borde det enligt kommitténs mening föreligga möjlighet för barnavårdsnämnden att i vissa fall anordna en eftertillsyn över fosterbarn, analog med den som förelåge med avseende å barn, som

omhändertagits för samhällsvård. För detta ändamål hade kommittén föreslagit stadgandet i 53 § 2 mom. barnavårdslagen.

Beträffande vederlagets betydelse för fosterbarnsbegreppet, framhåller kommittén följande.

Givetvis måste samhället äga möjlighet att vid behov skydda alla barn, vare sig de vistas i föräldrahemmet eller ej. När det gäller barn som vårdas annorstädes än i föräldrahemmet föreligger särskild anledning att ägna tillsyn över vården, då man i dessa fall icke utan vidare kan räkna med rent emotionella moment av samma styrka som vid vård i föräldrahemmet. Den omständigheten, att ersättning icke utgår till vårdnadshavare, som icke äro barnets föräldrar, behöver icke innebära, att fosterföräldrarna drivas av ideella motiv eller att deras känslor fixerats vid barnet i sådan grad, att hemmiljön är likvärdig med ett föräldrahem. Det *kan* vara utpräglat egoistiska motiv som föranlett vårdnadshavare att utan ersättning taga emot fosterbarn, t. ex. avsikten att omedelbart eller framdeles utnyttja barnets arbetskraft. I och för sig tala därför enligt kommitténs mening starka skäl för att fosterbarnskontroll skall anordnas i fråga om alla barn, som växa upp utan att komma i åtnjutande av föräldrarnas eller ensamstående faders eller moders vård, utan hänsyn tagen till om ersättning utgår för vården eller ej. Å andra sidan är uppenbart, att vissa omständigheter tala emot en alltför stark utvidgning av fosterbarnsbegreppet. En utvidgning av detta begrepp måste ha till följd en ökad arbetsbörda för kontrollorganen och en utbyggnad av dessa, vilket i sin tur givetvis innebär ökade utgifter för det allmänna. Vidare kan man icke förbise, att en fosterbarnskontroll utsträckt till sådana barnafostrare, vilka icke mottaga någon ersättning, kan komma att kännas som ett tvång för dessa, vilket kan avskräcka dem från att ställa sig och sina hem till förfogande. Så kan bliva fallet även med dem som av ideellt intresse vilja ägna sig åt denna uppgift. Att företaga en rätt avvägning mellan de olika intressen, som beröras av här avhandlade spörsmål, är därför en synnerligen grannliga uppgift.

Efter att ha framhållit, att beslut av barnavårdsnämnd att barn som vårdades utan ersättning skulle anses såsom fosterbarn förekommit i mycket begränsad utsträckning och att flertalet av de fall, där barn utan ersättning vårdades hos annan än föräldrarna och annorstädes än i barnhem, torde avse barn utom äktenskap, som vårdades hos moderns eller faderns föräldrar eller andra anförvanter, fortsätter kommittén:

Över huvud taget träder frågan om de utomäktenskapliga barnens placering hos moderns föräldrar i förgrunden vid behandlingen av spörsmålet om fosterbarnsbegreppets omfattning med utgångspunkt från ersättningsförhållandena. Erfarenheten utvisar, att dessa fosterhem mången gång icke erbjuda en lämplig miljö för barnen. Ofta äro fosterföräldrarna så gamla eller försvagade till sitt hälsotillstånd, att de icke böra anförtros uppgiften som barnafostrare, i andra fall kunna anmärkningar riktas mot bostadens beskaffenhet, de i fosterhemmet boende familjemedlemmarnas moraliska kvalifikationer o. s. v. Kommittén finner det därför angeläget, att en tillsyn anordnas över dessa barn, oavsett om ersättning för vården utgår eller ej. Men ett behov av samhällelig tillsyn finnes förvisso även i åtskilliga andra

fall, då ersättning ej utgår. De skäl, som tala för en utvidgning av fosterbarnskontrollen på denna punkt, äro enligt kommitténs förmenande så starka, att de betänkligheter, som kunna hysas häremot, måste vika. Det kan visserligen hända, att personer, som eljest av ideellt intresse skulle vilja mottaga fosterbarn utan ersättning, skulle känna det som en inblandning från samhällets sida om deras sätt att vårda barnet bleve föremål för tillsyn från barnavårdsmyndigheterna, samt att de därför hellre avstode från att mottaga fosterbarn än att underkasta sig denna, men man torde vara berättigad antaga, dels att dessa fall äro tämligen fåtaliga och dels att dylika hinder i hög grad skulle kunna undanröjas genom ett klokt och förtroendefullt uppträdande från barnavårdsorganens sida. Allvarligare är invändningen, att en utvidgning av fosterbarnsbegreppet i antydd riktning skulle i så hög grad öka barnavårdsorganens arbetsbörda, att en effektiv fosterbarnskontroll över hela linjen vore utesluten. Den föreslagna reformen kan beräknas få till följd, att antalet barn under tillsyn skulle ungefärligen fördubblas. Vilken inverkan detta skulle få å tillsynens effektivitet blir naturligen främst beroende av vilka personella resurser som stå till förfogande för detta ändamål. Detta spörsmål behandlas i det följande. Det bör emellertid framhållas, att en fördubbling av antalet barn, som stå under barnavårdsorganens tillsyn, icke behöver betyda en fördubbling av tillsynsorganens arbetsuppgifter, då tillsynen i åtskilliga av de nytillkommande fallen säkerligen icke behöver vara av mera genomgripande natur. Ur dessa synpunkter har kommittén funnit övertvägande skäl tala för den föreslagna utvidgningen av fosterbarnsbegreppet.

I fråga om barn, som fostras hos adoptant eller förmyndare anför kommittén:

Vad först angår barn, som fostras hos adoptant, så torde det otvivelaktigt i vissa fall finnas fog för samhälleligt ingripande i annan form än genom förebyggande åtgärder enligt barnavårdslagen eller omhändertagande för samhällsvård och skyddsuppfostran. Med hänsyn till adoptivförhållandets natur ingiver det dock betänkligheter att föreslå en utsträckning av fosterbarnskontrollen att omfatta även adoptivbarn. Dessa böra även i det hänseende, varom nu är fråga, jämsställas med barn, som fostras hos sina naturliga föräldrar, och frågan om en utvidgad samhällskontroll över dessa barns vård bör därför enligt kommitténs mening behandlas i samband med en framtida revision av samhällsvårds- och skyddsuppfostransinstituten.

Förhållandet är ett annat, när det gäller barn, som fostras hos förmyndare, som tillika är vårdnadshavare. I vissa fall sker en automatisk överflyttning av vårdnaden på förmyndaren, och varken domstol eller annan myndighet beredes härvid tillfälle att pröva dennes personliga förutsättningar som barnafostrare. Även i de fall, där prövning skett, kunna mången gång efter längre eller kortare tid inträffa förändringar i förmyndarens hemmiljö och i hans personliga förhållanden över huvud taget — icke minst i hans förhållande till barnet — vilka aktualisera ett behov av samhällelig tillsyn. För närvarande beror det ofta på en slump, om missförhållanden i fråga om förmyndarens rent personliga omvårdnad om barnet komma i dagen, medan hans ekonomiska förvaltning är underkastad en rigorös kontroll. Kommittén har funnit lagstiftningens nuvarande ståndpunkt otillfredsställande och föreslår därför, att även sådana barn, som vistas hos förmyndare, vilken tillika är vårdnadshavare, skola anses som fosterbarn.

Kommittén framhåller slutligen, att den nuvarande möjligheten för barnavårdsnämnden att genom särskilt beslut förklara ett barn under 16 år för fosterbarn borde bibehållas. Genom den utvidgning av fosterbarnsbegreppet, som kommittén förordade, komme visserligen området för tillämpning av detta stadgande att minskas, men det hade enligt kommitténs mening alltså en viktig funktion att fylla, när det gällde att ingripa mot missförhållanden i samband med barns vård utanför föräldrahemmet, särskilt i fråga om hem, som mottog feriebarn eller skolbarn för inackorering.

Yttrandena. Kommitténs förslag om utvidgning av fosterbarnsbegreppet har i de flesta fall tillstyrkts eller lämnats utan erinran. Bl. a. kan nämnas, att *medicinalstyrelsen* anser viktigt, att fosterbarnsbegreppet utvidgas till att omfatta alla barn under 16 år, som fostras hos annan än föräldrarna, oberoende av om ersättning utgår eller ej. *Socialstyrelsen* framhåller, att den omständigheten, att ersättning ej utginge för barnets vård icke utgjorde någon garanti för att barnet under hela sin uppväxttid finge leva under så goda förhållanden, som omständigheterna i själva verket medgåve. Det hade framhållits, att om fosterbarnskontrollen utsträcktes till sådana barnafostrare, som utan ersättning åtog sig besväret och ansvaret för ett barn, detta skulle leda till att många komme att draga sig för att taga hand om ensamstående eller nödställda barn. Enligt styrelsens erfarenhet hade goda fosterföräldrar icke något emot en förnuftigt ordnad fosterbarnskontroll. De vore i regel tacksamma för de råd och den hjälp, som de kunde erhålla därigenom, att de funne det helt naturligt, att samhället ville förvissa sig om att alla fosterbarn erhöle bästa möjliga vård.

I fråga om åldersgränsen har *socialstyrelsen* emellertid en annan uppfattning än kommittén och föreslår en generell höjning av densamma till 18 år. Styrelsen anför härom.

Det är mycket olyckligt, att en barnavårdsnämnd, som kanske följt ett fosterbarn under större delen av dess uppväxttid och väl känner både barnet och dess fosterföräldrar, helt plötsligt, då barnet fyller 16 år, skall upphöra att intressera sig för barnets förhållanden. Vid denna ålder behöver ett fosterbarn stöd av någon opartisk och omdömesgill utomstående person, när det gäller att bestämma om barnets framtid, att tillvarataga dess möjligheter till vidare utbildning m. m. Det ligger i sakens natur, att fosterföräldrarna ofta ha svårt att se dessa frågor från barnets synpunkt och i stället mången gång utgå ifrån, att de skola skörda frukterna av sina tidigare omsorger om barnet genom att utnyttja barnets arbetskraft, när barnets uppfostran är avslutad. *Socialstyrelsen* anser därför kommitténs förslag, att barnavårdsnämnd i vissa fall, då särskild anledning därtill föreligger, äger besluta, att fosterbarn även efter fyllda 16 år skola stå under tillsyn av nämnden, icke vara till fyllest. Enligt styrelsens mening föreligger i regel behov av samhällelig tillsyn för alla barn i åldern 16—18 år, vilka ej fostras av föräldrarna.

Kommittén angiver såsom skäl för att fosterbarnsbegreppet ej utsträcket till barn i 16—18-årsåldern, att samhällsvård upphör vid 16 år. Styrelsen anser emellertid, att man vid en revision av fosterbarnslagstiftningen icke skall låta hejda sig av en föråldrad bestämmelse inom den samhälleliga barnavården. I stället bör i detta sammanhang genomföras en ändring av reglerna om samhällsvården, varigenom den övre åldersgränsen för denna höjes till 18 år. Enligt socialstyrelsens förmenande behöver man härför ingalunda avvakta resultatet av den planerade översynen av barnavårdslagen i dess helhet. Flertalet av dem, som äro praktiskt verksamma inom fosterbarnstillsynen, äro nämligen ense om att samhällsvården icke bör upphöra, då barnen uppnå 16 år. För en utvidgning av samhällsvården till att omfatta även barn i åldern 16—18 år tala samma skäl, som anförts för en utvidgning av fosterbarnsbegreppet. Därjämte bör framhållas, att omkring hälften av alla fosterbarn äro omhändertagna för samhällsvård eller skyddsuppfostran. Det ligger för övrigt i öppen dag, att frågan om fortsatt utbildning för barn över 16 år och deras behov av ytterligare ekonomisk hjälp icke bör avgöras av fattigvårdsstyrelse. Man kan icke begära eller räkna med att en myndighet, som har till uppgift att handha understödsverksamhet bland sjuka och åldringar, skall vara skickad att bedöma, vad som är bäst för pojkar och flickor i 16—18-årsåldern. Socialstyrelsen får därför föreslå, att frågan om en utsträckning av fosterbarnskontrollen och samhällsvården till att omfatta barn i åldern 16—18 år måtte upptagas till prövning i nu förevarande sammanhang.

Norrköpings stad, som i övrigt tillstyrker kommitténs förslag om utvidgning av fosterbarnsbegreppet, trots det ökade arbete för barnavårdsnämnderna som därav föranledes, vill dock ifrågasätta lämpligheten av bestämmelsen, att fosterbarnstillsynen skall kunna utsträckas, till dess barnet fyllt 18 år.

Svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet anser det böra klargöras huruvida barn, som fostras hos endera av föräldrarna skall betraktas som fosterbarn. Liknande uttalande har *Gävleborgs läns barnavårdsförbund*.

I några yttranden avstyrkes den föreslagna utvidgningen av fosterbarnsbegreppet. *Överståthållarämbetet* befarar sålunda, att utvidgningen i fråga och därav följande ökning av barnavårdsnämndernas arbetsbörda kan komma att inverka på möjligheten att utöva en effektiv kontroll över de fosterhem, som för närvarande stå under barnavårdsnämndernas tillsyn och där behovet av kontroll från det allmännas sida otvivelaktigt torde vara större än i fråga om de nytillkomna kategorierna fosterhem. *Svenska stadsförbundet* anför liknande synpunkter och tillägger, att utvidgningen i många fall skulle kännas som ett tvång för vederbörande barnafostrare och avskräcka dem från att ställa sina hem till förfogande. *Barnavårdsnämnden i Malmö* framhåller, att ideella motiv i de flesta fall föreläge för dem, som taga fosterbarn utan ersättning, och att det försvinnande antal fall, där andra motiv vore för handen, icke motiverade utvidgningen av fosterbarnsbegreppet. *Barnavårdsnämnden i Karlskoga* anser utvidgningen av fosterbarnsbegreppet böra anstå till en senare tidpunkt, då barnavårdsnämnderna

för närvarande vore mycket arbetsbelastade. *Barnavårdsdirektören i Stockholm* uttalar även tvekan om nödvändigheten och lämpligheten av utvidgning samt tillägger, att om kommitténs förslag på denna punkt godkändes, befrielse från tillsyn enligt 60 § 4 mom. barnavårdslagen lättare borde kunna erhållas än för närvarande, varför ordalagen i sistnämnda lagrum borde uppmjukas.

Kommitténs förslag beträffande innebörden av begreppet fosterbarn inne- *Departements-*
bär i förhållande till vad nu gäller å ena sidan en inskränkning av begreppet, *chefen.*
i det att barn, som äro intagna i barnhem, icke vidare skola anses såsom fosterbarn, och å andra sidan en utvidgning av begreppet till att omfatta dels fall, då ersättning icke utgår, dels ock fall, då barnet fostras hos särskilt förordnad förmyndare, vilken har vårdnaden om barnet.

Såsom framgår av vad jag tidigare anfört (avd. I G) föranleder den föreslagna inskränkningen av begreppet ingen erinran från min sida. Såsom fosterbarn komma alltså i fortsättningen endast sådana barn att betraktas, vilka fostras i enskilda hem. Definitionen i 49 § 1 mom. torde böra utformas i överensstämmelse härmed.

Förslaget att utvidga fosterbarnsbegreppet till att omfatta även fall, då ersättning icke utgår, har mött invändningar från några håll. Farhågor ha uttalats för att därigenom personer, som eljest skulle vara villiga att mottaga barn utan ersättning, skulle bliva avskräckta därifrån. Vidare fruktar man, att barnavårdsnämndernas arbetsböda kommer att ökas alltför mycket till men för fosterbarnskontrollens effektivitet.

De anförda invändningarna sakna ingalunda grund. Enligt min åsikt äro emellertid de skäl, som kommittén anfört för sitt förslag i förevarande hänseende, så starka, att invändningarna icke kunna tillmätas avgörande betydelse. Den befarade avskräckande verkan av utvidgningen torde kunna motverkas genom ett smidigt handhavande av fosterbarnskontrollen från barnavårdsmyndigheternas sida. Jag anser mig därför böra tillstyrka den föreslagna utvidgningen.

I enlighet med kommittén anser jag adoptivföräldrar i förevarande hänseende böra såsom nu vara helt likställda med naturliga föräldrar.

Kommitténs förslag, att jämväl barn, som fostras hos särskilt förordnad förmyndare, vilken tillika har vårdnaden om barnet, skall anses som fosterbarn, finner jag mig icke kunna tillstyrka. Förmyndares vårdnadsskyldighet grundar sig i dessa fall direkt eller indirekt på ett av domstol meddelat beslut, och det synes med hänsyn härtill knappast vara lämpligt, att barnavårdsnämnden skall äga ingripa mot dylik förmyndare under andra förut sättningar än som gälla för ingripande mot föräldrar.

Av skäl, som kommittén anfört, synes det icke vara lämpligt att nu företa en allmän höjning av den för fosterbarnsbegreppet gällande åldersgränsen, 16 år. Kommitténs förslag att införa möjlighet för barnavårdsnämnd

att i särskilda fall besluta om utsträckning av fosterbarnskontrollen till dess barnet fyllt 18 år, finner jag emellertid välmotiverat och tillstyrker därför detsamma. Bestämmelsen synes dock efter viss redaktionell omarbetning böra överflyttas till 49 § 1 mom.

C. Koncessionstvång och anmälningsplikt beträffande fosterbarn m. m.

Socialvårdskommitténs förslag. Socialvårdskommittén upptager till diskussion frågan om införande av koncessionstvång för fosterhem och framhåller, att denna fråga diskuterats vid barnavårdslagens tillkomst men att man då kommit till det resultatet, att koncessionstvång icke borde förekomma. Sedermera hade emellertid från olika håll framställts krav på införande av sådant tvång. Bl. a. hade vid en enquête, som kommittén år 1942 gjort hos omkring 200 barnavårdsnämnder, omkring 75 procent av nämnderna tillstyrkt sådant tvång, medan 16 procent ställt sig tveksamma och 9 procent helt avvisande. I utlandet föreläge koncessionstvång i bl. a. Danmark, Belgien, Storbritannien och Tyskland, medan i vissa andra länder, såsom Finland, Norge (utom vissa kommuner) och Italien, anmälan vore tillräcklig.

Kommittén anför vidare:

Under tidigare diskussioner om koncessionssystem ha två former därav varit föremål för debatt, nämligen det *generella* och det *speciella* koncessionstvånget. Det förra innebär en generell prövning i förväg av ett anmält hems lämplighet såsom fosterhem över huvud taget; härigenom konstitueras så att säga en grupp auktoriserade barnavårdare. Det speciella koncessionstvånget åter innebär en förhandsprövning i varje särskilt fall av det ifrågasatta fosterhemmets lämplighet. Kommittén kan för sin del obetingat instämma i de erinringar, som framställts mot det generella koncessionstvånget. Mot det speciella koncessionssystemet kunna också resas vissa invändningar, som i huvudsak äro gemensamma för varje koncessionssystem, framför allt att tiden ofta icke tillåter ett förhandsgodkännande av offentlig myndighet, att en offentlig auktorisation av ett fosterhem kan leda till ett försvagande av den därefter följande tillsynen, att ett återkallande av en koncession, som en gång givits, är en så ingripande åtgärd, att man kan befara, att den kommer att vidtagas allenast då särskilt allvarliga missförhållanden föreligga, samt att någon garanti icke finnes för att ansökningar om koncession verkligen göras. Å andra sidan lämnar ett rätt tillämpat speciellt koncessionssystem otvivelaktigt en viss garanti mot att barn även för kortare tid vårdas i dåliga hem.

Mot nuvarande system med anmälan *efter* barnets mottagande kan den invändningen riktas, att det — även om anmälningsskyldigheten vederbörligen fullgöres — icke kan undvikas, att barn överlämnas till olämpliga fosterhem och vistas där någon tid innan barnavårdsnämnden erhåller kännedom om mottagandet av barnet och vid behov hinner vidtaga åtgärder för skiljande från fosterhemmet. När barnet redan mottagits av barnafosterna, kan det inträffa, att barnavårdsorganen hellre än att ombesörja omflyttning av barnet överser med sådana brister i fosterhemmet eller hos barnafosterna, som under andra förhållanden skulle ha föranlett förbud för dem att

mottaga fosterbarn. Därest man icke vill taga steget fullt ut och införa ett koncessionssystem i egentlig mening utan önskar behålla systemet med anmälningsplikt, ligger det nära till hands att för undvikande av dylika komplikationer framflytta tidpunkten för anmälningsskyldighetens inträde till tiden *före* barnets mottagande. Ett sådant system kan närmast betraktas som ett mellanting mellan koncessionstvång och nuvarande ordning, och det saknar vissa av de nackdelar, som äro förenade med dessa båda andra system. Genom en förhandsanmälan, som sker i vederbörlig ordning, kan barnavårdsmyndigheten förhindra att barnet över huvud taget utlämnas till en olämplig miljö. Då — i motsats till vad som är fallet enligt koncessionssystemet — något uttryckligt godkännande av fosterhemmet icke meddelas, föreligga för barnavårdsorganen, då de överväga ett ingripande mot missförhållanden däri, icke förut berörda återhållande moment i samma utsträckning som om en uttrycklig auktorisation av hemmet meddelats. Om en förhandsanmälan skall ske men ej ett direkt godkännande av det ifrågasatta fosterhemmet, torde också farhågorna för att den efterföljande tillsynen skall försvagas ha mindre giltighet, än om ett uttryckligt godkännande skett. Frågan, huruvida ett system med anmälningsskyldighet före barnets mottagande skall kunna upprätthållas i praktiken med hänsyn till behovet i åtskilliga fall av snabba åtgärder, blir naturligen beroende av den tidsfrist, inom vilken anmälan skall göras; därest denna sättes kort, bortfalla åtskilliga av de invändningar, som i motsvarande avseende anförts mot koncessionstvånget, vilket ju på grund av sakens natur måste förutsätta en särskilt grundlig utredning och noggranna överväganden. Å andra sidan kan givetvis mot ett system med förhandsanmälningar riktas samma invändningar som mot varje likartat system på fosterbarnsvårdens område, nämligen att några garantier icke finnas för att anmälningsskyldigheten fullgöres eller att fosterhemmen eljest komma till barnavårdsmyndigheternas kännedom. Dessa nackdelar måste emellertid elimineras av en noggrann tillsyns- och upplysningsverksamhet från barnavårdsorganens sida, och skäl av denna natur kunna icke vara avgörande vid valet mellan olika metoder för anordnandet av offentlig kontroll över fosterbarnsvården.

Kommittén framhåller, att kommittén ansåge ett system med förhandsanmälan i allmänhet vara att förorda framför såväl ett koncessionssystem i egentlig mening som nuvarande ordning men att kommittén funne koncessionstvång böra införas i fråga om fosterbarn under ett år. Kommittén anför härom:

De invändningar mot ett koncessionssystem i och för sig, vilka böra tillmätas den största betydelsen, äro enligt kommitténs mening sådana, som hänföra sig till själva tillämpningen. Kommittén är givetvis medveten om att vissa erinringar av denna art kunna resas jämväl mot ett begränsat koncessionssystem, men det finnes anledning antaga, att ett inskränkt koncessionstvång skall kunna lättare genomföras än ett koncessionssystem, som sträcker sig över fosterbarnsvårdens hela område. Härför tala icke blott praktiska utan även psykologiska skäl. När det gäller ett begränsat klientel ha barnavårdsorganen givetvis större möjligheter att verkställa en så noggrann förhandsprövning, att denna kan utmynna i ett uttryckligt godkännande av fosterhemmet, än om sådan prövning skulle ske beträffande alla fosterbarn. Man torde också kunna påräkna den allmänna opinionens stöd för synpunkten, att överlämnandet av späda barn till fosterhem måste kring-

gärdas med särskilt starka restriktioner, och att detta är en så betydelsefull sak, att offentlig myndighet bör lämna sitt medgivande. Det finnes därför anledning antaga, att tillämpningen av ett sålunda begränsat koncessions-tvång skulle kunna ske någorlunda friktionsfritt. Det är säkerligen också möjligt att genom en målmedvetet bedriven upplysningsverksamhet vinna förståelse för kravet på koncession såvitt angår späda barn, vilket torde möta hinder, därest detta krav skulle avse alla fosterbarn. Faran för att tillgången på lämpliga fosterhem för späda barn skulle minskas genom det föreslagna koncessionstvånget är också enligt kommitténs mening avsevärt mindre, än om motsvarande skulle gälla för alla fosterbarn.

Kommittén har övervägt, huruvida icke ett annat förfarande borde äga rum, när späda barn överlämnas till *anhörigas* hem, t. ex. till far- eller morföräldrar. Hittills har det nog oftast ansetts som en naturlig sak att dessa hem skulle utan inblandning från det allmänna stå öppna för barnbarnen, även om dessa voro i späd ålder. I flertalet fall har någon fosterbarnskontroll ej heller anordnats över dessa hem. Det skulle naturligen kunna befaras, att efterlevnaden av bestämmelserna om koncessionstvång blir sämre i dessa fall än i övriga. Kommittén har emellertid icke ansett sig kunna förorda ett undantag från reglerna om koncessionstvång när det gäller dessa barn. Såsom tidigare anförts äro just far- eller morföräldrarnas hem ej sällan olämpliga såsom fosterhem med hänsyn till barnafostrarnas ålder, försvagade hälsotillstånd o. s. v. Dessa och liknande erinringar torde äga särskild giltighet, när barnen äro i späd ålder.

Kommittén föreslår i anslutning till det sagda, att i 51 § barnavårdslagen ändringar av i huvudsak följande innebörd skola göras.

1. För mottagande i fosterhem av barn under ett år erfordras tillstånd av barnavårdsnämnden i den kommun, där fosterhemmet är beläget, varvid ansökan om tillstånd skall göras av den som ämnar mottaga barnet.

2. Om barn över ett år skall överlämnas såsom fosterbarn till enskilt hem, skall i god tid och senast tre dagar före överlämnandet (mottagandet) av barnet anmälan hos barnavårdsnämnden i den kommun, där fosterhemmet är beläget, göras såväl av den som överlämnar som den som mottager barnet.

3. Anmälan av barnafostrare till barnavårdsnämnden skall jämväl ske, innan fosterhem flyttas till annan lägenhet, varvid om fosterhemmet flyttas till annan kommun, anmälan skall ske hos barnavårdsnämnd såväl i avflyttnings- som inflyttningskommun.

Beträffande frågan om det organ, som skall bevilja koncession och mottaga anmälan, framhåller kommittén, att det givetvis kunde göras gällande, att koncessionsprövningen eller förhandsgranskningen av fosterhemmen borde centraliseras för att åstadkomma större enhetlighet vid lagstiftningens tillämpning. Kommittén ansåge det emellertid i hög grad önskvärt, att de lokala barnavårdsorganen hade ett primärt ansvar för fosterbarnsvården inom vederbörande kommun. Det skulle vara föga rationellt att frånskilja denna viktiga del av den samhälleliga barnavården från barnavårdsnämndernas kompetensområde, och ett dylikt steg

kunde befaras leda till en utveckling, som ingalunda vore önskvärd, nämligen att den samhälleliga barnavården i stort förlorade sin lokala förankring.

Vad angår *k o n c e s s i o n s p r ö v n i n g e n*, där sådan förekommer, uttalar kommittén, att de koncessionsprövande organen icke skola ingå på ett bedömande av huruvida det över huvud taget bör tillåtas modern att lämna sitt späda barn ifrån sig. Kommittén anför härom:

Det är visserligen sant, att samhället har all anledning att söka bevara kontakten mellan modern och det späda barnet, men så länge som det icke finnes effektiva former för hjälp, framför allt ekonomisk sådan, till mödrar med späda barn, skulle det vara olyckligt att söka framtvinga en dylik kontakt genom att hindra modern att för barnets vård anlita utvägar, mot vilka i och för sig inga erinringar kunna riktas. Att utöver den samhälleliga kontroll, som enligt kommitténs förslag skall äga rum vid anlitandet av spädbarnshem, införa någon slags behovsprövning vid utackordering av spädbarn i enskilda fosterhem, skulle under nu rådande förhållanden framkalla en press på de nyblivna mödrarna, vilken mången gång skulle kunna få ödesdigra konsekvenser.

Beträffande det dubbla anmälningstvånget anför kommittén:

Under förarbetena till nuvarande barnavårdslag diskuterades motsvarande dubbla anmälningsskyldighet av fattigvårdslagstiftningskommittén, som emellertid framställde vissa erinringar mot densamma, bl. a. att den sannolikt icke skulle komma att bli till någon verklig nytta, alldenstund anmälan komme att uraktlåtas just i sådana fall, då från fosterhemmet ej heller någon under rättelse vore att vänta, ävensom att upprätthållandet av en dubbel anmälningsskyldighet med bötesansvar för underlåtenhet å ömse sidor syntes ägnat att göra systemet mera invecklat; enligt fattigvårdslagstiftningskommitténs mening skulle uppstå vissa svårigheter, då det ej gärna kunde ifrågasättas att utkräva ansvar, om anmälan redan inkommit från ena hållet. Dessa erinringar måste givetvis tillmätas ett visst vitsord, men kommittén anser dem ej vara avgörande. För fosterbarnstillsynens effektivitet är det av största vikt, att fosterbarnsförhållandena i så stor utsträckning som möjligt komma till barnavårdsorganens kännedom. Enligt kommitténs mening skulle detta syfte i åtskilliga fall främjas genom en dubbel anmälningsplikt. Det är visserligen sant, att denna skulle hava ringa effekt i sådana fall, där en medveten avsikt finnes att undandraga sig den samhälleliga tillsynen, men dylika fall torde trots allt få anses höra till undantagen. Mot dem är för övrigt varje system, byggt på anmälningsskyldighet, mer eller mindre ineffektivt. Såvitt kommittén kan finna, skulle det, om den dubbla anmälningsskyldigheten infördes, icke föreligga de betänkligheter gent emot en kriminalisering av försummelse att fullgöra skyldigheten, som fattigvårdslagstiftningskommittén hyst. Den omständigheten, att den ena parten ingivit vederbörlig anmälan, medan den andra försummat detta, behöver i och för sig icke befria den senare från ansvar för försummelsen. En annan sak är, att påföljden av försummelsen i så fall rimligen bör bli ringare än om anmälan överhuvud taget icke ingått till barnavårdsnämnden, och bestämmelserna om påföljd för utebliven anmälan böra därför lämna möjlighet till en fri prövning.

Kommittén uttalar vidare, att det i regel torde vara möjligt för barnavårdsnämnden att på den föreslagna tiden — 3 dagar före barnets överlämnande — verkställa erforderlig undersökning angående fosterhemmets beskaffenhet.

I ett särskilt yttrande av tre av kommitténs ledamöter (fru Nordgren samt herrar Hagård och Skoglund) avstyrkes emellertid den dubbla anmälnings-skyldigheten. Som skäl anföres, att intet vore att vinna med denna dubbla anmälningsskyldighet, vilken i den praktiska tillämpningen kunde få föga tilltalande konsekvenser. För den allmänna rättskänslan kunde det te sig stötande, att en person utsatte sig för böter genom att försumma att göra anmälan, då vederbörande visste, att barnavårdsnämnden genom föreskriven anmälan från annat håll blivit underrättad om den tilltänkta placeringen av barnet. Utsikterna att de föreslagna reglerna skulle vinna någon mera allmän efterföljd vore säkerligen ytterst små. Anmälningsskyldighet borde därför åligga endast den, som ämnade mottaga barnet.

Beträffande undersökning av fosterhems beskaffenhet stadgas i 52 § 1 mom. barnavårdslagen i dess av kommittén föreslagna lydelse, att när ansökan eller anmälan jämlikt 51 § barnavårdslagen inkommit till barnavårdsnämnden — liksom även då nämnden eljest finner anledning antaga, att någon har för avsikt att mottaga fosterbarn — nämnden har att ofördröjligen låta verkställa undersökning av hemmets beskaffenhet, så framt den icke redan äger noggrann kännedom om hemmet. -- Ytterligare bestämmelser om denna undersökning lämnas i ett av kommittén upprättat förslag till stadga angående fosterbarnsvård och fosterbarnskontroll. Det förutsättes här, att undersökningen skall verkställas genom personligt besök i det tilltänkta fosterhemmet av särskilt utsedda personer, fosterbarnsinspektörer, eller andra lämpliga personer. Vidare stadgas, att där anledning finnes att antaga, att barnafostraren eller annan i fosterhemmet boende är behäftad med sjukdom, som kan komma att menligt inverka på barnets kroppsliga eller själsliga hälsa, undersökaren skall söka föranstalta om läkarundersökning av denne.

Socialvårdskommittén föreslår vidare, att i 52 § 2 mom. barnavårdslagen skola införas vissa bestämmelser om fosterhems beskaffenhet. Det ålägges här till en början barnavårdsnämnderna att vid prövning av fosterhems och barnafostrares lämplighet såvitt möjligt tillse, att erforderliga förutsättningar äro för handen för att barnet skall erhålla vård och uppfostran, likvärdig med den som beredes i ett gott föräldrahem, ävensom för att mellan fosterbarnet och barnafostraren skulle kunna uppkomma samma band som mellan naturliga föräldrar och deras barn. Det anges vidare, att barnafostrare i regel böra vara äkta makar, att ålderskillnaden mellan barnafostrare och fosterbarn ej böra vara större än som med hänsyn till barnets vård och fostran är lämpligt, att, där ej särskilda omständigheter till annat föranleda, i samma fosterhem icke må samtidigt vårdas flera än två fosterbarn, med mindre samtliga äro syskon, samt att, om barnafostraren har egna barn vilka vårdas i föräldrahemmet, fosterbarnet bör vara yngre än dessa.

Nu nämnda stadgande kompletteras enligt kommitténs förslag av vissa föreskrifter i 3 mom. samma paragraf. Sålunda skall barnavårdsnämnden, där nämnden i anledning av ansökan, anmälan eller eljest finner fara föreligga, att fosterbarn icke kan erhålla tillfredsställande vård och uppfostran hos person, som kan antagas ha för avsikt att mottaga sådant barn, meddela förbud för honom att mottaga fosterbarn. Vidare skall enligt 4 mom. av paragrafen generellt förbud att mottaga fosterbarn gälla för den som lider av tuberkulos i smittsamt skede eller könssjukdom i sådant skede, ävensom för hem, i vilket hushållsmedlem är behäftad med sådan sjukdom. För åsidosättande av förbud, som nu nämnts, stadgas straff i 73 §.

I motiveringen framhåller kommittén till en början, att genom enquête till vissa barnavårdsnämnder undersökning gjorts angående de önskemål beträffande bestämmelser om fosterhemmens beskaffenhet, som kunde anses föreligga. En sammanfattning av innehållet i de inkomna svaren ävensom en redogörelse för vissa bestämmelser i hithörande frågor i utländsk rätt återfinnas å sid. 242—246 i kommitténs betänkande, vartill torde få hänvisas.

Kommitténs ståndpunkt är, att det icke låter sig göra att i författningsväg angiva alla de önskemål eller krav beträffande fosterhemmens och barnafostrarnas kvalifikationer, vilka ur olika synpunkter kunna anses befogade. Kommittén anför härom:

Här liksom på så många andra av socialvårdens områden måste man i sista hand vara hänvisad till omdömet, intresset, noggrannheten och erfarenheten hos de organ, vilka hava ansvaret för lagstiftningens tillämpning. I det enskilda fallet måste vid bedömandet av ett fosterhems lämplighet hänsyn tagas till alltför många faktorer av skilda slag för att det skulle vara lämpligt att i någon mera avsevärd mån inskränka de ansvariga organens fria prövningsrätt. Endast i ringa grad har man här att göra med objektivt fastställbara kriterier, såsom fosterföräldrarnas ålder och hälsotillstånd, bostadens beskaffenhet o. s. v.; därutöver ha barnavårdsnämnderna att bilda sig en uppfattning om miljöns lämplighet för barnet med hänsyn till såväl dess som barnafostrarens personlighet, de senares förutsättningar att fullgöra sin fostrargärning, ävensom åtskilliga andra omständigheter, vilka förutsätta en rent subjektiv bedömning. Av sakens natur följer, att i författningsväg fastställda kvalifikations- eller diskvalifikationsgrunder måste hänföra sig till mer eller mindre »normala» förhållanden. Ofta skulle dylika bestämmelser icke blott sakna betydelse som ledning vid fallets bedömande utan även direkt vara barnavårdsnämnderna till hinder för ett rätt avgörande in concreto. Kommittén har därför funnit möjligheterna att fastställa vissa legala kriterier av tvingande natur i fråga om fosterhemmens beskaffenhet och barnafostrarnas kvalifikationer vara tämligen begränsade. Å andra sidan är det enligt kommitténs mening en brist i nuvarande lagstiftning, att den så gott som helt underlåter att taga ställning till vissa hithörande problem, vilka erfarenhetsmässigt framträda under barnavårdsnämndernas verksamhet på fosterbarnstillsynens område. Kommitténs förslag innebär därför, att barnavårdsnämnderna liksom hittills skola hava en vidsträckt, fri prövningsrätt vid bedömandet av fosterhemmens lämplighet, men att denna i vissa fall skall begränsas genom införandet av förbud att mottaga fosterbarn, ävensom att lagstift-

ningen i övrigt skall lämna vissa rekommendationer vilka icke äro av tvingande natur, till barnavårdsnämndernas vägledning.

I fråga om ett absolut förbud att mottaga fosterbarn framhåller kommittén, att sådant på grund av sakens natur näppeligen kunde meddelas i fråga om andra fall än sådana, där vissa objektivt fastställbara, för barnets uppfostran och utveckling menliga kriterier förelåge, samt hänvisar till den föreslagna bestämmelsen i 52 § 4 mom. barnavårdslagen. Kommittén fortsätter:

Den nära till hands liggande tanken att införa ett motsvarande förbud, knutet till själva *bostaden*, i den mån denna är hälsovådlig, har kommittén funnit icke kunna realiserats med hänsyn till de subjektiva moment, vilka spela in vid bedömandet av en lägenhets hälsovådlighet. Det skulle visserligen kunna tänkas, att man införde ett allmänt förbud för mottagande av fosterbarn i lägenhet, som av vederbörande hälsovårdsmyndighet förklarats hälsovådlig, men verkan härav torde bli tämligen ringa. Barnavårdsnämnden skall däremot ha möjlighet att i de särskilda fallen meddela förbud mot fosterbarns mottagande i lägenhet, som befinnes vara hälsovådlig. Sådant förbud skall, i likhet med vad som gäller enligt nuvarande lagstiftning, kunna utfärdas redan innan barnet överlämnats till fosterhemmet; det kan med andra ord komma i fråga beträffande lägenhet, som »kan antagas komma att begagnas som fosterhem». Ej heller har kommittén funnit lämpligt förordna ett absolut förbud att mottaga fosterbarn för personer, vilka ådömts viss straffpåföljd eller undergått viss bestraffning eller varit föremål för ingripande enligt alkoholist- eller lösdrivarlagen. Verkan av dylika omständigheter äro enligt kommitténs mening av beskaffenhet att böra prövas av barnavårdsnämnderna i varje särskilt fall.

Beträffande den principiella bestämmelsen i 52 § 2 mom. anför kommittén:

Genom hänvisningen till förhållandena i ett gott föräldrahem har kommittén velat inskräpa betydelsen av att barnavårdsnämnderna söka noggrant pröva de personliga egenskaperna hos barnafostrarna, deras karaktär,andel, förmåga att vårda och fostra barnet o. s. v.; att vid denna prövning asociala, kriminella, lastbara och hållningslösa personer måste falla igenom ligger i sakens natur. Ej heller är det förenligt med nyssnämnda krav, att fosterbarn utlämnas till hem, som äro hårt drabbade av fattigdom. Det torde vara överflödigt att nämna, att frågan om rikedom eller fattigdom icke är av avgörande betydelse för de värden, som ett hem kan skänka, men om de ekonomiska bekymren bliva övermäktiga, saknas ofta förutsättningarna för en harmonisk utveckling, fysisk såväl som psykisk, av de barn, som växa upp i hemmet. Därtill kommer, att man i dessa fall mer än eljest måste räkna med att materiella bevekelsegrunder ligga bakom en önskan att mottaga fosterbarn. Även om barnafostrarnas ekonomiska förhållanden i regel icke böra vara av avgörande betydelse, så kunna de naturligen vid valet mellan två i övrigt likvärdiga fosterhem fälla utslaget till förmån för det, som har den bättre ekonomien, icke minst genom de större möjligheter till en efter barnets anlag och egenskaper lämpad utbildning, som härigenom erbjuda sig. Utbildningssynpunkterna få visserligen icke drivas så långt, att man för dem åsidosätter andra krav eller förlorar andra värden, som härröra ur familjegemenskapen, men barnavårdsorganen böra icke lämna dem ur sikte, varken vid valet av fosterhem eller under tillsynen över fosterbarnen.

I fråga om övriga i 52 § 2 mom. lämnade anvisningar beträffande fosterhems beskaffenhet anför kommittén:

Av den förut gjorda jämförelsen med förhållandena i ett gott föräldrahem följer vidare, att till barnafostrare i regel böra antagas äkta makar. Kommittén har icke velat uppställa detta som ett absolut krav; allra minst skulle kommittén vilja förorda, att man fullföljde ett dylikt därhän, att ett fosterbarn ej längre skulle få vistas hos den ene maken efter den andra makens fränfälle. Erfarenheten visar, att åtskilliga ensamstående kvinnor varit idealiska fostermodrar, och ett förbud för dem att mottaga fosterbarn skulle innebära icke blott att samhället berövade sig självt tillgången till ett antal lämpliga fosterhem utan även att man berövade dessa kvinnor något, som visat sig kunna skänka deras liv ett nytt innehåll. Däremot böra fosterbarn endast i undantagsfall överlämnas till ensamstående män; kommittén har emellertid ej heller i dessa fall ansett sig böra förorda ett generellt förbud. När barnafostraren är anförvant till barnet, kan man, om han i övrigt är i stånd att erbjuda barnet en god hemmiljö, icke utan vidare avvisa tanken på att överlämna barnet till honom.

Det är självfallet ett önskemål, att samma band uppkomma mellan fosterbarnet och fosterföräldrarna som mellan naturliga föräldrar och deras barn. Det är förvisso en vanskelig uppgift att söka i förväg konstatera, huruvida så kan bliu fallet, men alldeles utan hållpunkter äro barnavårdsnämnderna i de enskilda fallen dock icke. Om möjligt bör en viss överensstämmelse eller åtminstone icke alltför utpräglad skillnad i fråga om lynne, temperament o. s. v. föreligga, och i den mån en utbyggnad sker av det psykiatriska observationsväsendet för barn och ungdom torde ökade förutsättningar skapas för att dylika önskemål skola kunna tillgodoses. För uppkomsten av ett naturligt föräldraförhållande torde emellertid förhållandet mellan barnafostrarens och fosterbarnets ålder spela den största rollen. Anledningen härtill torde icke behöva närmare utvecklas. Att i lagstiftningen angiva några bindande normer för den högsta tillåtna åldersskillnaden mellan barnafostrare och fosterbarn skulle emellertid innebära en alltför långt gående inskränkning i barnavårdsnämndens fria prövningsrätt, vilken ju trots allt är den bästa garantien för att tillfredsställande förhållanden skola råda på fosterbarnsvårdens område. Med hänsyn till barnavårdsnämndernas allmänna inställning till detta problem, som belyses av svaren å kommitténs enquete, torde man vara berättigad hysa förhoppningen, att nämnderna skola beivra försök att överlämna fosterbarn till alltför gamla fosterföräldrar. En allmänt utbredd uppfattning torde vara, att barnafostrare, vilka icke äro nära anhöriga till fosterbarnet, i regel icke böra vara mer än fyrtiofem år äldre än detta. Till denna uppfattning kan kommittén helt ansluta sig. När det däremot gäller barnafostrare, vilka utgöras av fosterbarnets far- eller morföräldrar, tala åtskilliga skäl för att samma nackdelar som i förstnämnda fall icke skola behöva uppkomma för barnet, därest åldersskillnaden är större, detta naturligen under förutsättning, att far- eller morföräldrarna eljest äro lämpliga som barnafostrare. Att det när åldersskillnaden är avsevärt större kan uppstå allvarliga olägenheter är emellertid uppenbart, och när skillnaden uppgår till femtiofem år eller mer finnes enligt kommitténs mening anledning att särskilt noggrant överväga lämpligheten av barnets placering hos far- eller morföräldrarna. Om det emellertid i lag eller författning anges några fixa normer, tvingande eller dispositiva, för den högsta tillåtna åldersskillnaden i dessa fall av nära anförvantkap

mellan barnafostrare och fosterbarn — vilka ju äro flertalet av de fall, där fråga är om överlämnande av barn till fosterföräldrar i mera framskriden ålder — skulle det kunna befaras, att barnavårdsnämnderna alltför litet beaktade de övriga omständigheter, som i det enskilda fallet böra vara avgörande för nämndens ståndpunktstagande. Kommittén vill därför föreslå, att någon närmare precisering i författningsväg icke sker av åldersskillnaden mellan barnafostrare och fosterbarn, men att det i barnavårdslagen lämnas den allmänna föreskriften, att barnavårdsnämnderna böra iakttaga, att åldersskillnaden mellan barnafostrare och fosterbarn ej är större än som med hänsyn till barnets vård och fostran är lämpligt.

Om i fosterhemmet vårdas naturliga barn till fosterföräldrarna, kan det enligt vad erfarenheten visar uppkomma komplikationer, därest fosterbarnet är äldre än något av dessa. Såväl syskonens som fosterföräldrarnas känslor fixeras helt naturligt särskilt starkt vid det yngsta barnet, och fosterbarnet kan lätt bliva eller känna sig vara ställt utanför familjegemenskapen. Om fosterbarnet däremot är yngre än fosterföräldrarnas egna barn, finnas i regel goda förutsättningar för att naturliga band skola uppkomma mellan fosterbarnet, å ena, samt fostersyskonen och fosterföräldrarna, å andra sidan. Kommittén har funnit det vara så betydelsefullt, att hänsyn toges till ovan angivna omständigheter vid överlämnandet av fosterbarn, att en rekommendation i denna riktning har ansetts böra lämnas i lagtexten. Å andra sidan bör givetvis den omständigheten, att makar, som vid mottagandet av fosterbarnet varit barnlösa, sedermera erhållit egna barn, icke i och för sig motivera en omprövning av frågan om barnets placering.

Ju fler fosterbarn, som samtidigt vårdas i ett fosterhem, desto sämre torde i regel förutsättningarna vara för att fosterhemmet skall te sig som ett verkligt föräldrahem för barnen, åtminstone om fosterbarnen icke äro syskon. Mot att tillåta barnafostrare att samtidigt vårda ett större antal fosterbarn talar dessutom, att detta ofta måste anses som uttryck för ett förvärvssyfte från barnafostrarens sida. Kommittén föreslår därför en bestämmelse av innebörd, att i samma fosterhem ej må — såframt ej särskilda omständigheter annat föranleda — samtidigt vårdas flera än två fosterbarn, med mindre samtliga dessa äro syskon. Detta stadgande har visserligen karaktären av ett förbud, men kommittén har med hänsyn till att det icke synes böra vara absolut tvingande, infogat det bland övriga bestämmelser, vilka skola tjäna barnavårdsnämnderna till vägledning vid prövning av hithörande ärenden. Någon straffpåföljd — annat än i förekommande fall för underlåten anmälan — skall alltså enligt förslaget icke drabba den, som mottager fler fosterbarn än ovan sagts. Barnavårdsnämnden har däremot rätt meddela förbud för barnafostraren att i fortsättningen vårda fosterbarnen eller vissa av dem.

I detta sammanhang må något beröras ett par frågor, som upptagits till behandling av kommittén, ehuru de icke föranlett några förslag till ändringar i barnavårdslagen, nämligen frågorna om fosterhemsförmedling och fosterlön.

Vad fosterhemsförmedlingen angår uttalar kommittén, att erfarenheterna från barnavårdsombudens verksamhet tydligt gåve vid handen, att en fast organiserad fosterhemsförmedling icke kunde undvaras. Kommitténs ståndpunkt är, att fosterhemsförmedlingen skall övertagas av barna-

vårdsassistenterna. I sitt förslag till stadga angående fosterbarnsvård och fosterbarnskontroll har kommittén upptagit vissa bestämmelser av innebörd *dels* att barnavårdsnämnder och barnavårdsassistenter böra i förväg söka träda i förbindelse med enskilda personer, vilka kunna antagas vara lämpliga som barnafostrare och villiga att mottaga fosterbarn, *dels ock* att barnavårdsassistenter, i den mån övriga arbetsuppgifter det medgiva, böra efter framställning tillhandaga vid förmedling av fosterhem och att utackordering av fosterbarn genom barnavårdsnämnds försorg bör, där så lämpligen kan ske, verkställas genom assistenten. Kommittén anför härom:

I sin egentliga form innebär fosterhemsförmedlingen närmast en centralisering av den verksamhet för anskaffande av fosterhem, som eljest måst bedrivas av barnavårdsnämnder och enskilda föräldrar. Hittills har den förmedling, som funnits, vilat på frivillighetens grund så tillvida, att det icke förelegat någon skyldighet att anlita barnavårdsombuden, när barn skola överlämnas till fosterhem. Ej heller ha barnavårdsnämnderna genom barnavårdsombudens förmedlingsverksamhet befriats från skyldigheten att pröva anvisat fosterhems lämplighet. Såsom av vad tidigare anförts framgår, har kommittén icke ansett sig böra förorda någon förändring av barnavårdsnämndernas primära ansvar för fosterbarnsvården. Uppgiften att söka anskaffa lämpliga fosterhem kan näppeligen helt åläggas assistenterna, då detta säkerligen skulle taga deras tid i anspråk i sådan grad, att de icke skulle medhinna övriga åligganden. Liksom hittills måste man därför i första hand lita till att barnavårdsnämnderna på olika sätt söka komma i kontakt med lämpliga barnafostrare. Detta utesluter givetvis icke, att assistenterna så långt möjligt biträda barnavårdsnämnder och andra vid anskaffandet av fosterhem.

Ett annat spørsmål är, huruvida det skall krävas obligatorisk medverkan från assistentens sida vid själva överlämnandet av fosterbarnet till fosterhemmet, d. v. s. vid träffandet av avtal angående fosterlega och övriga villkor. Man kan givetvis icke bortse ifrån, att vissa skäl tala för en dylik anordning. Härigenom skulle icke blott åstadkommas en fullständig centralisering av anbud och efterfrågan på detta område, varigenom det skulle bli lättare att få en överblick över såväl behovet av som tillgången å fosterhem, utan man skulle även vinna ökade garantier för att barn icke överlämnades till olämpliga barnafostrare. Å andra sidan skulle ett generellt förbud att överlämna fosterbarn till fosterhem annorledes än under barnavårdsassistentens medverkan säkerligen medföra allvarliga praktiska olägenheter. Assistenten skulle härigenom åläggas en arbetsbörda, som icke kunde undgå att menligt inverka på fullgörandet av övriga uppgifter, och behandlingen av fosterbarnsärendena skulle fördröjas. I åtskilliga fall, där barnafostrare anmält sig direkt till barnavårdsnämnden eller barnets föräldrar, skulle assistentens medverkan närmast bli en ren formalitet. Vid dessa och liknande tillfällen torde en strikt tillämpning av en förbudsbestämmelse ej kunna påräknas. Ett sådant förbud skulle för övrigt icke stå i god överensstämmelse med principen om barnavårdsnämndens primära ansvar för fosterbarnsvården. Kommittén har därför icke ansett sig kunna förorda införandet av regler, enligt vilka skulle krävas obligatorisk medverkan från barnavårdsassistenternas sida vid överlämnande av fosterbarn. Däremot innehåller förslaget en rekommendation, vilken på grund av sakens natur

endast är riktad till barnavårdsnämnderna, att vid utackordering av fosterbarn begagna sig av barnavårdsassistenternas medverkan, där så lämpligen kan ske. Särskilt torde en dylik medverkan från assistentens sida vara värdefull för åtskilliga barnavårdsnämnder i medelstora och mindre kommuner.

Beträffande fosterlönen framhåller kommittén — efter att å sid. 261—262 i betänkandet ha redogjort för de nuvarande förhållandena härutinnan — att frågan om fosterlönens storlek näppeligen kan bli föremål för någon rättslig reglering men att kommittén dock ansett sig böra göra några allmänna uttalanden i detta ämne. Kommittén anför:

Enighet torde råda därom, att fosterlönen i princip bör utgå med sådant belopp, att fosterföräldrarna med detta tillskott till sina inkomster skola kunna bereda barnet en tillfredsställande vård och uppfostran. Likaså torde det vara uppenbart, att fosterlönen icke får vara så hög, att barnafostrarna frestas att mottaga fosterbarn för vinnings skull. Å andra sidan är det lika klart, att alltför låga fosterlöner äro till skada för fosterbarnsvården, icke blott därigenom att svårigheter uppstå att anskaffa lämpliga fosterhem utan även i så måtto, att fosterbarnens vård och uppfostran i de enskilda fallen kan bli mindre tillfredsställande och faran för att barnets arbetskraft obehörigen utnyttjas av barnafostraren ökas. I princip bör fosterlönen såvitt möjligt anpassas efter de *verkliga kostnaderna* för barnens vård. Ett konsekvent iakttagande av denna princip skulle emellertid medföra en synnerligen stark differentiering av fosterlönerna och kunna föranleda vissa komplikationer i förhållandet mellan såväl barnavårdsnämnder och barnafostrare som olika barnavårdsnämnder inbördes. Man synes därför av praktiska skäl böra sträva efter en viss likformighet beträffande fosterlönerna, dock utan att helt bortse från differentieringssynpunkterna.

En differentiering efter fosterbarnens *ålder* står i god överensstämmelse med principen om fosterlönens anpassande efter de verkliga vårdkostnaderna. Nuvarande praxis, enligt vilken högre fosterlön i regel utgår för späda barn och koltbarn, är således väl motiverad. Detsamma gäller den höjning av fosterlönen, som plägar ske, när barnet uppnår skolåldern. Däremot synes det vara ganska betänkligt, att fosterlönerna i så stor utsträckning som fallet är nedsättas sedan barnet slutat skolan. I vissa fall kan naturligen en reducering vara berättigad, t. ex. när barnen ha eget förvärvsarbete eller hjälpa till med arbete inom hemmet, men denna fråga bör icke behandlas schablonmässigt utan i varje särskilt fall prövas synnerligen noggrant av barnavårdsnämnderna. En alltför kraftig sänkning av ersättningen kan givetvis fresta barnafostraren att ställa obehöriga krav på fosterbarnets arbetskraft. En reducering av fosterlönen är också ägnad att motverka barnafostrarens villighet att låta barnet få lämplig utbildning. Det torde tyvärr förhålla sig så, att utbildningssynpunkterna ofta ägnas alltför liten uppmärksamhet av barnavårdsnämnderna vid fosterlönens bestämmande. Kommittén vill av i det föregående anförda skäl icke förorda en allmän skyldighet för nämnderna att ekonomiskt bidraga till fosterbarnens utbildning, i den mån barnen överskridit 16-årsåldern, men anser sig böra betona vikten av att nämnderna i större utsträckning än nu vidtaga positiva åtgärder i här omnämnt syfte. Därest inga andra utvägar stå till buds, böra de genom hänvändelse till fattigvårdsstyrelsen söka skapa ekonomiska förutsättningar för fosterbarnets utbildning i de fall, där en dylik synes vara till gagn.

Även för de *svårfostrade* barnen böra erläggas högre fosterlöner än eljest. Genom den minskade möjligheten att anlita upptagningshemmen för långvarigare vård, som bl. a. är innebörden av kommitténs förslag, torde för övrigt en sådan höjning framtvingas även i fråga om de barnavårdsnämnder, vilka hittills icke tillämpat denna princip.

Barnavårdsombuden skola enligt den av direktionen över allmänna barnhuset fastställda normalinstruktionen vid uppgörelser om fosterlön bl. a. söka verka för likformighet inom länet. Kommittén finner det i hög grad önskvärt, att barnavårdsassistenterna fullfölja dessa strävanden. Över huvud taget bör bedömandet av fosterlönens storlek i de enskilda fallen vara en betydelsefull uppgift för assistenten. Assistenterna böra visserligen icke tillerkännas befogenhet att meddela bindande föreskrifter eller anvisningar angående fosterlönens storlek, men de kunna utan tvivel det oaktat på olika sätt främja en rätt utveckling av förhållandena på detta område.

Yttrandena. I några yttranden föreslås, att allmänt koncessionstvång bör införas beträffande fosterbarn. Sålunda anser *statens fattigvårds- och barnavårdskonsulent i första distriktet*, att bestämmelser borde utfärdas om ett regelrätt koncessionstvång för alla fosterhem, samt tillägger, att något verkligt bärande skäl mot sådana bestämmelser icke anförts och att i varje fall barnens rätt och bästa i och för sig borde vara värda de besvär, en effektiv hemkontroll i förväg innebure. Samma ståndpunkt intaga *barnavårdsnämnderna i Strängnäs landskommun, Umeå och Örebro*, vilken sistnämnda anför:

Den noggranna prövning av fosterhems och barnafostrares lämplighet, som föreskrives i 52 §, kan säkerligen ofta ej hinna verkställas på tre dagar. När det kommit till barnavårdsnämndens kännedom att sådana omständigheter föreligga, som motivera förbud för det föreslagna hemmet att emottaga fosterbarn, har kanske barnet redan hunnit placeras i hemmet. Ett förbud och en förflyttning av det redan placerade barnet kan lända barnet till stor psykisk skada, medan ett i tid utfärdat förbud skulle väcka mindre uppseende och förorsaka samtliga parter mindre obehag. Erfarenheten från fosterhemsinventeringen har visat, att fosterbarn ofta vårdas i sådana hem, som ej skulle hava fått emottaga fosterbarn, om barnavårdsnämnden i förväg fått taga ställning till saken. Ehuru lämpligare fosterhem funnits tillgängliga hava barnen dock oftast fått kvarstanna i sina gamla fosterhem. Endast allvarliga missförhållanden kunna nämligen motivera att ett barn utsättes för påfrestningen av ett förnyat miljöbyte, som dessutom oftast inte kan ske utan bråk och missnöje från fosterföräldrarnas sida. Om man vid behandlingen av denna fråga i första hand tager hänsyn till barnet, synes tillstånd från barnavårdsnämnden i den kommun, där fosterhemmet är beläget, böra erfordras även beträffande barn över ett år.

Socialstyrelsen uttalar, att enligt styrelsens mening mycket talade för införande av koncessionstvång beträffande alla fosterhem, men styrelsen hade dock funnit sig för närvarande böra tillstyrka kommitténs förslag om den dubbla anmälningsplikten. Redan därigenom vunnas så påtagliga för-

delar, att detta system först måste provas, innan man tillgrepe koncessions-tvång för alla fosterhem.

Barnavårdsnämnden i Malmö anser däremot koncessionstvång icke heller böra införas beträffande barn under ett år, då svårigheterna att anskaffa fosterhem efter införande av koncessionstvång enligt nämndens åsikt skulle bli ännu större än nu och kanske helt kunna äventyra denna verksamhet. Samma åsikt har *barnavårdsnämnden i Lund*. *Svenska stadsförbundet* anser tveksamt, om koncessionstvånget beträffande spädbarn bör omfatta även överlämnandet av sådana barn till fosterbarnsvård hos släktingar.

I ett mycket stort antal yttranden avstyrkes den dubbla anmälningsskyldigheten, i allmänhet under återopande av samma skäl, som anförts i reservationen. Bland de, som stå på denna ståndpunkt, må nämnas *medicinalstyrelsen*, *överståthållarämbetet*, *åtskilliga länsstyrelser*, *åtskilliga barnavårdsnämnder*, *svenska stadsförbundet* och *svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet*. *Länsstyrelsen i Malmöhus län* anser, att dubbel anmälningsskyldighet väl bör åläggas men att straffansvar icke bör utkrävas av den ene underhållspliktige, om den andre fullgjort sin anmälningsskyldighet.

I ett flertal yttranden anses den tid av tre dagar före fosterbarns överlämnande eller mottagande, inom vilken anmälan skall göras, för kort. *Socialstyrelsen* föreslår förlängning av tiden till 5 dagar. *Svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet* föreslår 7 dagar. Samma åsikt har *Norrköpings stad* och *Gävleborgs läns barnavårdsförbund*, vilket sistnämnda dock anser undantag böra göras för det fall, att särskilda omständigheter — t. ex. behovet att snabbt få omhändertaget barn placerat — omöjliggör anmälan inom denna tid. *Västmanlands läns fattigvårds- och barnavårdsförbund* samt *barnavårdsnämnderna i Kungälv* och *Stora Tuna* föreslå en tid av 8 dagar.

Barnavårdsnämnden i Växjö föreslår, att alla omflyttningar och utplaceringar av fosterbarn skulle obligatoriskt anmälas till barnavårdsassistenten, som sedan genom stickprov eller sockeninventeringar borde åläggas undersöka hemmens lämplighet. Denna åtgärd borde beaktas särskilt med hänsyn till att de lokala tillsyningsorganen, barnavårdsnämnderna, i landskommunerna i realiteten barnavårdsnämndernas ordförande, ofta av personliga skäl måste tolerera rätt väsentliga missförhållanden på ifrågavarande område.

Återstående i denna avdelning upptagna frågor ha i förhållandevis ringa utsträckning berörts i yttrandena. Följande må anföras härom.

Barnavårdsnämnden i Nässjö socken anser bestämmelsen i 52 § 1 mom. barnavårdslagen i dess föreslagna utformning ohållbar, enär det skulle leda till obefogad beskäftighet, om nämnderna skulle känna sig pliktiga att undersöka varje hem, om vilket man kunde antaga, att det hade för avsikt att mottaga fosterbarn.

Medicinalstyrelsen anser att generellt förbud mot att mottaga fosterbarn bör gälla, även då alkoholism eller psykisk sjukdom förefinnes i fosterhemmet. *Barnavårdsdirektören i Stockholm, statens fattigvårds- och barnavårds-konsulent i sjunde distriktet* samt *Värmlands läns fattigvårds- och barnavårdsförbund* önska likaledes dylikt förbud för den, som lider av psykisk ohälsa. *Länsstyrelsen i Östergötlands län* anser dylikt förbud böra gälla sinnessjuk och sinnesslö.

Medicinalstyrelsen samt *svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet* anse de i senare delen av 52 § 2 mom. givna rekommendationerna beträffande fosterhems beskaffenhet icke böra ingå i barnavårdslagen utan överföras till stadgan.

På varje fosterhem måste ställas det kravet, att där skall kunna lämnas Departements-
chefen. tillfredsställande vård och uppfostran, och det bör åligga barnavårdsmyndigheterna att tillse, att detta krav blir uppfyllt. Härför erfordras dels att vederbörande myndighet får tillfälle att på ett så tidigt stadium som möjligt taga ställning till frågan om fosterhemmets lämplighet, dels ock att en fortlöpande kontroll över hemmen utövas från barnavårdsnämndernas sida. Denna fortlöpande kontroll kommer att behandlas i ett följande avsnitt. Här skall närmast upptagas frågan om prövningen av fosterhems lämplighet och därmed sammanhängande spörsmål.

I likhet med kommittén anser jag den prövning och kontroll, varom här är fråga, i första hand böra åligga barnavårdsnämnderna. En mera centraliserad prövning av fosterhemmens beskaffenhet torde knappast vara möjlig att genomföra.

Den bästa garantin för att i varje särskilt fall lämpligt fosterhem erhålles skulle uppenbarligen vinnas genom ett stadgande om att barn finge mottagas såsom fosterbarn endast under förutsättning, att fosterhemmet blivit godkänt av barnavårdsnämnden. I likhet med kommittén anser jag emellertid det föra för långt att införa dylikt koncessionstvång för samtliga fosterhem. I varje fall synes först böra prövas, om icke tillfredsställande resultat skall kunna uppnås med ett enklare system.

Kommitténs förslag går ut på att koncessionstvång skall gälla i begränsad utsträckning, nämligen i fråga om fosterbarn under ett år, men att man i övrigt skall inskränka sig till en anmälningsskyldighet till barnavårdsnämnden, vilken skyldighet dock, i motsats till vad nu gäller, skall fullgöras innan barnet mottages såsom fosterbarn — senast tre dagar dessförinnan — och skall åligga såväl den som överlämnar barnet som den som mottager det samma.

De skäl, som kommittén anfört för införande av koncessionstvång beträffande barn under ett år, synas bärande, och jag får alltså tillstyrka förslaget i denna del. Bestämmelsen härom bör avse endast barn, som emottagas efter

det lagändringen trätt i kraft. Den, som före lagändringens ikraftträdande mottagit fosterbarn under ett år, bör utan särskilt tillstånd av barnavårdsnämnden vara oförhindrad att behålla barnet, såvida nämnden icke med stöd av 55 § barnavårdslagen ålägger honom att lämna barnet ifrån sig. Härom torde särskild övergångsbestämmelse böra införas.

Beträffande anmälningsskyldigheten i fråga om övriga fosterbarn anser jag kommitténs förslag såtillvida lämpligt, som den nuvarande regeln om anmälan *efter* fosterbarns mottagande bör utbytas mot en skyldighet att verkställa anmälan *före* mottagandet av barnet. Det är otvivelaktigt ur fosterbarnets synpunkt fördelaktigt, om barnavårdsnämnden har möjlighet att pröva det blivande fosterhemmets beskaffenhet redan innan barnet mottages där. Missförhållanden torde därigenom mången gång kunna förebyggas. Att medhinna sådan prövning på den korta tiden av tre dagar synes dock i många fall vara svårt. Det synes därför vara lämpligare att utsträcka anmälningstiden till senast en vecka före den dag, då fosterbarnsförhållandet skall anses taga sin början. Barnavårdsnämnden bör dock ha rätt att medgiva, att barn må mottagas såsom fosterbarn kortare tid än en vecka efter det anmälan gjorts.

I fråga om barn, som redan före denna lags ikraftträdande mottagits för fostran i annans hem men först genom ikraftträdandet bliva att betrakta såsom fosterbarn, torde i särskild övergångsbestämmelse böra föreskrivas, att anmälningsskyldigheten skall fullgöras inom en vecka efter lagens ikraftträdande. Denna anmälningsskyldighet torde böra avse även barn under ett år, som mottagits före lagens ikraftträdande.

Kommitténs förslag, att anmälningsskyldighet skall föreligga såväl för den, som överlämnar barnet som för den blivande barnafostraren, har mött motstånd både inom kommittén själv och i åtskilliga yttranden. Visserligen är det angeläget, att barnavårdsnämnden erhåller kännedom om alla de fall, då fosterbarn mottagas inom kommunen. Det synes emellertid vara tvivel underkastat, om den ökade garanti härför, som kan vinnas genom kommitténs förslag, uppväger den tunga, som denna dubbla anmälningsskyldighet kommer att utgöra. Jag förordar därför, att anmälningsskyldighet åläggas endast den tilltänkte barnafostraren.

Kommittén föreslår, att vid flyttning av fosterhem anmälan därom skall göras, innan flyttningen äger rum. Det synes emellertid icke erforderligt att här fordra förhandsanmälan. Däremot torde liksom nu före avflyttning till annan kommun anmälan böra ske till barnavårdsnämnden i avflyttningskommunen.

Vad kommittén anfört om den prövning, som skall åligga barnavårdsnämnderna i förevarande hänseende, och om de villkor, som i allmänhet böra uppställas för fosterhem, kan i allmänhet av mig godkännas. De av kommittén föreslagna bestämmelserna om fosterhemmens beskaffenhet synas dock böra fattas endast såsom allmänna riktlinjer, vilka böra av bar-

navårdsnämnderna följas vid prövning av hithörande frågor. Med hänsyn härtill torde dessa bestämmelser icke böra införas i lagen. Däremot torde motsvarande bestämmelser lämpligen böra inlagas i en blivande stadga för fosterbarnsvård och fosterbarnskontroll.

Det av kommittén föreslagna absoluta förbudet att mottaga fosterbarn för den, som lider av tuberkulos i smittsamt skede eller könssjukdom i sådant skede eller i vars hushåll finnes medlem som är behäftad med dylik sjukdom, tillstyrkes av mig. Däremot finner jag icke lämpligt att — såsom i några yttranden ifrågasatts — utsträcka berörda absoluta förbud till att avse även andra fall. Den förhandsprövning av barnavårdsnämnden, som förutsättes skola ske, får här vara tillfyllest.

I 52 § barnavårdslagen synes böra införas den bestämmelse om rätt för barnavårdsnämnd att meddela förbud mot fosterbarns mottagande i viss lägenhet av hälsovådlig beskaffenhet, som nu är intagen i 56 § 1 mom. tredje stycket.

Vad kommittén anfört beträffande fosterhemsförmedling och fosterlön föranleder ingen erinran från min sida.

D. Tillsyn över fosterbarn och fosterhem.

Socialvårdskommitténs förslag. Socialvårdskommittén säger sig icke ha funnit anledning föreslå någon förändring av huvudgrunderna för tillsynen av fosterbarnsvården enligt gällande lagstiftning. Barnavårdsnämnderna skola alltså jämväl i fortsättningen ha det primära ansvaret. Kommittén föreslår, att den nu i 52 § 1 mom. barnavårdslagen intagna bestämmelsen skall i obetydligt förändrat skick överflyttas till 53 § 1 mom. samma lag. Enligt den föreslagna formuleringen skall barnavårdsnämnden öva noggrann tillsyn över alla fosterhem inom kommunen i syfte att trygga, att fosterbarn komma i åtnjutande av tillfredsställande vård och uppfostran samt, i händelse av sjukdom, den särskilda vård, som omständigheterna påkalla. Vidare föreslås ett tillägg av innehåll, att nämnden jämväl bör verka för att fosterbarn erhåller den utbildning, som med hänsyn till barnets anlag och övriga omständigheter finnes lämplig.

Kommittén anför vidare, att det låge i sakens natur, att det icke vore möjligt eller ens lämpligt att i lag eller författning meddela några detaljerade föreskrifter angående tillsynen över fosterbarn. I sista hand vore man under alla förhållanden hänvisad till omdömet och intresset hos dem, som utövade tillsynen. Viktigare än schematiska författningsbestämmelser vore, att tillsynen handhades av de rätta personerna, att kontrollen över dessas verksamhet sköttes i en rätt anda och att rådgivning och vägledning stöde till buds för såväl fosterhem som barnavårdsnämnder.

Emellertid anser kommittén önskvärt, att vissa riktlinjer i författningsväg

uppdragas för fosterbarnstillsynen, och upptager särskilda bestämmelser härom i förslaget till stadga angående fosterbarnsvård och fosterbarnskontroll. Enligt denna stadga skall den direkta tillsynen över fosterbarn och fosterhem utövas av särskilda, av vederbörande barnavårdsnämnd utsedda fosterbarnsinspektörer, helst kvinnor, vilka skola med uppmärksamhet följa fosterbarnens utveckling och övervaka deras uppförande ävensom utöva tillsyn över att barnaföstrarna noggrant fullgöra sina skyldigheter och iakttaga meddelade föreskrifter. För utövandet av tillsynen har fosterbarnsinspektören att avlägga personliga besök i fosterhemmet å i förväg ej tillkännagivna tider i den omfattning, som med hänsyn till omständigheterna i varje särskilt fall finnes påkallad. Som minimikrav beträffande antalet hembesök uppställles, i fråga om fosterbarn under ett år minst en gång varannan månad, i fråga om fosterbarn mellan ett och två år minst en gång i kvartalet samt i fråga om fosterbarn över två år minst en gång varje halvår. Barnavårdsnämnden må dock besluta, att hembesök skola verkställas i mindre utsträckning, dock att antalet hembesök ej må understiga ett varje halvår, då fråga är om spädbarn, samt eljest ett om året.

Beträffande tillsynen över barnavårdsnämndernas verksamhet på fosterbarnsvårdens område uttalar kommittén, att en förstärkning därav är nödvändig och föreslår, att denna uppgift skall läggas i första hand på barnavårdsassistenterna.

Vad angår åtgärder mot missförhållanden i fosterhem föreslår kommittén ingen ändring av det materiella innehållet i de bestämmelser, som nu gälla härom.

Yttrandena. *Assistenten hos statens fattigvårds- och barnavårdsinspektör*, vilken tjänstgör såsom fattigvårds- och barnavårdskonsulent i Gotlands län, anser, att nu föreliggande brister i fosterbarnstillsynen icke avhjälpes genom kommitténs förslag om kommunala fosterbarnsinspektörer. I stället föreslås, att fosterbarnstillsynen skall uppdragas åt särskilda, hos landstingen anställda personer, varigenom de personliga bekantskaps- och grannskapsförhållanden, vilka jämte ren okunnighet för närvarande lägga hinder i vägen för en verklig, effektiv fosterbarnstillsyn, härigenom ej längre skulle ha någon betydelse.

Medicinalstyrelsen understryker lämpligheten av att man som inspektörer sökte anställa inom den förebyggande barnavården verksamma sjuksköterskor, vilka innehade den nödiga sakkunskapen. Genom ett sådant arrangemang vunne man även, att besök av olika personer i fosterhemmen undvekes, då i annat fall ofta såväl sköterskor som fosterbarnsinspektriser skulle besöka hemmen. Det förelåge nämligen onekligen en fara för att fosterhemmen bleve alltför intensivt inspekterade. Tänkas kunde, att samma hem besöktes av inspektris, barnavårdsman, barnavårdsassistent och barnavårdscentralens sköterska. De talrikaste besöken skulle emellertid avläggas av inspektrisen

och sköterskan, varför en sammanslagning av dessa båda i en person vore en given fördel. Då sköterskorna tjänstgjorde som inspektriser innebure detta också, att fosterbarnen stode under barnavårdscentralens eller -stationens hälsokontroll, varigenom den ytterligare fördelen vunnes, att fosterbarnen också komme under läkaruppsikt. Även *barnavårdsnämnden i Borlänge* hyser farhågor för irritation, om fosterhemmen ofta skulle erhålla besök av olika myndigheter och uttalar önskvärdheten av att något enhetligt system för hembesök åvägabragtes. *Östergötlands läns barnavårdsförbund* ifrågasätter, om icke bestämmelser borde givas, enligt vilka barnavårdsman i stad eller större samhälle kunde tjänstgöra som fosterbarnsinspektör beträffande sina klienter. *Jönköpings läns barnavårdsförbund* anser tillsynen över fosterbarn och fosterhem böra genom samarbete mellan barnavårdsman, barnavårdsassistent och fosterbarnsinspektör ordnas så, att fosterhemmen i städerna ej bleve för mycket inspekterade och fosterhemmen på landsbygden för litet.

Statens fattigvårds- och barnavårds-konsulent i åttonde distriktet framhåller, att den noggrannhet, med vilken fosterhem enligt lagen komme att utväljas, borde medföra, att inspektion av och instruktion om barnens fosteran och vård i fosterhemmet något begränsades. Så vore emellertid icke kommitténs uppfattning. De av kommittén föreslagna bestämmelserna vore alltför rigorösa. Fosterföräldrarna, vilka ägde kvalifikationer som barnafostrare, ställdes under en kontroll, som måste leda icke blott till irritation utan även till att fosterföräldrarna betraktade ansvaret för barnets uppfostran mera såsom en inspektörens angelägenhet än sin egen. *Barnavårdsnämnden i Skellefteå* anser även ifrågavarande föreskrifter böra uppmjukas, då den här föreskrivna omfattande uppsikten över fosterhem kunde medföra, att tillgången på goda fosterhem minskades i en omfattning, som icke nu kunde överblickas. Även *Blekinge barnavårdssällskap* framhåller faran av alltför täta inspektioner. *Barnavårdsnämnden i Borås* ifrågasätter, om icke den möjlighet till uppmjukning av den föreslagna huvudregeln, vilken ginge ut på att antalet hembesök ej finge understiga ett varje halvår för spädbarn samt eljest ett om året, borde göras till huvudregel och därjämte en intensifierad inspektion föreskrivas, där så ansåges vara av behov.

Kommitténs förslag beträffande tillsynen över fosterbarnsvården innebär *Departements-
chefen.* i princip ingen ändring i vad nu gäller. Tillsynen skall alltså i första hand åvila barnavårdsnämnderna, vilka även skola ingripa i händelse av missförhållanden. Den utformning barnavårdsnämndernas skyldigheter i ifrågavarande hänseenden erhållit i kommitténs förslag förauleder i stort sett ingen erinran från min sida. Även om vissa skäl — såsom i ett yttrande framhålls — kunna tala för en större centralisering av fosterbarnstillsynen, anser jag emellertid, att densamma med nödvändighet i första hand bör vara lokal. Det gäller alltså här närmast att erhålla garanti för denna lokala till-

syns effektivitet. Den väg, som kommittén härutinnan anvisat — tillsättande av kommunala fosterbarnsinspektörer — synes mig framkomlig, särskilt om de synpunkter beträffande tillsynens samordnande med den förebyggande barnvården, som medicinalstyrelsen anfört, bliva behörigen beaktade. Även torde böra övervägas lämpligheten av att, där så kan ske, sammanföra befattningarna såsom barnavårdsman och fosterbarnsinspektör.

Förslaget att i författningsväg reglera omfattningen av hembesöken, synes mig emellertid icke lämpligt. En friare tillämpning med möjlighet till anpassning efter förhållandena i det särskilda fallet torde här vara att föredraga. Det synes böra tillkomma de inspekterande myndigheterna att särskilt verka för, att hembesök verkställas i lämplig omfattning och på lämpligt sätt.

Liksom kommittén finner jag tillsynen över barnavårdsnämndernas verksamhet på fosterbarnsvårdens område böra i första hand utövas av barnavårdsassistenterna.

E. Anmälningssplikt i vissa fall för mottagande i enskilda hem av barn i annan egenskap än som fosterbarn.

Socialvårdskommitténs förslag. Socialvårdskommittén framhåller beträffande barn, som vårdas hos annan än föräldrarna men där uppfostringsplikten kvarstår hos dessa, att de i vissa fall äro föremål för vanvård eller bliva utsatta för skadliga miljöinflytelser, ehuru detta med nuvarande ordning icke kommer till barnavårdsmyndigheternas kännedom. Angående vården av nämnda barn föreslår kommittén vissa särskilda bestämmelser i 59 § barnavårdslagen.

Efter att ha betonat, att samhället givetvis måste gå fram med en viss varsamhet, när det gällde att vidtaga generella åtgärder till förebyggande av dylika missförhållanden, anför kommittén.

Att utsträcka den samhälleliga kontrollen över barns vård över alltför vidsträckt område skulle icke blott överbelasta den administrativa apparaten med risk att tillsynen skulle stanna på papperet, utan även verka hämmande på de enskilda medborgarnas lust att i humanitärt syfte upplåta sina hem för nödställda, sjuka eller andra barn, som tillfälligtvis äro i behov av en tillflykt. Kommittén har för sin del funnit, att det skulle vara möjligt att nå avsett syfte utan att träda andra berättigade intressen för nära genom att införa en *anmälningssplikt* i efterhand i vissa fall för den, som i sitt hem mottager annans barn, som ej är att anse som fosterbarn, samt genom att i dessa fall lämna möjlighet öppen för barnavårdsnämnd att medelst *särskilt beslut* ställa dylika barn under fosterbarnskontroll. Bestämmelser om anmälningssplikten återfinnas i 59 §.

Gemensamt för dessa fall är, att uppfostringsplikten ej övergått å den, som mottager barnet, samt att ersättning utgår för vården. Sistnämnda begränsning är framför allt motiverad av praktiska skäl. I och för sig skulle det visserligen mången gång vara önskvärt, att samhället hade möjlighet att snabbt ingripa, när barn överlämnades för tillfällig, kostnadsfri vård till släktingar,

vänner, grannar o. s. v., men en anmälningsplikt skulle i dessa fall ha mycket svårt att tränga igenom i det allmänna medvetandet; det kan med skäl belaras, att den i stort sett bleve en död bokstav. Kommittén har övervägt att förorda anmälningskyldighet i sådana fall, där s. k. feriebarn mottagas utan ersättning, eftersom erfarenheten visar, att missförhållanden då och då förekommit inom denna verksamhet, men med hänsyn till att viss kontroll införts i samband med det under senare år utgående statliga stödet till barns sommarvistelse å landet har kommittén avstått härifrån. Någon anledning att av denna grund från anmälningsplikt undantaga sådana fall, där feriebarn mottagas mot ersättning, har dock icke synts kommittén föreligga.

Kommitténs förslag i denna del innebär, att enskild person, som i sitt hem mot ersättning mottagit annans barn utan att detta är att anse som fosterbarn, skall, sedan vården fortfarit under åtta dagar, ofördröjligen göra anmälan härom hos barnavårdsnämnden i den kommun, där hemmet är beläget. Då en dylik anmälningskyldighet skulle vara alltför betungande för sådana enskilda hem, vilka regelbundet mottaga ett större eller mindre antal feriebarn, föresås emellertid vidare, att anmälan om mottagandet av feriebarn endast skall ske första gången varje år, som hemmet upplåtes för sådant ändamål.

Avsikten med kommitténs förslag i denna del är icke, att barnavårdsnämnden skall bevilja någon slags koncession för hemmet eller eljest uttryckligen godkänna detsamma, utan de föreslagna bestämmelserna ha närmast till syfte att bringa fall av ifrågavarande art till barnavårdsmyndigheternas kännedom för att sätta dem i tillfälle att i fall av behov förklara vederbörande barn såsom fosterbarn. När anmälan ingått, skall nämnden enligt 59 § 2 mom. verkställa undersökning angående hemmets beskaffenhet, därest den ej redan äger noggrann kännedom om hemmet. Dessa hem skola även ejest vara föremål för barnavårdsnämndens uppsikt, ehuru denna enligt förslaget ej är anordnad som en fosterbarnskontroll; enligt 59 § 2 mom. andra stycket skall barnavårdsnämnden nämligen låta verkställa undersökning av förhållandena i dessa enskilda hem i den mån så prövas påkallat.

Kommittén har funnit det ligga i sakens natur att den, för vilken förbud utfärdats att mottaga fosterbarn, ej heller skall få mottaga barn, som här avses. En uttrycklig bestämmelse härom meddelas i 59 § 3 mom.

I sitt förut omnämnda särskilda yttrande framhålla fru Nordgren samt herrar Hagård och Skoglund, att den föreslagna anmälningsplikten gjorts alltför vidsträckt. Undantag hade bort göras för sådana fall, där någon i sitt hem mot ersättning mottagit endast ett barn för inackordering under skolvermin eller undervisningskurs. Detsamma borde, om flera barn mottagits, gälla, därest dessa vore syskon. I dessa fall vore det i regel föräldrarna, som valde inackorderingshem, och det vore icke lämpligt att på sätt, som måste bliva följderna av majoritetens förslag, överflytta ansvaret för detta val från föräldrarna till barnavårdsnämnden. Därtill komme, att den av majoriteten föreslagna anmälningskyldigheten med åtföljande undersökning och uppsikt kunde komma att leda till en minskning av tillgången på goda inackorderingshem, vilket skulle komma att försvåra utbildningsmöjligheterna för framför allt landsbygdens barn.

Yttrandena. Socialvårdskommitténs förslag i denna del har stött på motstånd i åtskilliga yttranden. *Norrköpings stad* avstyrker helt kommitténs förslag i denna del. *Jönköpings läns barnavårdsförbund* ifrågasätter lämpligheten av hithörande bestämmelser, då anmälningssplikten ofta torde komma att negligeras och följden bleve, att man stiftat en lag som icke efterlevdes.

Barnavårdsnämnderna i Halmstad och Varberg ställa sig tveksamma till den ifrågasatta anmälningssplikten, då en bestämmelse härom — bortsett från att den skulle medföra arbetsbelastning för barnavårdsnämnderna — skulle kunna inverka menligt på allmänhetens benägenhet att mottaga barn, varom här vore fråga, samtidigt som den skulle undergräva ansvaret hos såväl föräldrar som feriebarnsorganisationer. *Länsstyrelsen i Malmöhus län* anser tveksamt, om det besvär denna skyldighet skulle medföra för såväl allmänheten som myndigheterna, verkligen kunde uppvägas av motsvarande fördelar för fosterbarnskontrollen. *Barnavårdsnämnden i Kristianstad* är tveksam om bestämmelsens lämplighet särskilt i läroverksstäderna, då den skulle medföra drygt arbete för barnavårdsnämnden och det vore till mer skada än gagn att i lag införa en bestämmelse om den ej kunde betryggande tillämpas. Nämnden hade dock ej velat uttala någon mot förslaget avvikande mening, då en dylik uppsikt beträffande mindre lämpliga hem kunde ha stor betydelse.

I åtskilliga yttranden föreslås uppmjukningar i bestämmelserna i det ena eller andra hänseendet. Åtskilliga remissmyndigheter, bl. a. *länsstyrelserna i Stockholms, Älvsborgs, Västmanlands och Västerbottens län, statens fattigvårds- och barnavårdskonsulenter i tredje och åttonde distrikten samt ett flertal barnavårdsnämnder och barnavårdsförbund* — instämma i den avgivna reservationen. *Länsstyrelsen i Kalmar län* anser anmälningsskyldighet ej böra föreligga i de fall, där någon i sitt hem mot ersättning mottagit barn för inackordering under skoltermin eller undervisningskurs. *Länsstyrelsen i Kronobergs län* anser anmälningsskyldighet ej böra föreligga beträffande skolbarn. *Barnavårdsnämnden i Växjö*, som står på samma standpunkt, framhåller härvid, att det kunde förefalla som en kritik mot föräldrarna, att barnavårdsnämnden skulle behöva få reda på och eventuellt inspektera de hem, som utvalts för deras barn. Missförhållandena i detta område borde kunna uppspåras och avhjälpas av föräldrarna, helst som det i allmänhet vore personer i ansvarskännande ställning, som hade sina barn inackorderade i främmande hem under skoltiden. Möjligtvis skulle här behövas en särbestämmelse för de större städerna, där givetvis problem av ovannämnda art kunde tänkas uppstå.

Gävleborgs läns barnavårdsförbund anför:

Därest föreskriften i 59 § 1 mom. strikt skall efterlevas, kommer detta att vålla barnavårdsnämnderna i större kommuner utomordentligt ökat arbete. Det förekommer ju ofta, att barn mot en liten ersättning lämnas till en granne eller släkting ett par veckor, exempelvis under moderns sjukdom, bortovaro på semester etc. eller med bidrag av de fria sommarresorna får

vistas hos bekanta på landet under minst fyra veckor. Även i sistnämnda fall torde ibland en viss betalning för barnet utgå. Vidare må erinras om s. k. sommarkonfirmander hos präster, inackordering av barn, som behöva använda en del av sommaren till förkovran av kunskaperna, hos lärarefamiljer m. m. Att i dylika fall föreskriva anmälningsplikt kan ju icke i något avseende anses befogat. Och överhuvud bör undvikas, att svårigheter uppstå för barnens placering i sådana tillfälliga hem, vilka törhända gärna taga emot dem men onödigtvis irriteras av besväret med anmälningar härom. Förbundet vill därför föreslå, att detta moment omarbetas, och att bestämmelserna erhålla en mindre snäv karaktär. I de fall, då det gäller hem, där barn för kortare tid mottagas huvudsakligen för undervisningsändamål, borde vederbörande barnavårdsnämnd kunna medges rätt att bevilja befrielse från anmälningsskyldigheten antingen för viss tid eller tills vidare.

Västerbottens läns barnavårdsförbund anser, att det givetvis vore ett önskemål, att de hem, som avsåges i 59 §, komma under uppsikt men att med den föreslagna formuleringen av lagtexten så många och stora grupper av hem komme under bestämmelserna, att det icke torde bli möjligt för barnavårdsnämnden att upprätthålla kontroll.

Medicinalstyrelsen anser 59 § bli alltför omfattande till sina verkningar och uttalar, att man skulle kunna tänka sig att anmälan ej behövde ske annat än då det gällde viss tid, t. ex. två månader.

Svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet föreslår, att anmälningsskyldighet skall föreligga endast om vistelsen är avsedd att fortfara minst fyra veckor samt att barnavårdsnämnd bör i fråga om hem, där barn för kortare tid, t. ex. några sommarveckor, mottagas huvudsakligen för undervisningsändamål, kunna medgiva befrielse från anmälningsskyldighet, antingen viss tid eller tills vidare.

Länsstyrelsen i Kristianstads län och skånska barnavårdsförbundet anse anmälningsplikt böra föreligga endast beträffande yrkesmässig inackorderingsverksamhet.

Barnavårdsnämnden i Vaddö socken uttalar, att 59 § borde innehålla bestämmelse om att enskilt hem, som ämnade mottaga feriebarn till ett antal av minst tre, skulle göra anmälan därom till barnavårdsnämnden minst 8 dagar före mottagandet. Nämndens förslag grundade sig på gjorda erfarenheter vid den stora frekvens av feriebarn, som förekomme inom kommunen under sommaren.

Kommitténs förslag om särskild anmälningsplikt för det fall, att någon mot ersättning mottager barn i sitt hem, utan att barnet är att anse såsom fosterbarn, för mer än åtta dagar, avser att bereda barnavårdsnämnden möjlighet att taga kännedom om förhållandena i hemmet och förebygga att barnet utsättes för vanvård eller skadliga miljöinflytelser. Barnavårdsnämnden har därvid möjlighet att med stöd av 49 § 2 mom. förklara barnet för fosterbarn, varigenom hemmet automatiskt blir ställt under samma

*Departements-
chefen.*

kontroll som fosterhem och möjlighet öppnas för nämnden att vid missförhållanden ingripa på sätt stadgas om dylika hem.

Otvivelaktigt förekommer det understundom, att i fall, som här avses, sådana missförhållanden föreligga, att barnavårdsnämndens ingripande är påkallat. Den föreslagna anmälningsskyldigheten skulle giva barnavårdsnämnden större möjligheter härtill. Då emellertid denna anmälningsskyldighet mången gång torde framstå såsom betungande för den enskilde och även kommer att medföra avsevärt ökat arbete för barnavårdsnämnderna, anser jag, att man vid införandet av sådan skyldighet bör gå fram med försiktighet. Behovet av kontroll på förevarande område föreligger främst beträffande yngre barn. Med hänsyn härtill finner jag lämpligt att åtminstone tills vidare inskränka anmälningsskyldigheten till att avse barn under sju år. Härigenom tillmötesgår man det av vissa kommittéledamöter och i åtskilliga yttranden uttalade önskemålet om att skolinackorderingar skola undantagas från anmälningsskyldigheten. Beträffande de sistnämnda må framhållas, att tillsynen genom skolmyndigheter och skolläkare erbjuder ett visst skydd mot missförhållanden. Någon särskild bestämmelse beträffande feriebarn torde icke heller bliva erforderlig. Anmälningsskyldighet torde icke böra föreligga i det fall, att barnet mottages av förmyndare, som har vårdnaden om barnet.

Den tid av åtta dagar, efter vilken anmälningsskyldigheten enligt kommitténs förslag skall inträda, synes vara alltför kort. Jag föreslår, att anmälningsskyldighet endast skall föreligga, därest vården varat en månad, och att anmälan skall fullgöras inom en vecka efter denna månads utgång. Har förbud utfärdats för någon att mottaga fosterbarn, bör detta gälla även mottagande av barn under de omständigheter, varom här är fråga, såvida barnavårdsnämnden icke medger undantag.

Vid sidan av nu omförmälda anmälningsskyldighet torde det emellertid vara lämp'igt att införa en allmän skyldighet att hos barnavårdsnämnden göra anmälan om barn, som mottagits i annat enskilt hem än hos föräldrar eller särskilt förordnad förmyndare, för det fall att vistelsen i hemmet varat ett år. Vistelsen har då erhållit sådan varaktighet, att det mången gång kan ifrågasättas, om barnet icke bör betraktas som fosterbarn, även om det från början icke varit avsikten, att barnet skulle omhändertagas för fostran. Barnavårdsnämnden synes därför böra erhålla kännedom om dylika fall och kan, om så erfordras, efter att ha undersökt förhållandena, förklara, att barnet är att anse såsom fosterbarn. Anmälningsskyldigheten torde böra fullgöras inom en vecka efter årets utgång, därest barnet då icke uppnått sexton års ålder.

I denna avdelning omförmäld anmälningsskyldighet torde böra föreligga, även om barnet mottagits före den nya lagstiftningens ikraftträdande. I det fall, att den föreslagna tiden av en månad, respektive ett år utgått före denna tidpunkt, synes anmälningsskyldigheten dock icke behöva fullgöras förrän en vecka efter ikraftträdandet. Övergångsbestämmelse härom torde böra införas.

III. Specialmotivering till författningsförslagen.

Socialvårdskommittén har i sitt betänkande framlagt förslag dels, såsom förut anmärkts, till lag angående ändring i vissa delar av barnavårdslagen, dels ock till förordning om ändring i vissa delar av stadgan den 29 maj 1931 (nr 172) angående enskilda sjukhem och förlossningshem. Dessa förslag ha blivit föremål för bearbetning inom socialdepartementet under hänsynstagande bl. a. till de synpunkter, för vilka jag i det föregående gjort mig till tolk. Därjämte har inom departementet utarbetats ett förslag till ändrad lydelse av 32 § lagen den 14 juni 1918 om fattigvården. Beträffande de särskilda bestämmelserna i departementsförslagen må ytterligare anföras följande.

A. Förslag till lag angående ändring av lagen den 6 juni 1924 (nr 361) om samhällets barnavård och ungdomsskydd (barnavårdslag).

2 §.

I 2 § 1 mom. barnavårdslagen gives dels en allmän bestämmelse om barnavårdsnämnds uppgifter i avseende å barna- och ungdomsvården inom kommunen, dels ock vissa bestämmelser om särskilda åligganden för barnavårdsnämnd i olika hänseenden, bl. a. skyldighet att enligt bestämmelserna i 7 kap. öva kontroll över fosterbarnsvården.

I 2 § 2 mom. stadgas i första stycket, att barnavårdsnämnden bör verka för förbättrad barna- och ungdomsvård och i sådant syfte, i den mån förhållandena därtill föranleda, söka främja tillkomsten och utvecklingen av barnhem och anstalter till stöd för hemuppföstran ävensom andra åtgärder till barns och ungdoms välfärd. I andra stycket föreskrives, att barnavårdsnämnden åligger att i den omfattning och ordning Konungen bestämmer ombesörja att barn och ungdom, beträffande vilken uppkommit fråga om ingripande enligt barnavårdslagen, underkastas observation för att utröna behovet av ingripande och de lämpliga formerna därför.

Socialvårdskommitténs förslag innebär i fråga om 1 mom. den ändringen, att bland barnavårdsnämndens särskilda åligganden jämväl upptagits skyldighet att övervaka de inom kommunen belägna barnavårdsanstalternas verksamhet. I 2 mom. föreslås ingen annan ändring än att i första stycket ordet barnhem ändras till barnavårdsanstalter.

Liksom socialvårdskommittén anser jag, att i 1 mom. av förevarande ^{Departements-}paragraf bland barnavårdsnämndens åligganden bör upptagas skyldigheten att övervaka de inom kommunen förefintliga barnavårdsanstalternas verksamhet. Lämpligen bör härvid direkt hänvisning göras till de paragrafer i lagen, som behandla denna tillsyn, liksom även angivas, att Kungl. Maj:t

äger meddela närmare föreskrifter i ämnet. Även beträffande barnavårdsnämnds skyldighet att öva kontroll över fosterbarnsvården torde en hänvisning till av Kungl. Maj:t meddelade föreskrifter böra intagas.

I 2 mom. första stycket skall enligt socialvårdskommitténs förslag uttrycket barnhem utbytas mot uttrycket barnavårdsanstalter. Häremot är intet att erinra, men därutöver torde det nu i bestämmelsen intagna uttrycket »anstalter till stöd för hemuppfostran» böra utgå. En väsentlig del av dessa torde nämligen utgöras av sådana anstalter, som enligt föreliggande förslag benämnts anstalter för halvöppen barnavård och som ingå under begreppet barnavårdsanstalter. I den mån andra anstalter ingå i begreppet »anstalt till stöd för hemuppfostran», kunna de i fortsättningen anses omfattade av det följande uttrycket »andra åtgärder till barns och ungdoms välfärd». Däremot torde uttrycket »anstalter till stöd för hemuppfostran» kunna bibehållas i 23 och 54 §§.

Av skäl, för vilka jag kommer att närmare redogöra under 18 §, anser jag att andra stycket i 2 mom. bör upphävas.

I 14 § 1 mom. barnavårdslagen stadgas, att barnavårdsnämnden bör, där omfattningen av dess verksamhet därtill giver anledning, indela kommunen i kretsar, var och en stående under närmaste uppsikt av ett kretsombud, vartill må utses ledamot i nämnden eller annan lämplig person samt att i stället för eller jämte sådan kretsindelning nämnden äger vidtaga annan, efter kommunens särskilda förhållanden lämpad fördelning av arbetet. — I 2 mom. föreskrives, att barnavårdsnämnden jämväl för annat ändamål än i 1 mom. sägs må till sitt biträde kalla därtill skickade män och kvinnor, att till sådant biträde även må anlitas härför lämpad förening eller stiftelse samt att nämnden, där kommunen sådant medgivit, må uppdraga åt särskild styrelse eller ock åt förening eller stiftelse att förvalta anstalt eller ombesörja barns utackordering eller handhava viss annan barnavårdsnämndens angelägenhet.

Socialvårdskommittén föreslår i syfte att effektivisera barnavårdsnämndernas verksamhet såsom tillsynsorgan över barnavårdsanstalterna ett tillägg till 14 § 2 mom. barnavårdslagen, enligt vilket barnavårdsnämnd, där ej särskilda omständigheter annat föranleda, skall utse en eller flera ledamöter eller suppleanter att i egenskap av anstaltsdelegerade ägna särskild uppmärksamhet åt de inom kommunen belägna barnavårdsanstalternas verksamhet. Kommittén uttalar, att någon självständig beslutanderätt icke borde tillkomma dessa delegerade. De skulle bringa gjorda iakttagelser till nämndens kännedom med förslag till åtgärder. Om dessa skulle beslut fattas av nämnden. Där inom kommunen icke finnes barnavårdsanstalt, skulle givetvis icke anstaltsdelegerade tillsättas.

I yttrandena har socialvårdskommitténs förslag på denna punkt icke väckt annan erinran än att *barnavårdsnämnden i Umeå* ifrågasätter, om

icke till ledamöter i denna delegation även borde kunna kallas personer, som inom den frivilliga barnavårdsverksamheten visat nit och lämplighet.

Emot socialvårdskommitténs förslag, att särskilda delegerade skola utses <sup>Departements-
chefen.</sup> av barnavårdsnämnderna för tillsynen över barnavårdsanstalterna är intet att i sak erinra. Dessa delegerade böra dock, liksom kretsombuden, kunna utväljas även bland lämpliga personer utom barnavårdsnämnden. Någon obligatorisk skyldighet att tillsätta särskilda anstaltsdelegerade synes icke böra stadgas. Understundom torde det vara lämpligt att uppgifterna såsom kretsombud och anstaltsdelegerad förenas hos en och samma person. Då stadgandet i 14 § redan i sin nuvarande lydelse lämnar anvisning om lämpligheten av en arbetsfördelning av ifrågavarande slag, anser jag icke påkallat att nu vidtaga någon komplettering av lagen i denna del.

17 §.

Anmälan till barnavårdsnämnden i fall, som i andra stycket av denna <sup>Departements-
chefen.</sup> paragraf avses, bör, såsom under avdelning I G framhållits, verkställas även av sjuksköterska, som icke är anställd i statlig eller kommunal tjänst.

18 §.

Förevarande paragraf innehåller bestämmelser om vad barnavårdsnämnderna ha att iakttaga, då fråga uppkommer om nämndens ingripande mot visst barn.

I sitt förut omförmälda betänkande angående psykisk barna- och ungdomsvård — vilket huvudsakligen behandlar frågor, som upptagits i propositionen nr 211 till 1945 års riksdag — har *ungdomsvårdskommittén* framställt förslag om vissa ändringar i barnavårdslagen. Sålunda föreslår kommittén, att den nuvarande bestämmelsen i 2 § 2 mom. andra stycket — enligt vilken det åligger barnavårdsnämnden att i den omfattning och ordning Konungen bestämmer ombesörja att barn eller ungdom, beträffande vilken uppkommit fråga om ingripande enligt denna lag, underkastas observation för att utröna behovet av ingripande och de lämpliga formerna därför — skall upphävas. I stället föreslås vissa ändringar i 18 §, varigenom där givna bestämmelser om inhämtande av yttrande från läkare utbyggas på sådant sätt, att de erhålla ökad räckvidd. Sålunda skall enligt kommitténs förslag i 18 § föreskrivas, att där anledning förekommer till antagande, att missförhållande av beskaffenhet att synas påkalla nämndens ingripande är beroende på eller förenat med kropps- eller sinnessjukdom, kroppslig eller andlig svaghet eller ock annan av inre eller yttre orsaker betingad avvikelse från normalt sinnestillstånd, läkares yttrande skall inhämtas till utrönande av behovet av ingripande och de lämpliga formerna därför. Om i det lands- tingsområde kommunen tillhör eller den stad kommunen omfattar finnes central för psykisk barna- och ungdomsvård enligt kungörelsen om stats-

bidrag till sådan verksamhet, skall, där ej nämnden för erhållande av yttrande som här avses hänvänder sig till centralen, i läkarens yttrande angivas, huruvida enligt hans mening dylik hänvändelse erfordras. Om läkare funnit sådan åtgärd erforderlig, åligger det barnavårdsnämnden att hänvisa fallet till centralen, samt att för undersökning eller observation inställa barnet eller den person i åldern mellan aderton och tjuguet år, varom fråga är, å centralen eller lämplig filialstation till densamma.

I motiveringen framhåller kommittén, efter att ha berört innehållet i 2 § 2 mom. andra stycket, att det förefölle, som om med stöd av detta stadgande utfärdade bestämmelser om observation till sin räckvidd måste bliva så snävt begränsade, att de ur den psykiska barna- och ungdomsvårdens synpunkt sett skulle komma att te sig i viss mån otillräckliga. Stadgandet torde få anses taga sikte på observation allenast i sådana fall, då barnavårdsnämnd redan funnit anledning till ingripande föreligga eller redan ingripit medelst omhändertagande enligt barnavårdslagen. Ungdomsvårdskommittén, som lade huvudvikten vid förebyggande åtgärder, vore emellertid angelägen att skapa vidgade möjligheter till allsidig undersökning i samtliga de fall, då sådan ur den profylaktiska barna- och ungdomsvårdens synpunkt sett kunde anses påkallad. Stadgandet talade vidare endast om observation och icke tillika om läkarundersökning av sådan beskaffenhet, att därvid kunde fastslås, huruvida observation vore påkallad eller ej. Genom de av kommittén föreslagna ändringarna skulle enligt kommitténs mening vinnas ej blott en avsevärd praktisk förbättring av gällande bestämmelser på området utan även en systematiskt lämpligare redigering av lagtexten.

Efter att i fortsättningen ha särskilt betonat, att enligt förevarande stadgande läkares yttrande skall under i övrigt angivna förutsättningar inhämtas ej blott då nämndens ingripande beslutats, utan även i fall, då sådant beslut ej meddelats men nämndens ingripande syntes påkallat, anför kommittén:

De omständigheter av ej rent tillfällig karaktär, som måste misstänkas föreligga därest läkares yttrande skall inhämtas, ha alla avseende å det barn eller den person i åldern mellan aderton och tjuguet år, som det i det föreliggande fallet gäller. Här avses dels bestående sjukdomsförhållande i kroppsligt eller själsligt hänseende, dels kroppslig eller andlig brist eller svaghet (lyte, debilitet m. m.), dels ock avvikelser från normalt sinnestillstånd (skygghet, trotsighet, lögnaktighet etc.), som icke äro så allvarliga att de kunna betecknas som sjukdomstillstånd. Avvikelser av sistnämnda slag kunna sammanhånga med inre, arvsbiologiska faktorer eller bero på yttre miljöförhållanden. Kombinationer av orsaksförhållandena förekomma givetvis. Vanart har ej särskilt nämnts som förutsättning för inhämtande av läkares yttrande, detta dels av den anledningen att sådant missförhållande i de åldrar som här avses städse påkallar barnavårdsnämnds ingripande, dels ock därför att manifesterad vanart, med kommitténs syn på saken, under alla förhållanden måste anses vara beroende på eller förenad med en viss avvikelse från normalt sinnestillstånd hos den vanartige. Därest den av

kommittén föreslagna lagändringen genomföres, kommer detta sålunda, enligt kommitténs mening, utan vidare att medföra skyldighet för barnavårdsnämnderna att inhämta läkares yttrande i samtliga de vanartsfall, varmed nämnderna få att göra.

Den obligatoriska läkarundersökningen syftar till ett utrönande av, huruvida i ett givet fall behov av barnavårdsnämndens ingripande föreligger, och i sådan händelse vilka former detta ingripande lämpligen bör taga. Läkares yttrande skall därför, i den mån detta är möjligt, giva uttryck åt hans uppfattning i berörda hänseenden. I åtskilliga fall torde omständigheterna komma att visa sig vara sådana, att läkaren icke utan vidare för sin del kan fatta ståndpunkt i de frågor, varom han har att yttra sig. Detta kan bero på fallens komplicerade natur eller på den tidsutdräkt, som är förenad med den erforderliga undersökningen. I dylik händelse bör, där central för psykisk barn- och ungdomsvård finnes anordnad enligt kungörelsen om statsbidrag till sådan verksamhet samt vederbörande nämnd ej redan från början för erhållande av yttrande hänvänt sig till denna central, fallet för erforderlig utredning hänvisas till centralen. Vederbörande läkare skall då i sitt yttrande angiva, att han finner sådan hänvisning erforderlig. Har yttrande av sådan innebörd avgivits, åligger det barnavårdsnämnden att anmäla fallet till centralen och att inställa barne eller vederbörande person i åldern mellan aderton och tjuguet år å centralen eller, om detta är förenat med mindre omgång, å filialstation som lyder under centralen. Finnes icke central inom landstingsområdet eller staden, har barnavårdsnämnd att i förekommande fall, med utnyttjande av givna möjligheter, från skicklig och för ändamålet lämpad läkare inhämta så fullt yttrande som står att erhålla.

Självfallet är att barnavårdsnämnd vid förefallande behov kan, som redan antytts, vända sig till central av ifrågavarande slag utan att inhämta förhandsyttrande av läkare. Mången gång torde ett sådant förfarande komma att framstå som praktiskt och lämpligt.

Sedan central i förekommande fall avgivit yttrande, har barnavårdsnämnd att i vanlig ordning, under hänsynstagande till samtliga på fallets bedömande inverkan omständigheter, fatta beslut rörande åtgärder som kunna finnas påkallade.

Ungdomsvårdskommitténs förslag på denna punkt har blivit föremål för uppmärksamhet i några av de över ungdomsvårdskommitténs betänkande avgivna yttrandena. *Medicinalstyrelsen* tillstyrker förslaget, likaså *svenska läkarsällskapet*, som emellertid anser skyldigheten att inhämta läkares yttrande böra omfatta även sådana fall, där missförhållandena kunna antas bero på sjukliga tillstånd hos barnets föräldrar eller hos andra i barnets närmaste omgivning. Denna läkarsällskapets ståndpunkt delas av *överståthållarämbetet* och *Stockholms stads barnavårdsnämnd*. — Däremot uttala några barnavårdsnämnder tveksamhet i fråga om förslaget i vad det medförde att inhämtande av läkares yttrande bleve obligatoriskt i vanartsfall. *Barnavårdsnämnden i Norrköping* framhåller därvid, att i vissa fall inhämtande av läkarutlåtande icke vore erforderligt och att barnavårdsnämndernas fria och under ansvar utövade rätt att avgöra, huruvida läkares yttrande behövde inhämtas, icke borde borttagas. *Barnavårdsnämnderna i Borås och Solna* hysa farhågor, att genom införande av så stränga bestämmelser som

de föreslagna, rådgivningscentralerna inom kort komme att belastas med en orimligt stor arbetsbörda, vilket ej kunde verka befrämjande på behandlingen av de ärenden, som verkligen tarvade mer ingående undersökning.

Departements-
chefen.

Ungdomsvårdskommitténs förslag att upphäva 2 § 2 mom. andra stycket och i stället i 18 § införa en utförligare bestämmelse om skyldighet för barnavårdsnämnd att, där sådant av omständigheterna påkallas, låta verkställa utredning ur medicinsk och psykiatrisk synpunkt, synes i princip riktigt i såväl materiellt som systematiskt hänseende. Bestämmelsen synes dock i ungdomsvårdskommitténs förslag ha erhållit en något för stor räckvidd. Sålunda synes det knappast påkallat att föreskriva obligatorisk läkarundersökning, förutom vid fall av sjukdom eller kroppslig eller andlig brist eller svaghet, jämväl vid de fall, då missförhållande är beroende av annan av inre eller yttre orsaker betingad avvikelse från normalt sinnestillstånd. I förbigående vill jag i detta sammanhang uttala, att jag icke kan dela ungdomsvårdskommitténs uppfattning att vanart — åtminstone i den mening detta ord användes i vanligt språkbruk — alltid skulle innebära en avvikelse från normalt sinnestillstånd. Såsom från ett par håll påyrkats, synes läkarutlåtande böra inhämtas jämväl då missförhållande beror på förekomsten i hemmet av sjukdom hos annan än barnet.

20 §.

Departements-
chefen.

Ändringarna i denna paragraf äro föranledda av förslaget om inrättande av särskilda barnavårdsassistenttjänster.

21 §.

Departements-
chefen.

I enlighet med socialvårdskommitténs förslag har i paragrafen införts särskild bestämmelse om att barnavårdsanstalterna skola stå under socialstyrelsens tillsyn. Beträffande motiveringen härtill hänvisas till vad som anförts i avdelning I G.

33 §.

I 33 § barnavårdslagen stadgas, att om avgörande ej omedelbart kan träffas rörande den för omhändertaget barn lämpligaste vårdformen, barnet bör, där så kan ske, tills vidare intagas i upptagningshem. Om sådant hem ej finnes att tillgå, må barnet för tillfället intagas i anstalt, som omförmäles i 31 § lagen om fattigvården. Har barn som fyllt två år intagits i dylik anstalt, skall åtgärd ofördröjligen vidtagas för beredande av vård åt barnet annorstädes.

Socialvårdskommittén anser paragrafen böra tydligare giva uttryck åt upptagningshemmens funktion av observationsanstalt och föreslår förändring av paragrafens lydelse. Omhändertaget barn skall sålunda enligt kommitténs förslag, där ej tillfredsställande observation av detsamma

kommer till stånd i annan ordning, för sådant ändamål intagas å upptagningshem, och detta bör, där särskilda omständigheter ej annat föranleda, även ske om av annan anledning avgörande ej omedelbart kan träffas rörande den för omhändertaget barn lämpligaste vårdformen.

I sammanhang härmed betonar kommittén, att användandet av ålderdomshem och liknande anstalter såsom upptagningshem borde såvitt möjligt inskränkas. Fördenskull föreslår kommittén sådan ändring av förevarande paragraf, att intagning av omhändertaget barn i anstalt, som omförmäles i 31 § lagen om fattigvården, må äga rum allenast då plats å upptagningshem inom länet ej omedelbart står till buds samt att barnet ej må utan medgivande av barnavårdsassistenten i länet kvarstanna å anstalt, som nyss sagts, längre än en månad.

Vad kommittén föreslagit i syfte att inskränka användande av ålderdoms-*Departements-*hem och liknande anstalter såsom upptagningshem synes väl motiverat. *chefen.* Beslut, varigenom längre vårdtid å dylik anstalt än en månad medgives, synes dock böra meddelas icke av barnavårdsassistenten utan av länsstyrelsen.

I övrigt synes paragrafen kunna bibehållas vid sin nuvarande lydelse.

34 §.

Förevarande paragraf, som innehåller bestämmelser om behandlingen av sådana omhändertagna barn, vilka icke äro vanartade, stadgar i 1 mom. dels i första stycket, att omhändertaget barn, som icke är vanartat, bör, där ej särskilda omständigheter annat föranleda, utackorderas i ett för ändamålet lämpat enskilt hem, dels i andra stycket bl. a., att om utackordering bör upprättas skriftligt kontrakt, i vilket ömsesidiga skyldigheter och rättigheter angivas. 2 mom., som handlar om utackordering av barn i barnhem, innehåller i andra stycket en bestämmelse, att barn under två år må, där lämpligt barnhem ej finnes att tillgå, för vård intagas i anstalt, som omförmäles i 31 § i lagen om fattigvården. I 3 mom. slutligen stadgas i första stycket, att nämnden skall övervaka, att den, som mottagit barn till vård, fullgör sina skyldigheter, samt att nämnden även bör med uppmärksamhet följa barnets utveckling. I andra stycket av samma moment föreskrives, att om barnet överlämnats till enskilt hem eller barnhem inom annan kommun, anmälan härom ofördröjligen skall göras hos barnavårdsnämnden därstädes.

Socialvårdskommittén föreslår beträffande 1 mom. dels att föreskrifterna om utackordering av barn i första stycket förstärkas på sådant sätt, att utackordering av omhändertaget barn skall ske, där ej särskilda omständigheter annat föranleda, dels ock att i andra stycket uttrycket »upprättas skriftligt kontrakt» utbytes mot »träffas skriftligt avtal». Kommittén föreslår vidare, att 2 mom. andra stycket helt skall utgå. Slutligen anser kommittén, att i 3 mom. dels i första stycket bestämmelse bör införas om skyldighet för barnavårdsnämnd att verka för att utackorderat barn erhåller

den utbildning, som med hänsyn till barnets anlag och övriga omständigheter finnes erforderlig, *dels ock* stadgandet i andra stycket om anmälningsskyldighet för barnavårdsnämnd, som överlämnat omhändertaget barn till hem i annan kommun bör inskränkas till att avse utplacering av barnhem.

Beträffande tillägget till 3 mom. första stycket anför kommittén, att det icke i och för sig vore någon ny förpliktelse, som härigenom ålades barnavårdsnämnden. Densamma kunde sägas omfattas av den allmänna föreskriften i 32 § barnavårdslagen, enligt vilken av barnavårdsnämnd omhändertagen skall erhålla sådan uppfostran, som är ägnad att göra honom till en duglig samhällsmedlem. Det funnes enligt kommitténs mening all anledning att starkare än hittills betona barnavårdsnämndernas förpliktelse i detta hänseende.

Departements-
chefen.

Mot de av socialvårdskommittén föreslagna ändringarna i denna paragraf synes ingen annan erinran vara att göra, än att ändringen i 1 mom. andra stycket knappast torde vara erforderlig. Den avstyrkes därför. Upphävandet av 2 mom. andra stycket sammanhänger med den förändrade lydelse 33 § erhållit i motsvarande hänseende. Vad ändringen i 3 mom. andra stycket angår må påpekas, att motsvarande anmälningsskyldighet beträffande barn, som utom kommun utackorderats i enskilt hem, enligt förslaget skall ingå i 60 § 1 mom.

39 §.

Departements-
chefen

Beträffande denna paragraf kan i huvudsak hänvisas till vad som anförts i avdelning I C. Vissa skiljaktigheter mellan departementsförslaget och kommitténs förslag, av huvudsakligen redaktionell natur, må ytterligare här anmärkas.

I 2 mom. bör tydligare än i kommitténs förslag komma till uttryck, att de här uppräknade olika grupperna och typerna av barnavårdsanstalter endast äro exempel och att jämväl andra typer kunna tänkas, å vilka hithörande bestämmelser i tillämpliga delar skola lända till efterrättelse.

Definitionen på barnkoloni i socialvårdskommitténs förslag synes även böra något jämkas. En bättre avgränsning av begreppet torde erhållas genom angivande av att anstalten skall vara verksam endast under en viss begränsad del av året. Lämpligen bör även i definitionen en antydning göras om den vanligaste formen av barnkoloni, nämligen sommarkolonien.

Bestämmelsen i 3 mom. i kommitténs förslag om rätt för Kungl. Maj:t att utfärda närmare föreskrifter angående barnavårdsanstalternas verksamhet, har överflyttats till en särskild paragraf, benämnd 42 b §.

40 §.

Departements-
chefen

Beträffande denna paragraf hänvisas till vad som anförts i avdelning I D varvid dock bör tilläggas, att i 80 a § föreslås en allmän bestämmelse om att vad

i lagen stadgas om landsting och landstingsområde äger motsvarande tillämpning å stad som icke deltagar i landsting. Härutöver må anmärkas, att 40 § barnavårdslagen i dess nuvarande lydelse innehåller bestämmelse om att över dem, som intagas i barnhem, skall föras förteckning enligt fastställt formulär. I socialvårdskommitténs förslag har denna bestämmelse uteslutits ur lagen för att i stället upptagas i den av kommittén föreslagna stadgan angående barnavårdsanstalter. Häremot synes intet vara att erinra.

41 §.

Beträffande denna paragraf hänvisas till vad som anförts i avdelning I E. Departements-
chefen
Tilläggas må, att jag i likhet med socialvårdskommittén anser, att den nu i 41 § 1 mom. barnavårdslagen förekommande bestämmelsen, att det ankommer på länsstyrelsen att avgöra, huruvida vid fattigvårdsanstalt inrättad särskild avdelning för barn må kunna godkännas som barnhem, bör utgå. Önskligt är, att fattigvårds- och barnavårdsanstalter hållas skilda. Där det undantagsvis anses nödvändigt, att sådan avdelning som nyss sagts inrättas, kan prövning av dess egenskap av barnhem ske med stöd av här i övrigt givna bestämmelser, utan att särskilt stadgande därom behöver finnas.

41 a §.

Beträffande denna paragraf hänvisas till vad som anförts i avdelning I F. Departements-
chefen

42 och 42 a §§.

Beträffande dessa paragrafer hänvisas i första hand till vad som anförts i avdelning I G. Beträffande 42 § må dock därutöver följande anföras.

I 53 § barnavårdslagen finnes i andra stycket en allmän bestämmelse om att barnavårdsnämnd har att, i den mån så prövas skäligt, låta verkställa undersökning av förhållandena i fosterhem och barnhem.

I 58 § barnavårdslagen stadgas, att om barnavårdsnämnden finner, att barn, som överlämnats till fosterhem inom kommunen av barnavårdsnämnden i annan kommun, ej erhåller tillfredsställande vård och uppfostran eller att det genom vanart utövar menlig inverkan på andra barn, underrättelse härom skall ofördröjligen meddelas den nämnd, som överlämnat barnet till fosterhemmet, samt att, om sådan underrättelse icke leder till åsyftad verkan, barnavårdsnämnden må antingen själv vidtaga åtgärd, som för varje fall är i barnavårdslagen stadgad, eller ock om förhållandet göra anmälan hos länsstyrelsen för den åtgärd, som ankommer på denna myndighet. Bestämmelserna i fråga äga jämlikt 59 § 3 mom. motsvarande tillämpning beträffande barnhem.

Socialvårdskommittén har icke upptagit nu omförmälda stadganden bland de bestämmelser, som skola gälla barnavårdsanstalter.

Motsvarighet till ifrågavarande stadganden, vilka synas vara av betydelse, Departements-
chefen
de i 53 § upptagna för barnavårdsanstalter i allmänhet och de i 58 § upp-

tagna för barnhemmen, bör lämpligen införas i 1 mom. av förevarande paragraf.

42 b §.

*Departements-
chefen* Liksom socialvårdskommittén anser jag Kungl. Maj:t böra ha befogenhet att utfärda närmare föreskrifter rörande tillämpningen av barnavårdslagens bestämmelser om barnavårdsanstalter. Då föreskrifter härom lämpligen böra sättas sist i den del av lagen, som handlar om dylika anstalter, har i departementsförslaget en särskild paragraf införts för detta ändamål.

49 och 50 §§.

*Departements-
chefen* Beträffande dessa paragrafer kan i huvudsak hänvisas till vad som anförts i avdelning II B.

I 50 § föreskrives för närvarande bl. a., att bestämmelserna i 7 kap. barnavårdslagen ej äga tillämpning å elev i skyddshem eller allmän uppfostringsanstalt eller å barn, som är intaget i anstalt för abnorma eller vanföra. Om nu i 49 § stadgas, att endast barn, vilka fostras i enskilda hem, skola anses såsom fosterbarn, kan uppenbarligen nyssnämnda stadgande i 50 § utgå. I 50 § kommer därefter endast att stadgas, att bestämmelserna i 7 kap. icke äga tillämpning å barn, vilket omhändertagits av barnavårdsnämnd och vistas inom den kommun, som utgör nämndens verksamhetsområde.

51, 51 a och 52 §§.

Beträffande dessa paragrafer hänvisas till vad som anförts i avdelning II C.

53 §.

*Departements-
chefen* Denna paragraf motsvarar 52 § gällande barnavårdslag. I departementsförslaget ha i huvudsaklig överensstämmelse med socialvårdskommitténs förslag vissa jämkningar av den nuvarande ordalydelsen gjorts i syfte att starkare betona barnavårdsnämndernas tillsynsskyldighet. Därjämte har på sätt kommittén ifrågasatt i momentet införts ett tillägg av innebörd, att nämnden skall verka för att fosterbarn erhåller den utbildning, som med hänsyn till barnets anlag och övriga omständigheter finnes lämplig. (Jmfr 34 § 3 mom.) Slutligen har bibehållits den nu i 53 § andra stycket upptagna allmänna bestämmelsen om att barnavårdsnämnden har att, i den mån så finnes påkallat, låta verkställa undersökning av förhållandena i fosterhem och barnhem.

55 §.

*Departements-
chefen* I förevarande paragraf motsvarar 1 mom. 55 § i den nuvarande lagen och överensstämmer i stort sett med denna. Andra stycket i 55 § i dess nuvarande lydelse — enligt vilken barnavårdsnämnden i allmänhet bör ingripa i fall, då fosterbarn, vilket mottagits i fosterhem, icke uppnått ett års ålder och barnafostraren redan för vård omhänderhar två sådana fosterbarn —

kan dock helt utgå, då enligt departementsförslaget mottagande av fosterbarn under ett år skall vara underkastat tillståndsprovning.

2 mom. motsvarar helt 56 § 1 mom. första stycket barnavårdslagen i dess nu gällande lydelse.

56 §.

Den i förevarande paragraf ifrågasatta ändringen är betingad av vad som *Departements-
chefen* föreslagits beträffande 51 §. (Jmfr avdelning II C.)

57 §.

Denna paragrafs 1 och 2 mom. motsvara 56 § 2 och 3 mom. gällande lag. *Departements-
chefen.* I sistnämnda moment har en mindre ändring vidtagits.

58 a §.

Beträffande denna paragraf hänvisas till vad som anförts i avdelning II B.

59 §.

Beträffande denna paragraf hänvisas till vad som anförts i avdelning II F.

60 §.

Beträffande innehållet av de i förevarande paragraf givna bestämmelserna kan hänvisas till förut lämnad redogörelse (sid. 19 och 106).

Socialvårdskommittén säger sig ha funnit erforderligt att företaga en omprovning av de i denna paragraf nu meddelade bestämmelserna angående befrielse från tillämpningen av stadgandena beträffande kontroll över fosterbarnsvården. Kommittén anför härom:

Den i 60 § 1 mom. barnavårdslagen omförmälda dispensmöjligheten motiverades på sin tid därmed, att storstädernas väl utvecklade utackorderingsverksamhet på landet skulle komma att på det allvarligaste äventyras, därest ej möjlighet funnes till dispens från den lokala myndighetens tillsyn; till stöd härför återopades den i landskommunerna ofta förekommande oviljan mot storstädernas utackorderingsverksamhet. En dylik dispensmöjlighet fanns också enligt den före 1924 års barnavårdslag gällande lagstiftningen. Därest motsvarande dispensmöjlighet skulle föreligga efter genomförandet av de utav kommittén förordade ändrade reglerna i fråga om koncession och förhandsanmälan, skulle följderna bli, dels att storstädernas barnavårdsnämnder skulle kunna befrias från skyldigheten att tillse, att vederbörlig ansökan om tillstånd att mottaga fosterbarn i späd ålder gjordes, ävensom från skyldigheten att själva ingiva anmälan till de lokala barnavårdsnämnderna om ifrågasatt överlämnande av barn över spädbarnsåldern till fosterhem i annan kommun, och dels att ifrågavarande fosterbarn icke skulle vara föremål för någon efterföljande tillsyn från de lokala barnavårdsnämndernas sida. Dessa skulle över huvud taget icke erhålla någon officiell kännedom om sådana inom kommunen varande fosterbarn, vilka överlämnats till fosterhem av barnavårdsnämnd, som erhållit dispens. I och för sig kunna enligt kommitténs mening åtskilliga erinringar framställas mot en dylik begränsning av den lokala barnavårdsnämndens ansvar för fosterbarnsvården inom kommunen. Då emellertid farhågorna för att ett borttagande av dispensmöjligheten

skulle äventyra storstädernas utackorderingsverksamhet på landsbygden icke torde sakna grund, har kommittén icke ansett sig böra förorda ett upphävande av denna möjlighet. Att låta densamma bestå i samma utsträckning som hittills finner kommittén dock icke lämpligt. I första hand synes det vara ett berättigat önskemål, att den lokala barnavårdsnämnden åtminstone erhåller underrättelse om sådan utackordering, som här avses. Vad därefter angår de »fullt betryggande anordningar», vilka omförmälas i 60 § 1 mom. barnavårdslagen, så må erinras om att dessa i de två fall, då dispens beviljats, icke äro identiska till sin utformning. Stockholms stads barnavårdsnämnd anlitar för tillsynens utövande lokala biträden, s. k. lokalombud, vilka dessutom medverka vid fosterhemsförmedling. Därjämte utövas inspektion av nämndens barnavårdsinspektörer. Barnavårdsnämnden i Malmö anlitar endast kringresande inspektörer. Kommittén finner det för sin del önskvärt, att den barnavårdsnämnd, som erhållit befrielse enligt 60 § 1 mom. barnavårdslagen, städse har en lokal representant, som kan mera kontinuerligt än som är möjligt genom inspektioner av kringresande inspektörer följa förhållandena i fosterhemmet och med råd och dåd bistå fosterbarn och barnaföstrare. Att ett dylikt lokalt ombud finnes, torde för övrigt vara en förutsättning för att hembesök skola kunna verkställas i den omfattning, som kommittén enligt vad nedan anföres förutsätter böra ske. Att varje ombuds verksamhetsområde omfattar allenast en kommun synes icke vara erforderligt, men områdena böra å andra sidan icke vara alltför stora.

De lokalombud, som anlitas av Stockholms stads barnavårdsnämnd, äro ofta ledamöter i den lokala barnavårdsnämnden. För erhållande av dispens är det dock icke någon ovillkorlig förutsättning, att så är fallet, eller att barnavårdsnämnden i den kommun, där fosterhemmet är beläget, beredes tillfälle yttra sig, då lokalombud skall utses. Då lokalombudet i realiteten kommer att övertaga ansvaret för en fosterbarnskontroll, som eljest skolat åvila den lokala barnavårdsnämnden, synes det lämpligt, att denna på ett eller annat sätt medverkar vid valet av ombud. Kommittén har för sin del kommit till uppfattningen, att såsom lokalombud icke bör anlitas annan än den, vars lämplighet vitsordats av den kommunala barnavårdsnämnden.

I den mån ovan angivna riktlinjer för beviljandet av dispens enligt 60 § 1 mom. barnavårdslagen vinna statsmakernas godkännande, torde det vara till fyllest, att villkor i nyss angivna hänseenden i varje särskilt fall fogas vid Kungl. Maj:ts beslut om medgivande; uttryckliga lagstadganden i ämnet äro således enligt kommitténs mening obehövliga.

Nu gällande bestämmelser angående förutsättningarna för dispens beträffande barnavårdsanstalt, som är försedd med av Konungen fastställt reglemente, synas böra kvarstå oförändrade. Någon anledning att borttaga den dispensmöjlighet för fosterhem som regleras i 60 § 4 mom. barnavårdslagen torde ej föreligga; kommittén har dock ansett, att barnavårdsnämnden jämväl i dessa fall bör erhålla kännedom om mottagandet av fosterbarn.

I yttranden över socialvårdskommitténs förslag förorda *statens fattigvårds- och barnavårdskonsulent i sjätte distriktet* samt *Värmlands läns fattigvårds- och barnavårdsförbund* upphävande av undantagsbestämmelsen i 60 § 1 mom., varigenom linjerna skulle bliva mera klara och enhetliga och eventuella missförstånd från vistelsekommunernas sida skulle kunna undvikas. *Barnavårdsnämnden i Nässjö socken* ifrågasätter lämpligheten av att

nämnderna skulle äga möjlighet att medgiva somliga fosterhem befrielse från bestämmelserna om fosterbarnsvården samt framhåller, att därigenom irriteration lätt skulle skapas hos de fosterhem, som icke erhöles sådan befrielse. Nämndernas många gånger grannliga inspektionsplikt hade ett starkt stöd däri, att den gällde alla fosterhem utan hänsyn till person.

Liksom socialvårdskommittén finner jag möjlighet alltjämt böra finnas att medgiva undantag från bestämmelserna om fosterbarnsvården. Den i 2 mom. avsedda dispensmöjligheten för barnavårdsanstalt med av Konungen fastställt reglemente torde dock numera vara obehövlig. Då vad kommittén i övrigt föreslagit synes lämpligt, tillstyrker jag förslaget i denna del allenast med vissa jämkningar av redaktionell natur. Ej heller finner jag anledning till erinran mot vad kommittén anfört beträffande tillämpningen av bestämmelsen i 1 mom.

60 a §.

Av vad jag förut anfört torde framgå, att jag anser Kungl. Maj:t böra äga rätt att utfärda närmare föreskrifter rörande tillämpningen av bestämmelserna om fosterbarnsvården, närmast i form av en stadga angående fosterbarnsvård och fosterbarnskontroll. Särskild bestämmelse härom synes böra införas såsom sista paragraf i 7 kap.

73 §.

De föreslagna nya bestämmelserna beträffande barnavårdsanstalterna och fosterbarnsvården tarva vissa kompletteringar i förevarande paragraf, som innehåller vissa straffbestämmelser. Ändringarna kunna sägas i sak överensstämma med socialvårdskommitténs förslag.

Bestämmelserna i 41 a § torde icke erfordra straffsanktion.

80 §.

Såsom socialvårdskommittén föreslagit, synes den i denna paragraf inlagda föreskriften om skyldighet för barnavårdsnämnd att till provinsialläkaren eller extra provinsialläkaren insända förteckning å samtliga under nämndens tillsyn stående barn, som vårdas i fosterhem och barnhem inom kommunen, böra utsträckas till att gälla insändande av dylik förteckning jämväl till barnavårdsassistenten.

85 § 3 mom., 86 §.

Enligt vad jag i det föregående föreslagit skall socialstyrelsen äga meddela beslut angående dels godkännande eller tillstånd i vissa fall till anordnande av barnhem och till vidtagande av särskilda åtgärder beträffande sådant hem, dels ock om återkallande av sådant tillstånd ävensom om meddelande av förbud för visst barnhem att vidare mottaga barn. Över dylika beslut böra besvär kunna anföras i samma ordning, som eljest gäller för överklagande av förvaltande myndigheters och ämbetsverks beslut.

Socialstyrelsens beslut om återkallande av tillstånd till barnhem och om förbud mot mottagande av barn i dylikt hem torde böra gå i verkställighet utan hinder av förd klagan. Stadgande härom synes böra införas i 86 §.

Ikraftträdande. Övergångsbestämmelser.

Departements-
chefen.

Socialvårdskommittén föreslår, att lagändringarna skola träda i kraft den 1 juli 1945. Då emellertid med detta förslag tiden mellan beslutet om lagändringarnas antagande och lagens ikraftträdande skulle bliva alltför kort, synes det lämpligare, att de nya bestämmelserna gälla från och med den 1 januari 1946. Av skäl, som närmare berörts i avdelning I D böra dock planerna för barnhemsvårdens ordnande i de särskilda landstingsområdena och städerna lämpligen bliva föremål för behandling vid landstingsmötena hösten 1945, så att planerna föreligga färdiga vid tidpunkten för lagens ikraftträdande. Förslag till planer synes böra avlämnas till socialstyrelsen före den 1 oktober 1945.

I fråga om övergångsbestämmelserna hänvisas till vad som anförts i avdelningarna I E, II C och II F.

B. Förslag till lag om ändrad lydelse av 32 § lagen den 14 juni 1918 (nr 422) om fattigvården.

I 32 § sista stycket lagen om fattigvården stadgas, att minderårig över två år icke må annat än tillfälligtvis och till dess annan anordning hunnit träffas intagas å fattigvårdsanstalt där ej en från den övriga anstalten skild avdelning för barns omhändertagande och vårdande inrättats.

Departements-
chefen.

På grund av de ändringar, som i det föregående föreslagits beträffande 33 och 34 §§ barnavårdslagen, torde förevarande paragraf i fattigvårdslagen böra ändras på sådant sätt, att bestämmelsen avser även barn under två år. För att barn skall få intagas i sådan särskild avdelning, som öförmäles i paragrafen, bör erfordras, att avdelningen blivit godkänd såsom barnhem jämlikt bestämmelserna i 41 § barnavårdslagen.

C. Förordning om ändring i vissa delar av stadgan den 29 maj 1931 (nr 172) angående enskilda sjukhem och förlossningshem.

Enligt ifrågavarande stadga skall med förlossningshem förstås anstalt eller hem för beredande av sluten vård i samband med barnsbörd. Enskilt förlossningshem får ej drivas utan tillstånd av medicinalstyrelsen. I medicinskt-hygieniskt hänseende äro hemmen underkastade inspektion av medicinalstyrelsen. I andra hänseenden utövas tillsyn över hemmen under inseende av statens inspektör för fattigvård och barnavård utav statens fattigvårds- och barnavårdskonsulenter samt barnavårdsnämnderna ävensom, där så finnes erforderligt, av särskilt tillkallade personer (sociala experter). Dylika experter ha dock icke förordnats för tiden efter den 1 juli 1938.

Socialvårdskommittén anför härom:

Ehuru förlossningsvård icke meddelas å de egentliga mödrahemmen, äro de till följd av bestämmelserna i nyssnämnda stadga i regel att anse som icke blott barnhem utan även förlossningshem, då de ju bereda slutet vård »i samband med barnsbörd». Flertalet mödrahem torde därför ha koncession som både förlossningshem och barnhem. Å andra sidan finnas vissa förlossningshem, vilka bereda vård åt mor och barn under längre tid, än som är påkallad av själva förlossningen och eftervården, och som således i realiteten fylla samma funktion som mödrahemmen men utan att vara underkastade de särskilda bestämmelser, som gälla för barnhem.

Dylika förlossningshem representera enligt kommitténs mening en icke önskvärd typ av institutioner. Att utfärda ett generellt förbud för förlossningshemmen att längre än under viss angiven tid vårda moder och barn kan näppeligen komma i fråga, ej heller att låta samtliga förlossningshem tillika vara underkastade de bestämmelser, som äga tillämpning med avseende å barnavårdsanstalter och närmast då mödrahem. Det möter också stora svårigheter att i författningsmässig ordning verkställa en gränsdragning mellan så att säga renodlade förlossningshem och sådana förlossningshem, vilka på grund därav att de pläga bereda mödrarna och deras barn en långvarigare vård än som är påkallad av själva förlossningen och eftervården tillika böra anses som mödrahem. Avgörande för denna gränsdragning är framför allt den omfattning, vari sådan vård beredes, och den omständigheten att så sker i enstaka undantagsfall på grund av särskilda förhållanden bör icke i och för sig leda till att vederbörande förlossningshem är att jämställa med ett mödrahem. För att eventuella försök att medvetet kringgå de i barnavårdslagstiftningen meddelade bestämmelserna i möjligaste mån skola kunna förebyggas är det tydligen önskvärt, att barnavårdsmyndigheterna erhålla kännedom om sådana fall, där mödrarna kvarstanna å förlossningshem, vilka ej tillika erhållit koncession som mödrahem, längre än som är betingat av själva förlossningsvården; härigenom skulle nämnda myndigheter bliva i tillfälle att pröva, huruvida med hänsyn till hemmets praxis åtgärder borde vidtagas för att framtinga koncessionsansökan enligt barnavårdslagen eller för att förhindra hemmets användande för långvarigare vård. Den inspektionsverksamhet för vissa barnavårdsorgan, som är förutsatt i stadgan angående enskilda sjukhem och förlossningshem, erbjuder enligt kommitténs mening icke tillräckliga garantier för att nämnda organ skola få kännedom om ifrågavarande fall i erforderlig utsträckning. Kommittén föreslår därför, att viss anmälningsskyldighet införes för föreståndare för förlossningshem, som ej tillika erhållit koncession som mödrahem, i förhållande till tillsynsorgan på barnavårdens område. Enligt av kommittén upprättat förslag till ändring i vissa delar av nyssnämnda stadga skall till 7 § i denna fogas ett nytt moment, 3 mom., innehållande föreskrift, att föreståndare, som nyss nämnts, sedan å hemmet intagen kvinna vårdats där under sammanlagt tre veckor efter förlossningen, skall göra anmälan härom hos länets barnavårdsassistent inom en vecka efter utgången av nämnda tid. Sådan anmälan skall innehålla uppgift om kvinnans namn, ålder, civilstånd och adress ävensom angående tidpunkten för förlossningen. Härigenom beredes barnavårdsassistenten möjlighet att följa eventuella förändringar i hemmets karaktär och kan, i den mån så befinnes påkallat, erinra vederbörande om skyldigheten att för ett hem av mödrahems art söka koncession hos socialstyrelsen, eventuellt hos socialstyrelsen ifrågasätta laga åtgärder mot hemmet.

Kommittén föreslår därjämte, att 7 § 1 mom. i stadgan skall ändras på sådant sätt, att den sociala tillsynen över enskilda förlossningshem skall under socialstyrelsens inseende utövas av förutom statens fattigvårds- och barnavårdskonsulent, barnavårdsnämnderna och särskilt tillkallade personer — jämväl av länets barnavårdsassistenter.

Ifrågavarande spörsmål har berörts endast i ett par yttranden. *Medicinalstyrelsen* uttalar, att kommitténs förslag på denna punkt borde genomföras. Samtidigt framhåller emellertid styrelsen, att det icke så sällan torde hända, att modern lämnade sitt barn på hemmet. Detta tillvägagångssätt vore givetvis synnerligen förkastligt. Styrelsen ifrågasatte därför, om icke anmälningsskyldigheten borde utsträckas till att avse sådana barn. Samma yrkande har *barnavårdsdirektören i Stockholm*.

Departements-
chefen

Med den uppdelning av tillsynen över barnavården mellan å ena sidan statens fattigvårds- och barnavårdskonsulent och å andra sidan barnavårdsassistenten, som i det följande (avdelning IV A) kommer att föreslås, synes det vara naturligt, att den sociala tillsynen över enskilda förlossningshem utövas av barnavårdsassistenten under socialstyrelsens inseende, däremot icke av konsulenten. 7 § 1 mom. förevarande stadga föreslås ändrad i överensstämmelse härmed.

Socialvårdskommitténs förslag om anmälningsskyldighet beträffande mödrar, som kvarstanna viss tid på enskilt förlossningshem, vilket icke tillika är barnavårdsanstalt, synes vara välmotiverat och tillstyrkes därför. I enlighet med vad medicinalstyrelsen anført torde anmälningsskyldigheten böra utsträckas till att gälla jämväl det fall, att modern utskrivs från hemmet och lämnar kvar sitt barn därstädes.

Kommittén föreslår ingen straffsanktion för åsidosättande av här omförmälda anmälningsskyldighet. Sådan torde heller icke vara erforderlig.

IV. Anslagsfrågor.

A. Fattigvårds- och barnavårdskonsulenter och barnavårdsassistenter

Gällande förhållanden. För tillsynen över fattigvården och barnavården finnas inrättade särskilda konsulenttjänster. Härom stadgas i 43 § andra stycket lagen den 14 juni 1918 om fattigvården, att i allt vad som rör Konungens befallningshavandes befattning med fattigvårdsförvaltningen inom länen, Konungens befallningshavande skola ha biträde av särskilt tillsatta tjänstemän, fattigvårdskonsulenter, vilka jämväl skola ha till uppgift att tillhandagå med upplysningar och råd rörande fattigvården. I 20 § barnavårdslagen stadgas såsom ovan nämnts att länsstyrelserna i allt vad som rör deras

befattning med kommunernas barnavård skola ha biträde av barnavårdskonsulenter, vilka jämväl skola ha till uppgift att tillhandagå med upplysningar och råd rörande barnavården, samt att dylik befattning skall innehavas av fattigvårdskonsulent.

Riket är jämlikt kungl. brev den 23 maj 1935 indelat i nio fattigvårds- och barnavårdskonsulentdistrikt, av vilka första distriktet omfattar Stockholms stad, Stockholms län, Uppsala län och Södermanlands län, andra distriktet, Östergötlands, Kalmar och Blekinge län, tredje distriktet Jönköpings, Kronobergs och Hallands län, fjärde distriktet Kristianstads och Malmöhus län, femte distriktet Göteborgs och Bohus och Älvsborgs län, sjätte distriktet Skaraborgs och Värmlands län, sjunde distriktet Örebro, Västmanlands och Kopparbergs län, åttonde distriktet Gävleborgs, Västernorrlands och Jämtlands län samt nionde distriktet Västerbottens och Norrbottens län. Beträffande Gotlands län omhänderhavas de på fattigvårds- och barnavårdskonsulent ankommande åliggandena och befohgenheterna av assistenten hos statens fattigvårds- och barnavårdsinspektör.

Till statens fattigvårds- och barnavårdskonsulenter: Avlöningar är för budgetåret 1944/45 anvisat ett förslagsanslag å 101 000 kronor. Enligt gällande, av Kungl. Maj:t den 15 juni 1944 fastställda personalförteckning, äro konsulenterna extra ordinarie tjänstemän i lönegraden Eo 23. För konsulenterna har Kungl. Maj:t nyssnämnda dag fastställt följande avlöningsstat att tillämpas tills vidare från och med nämnda budgetår:

Avlöningsstat.

1. Avlöningar till icke-ordinarie personal, förslagsvis	kronor 89 300
2. Rörligt tillägg, förslagsvis	» 11 700
Summa kronor 101 000	

I samband härmed har Kungl. Maj:t föreskrivit bl. a., att statens fattigvårds- och barnavårdskonsulent, åt vilken icke kan beredas arbetsrum med telefon i av staten upplåten lokal, äger åtnjuta expensersättning med 500 kronor för år samt att konsulenterna — med undantag av konsulenten för Gotlands län — må erhålla ersättning för kostnader, som de vederbörligen styrkt sig ha haft för anlitande av biträde vid fullgörande av dem i tjänsten åvilande skriv- och expeditiönsarbete, envar av konsulenterna i första, andra, tredje, fjärde, femte, sjätte, sjunde och nionde distriktet med högst 625 kronor för år samt konsulenten i åttonde distriktet med högst 1 800 kronor för år. Dessa ersättningar skola bestridas från anslagsposten till avlöningar till icke-ordinarie personal.

Till statens fattigvårds- och barnavårdskonsulenter: Omkostnader är för budgetåret 1944/45 anvisat ett förslagsanslag å 33 500 kronor. För användningen av anslaget har Kungl. Maj:t den 15 juni 1944 fastställt följande

Omkostnadsstat.

1. Sjukvård m. m. förslagsvis	kronor	300
2. Reseersättningar, förslagsvis	»	30 000
3. Expenser, förslagsvis	»	3 200
Summa kronor		33 500

För konsulenterna gäller instruktionen den 8 maj 1925 (nr 134, ändrad nr 567/1934, 1032/1937, 793/1940). Enligt instruktionen åligger det konsulenterna att var inom sitt distrikt tillhandagå länsstyrelserna i allt vad som rör deras befattning med fattig- och barnavården inom distriktets kommuner samt att lämna fattigvårdsstyrelserna och barnavårdsnämnderna inom distriktet upplysningar och råd i allt vad som rör kommunernas fattigvård och barnavård. Konsulent skall genom resor inom distriktet göra sig underlättad om förhållandena på det område, som är föremål för hans verksamhet. Han äger därvid fritt och obehindrat tillträde till bl. a. samtliga inom distriktet befintliga fattigvårds- och barnavårdsanstalter och andra för fattigvårds- eller barnavårdsändamål upplåtna lokaler. I vissa angivna hänseenden har han övervakningsskyldighet beträffande förhållandena i dessa anstalter och skall i övrigt ägna all uppmärksamhet åt anstalternas beskaffenhet och föreslå de åtgärder, som kunna erfordras, för att anstalterna må bli ändamålsenliga. Då fråga är om upprättande av ny anstalt eller ombyggnad av förutvarande, skall konsulenten granska uppgjorda planer och föreslå de ändringar i dem, som synas honom nödiga, för att anstalten skall fylla avsett ändamål. Bland hans uppgifter i övrigt må nämnas, att han bör i samråd med länsstyrelserna och socialstyrelsen verka därför, att kommunerna, då sådant synes ändamålsenligt, träffa överenskommelser om upprättande av gemensamma fattigvårds- och barnavårdsanstalter samt andra gemensamma anordningar för fattigvården och barnavården.

Såsom förut antytts finnes för varje län hos barnavårdsförbundet anställt ett barnavårdsombud med uppgifter, som främst falla inom fosterhemsförmedlingens och fosterhemskontrollens område. Barnavårdsombuden skola enligt den för dem utfärdade normalinstruktionen likställas med sådana sakkunniga biträden, som socialstyrelsen jämlikt 8 § i sin instruktion äger rätt att anlita vid behandlingen av visst ärende eller vissa slag av ärenden. Vid fullgörandet av uppdrag i nu nämnd egenskap deltaga barnavårdsombuden i tillsynen över barnhemmen och äga fritt och obehindrat tillträde till barnavårdsanstalterna.

Barnavårdsombudens löner bestridas av allmänna barnhuset. Från och med den 1 januari 1944 åtnjuta barnavårdsombuden avlöning enligt samma grunder som extra ordinarie tjänsteman i lönegraden Eo 11, dock att barnavårdsombudet i Gotlands län åtnjuter avlöning enligt lönegraden Eo 4. Dessutom ha ombuden anslag till expedition, resor, expenser m. m. Barnhusets

kostnader för fosterhemsförmedlingen ha under budgetåret 1943/44 uppgått till omkring 219 000 kronor.

Socialvårdskommitténs förslag. Kommittén framhåller, såsom förut antytts, att kontrollen över barnavårdsanstalternas verksamhet bör ske genom organ och befattningshavare med lokalt begränsade områden.

Enligt kommitténs mening vore antalet fattigvårds- och barnavårdskonsulenter för ringa. Därest den utvidgade inspektions- och kontrollverksamhet, omfattande icke blott barnhem utan även ett stort antal anstalter för halvöppen barnavård och barnkolonier, vilken kommittén funne oundgängligen nödvändig, väsentligen skulle vara beroende av konsulenternas medverkan, måste detta under nuvarande förhållanden ske på bekostnad av deras åligganden i övrigt, försåvitt ej en kraftig utvidgning av konsulentorganisationen komme till stånd. Kommittén ansåge erforderligt, att nya befattningar inrättades vid länsstyrelserna, vilkas innehavare bl. a. skulle medverka vid tillsynen över barnavårdsanstalterna. Trots detta ville kommittén betona angelägenheten av en snar ökning av konsulenternas antal, då nu rådande ordning varken vore försvarlig ur socialvårdens synpunkt eller rimlig med hänsyn till konsulenterna själva. Kommittén ansåge sig på grund av för kommittén kända förhållanden kunna uttala, att en ökning av antalet konsulentdistrikt med förslagsvis tre visserligen icke skulle innebära en definitiv lösning av problemet men dock vore ägnad att undanröja de mest framträdande olägenheterna av nuvarande ordning.

Kommittén förordar anställandet av särskilda befattningshavare vid länsstyrelserna med i huvudsak samma uppgifter som dem, vilka omhändervahas av barnavårdsförbundens barnavårdsombud. Kommittén anför härom:

Erfarenheten visar till fullo, att behov inom den samhälleliga barnvården finnes av befattningshavare med uppgifter av den art som tillkommer barnavårdsombuden. Vid sådant förhållande är det enligt kommitténs mening angeläget, att befattningarna på ett fastare sätt än hittills knytas till barnavårdsorganisationen. Det kan i längden icke vara tillfredsställande ur barnavårdens synpunkt eller billigt gent emot ombuden själva att deras ställning i organisatoriskt hänseende skall vara så lösliq som den i själva verket är. Då allmänna barnhuset enligt kommitténs förslag nu skall frigöras från sin hittillsvarande verksamhet på barnhemsvårdens område, bör barnhuset ej heller fortsättningsvis ha det ekonomiska ansvaret för barnavårdsombuden. Tidpunkten är enligt kommitténs mening nu kommen för det allmänna att övertaga ansvaret för de uppgifter, som hittills åvilat allmänna barnhuset och med vilka barnavårdsombudet haft den närmaste befattningen. Detta gäller framför allt ombudens verksamhet på fosterhemsförmedlingens och fosterbarnskontrollens område, men tillsynen över barnavårdsanstalterna äger sådant samband med nämnda verksamhet, att det synes naturligt att samma befattningshavare få hand om samtliga nu nämnda uppgifter.

Kommitténs förslag i denna del innebär, att till varje länsstyrelse skall knytas en befattningshavare med huvudsaklig uppgift att dels biträda länsstyrelsen vid dess uppsikt över barnavårdsanstalterna och dels omhänderha fosterhemsförmedlingen och deltaga i fosterbarnskontroll inom länet. Vid överståthållarämbetet skall icke finnas någon sådan befattningshavare, men i vissa fall skola motsvarande uppgifter handhas av socialstyrelsens barnavårdsinspektris.

Barnavårdsassistenten skall enligt kommitténs förslag, såsom i det föregående omnämnts, ha vissa självständiga uppgifter i fråga om barns intagning vid och vistelse å barnavårdsanstalter. Besvärsmätt till länsstyrelsen över barnavårdsassistentens beslut i dessa hänseenden skall föreligga.

Allmän föreskrift om barnavårdsassistenternas ställning såsom biträde åt länsstyrelserna vid deras befattning med kommunernas barnavård skall enligt förslaget intagas i 20 § barnavårdslagen. Kommittén uttalar i samband härmed, att det i den mån tiden medgåve skulle åligga assistenten bl. a. att verkställa utredningar i barnavårdsärenden, att företaga inspektioner o. s. v. Visst biträde borde också kunna lämnas mödrahjälpsnämnden vid dess utredningsarbete. Självfallet borde tillsynsmyndigheten och statens inspektör för fattigvård och barnavård också äga rätt att anlita nämnda befattningshavare vid inspektioner, utredningar och övriga angelägenheter på barnavårdens område. Kommittén fortsätter:

Barnavårdsassistenten kommer enligt vad som nu anförts i viss mån att fullgöra uppgifter, som för närvarande åvila barnavårdskonsulenten. I den mån så är fallet bör assistenten givetvis vara underordnad denne. Detsamma bör tydligen vara fallet vid den rent inspektionsbetonade verksamheten, då ju förslaget i denna del ingalunda avser, att konsulenten skall helt befrias från de skyldigheter som i detta hänseende åvila honom. Den närmare arbetsfördelningen mellan konsulenten och assistenten bör verkställas av länsstyrelsen efter hörande av socialstyrelsen. Assistentens ställning i förhållande till socialstyrelsen bör tydligen vara densamma som konsulentens.

Befattningen såsom barnavårdsassistent bör vara extra ordinarie och inordnas under civila avlöningsreglementet. Det synes kommittén skäligt, att befattningarna inplaceras i 17 lönegraden. Befattningarna böra enligt kommitténs förmenande tillsättas av länsstyrelsen. Kommittén utgår ifrån att ifrågavarande tjänster skola ledigförklaras i vanlig ordning. Någon företrädesrätt till desamma skall i och för sig icke tillkomma de nuvarande barnavårdsombuden, men den omständigheten att en sökande tidigare upprätthållit dylik befattning måste givetvis väga tungt vid befattningarnas tillsättande. I den mån något eller några av de nuvarande barnavårdsombuden icke antagas till de föreslagna tjänsterna, torde det i allmänhet icke möta större svårigheter för vederbörande att vinna annan lämplig anställning. Kommittén har jämväl ansett sig kunna räkna med att allmänna barnhuset i en eller annan form lämnar ekonomisk compensation åt de nuvarande barnavårdsombud, vilka av åldersskäl eller liknande anledning icke kunna erhålla annan anställning.

Kommittén är angelägen betona, att ovan förordade arrangemang har provisorisk karaktär. För genomförandet av en slutlig reform av socialvårdens länsorganisation torde detta icke uppresas några hinder. Kommittén har nämligen alltmera kommit till uppfattningen, att det även i ett reformerat socialvårdssystem måste finnas till länsområdena knutna befattningar, vilkas innehavare skola ha till huvuduppgift att handha tillsynen över barnavårdsanstalterna, fosterbarnsförmedling och fosterbarnskontroll.

Yttranden över socialvårdskommitténs förslag. Förslaget om inrättande vid länsstyrelserna av särskilda tjänster, barnavårdsassistenttjänster, vilka skulle ersätta de nuvarande befattningarna såsom barnavårdsombud, har i allmänhet tillstyrkts eller lämnats utan erinran. På vissa håll har dock tveksamhet mot förslaget förports av den anledningen, att den fosterhemsförmedlande verksamhet, som utgör barnavårdsombudens väsentliga arbetsuppgift, skulle komma att eftersättas därigenom, att många andra krävande uppgifter lades på barnavårdsassistenten, varigenom fosterhemsförmedlingen för denne komme att framstå som en andrahandsuppgift. Det framhålles, att barnavårdsombuden utfört ett synnerligen fruktbringande arbete på detta område, och uttalas farhågor för att en mera byråkratisk behandling av dessa frågor komme att bli följd av den ifrågasatta anordningen. Bland dem, som gjort sig till tolk för dessa synpunkter, må nämnas *länsstyrelserna i Stockholms, Kalmar och Blekinge län, statens fattigvårds- och barnavårdskonsulenter i första och andra distriktet, svenska landskommunernas förbund, flera av barnavårdsförbunden samt åtskilliga barnavårdsnämnder*. I vissa av dessa yttranden förordas, att den nuvarande anordningen med barnavårdsombud bibehålles.

Länsstyrelsen i Jönköpings län framhåller beträffande barnavårdsassistenterna, att barnavårdsombudens nuvarande arbetsbörda vore så betungande, att en person knappast torde kunna medhinna att därutöver åtaga sig ytterligare arbete. Länsstyrelsen räknade därför med att om både de nytillkommande uppgifterna och ombudens hittillsvarande arbete skulle kunna skötas tillfredsställande två befattningshavare ovillkorligen skulle erfordras, av vilka den ena torde böra placeras såsom tjänsteman hos länsstyrelsen, medan den andra borde få vara knuten till länets barnavårdsförbund och få arbeta under de friare former, som bleve möjliga för en befattningshavare, som allenast hade rådgivande och hjälpende uppgifter, men som vore befriad från förpliktelsen att själv fatta beslut och verkställa inspektioner.

Statens fattigvårds- och barnavårdskonsulent i åttonde distriktet finner väl inrättandet av barnavårdsassistenttjänsterna motiverat men påpekar, att kommittén ej uppdragit någon arbetsfördelning mellan barnavårdskonsulenten och barnavårdsassistenten samt tillägger:

En rationellare lösning av frågan är givetvis anställandet av ytterligare konsulenter med såsom nu uppgiften att biträda länsstyrelsen i barnavårds-

frågor. De skäl kommittén anfört för att icke nu acceptera denna linje äro godtagbara, dock icke ur ekonomisk synpunkt. Anställandet av ytterligare tre eller fyra konsulenter är ekonomiskt fördelaktigare än kommitténs förslag med assistenter. Två tjänstemän med uppgift att inspektera samma verksamhet och handlägga likartade ärenden måste bli kostsammare än om uppgifterna såsom nu förankrades hos samma befattningshavare.

Barnavårdsnämnden i Göteborg finner visserligen, att arbetsbördan för de nuvarande konsulenterna bör lättas, men ifrågasätter, om man icke i stället för att inrätta assistentbefattningar borde dela på konsulenternas områden.

Barnavårdsnämnden i Kristianstad anser, att den alltmera utökade verksamheten inom barnavårdsområdet och de därmed uppstående kraven bättre skulle tillgodosetts genom att nuvarande barnavårdsombud bibehölles vid sitt nuvarande arbetsområde och att särskilda barnavårdskonsulenter till ett lämpligt antal med samma befogenhet som nuvarande fattigvårds- och barnavårdskonsulenter och med för tjänsten lämplig utbildning och erfarenhet tillkallades för att övertaga bl. a. den del av konsulentens arbete, som fölle inom barnavårdsområdet, jämte det arbete, som kommitterade ansett böra åvila barnavårdsassistenterna. Samma ståndpunkt intages av *barnavårdsnämnden i Alingsås*.

Barnavårdsnämnden i Malmö anför — med instämmande av *skånska barnavårdsförbundet* — beträffande barnavårdsassistenterna:

Efter vad det förefaller skulle dessa *realiter* bli assistenter till statens fattigvårds- och barnavårdskonsulenter, men dock övertaga det arbete som för närvarande åvilar barnavårdsombuden. För att rätt kunna förstå detta system torde det vara nödvändigt att till att börja med erinra om att statens fattigvårdskonsulenter — ursprungligen utbildade med tanke särskilt på fattigvårdsuppgifter — vid barnavårdslagens tillkomst år 1926 anförtroddes jämväl barnavårdsärenden. Med tanke på den otvivelaktigt centrala plats barnavården numera kommit att intaga framstår det enligt nämndens mening som om tiden nu vore mogen för en boskillnad mellan fattigvård och barnavård även i nu förevarande avseende. Detta skulle alltså innebära, att de nuvarande statskonsulenterna — som allmänt vitsordats vara arbets-tyngda — skulle befrias från skyldigheten att taga befattning med barnavårdsärenden, vilka i stället skulle ankomma å nya *barnavårdskonsulenter*. Nämnden vill emellertid gå ännu ett steg längre. Ombudsinstitutionen, som nu bestått i 15 år, har otvivelaktigt kommit att fylla en viktig uppgift i det kommunala barnavårdsarbetet, där just den intima personliga kontakten mellan barnavårdsombudet och den råd- eller hjälpsökande barnavårdsnämnden varit ytterst värdefull. Då det ingalunda är säkert — utan snarare ganska tvivelaktigt — att samma personliga kontakt skulle kunna upprätthållas med en statstjänsteman hos länsstyrelsen, vilken befattningshavare här till på goda grunder får antagas komma att få syssla över hövan med enbart handlingar, skulle nämnden vilja föreslå, att barnavårdsombuden bibehållas vid sina nuvarande arbetsuppgifter. Skulle så bli fallet måste dock deras redan från början lösliga ställning i hela systemet stabiliseras. Hur detta bäst bör ske skulle föra för långt att här beröra, men antydningssvis anmärkes att en legalisering av barnavårdsförbunden möjligen skulle

kunna erbjuda en lösning. För den händelse statsfinansiella skäl skulle lägga hinder i vägen för tillskapandet av nya befattningar som barnavårdskonsulenter, med bibehållandet av barnavårdsombuden, skulle nämnden vilja föredraga bibehållandet av de senare och i stället föreslå ett frigörande av fattigvårds- och barnavårdskonsulenterna för de viktigare uppgifterna genom anställandet av, där så visar sig behövt, mindre kvalificerad kraft för utförande av rena skrivgöromål och därmed sammanhängande arbete.

Svenska landskommunernas förbund avstyrker förslaget om inrättande av barnavårdsassistenter under framhållande av att införandet av barnavårdsassistenter skulle föregripa den slutliga organisationen på barnavårdens område.

Statskontoret anför:

Vidkommande den lokala inspektionen vill statskontoret ifrågasätta nödvändigheten av att inrätta en assistentbefattning vid varje länsstyrelse. De mindre länen torde nämligen knappast kunna anses vara i behov av en heltidstjänsteman med föreslagna arbetsuppgifter. I fråga om assistenternas löneställning vill ämbetsverket erinra, att barnavårdsförbundens assistenter, enligt vad som under hand upplysts, åtnjuta avlöning som om de vore placerade i 11 lönegraden i löneplanen för extra ordinarie tjänstemän. Länsstyrelsernas barnavårdsassistenter skulle få väsentligen samma arbetsuppgifter som förbundens assistenter, vilkas befattningar i samband med omorganisationen skulle upphöra. Med hänsyn härtill och i betraktande av tjänsteåliggandenas art anser statskontoret en placering i lönegrad Eo 17 väl hög och förordar för sin del högst 15 lönegraden.

Svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet är betänksamt mot förslaget om barnavårdsassistenter, men framhåller att då allmänna barnhuset skulle frigöras från sin hittillsvarande verksamhet på barnavårdens område och ej heller fortsättningsvis borde ha det ekonomiska ansvaret för barnavårdsombuden, förbundet icke ville motsätta sig den föreslagna organisationen.

Länsstyrelsen i Uppsala län framhåller, att det torde vara nödvändigt att bestämmelserna om assistent underkastades översyn med särskild hänsyn till länsstyrelsernas arbetsförhållanden, för att denne befattningshavare måtte kunna organiskt anslutas till länsstyrelsens kansliavdelning.

Länsstyrelsen i Malmöhus län tillstyrker inrättandet av de föreslagna barnavårdsassistenttjänsterna men ställer sig tveksam till tanken på tjänsternas inordnande i länsstyrelseorganisationen. Länsstyrelsen framhåller, att det syntes länsstyrelsen naturligare, att barnavårdsassistenterna inordnades såsom tjänstemän hos socialstyrelsen med konsulenterna såsom närmaste förmän. Såsom en fördel med detta förslag framhåller länsstyrelsen, att det dubbla förmanskapet under både länsstyrelse och konsulent bortfölle. Även *barnavårdsdirektören i Stockholm* anser barnavårdsassistenterna böra underställas barnavårdskonsulenterna.

Överståthållarämbetet hemställer, att befattning som barnavårdsassistent skall inrättas jämväl vid överståthållarämbetet. Som skäl härför framhåller

ämbetet, att barnavårdsassistenterna icke i första hand komme att — liksom barnavårdsombuden — intaga ställningen som barnavårdsnämndernas och socialstyrelsens sakkunniga biträden utan skulle tjänstgöra som biträden åt länsstyrelsen vid handläggning av ärenden angående barnavården. Ämbetet fortsätter:

Behov av ett dylikt biträde har sedan länge gjort sig starkt märkbart inom överståthållarämbetet. Sålunda har det icke sällan vid handläggning av olika besvärssärenden varit önskvärt, att möjlighet funnits att verkställa utredningar med andra organ än dem, som redan äro bundna av ärendenas tidigare handläggning. Föredraganden i dylika ärenden har även vid upprepade tillfällen själv ansett sig böra verkställa utredning i ärendena genom besök i vederbörande vårdnadshavares hem men kan med hänsyn till sin övriga arbetsbörda icke göra detta i alla de fall, då så skulle vara önskvärt. Visserligen står den inom första distriktet tjänstgörande fattigvårds- och barnavårdskonsulenten jämväl till överståthållarämbetets förfogande, men då nämnda distrikt omfattar, förutom Stockholms stad, även Stockholms, Uppsala och Södermanlands län kan konsulenten på grund av sin omfattande arbetsbörda icke anlitas av överståthållarämbetet i den utsträckning, varav behov föreligger.

De uppgifter, som skulle komma att åvila en vid överståthållarämbetet anställd barnavårdsassistent, skulle visserligen på grund av de särskilda förhållanden, som råda i Stockholm i viss utsträckning — främst, när det gäller vederbörande tjänstemans befattning med fosterhemsförmedlingen — bliva olikartade med dem, som skola handhas av assistenterna vid länsstyrelserna. Det kan dock icke anses tillfredsställande att på grund härav låta överståthållarämbetet intaga en sämre ställning, när det gäller tillgången på sakkunnigt biträde i barnavårdsärenden, än övriga länsstyrelser. Även om överståthållarämbetets ämbetsområde endast innefattar en barnavårdsnämnd rymmer det dock en befolkning, som till antalet avsevärt överstiger befolkningen i det största länet och utgör inemot $\frac{1}{10}$ av rikets hela folkmängd.

I flera yttranden framhålles, att benämningen barnavårdsassistent vore olämplig, då den icke gäve upplysande uttryck för befattningshavarnas åligganden. Såsom lämplig annan benämning föreslås länets barnavårdsinspektör (*Uppsala läns barnavårdsförbund*), barnavårdsinspektör eller barnavårdsombud (*Gotlands läns barnavårdsförbund*), barnavårdsinspektris (*direktionen över allmänna barnhuset*).

I ett par yttranden (*Västernorrlands läns barnavårdsförbund*, med vilket *länsstyrelsen i länet* instämmer, och *barnavårdsnämnden i Västerljungs kommun*) uttalas, att barnavårdsombuden böra ha företräde till barnavårdsassistenttjänsterna. Samma mening uttalas av *direktionen över allmänna barnhuset* och *länsstyrelsen i Örebro län*, som anse sådana föreskrifter böra utfärdas, att barnavårdsombud, som av direktionen förklarats kompetent till befattningen, som uppehållit denna under minst tre år och som kan förete intyg av socialstyrelsen, barnhusets direktion och barnavårdsförbundet att hava i allo väl fullgjort sina åligganden, skall äga företräde till befattningen som barnavårdsassistent.

Socialstyrelsens förslag till utökning av antalet fattigvårds- och barnavårdskonsulenter. Socialstyrelsen har i skrivelse den 28 augusti 1944 hemställt att för tiden från och med den 1 juli 1945 måtte inrättas fyra nya tjänster såsom statens fattigvårds- och barnavårdskonsulent, liksom de nuvarande placerade i lönegraden Eo 23.

I motiveringen anför styrelsen, efter en redogörelse för de konsulenterna alligande uppgifterna, bl. a. följande:

Konsulenternas personliga besök i kommunerna äro helt naturligt ett oundgängligt villkor för en verklig tillsyn över handhavandet av fattigvård, barnavård, mödrahjälp etc. samt över vårdförhållandena å ålderdomshem och barnhem. Även den rådgivande och upplysande verksamheten får en naturlig motivering och en riktigare och efter behovet anpassad inriktning genom konsulenternas personliga kontakter vid besök i orterna än genom skriftväxling. Särskilt vill socialstyrelsen i detta sammanhang erinra om att den praktiska utformningen och framgången, vad på de kommunala myndigheterna beror, av viktiga reformer för att icke tala om en rätt grundsyn på socialvården, äro väsentligen beroende av den effektiva rådgivning, som av konsulenterna kan givas de kommunala myndigheterna i de aktuella situationerna. Just nu har konsulenternas reseverksamhet en ökad aktualitet inför de viktiga reformer, som under år 1944 äro i färd att genomföras eller som äro under förberedande. Socialstyrelsen åsyftar dels barnavårdsnämndernas betydelsefulla befattning med ärenden i anledning av lagstiftningen om villkorlig dom, villkorlig frigivning och om åtalseftergift samt den viktiga utvidgningen av tillämpningsmöjligheterna i förebyggande syfte av 22 § d) i barnavårdslagen, dels de nyligen framlagda förslagen rörande bland annat barnhemsvården av socialvårdskommittén och rörande psykisk barn- och ungdomsvård av ungdomsvårdskommittén. Trots det biträde, som för närvarande står konsulenterna till buds genom barnavårdsombuden, kan socialstyrelsen icke rimligen vänta av konsulenterna att de skola ens tillnärmelsevis medhinna den stora arbetsbörda, som åvilar dem. Att märka är härvid även, att konsulenterna väsentligen äro hänvisade till att själva utföra registrerings- och skrivarbeten.

Den faktiska omfattning av konsulenternas reseverksamhet, som för närvarande kan uppnås, måste enligt styrelsens mening anses såsom anmärkningsvärt otillräcklig. Det av 1907 års fattigvårdslagstiftningskommitté uttalade önskemålet, att kommunerna i riket borde besökas av konsulent vart annat år, är allt fortfarande icke uppnått. En beräkning på grundval av antalet besökta kommuner under de tre åren 1941—1943 ger vid handen, att det för riket i dess helhet utom Gotland med nuvarande konsulentantal och arbetsbelastning förflyter i genomsnitt $3\frac{1}{2}$ år mellan två på varandra följande konsulentbesök i en kommun. För de olika distrikten utgör motsvarande tid:

Distrikt nr.....	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Antal år.....	3·5	4·0	2·7	5·4	4·0	4·4	2·5	3·1	1·5

Dessa siffror, sedda i belysning av vad socialstyrelsen i det föregående anført, tala tydligt för att antalet konsulenter snarast möjligt bör ökas.

Styrelsen framhåller, att en ökning av antalet konsulenter till en i varje län komme att bliva oundgänglig och kunde väntas bliva föreslagen av so-

cialvårdskommittén. Emellertid hade socialvårdens utveckling skett och skedde successivt. Det vore därför angeläget, att man i fråga om konsulentorganisationens utbyggnad icke avvaktade socialvårdskommitténs slutliga förslag utan framginge i etapper. Efter socialstyrelsens uppfattning vore det nödvändigt, att en ökning av antalet konsulenter nu komme till stånd. Vid bestämmande av ökningens storlek måste bl. a. hänsyn tagas till möjligheterna att erhålla en lämplig distriktsindelning. Socialstyrelsen, som tidigare avsett att föreslå en ökning med 3 konsulenter, hade vid fortsatta överväganden funnit, att en lämplig distriktsindelning icke kunde vinnas annat än vid en ökning med 4. Styrelsen hade sålunda funnit nödvändigt föreslå en ökning av antalet konsulenter från 9 till 13, bortsett från konsulentverksamheten i Gotlands län, som föresloges ordnad tills vidare liksom för närvarande.

Enligt socialstyrelsens förslag skulle distrikten ha följande omfattning, nämligen första distriktet Stockholms stad, Stockholms län och Uppsala län, andra distriktet Södermanlands och Västmanlands län, tredje distriktet Östergötlands och Kalmar län, fjärde distriktet Jönköpings och Kronobergs län, femte distriktet Blekinge och Kristianstads län, sjätte distriktet Malmöhus län, sjunde distriktet Hallands och Göteborgs och Bohus län, åttonde distriktet Älvsborgs län, nionde distriktet Skaraborgs län, tionde distriktet Värmlands och Örebro län, elfte distriktet Kopparbergs och Gävleborgs län, tolfte distriktet Västernorrlands och Jämtlands län och trettonde distriktet Västerbottens och Norrbottens län. En av socialstyrelsen uppgjord sammanställning av vissa uppgifter till belysning av verkningarna av den föreslagna distriktsindelningen, torde böra såsom bilaga fogas till detta protokoll (*Bilaga B*).

Styrelsen framhåller slutligen, att det framlagda förslaget innebure genomgående — utom för det nordligaste distriktet och Gotlands län — en minskning av antalet kommuner, ålderdomshem etc. och genom ändring av stationeringsorterna en minskning av resvägarna. Ingen konsulent komme att tjänstgöra i mer än två län, bortsett från att första distriktet utom två län omfattade Stockholms stad.

Yttranden över socialstyrelsens framställning. Över socialstyrelsens framställning ha yttranden avgivits av statskontoret, överståthållarämbetet, samtliga länsstyrelser, samtliga statens fattigvårds- och barnavårdskonsulenter, socialvårdskommittén, svenska stadsförbundet och svenska landskommunernas förbund. I det övervägande antalet yttranden har den föreslagna utvidgningen tillstyrkts. *Länsstyrelsen i Kronobergs län* samt *statens fattigvårds- och barnavårdskonsulent i tredje distriktet* hemställa, att Kronobergs och Blekinge län skola bilda ett distrikt. *Överståthållarämbetet* anser, att första distriktet bör omfatta endast Stockholms stad och Stockholms län. *Länsstyrelsen i Västerbottens län* anser nödvändigt, att de båda nordligaste länen bilda var sitt distrikt.

Mot den föreslagna utvidgningen uttalar sig *statskontoret*, som med hänsyn till socialvårdskommitténs förslag om inrättande av barnavårdsassistentbefattningar i varje fall finner med en utbyggnad av konsulentorganisationen tills vidare böra anstå i avvaktan på kommitténs förslag till socialvårdens ordnande. *Länsstyrelsen i Örebro län* tillstyrker förslaget endast under förutsättning att med socialvårdens omorganisation kommer att anstå under en mera avsevärd tid samt tillägger, att om denna omorganisation kunde beräknas bli genomförd inom en tidrymd av högst tre år den nu föreslagna ökningen av antalet konsulenter icke borde komma till stånd.

I ett flertal yttranden framhålles, att de till konsulenter utgående ersättningarna för skrivhjälp och expeditiönsarbete borde höjas, då de nu utgående ersättningarna vore så lågt tilltagna, att konsulenterna ofta själv måste utföra dylikt arbete till men för mera kvalificerade uppgifter.

Socialstyrelsens anslagsäskanden. I sina i skrivelse den 28 augusti 1944 framlagda anslagsäskanden för budgetåret 1945/46 har socialstyrelsen — under hänvisning till sin framställning om ökning av antalet fattigvårds- och barnavårdskonsulenter — föreslagit, att i anslaget till avlöningar åt konsulenter anslagsposten till avlöningar till icke-ordinarie personal skulle höjas med 39 800 kronor och anslagsposten till rörligt tillägg med 5 200 kronor. Hela anslaget till avlöningar skulle härigenom komma att uppgå till (101 000 + 39 800 + 5 200) 146 000 kronor.

I skrivelse den 18 oktober 1944 hemställer emellertid socialstyrelsen, att ersättning för skrivhjälp måtte för samtliga konsulenter utom för konsulenterna i Gotlands län kunna utgå med högst 1 800 kronor för år och begär fördenskull ytterligare höjning av anslaget med 14 100 kronor till 160 100 kronor. Socialstyrelsen framhåller härvid, att styrelsen i sina anslagsäskanden för budgetåren 1943/44 och 1944/45 beträffande storleken av bidraget till skrivhjälp uttalat sig för en höjning av samma bidrag till det belopp, som nu föresloges, utan att dock vinna gehör för sin ståndpunkt samt att styrelsen vid avgivande av skrivelsen den 28 augusti 1944 icke för det dåvarande ansett sig böra åter förnya sin framställning om höjning av omskrivna bidrag. Styrelsen fortsätter:

Emellertid ha konsulenter på kallelse av socialstyrelsen den 28 september 1944 varit samlade i Stockholm för överläggningar. Därvid har enhälligt från konsulenternas sida riktats en vädjan till socialstyrelsen att redan för budgetåret 1945/46 söka utverka en höjning av bidraget till skrivhjälp från 625 kronor till 1 800 kronor för samtliga. Konsulenterna ha kraftigt understrukit, att de kommunala sociala nämndernas liksom allmänhetens behov av rådgivning och upplysning tack vare socialvårdens ökade differentiering och omfattning befinner sig i ständig stegring. Anspråken på konsulenternas medverkan bli därför allt större. Viktiga delar av deras arbetsuppgifter måste för närvarande åsidosättas, därigenom att konsulenter bindas vid rena skrivgöromål och expeditiönsarbeten. Det framhölls ytterligare, att den av socialstyrelsen föreslagna utökningen av antalet konsulenter med åtföljande

minskning av distrikten visserligen skulle minska konsulenternas arbetsbörda, men att en sådan åtgärd icke i och för sig vore tillräcklig. Det vore i hög grad av behovet påkallat att samtidigt öka möjligheterna till skrivhjälp.

Socialstyrelsen kan för sin del till alla delar bekräfta riktigheten av konsulenternas uppfattning. Med den starkt ökade användningen av muntliga förfrågningar särskilt per telefon och personligen i samband med konsulenternas resor komma de ökade anspråken på konsulenterna icke till synes i deras diariér. Den är likafullt en realitet, som kräver beaktande. Styrelsen finner det angeläget, att denna viktiga sida av verksamheten kan ägnas tillräcklig tid och uppmärksamhet, och anser i likhet med konsulenterna det i detta syfte vara av behovet påkallat att för var och en av konsulenterna (utom för konsumenten i Gotlands län) beräknas bidrag till skrivhjälp m. m. med 1 800 kronor per år. Genom att detta belopp ställdes till förfogande vore det möjligt för konsulenterna att mera stadigvarande anställa skrivhjälp. Med nuvarande för ändamålet tillgängliga belopp är detta icke möjligt. Man har sålunda endast under vissa tider kunnat anlita särskild skrivhjälp, vilket relativt sett ställt sig mera kostsam än om medel funnits till täckande av kostnaderna för en mera stadigvarande anställning av erforderlig arbetskraft.

Vidkommande anslaget till omkostnader hemställer socialstyrelsen i skrivelsen den 28 augusti 1944, att anslagsposten till sjukvård m. m. måtte höjas med 150 kronor, anslagsposten till reseersättningar med 13 400 kronor och anslagsposten till expenser med 1 450 kronor. Hela anslaget till omkostnader skulle härigenom komma att uppgå till $(33\,500 + 150 + 13\,400 + 1\,450)$ 48 500 kronor.

I statsverkspropositionen till 1945 års riksdag (femte huvudtiteln punkterna 76 och 77) ha ifrågavarande båda anslag preliminärt upptagits till samma belopp som för löpande budgetår, eller alltså avlöningsanslaget till 101 000 kronor och omkostnadsanslaget till 33 500 kronor.

Departements-
chefen.

För att den förordade revisionen av lagstiftningen om barnavårdsanstalter och fosterbarnsvård skall kunna nå sitt syfte att skapa bättre förhållanden på förevarande område, erfordras, att de myndigheter, som handha tillsynen över barnavården, ha till sin disposition erforderliga resurser för ändamålet. Särskilt gäller detta länsstyrelserna. Visserligen har i det föregående föreslagits att de länsstyrelserna nu tillkommande befogenheterna att pröva frågor om inrättande och förändring av barnhem samt om förbud för barnhem att vidare mottaga barn skola övergå å socialstyrelsen. Emellertid är kontrollen av barnavårdsanstalterna avsedd att alltså jämt väsentligen äga lokal anknytning. De lokala områden, som i detta sammanhang komma i fråga, äro länen, och det är länsstyrelserna som måste bliva de väsentliga bärarna av berörda kontroll. Även i vad angår fosterbarnsvården komma länsstyrelsernas uppgifter uppenbarligen att utökas i och med att fosterbarnsbegreppet får vidgad innebörd.

Länsstyrelserna ha för närvarande till sitt förfogande statens fattigvårds-

och barnavårdskonsulenter, vilka enligt gällande föreskrifter skola biträda länsstyrelserna vid fullgörandet av deras uppgifter jämlikt fattigvårds- och barnavårdslagarna. Varje konsulentdistrikt har emellertid så stor omfattning att konsulenterna blivit synnerligen arbetstyngda, vilket medfört, att tillsynen icke i alla hänseenden blivit så effektiv, som i och för sig vore önskvärt. Antalet kommuner inom distrikten är så stort, att inspektion av kommun ofta icke kan ske mer än vart tredje år, i vissa fall med ännu längre mellanrum.

Socialvårdskommitténs förslag innebär, att vid länsstyrelserna — dock icke vid överståthållarämbetet — skola inrättas särskilda tjänster, barnavårdsassistenttjänster. Barnavårdsassistenterna skola enligt förslaget i första hand svara för länsstyrelsens uppgifter i de hänseenden, varom här närmast är fråga, men skola dessutom övertaga de uppgifter på fosterhemsförmedlingens och fosterbarnskontrollens område, som nu handhas av barnavårdsombuden. Sistnämnda befattningar skola däremot försvinna och allmänna barnhusets verksamhet för fosterhemsförmedlingen upphöra.

Kommitténs förslag har på denna punkt i åtskilliga yttranden utsatts för kritik av det skälet att barnavårdsombudens nuvarande uppgifter — främst fosterhemsförmedlingen — befarats komma att eftersättas till men för fosterbarnsvården i kommunerna. I stället har föreslagits att barnavårdsombuden skulle bibehållas vid sin nuvarande ställning och antalet konsulenttjänster däremot ökas. I vissa yttranden har inrättandet av särskilda barnavårdskonsulenter förordats.

Vad angår sistnämnda förslag, vilket diskuterades redan i samband med tillkomsten av gällande barnavårdslag, skulle onekligen åtskilliga fördelar vara förenade med en sådan anordning, vilken ter sig naturlig med hänsyn till de vidgade samhälleliga åtagandena på barnavårdens område. Vissa praktiska svårigheter kunna dock tänkas uppkomma därigenom att åtskilliga ärenden, med vilka en konsulent har att taga befattning, äro av blandad karaktär, i det ingripande kan ske såväl i fattigvårdens som i barnavårdens form. Det torde därför vara lämpligast att spörsmålet närmare överväges i samband med socialvårdskommitténs blivande förslag om organisationen inom socialvården.

Ett genomförande av socialvårdskommitténs förslag skulle innebära, att länsstyrelserna till sitt förfogande erhöles särskilda tjänstemän, vilkas verksamhet skulle vara särskilt inriktad på tillsyn av barnavårdsanstalterna och fosterbarnsvården. Härigenom torde de bästa förutsättningarna för en effektiv tillsyn vinnas. Jag är därför beredd att i huvudsak godtaga det förslag, som socialvårdskommittén i förevarande hänseende framlagt. Vid varje länsstyrelse bör alltså tillsättas en särskild befattningshavare — i enlighet med kommitténs förslag lämpligen benämnd länets barnavårdsassistent — med uppgift främst att biträda vid den på länsstyrelsen ankommande tillsynen över barnavårdsanstalterna och över barnavårdsnämndernas verk-

samhet på fosterbarnsvårdens område samt handhava den förmedling av fosterhem, som nu bedrives av barnavårdsombuden. Måhända kan det befinnas lämpligt att dessutom giva länsstyrelserna befogenhet att i viss utsträckning anlita assistenterna jämväl för andra uppgifter inom barnavården. Närmare bestämmelser härom torde böra meddelas instruktionsledes. Assistenterna, som icke böra vara underställda fattigvårds- och barnavårdskonsulenterna, böra erhålla placering å landskansliet och närmast underställas föredraganden i barnavårdsärenden därstädes. Om barnavårdsassistenternas verksamhet i huvudsak begränsas till dessa uppgifter synas de kunna medhinka dem utan att behöva tillgripa utvägen att låta den fosterhemsförmedlande verksamheten eftersättas.

Av skäl som anförts av överståthållarämbetet, torde jämväl därstädes en barnavårdsassistentbefattning böra inrättas.

I likhet med socialvårdskommittén förordar jag, att barnavårdsassistenterna placeras i lönegraden Eo 17 enligt gällande civila icke-ordinariereglemente. I anledning av statskontorets jämförelse med löneställningen för de nuvarande barnavårdsombuden må framhållas det större ansvar och de ökade arbetsuppgifter, som komma att vara förenade med de nya befattningarna. Någon i författning stadgad företrädesrätt för barnavårdsombuden till befattningarna anser jag icke böra ifrågakomma, ehuru väl vitsordad tjänstgöring såsom barnavårdsombud bör tillerkännas stor betydelse vid bedömandet av meriterna hos sökandena till barnavårdsassistentbefattning.

Barnavårdsassistentbefattningarna torde böra inrättas från och med den 1 juli 1945, och tillsättas av länsstyrelserna (överståthållarämbetet).

Kostnaderna för avlöning åt barnavårdsassistenterna böra bestridas dels, i vad angår överståthållarämbetets barnavårdsassistent, från förslagsanslaget till överståthållarämbetet: avlöningar, dels ock från förslagsanslaget till länsstyrelserna: avlöningar. För ändamålet torde den å överståthållarämbetets avlöningsstat uppförda anslagsposten till övrig icke-ordinarie personal, vilken i 1945 års statsverksproposition upptagits till 112 800 kronor, böra få överskridas med 5 300 kronor samt den å avlöningsstaten för länsstyrelserna uppförda anslagsposten till motsvarande ändamål, vilken i statsverkspropositionen upptagits till 4 065 000 kronor, få överskridas med kostnaderna för avlöning till övriga barnavårdsassistenter, vilka kunna beräknas till 112 900 kronor. Härtill komma kostnader för rörligt tillägg, för sjukvård, för resor och för expenser, vilka kostnader emellertid skola utgå ur förslagsvis beräknade anslag eller anslagsposter.

Vad därefter angår frågan om utökning av antalet statens fattigvårds- och barnavårdskonsulenter, synes den härutinnan förebragta utredningen giva vid handen, att de nuvarande konsulentdistrikten äro alltför stora för att en effektiv kontroll av fattigvården och barnavården skall kunna upprätthållas. En minskning av distriktens storlek och som följd därav en

ökning av antalet konsulenter är enligt min bestämda mening uppenbart erforderlig bl. a. för att tätare inspektionsbesök än vad nu är möjligt skola kunna äga rum i kommunerna. Beträffande omfattningen av denna ökning synes det lämpligt att för närvarande inskränka sig till vad socialstyrelsen föreslagit eller att öka konsulenternas antal med fyra. Den föreslagna distriktsindelningen finner jag lämplig.

Med hänsyn till att konsulenternas avlöningsförhållanden reglerats så sent som vid föregående års riksdag och dessutom deras ställning kommer att förbättras genom att deras distrikt på sätt nu föreslagits minskas, synes någon höjning av de till konsulenterna utgående ersättningsbeloppen för skriv- och expeditiönsarbete nu icke böra ifrågakomma.

Avlöningsstaten för fattigvårds- och barnavårdskonsulenter upptager dels en anslagspost till avlöningar till icke-ordinarie personal, dels en anslagspost till rörligt tillägg. Förstnämnda anslagspost synes — med anledning av utökningen av antalet konsulenter — böra höjas med sammanlagt 34 100 kronor, varav 26 000 kronor beräknas belöpa på nettoavlöningarna, 2 000 kronor på lokalersättningar till sådana konsulenter, åt vilka icke kan beredas arbetsrum med telefon i av staten upplåtna lokaler, 2 500 kronor på ersättningar för skriv- och expeditiönsarbete samt 3 600 kronor på vikariatersättningar. Anslagsposten till rörligt tillägg torde böra höjas med 4 200 kronor. Avlöningsanslaget torde alltså böra beräknas till $(101\,000 + 34\,100 + 4\,200)$ 139 300 kronor.

Vad omkostnadsanslaget angår torde, såsom socialstyrelsen angivit, anslagsposterna till sjukvård m. m. och till expenser till följd av ökningen av antalet fattigvårds- och barnavårdskonsulenter böra höjas med 150 kronor respektive 1 450 kronor. Vad däremot angår anslagsposten till reseersättningar torde, med hänsyn till distriktens minskade omfattning, höjningen kunna begränsas till 10 000 kronor. Omkostnadsanslaget torde i följd härav böra för budgetåret 1945/46 upptagas till $(33\,500 + 150 + 10\,000 + 1\,450)$ 45 100 kronor.

B. Statsbidrag till barnhem.

Socialvårdskommitténs förslag. I sitt betänkande har kommittén framlagt förslag till bestämmelser om statsbidrag till barnhem i form av två kungörelser, av vilka den ena avser statsbidrag för uppförande eller inrättande av barnhem och den andra statsbidrag till driften av barnhem. Kungörelseförslagen torde få såsom bilagor fogas till detta protokoll (*Bilaga C och D*).

Vad först angår statsbidrag för uppförande eller inrättande av barnhem uttalar kommittén till en början, att dessa statsbidrag borde utgå ur särskilda, årligen beviljade anslag men däremot icke såsom hittills ur allmänna arvsfonden. Bidragen skulle, såsom förut nämnts, i varje särskilt fall beviljas av Kungl. Maj:t enligt socialstyrelsens hörande.

Beträffande bidragsbeloppen framhåller kommittén, att bidragen borde utgå med högst viss procentsats av de verkliga kostnaderna, dock med högst visst belopp per vårdplats. Någon differentiering av bidragen efter hemmens karaktär syntes icke erforderlig. Vissa skäl talade däremot för en differentiering av bidragen med hänsyn till barnantalet inom landstingsområdet samt landstingets skatteunderlag och skattebörd. Kommittén hade emellertid funnit lämpligare, att statsbidragen över huvud bestämdes så högt, att de bleve ett kraftigt incitament till en utbyggnad av barnhemsverksamheten och i samtliga fall innebure ett effektivt stöd åt landstingen, då de fullgjorde här avsedda nya uppgifter.

Kommittén anser sig kunna gå ut från en genomsnittlig byggnadskostnad av i runt tal 6 000 kronor per vårdplats. Härvid åberopar kommittén, att den låtit inhämta uppgifter angående kostnaderna för ett antal under senare år uppförda barnhem av olika kategorier. Av dessa uppgifter framgår, att byggnadskostnaderna per vårdplats (exklusive tomtkostnad) växlat högst väsentligt. Ett år 1935 uppfört upptagningshem hade sålunda dragit en kostnad av allenast 2 365 kronor för vårdplats, medan ett tre år senare uppfört kombinerat upptagningshem och mödrahem betingat ett pris av 8 333 kronor för vårdplats. I fråga om barnhemsbyggena från senare år (1941—44) växla kostnaderna mellan 9 333 kronor och 6 216 kronor, allt för vårdplats. Kommittén föreslår, att staten för nybyggnad av barnhem i princip skall lämna bidrag, motsvarande högst tre fjärdedelar av de verkliga byggnadskostnaderna, dock högst 4 500 kronor för vårdplats, varvid i byggnadskostnaderna icke böra medräknas kostnaderna för anskaffande av tomt och inventarier. Statsbidrag med samma andel skall enligt kommittén även kunna utgå till kostnaderna för inköp av byggnad samt för ombyggnads- och reparationsarbeten å denna ävensom till kostnaderna för reparationer och tillbyggnadsarbeten, som fordras för istandsättande för barnhemsändamål av en i huvudmannens ägo befintlig byggnad. Statsbidraget föreslås dock i sådana fall skola maximeras till 3 000 respektive 2 000 kronor.

Kommittén understryker, att de sålunda angivna statsbidragen hade karaktären av maximibelopp och att därest sökanden hade egna tillgångar, vid statsbidragets bestämmande hänsyn borde tagas därtill.

Enligt kungörelseförslaget skall, om synnerliga skäl därtill äro, retroaktivt bidrag kunna beviljas landsting eller kommun, som efter den 1 januari 1942 påbörjat uppförande eller inrättande av barnhem.

Beträffande statsbidrag till driften av barnhem säger sig kommittén ha funnit lämpligt, att dessa bidrag utginge med vissa belopp per barn och vårddag. Kommittén fortsätter:

Kommittén är emellertid medveten om att vissa skäl kunna anföras för att statsbidraget knytes till viss eller vissa utgiftsposter. Med hänsyn till den varierande betydelse, som ett bidrag till lokalkostnaderna skulle få, kan statsbidraget näppeligen läggas på denna utgiftspost. Motsvarande torde i

huvudsak gälla omkostnaderna för värme, lyse, renhållning o. d. För ett statsbidrag till sjukvården tala visserligen i och för sig åtskilliga skäl, men ett dylikt bidrag skulle icke ha någon större ekonomisk betydelse för barnhemmen eller i någon högre grad inverka på storleken av landstingens kostnadsandel. De utgiftsposter, vilka främst skulle kunna ifrågakomma i detta sammanhang, äro personalkostnaderna och utgifterna för kosthållet. Det må erinras om att driftbidragen till barnavårdsanstalterna för halvöppen barnavård knutits till nämnda omkostnadsposter. De skäl, som legat till grund för detta statsmakternas beslut, föreligga emellertid enligt kommitténs mening icke i samma utsträckning i fråga om barnhemmen. Under alla förhållanden har det syntts kommittén lämpligare, att statsbidraget får karaktären av ett allmänt stöd åt vederbörande institution än att det lägges på vissa poster, vilket otvivelaktigt måste komplicera beräkningen av bidragets storlek. Härför talar också skatteutjämningsynpunkterna, vilka otvivelaktigt kunna lättare tillgodoses, om statsbidraget icke är begränsat till vissa omkostnadsposter. Den princip för bidragets bestämmande, som av kommittén förordas, har också sin motsvarighet på andra områden av den slutna anstaltsvården och har där kommittén veterligen icke vållat några svårigheter.

I fråga om statsbidragets storlek föreslår kommittén, att statsbidraget i allmänhet skall utgöra 1 krona 50 öre för dag och intaget barn, väntande moder eller moder med barn; dock att i mödrahem av hemskoletyp statsbidraget för dag och väntande moder eller moder med barn skall utgöra 3 kronor 50 öre. Såsom villkor för åtnjutande av statsbidrag skall enligt förslaget gälla, för hemskola att vårdavgift icke uttages, för spädbarnshem och vårdhem, att vårdavgift för intaget ensamt spädbarn icke uttages med högre belopp än 2 kronor för dag samt för övriga fall, att vårdavgift icke uttages med högre belopp än 1 krona 50 öre för dag.

Vad särskilt angår hemskolorna framhåller kommittén, att det syntes naturligast och mest i överensstämmelse med förhållandena på andra liknande områden, att staten bure större del av kostnaderna för hemskolorna än av kostnaderna för vårdhemmen. Det vore visserligen förenat med stora vanskligheter att uppskatta den genomsnittliga dagskostnaden vid hemskolorna, men kommittén ansåge sig beträffande statsbidragets bestämmande kunna utgå från en dagskostnad av i runt tal 5 kronor. Med utgångspunkt därifrån och då det syntes angeläget att landstingen stimulerades att medverka vid upprättandet av hemskolor, ville kommittén förordna nyssnämnda belopp, 3 kronor 50 öre för dag och väntande moder eller moder med barn. När kommittén föreslagit detta belopp, hade den utgått från, att statsbidraget icke blott skulle omfatta driftkostnaderna i allmänhet utan även helt täcka samtliga kostnader för avlöning åt den vid hemskolan anställda skolkökslärarinnan samt erforderligt undervisningsmateriel.

De statliga driftbidragen skola enligt kommitténs förslag bestämmas av socialstyrelsen, dock med rätt för vederbörande att anföra besvär hos Kungl. Maj:t. Bidraget förutsättes skola utbetalas halvårsvis i efterskott, men

socialstyrelsen skulle äga utanordna förskott å beviljat statsbidrag, dock ej till högre belopp för varje halvår än som motsvarade hälften av det för halvåret beräknade statsbidraget.

Beträffande beräkningen av kostnaderna för statsbidragen till barnhemmen framhåller kommittén till en början, att stora svårigheter mötte att verkställa tillförlitliga beräkningar därom, då det vore vanskligt att uppskatta det framtida behovet av platser å barnhem av olika kategorier. Därtill komme, att det icke vore möjligt att på förhand avgöra, vilka av de nuvarande barnhemmen, som komme att ingå i de blivande planerna. Emellertid hade kommittén gjort vissa beräkningar på grundval av föreliggande statistiska material. Beträffande *upptagningshemmen* och *barnhemmen för varaktig vård* grunda sig beräkningarna på förutsättningen att antalet platser i de län, vilkas platsantal för närvarande understeg det genomsnittliga — 0,78 platser per 1 000 invånare — skulle uppgå till 0,80 platser per 1 000 invånare; ett aktuellt behov av 750 nya platser å barnhem av denna kategori skulle för sådant fall föreligga. — I fråga om *spädbarnshemmen* ansåge sig kommittén — med hänsyn till bristen på dylika hem i åtskilliga län — böra räkna med att omkring 325 nya platser å hem av detta slag borde inrättas. — Vad slutligen *mödrahemmen* anginge utginge kommittén från, att en hemskola uppfördes i varje län samt att motsvarande antal platser inrättades i de större hemskolorna. Detta skulle tillhoppa motsvara anordnandet av i runt tal 500 platser å hemskolor. Då åtskilliga län för närvarande hade ett uppenbart otillräckligt platsantal för mödrar, borde man enligt kommitténs mening, trots den förutsatta tillkomsten av hemskolor, räkna med en utbyggnad jämväl av vårdhemmen, som av kommittén skattas till i runt tal 100 nya platser. Därtill borde komma omkring 30 platser för ensamma späda barn, vilka behövde omhändertagas å vårdhem. Det sammanlagda antalet nya platser skulle alltså utgöra 1 705, varigenom antalet vårdplatser å barnhemmen skulle komma att stiga till 8 233.

Ett utbyggande av barnhemmen i nu nämnd omfattning skulle enligt kommitténs beräkningar komma att draga en total byggnadskostnad, inventarie- men ej tomtkostnader inberäknade, av 11 423 000 kronor. Härför utgående statsbidrag beräknar kommittén till $(1\,705 \times 4\,500)$ 7 672 500 kronor. Landstingens bidrag uppskattas till 3 751 000 kronor.

Vid beräkningen av kostnaderna för statsbidrag till barnhemmens drift har kommittén utgått från det nyss angivna antalet vårdplatser och en genomsnittlig beläggningsprocent av 85. Statsbidraget skulle därvid, sedan full utbyggnad av barnhemsorganisationen skett, uppgå till 3 953 203 kronor årligen. Landstingens bidrag beräknas till 1 814 100 kronor.

För budgetåret 1945/46 anser kommittén ett anslag å högst 3 miljoner kronor — för såväl anläggning som drift — erforderligt.

Yttrandena. Frågan om grunderna för statsbidrag har berörts i endast i ett fåtal yttranden.

Vad först angår statsbidrag för uppförande eller inrättande av barnhem påyrkar *statskontoret* vissa modifikationer i vad socialvårdskommittén föreslagit. Dessa modifikationer innebära följande.

1. Statsbidrag borde icke utgå till enskilda personer. Genom ett sådant villkor skulle enligt ämbetsverkets uppfattning ernås, att endast personer, som själva förfogade över vissa tillgångar och som följaktligen finge antagas handla av mera ideella motiv, komme att driva barnhemsverksamhet.

2. Statsbidrag borde icke utgå med större andel av kostnaderna än hälften. Statsunderstöd, som förekomme å andra jämförliga områden, utginge nämligen i regel icke med större andel av kostnaderna.

3. Statsbidragets maximibelopp per vårdplats borde reduceras till 1 500 kronor vid nybyggnad, 1 000 kronor vid inköp av byggnad och 750 kronor vid ändring av i huvudmannens ägo redan befintlig byggnad. Ämbetsverket framhåller, att man vid statsbidragets bestämmande borde utgå från den normalt gällande byggnadskostnadsnivån och att barnhemmen i fråga om byggnadsstandard närmast torde vara jämförbara med hemmen för kroniskt sjuka och lättskötta sinnessjuka, för vilka hem nyssnämnda maximibelopp gällde. Därest byggnadsbidraget till dessa hem skulle komma att höjas, torde motsvarande förbättring böra beredas barnhemmen.

4. Retroaktivt statsbidrag borde utgå endast för barnhem, vars uppförande eller inrättande påbörjats efter den 30 juni 1944.

Norrköpings stad anser statsbidraget böra utgå med tre fjärdedelar av styrkta verkliga kostnaden utan maximering.

Socialstyrelsen föreslår, att även barnhem, som drives av barnavårdsförbund eller som till avsevärd del disponeras av sådant förbund, skall kunna erhålla retroaktivt statsbidrag. Liknande yrkande framställes av *länsstyrelsen i Skaraborgs län* och *Skaraborgs läns barnavårdsförbund*. *Länsstyrelsen i Gotlands län* hemställer, att statsbidrag må retroaktivt kunna utgå jämväl till förening, stiftelse eller annan, som uppfört eller påbörjat barnhem.

Beträffande statsbidrag till driften av barnhem framhåller *svenska landstingsförbundet*, att det föreslagna statliga driftbidraget vore alltför lågt med hänsyn till den ökning av driftkostnaderna, som redan skett och ytterligare vore att vänta. Även *Norrköpings stad* anser driftbidragen vara i knappaste laget för att kunna skänka den erforderliga ekonomiska ryggraden åt barnhemmen. *Östergötlands läns barnavårdsförbund* förordar, att statsbidrag efter de för hemskolor föreslagna grunderna skall utgå till mödrahem av nuvarande typ, där såsom villkor för intagning gäller skyldighet för mödrar att kvarstanna viss tid eller där undervisning beredes klientelet.

Statskontoret finner väl oundgängligt, att det allmännas bidrag till hemmens driftkostnader i framtiden utmätas mindre snävt än för närvarande,

men framhåller å andra sidan att ett nytt bidragssystem bör utformas med en viss försiktighet, så att detsamma icke resulterade i sakligt sett omotiverade höjningar av vinstmarginal och vårdstandard. I kommitténs förslag hade enligt statskontorets mening tillbörlig återhållsamhet icke iakttagits, då de av kommittén förordade bidragsgrunderna skulle komma att för det allmänna och särskilt staten medföra en flerdubbelt större årlig totalutgift än de nu utgående understöden. Statskontoret ansåge, *dels* att vårdavgifternas maximum borde något höjas och avgift införas jämväl vid hemskolorna, *dels* att det statliga driftbidraget borde utgå efter mindre förmånliga grunder än de av kommittén förordade, *dels* ock att bidragsreglerna borde konstrueras på sådant sätt, att statsbidraget minskades, om ett barnhem hade egna tillgångar eller uppbure understöd från annat håll. Ämbetsverket föreslog, att statsbidrag till barnhem skulle utgå med högst hälften av den årliga nettoförlust, som kunde föreligga, sedan sammanlagda beloppet av barnhemmets utgifter under året minskats med summan av influtna vårdavgifter, avkastning av eget kapital, bidrag från kommuner och organisationer samt övriga inkomster med undantag av anslag av vederbörande landsting, dock att bidraget finge uppgå till högst 1 krona per dag och intagen person. För återstående underskott skulle vederbörande landsting ha att ansvara. I den mån av kommun anordnat barnhem vore avsett uteslutande för kommunens eget behov, borde bidrag från stat eller landsting icke beviljas.

I 1945 års statsverksproposition har under punkterna 87 och 88 föreslagits, att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1945/46 skulle beräknas *dels* ett reservationsanslag av 250 000 kronor till bidrag till uppförande eller inrättande av barnhem, *dels* ock ett förslagsanslag av 750 000 kronor till bidrag till driften av barnhem.

*Departement-
schefen*

I princip innebär socialvårdskommitténs förslag, att statsbidrag skola kunna utgå såväl till uppförande eller inrättande av barnhem som till driften av sådana hem, därvid statsbidragen av kommittén så utmätts, att staten skulle komma att svara för den större delen av det allmännas utgifter för barnhemmen. Till dessa principer har jag redan i det föregående uttalat min anslutning. Det återstår nu att närmare behandla frågan om de grunder, efter vilka statsbidragen skola utgå.

Vad först angår statsbidragen till uppförande eller inrättande av barnhem innebär socialvårdskommitténs förslag, att nämnda bidrag skola utgå med högst tre fjärdedelar av de verkliga kostnaderna, i vilka kostnaderna för tomt och inventarier därvid ej medräknats. Av statskontoret har påyrkats, att statsbidraget skulle begränsas till hälften av kostnaderna, därvid åberopats att samma andel utginge i fråga om bidrag inom vissa jämförliga områden. Någon generellt gällande grundsats härom finnes emellertid ej; det må sålunda erinras om att fjolårets riksdag fastställde

statsbidragen till hemmen för bildbara sinnesslöa till tre fjärdedelar av kostnaderna. Vad nu förevarande fall beträffar vill jag bringa i erinran att, då i valet mellan landstingen såsom huvudmän för barnhemsverksamheten och statsalternativet den förra utvägen förordats, en förutsättning för detta mitt ställningstagande varit att en kraftig avlyftning från statens sida skulle ske av landstingens ekonomiska engagemang. Det står därför i överensstämmelse härmed att, såsom socialvårdskommittén föreslagit, låta staten svara för den övervägande delen av det allmännas utgifter för barnhemsvården. Jag anser mig fördenskull böra förorda kommitténs förslag. Det bör dock framhållas, att det här endast är fråga om en övre gräns för statsbidragen och att, i den mån donationsmedel eller andra särskilda medel stå till förfogande för ändamålet, dessa medel i första hand böra tagas i anspråk. I dylika fall synes, om bidragsskyldighet föreligger för landsting eller stad i egenskap av legal huvudman för barnhemsvården, statsbidraget böra beräknas till högst tre fjärdedelar av de kostnader, som icke på sätt nyss sagts kunna täckas med särskilda medel.

Socialvårdskommittén föreslår även vissa absoluta maximibelopp för ifrågakvarande statsbidrag, nämligen 4 500 kronor för vårdplats vid uppförande av nytt barnhem, 3 000 kronor för vårdplats vid anskaffande och iståndsättande för ändamålet av redan befintlig byggnad samt 2 000 kronor för vårdplats vid iståndsättande av byggnad, som redan tidigare varit i barnhemsinnehavarens ägo. Kommittén har därvid utgått från en byggnadskostnad av 6 000 kronor för vårdplats — en kostnad, som beräknats med utgångspunkt från kostnaderna för vissa på senare år uppförda barnhem. Vid beräkningen av denna byggnadskostnad torde hänsyn ha tagits jämväl till den ökning av byggnadskostnaderna, som ägt rum under krisåren. Enligt statskontorets mening åter bör till utgångspunkt för bestämmande av maximibeloppet tagas vissa såsom normala ansedda byggnadskostnader. Det är emellertid ett angeläget önskemål att, i den mån arbetskrafts- och materielfrågorna ej lägga hinder i vägen, byggandet i enlighet med fastställda planer av nya barnhem utan tidsutdräkt igångsättes. Någon som helst säkerhet för att byggnadskostnaderna vid den aktuella tidpunkten återgått till eller närmat sig förkrigsnivån finnes ej. Ett godtagande av förkrigskostnadsnivån såsom utgångspunkt skulle därför kunna innebära, att den utlovade statliga bidragsgivningen på indirekt väg delvis eliminerades. Det riktiga synes mig i stället vara att acceptera kommitténs förslag och i händelse av vikande byggnadskostnader regelmässigt i de enskilda fallen begränsa de för vårdplats utmätta statsbidragen under maximigränsen. Först då byggnadskostnaderna bliva stabila på en lägre nivå än de nuvarande bör en sänkning av de fastställda maximibeloppen övervägas.

Lika med kommittén anser jag möjlighet böra föreligga att bevilja retroaktiva statsbidrag till uppförande eller inrättande av barnhem. Förutsättning härför bör såsom kommittén föreslagit vara, att hemmet påbörjats efter

den 1 januari 1942. Dylikt bidrag bör emellertid kunna beviljas icke blott, såsom kommittén föreslagit, kommun eller landsting utan även barnavårdsförbund. Att ytterligare utsträcka möjligheten att erhålla retroaktivt statsbidrag för ifrågavarande ändamål synes däremot icke lämpligt.

Vad därefter angår statsbidragen till barnhemmens drift innebär kommitténs förslag, att sådant bidrag skall utgå med ett fast belopp för barn och vårddag. Som villkor för statsbidragets åtnjutande föreslås skola gälla, att vårdavgift icke får uttagas med högre belopp än som i kungörelsen angående statsbidrag finnes för det särskilda fallet stadgat. Statsbidraget skall enligt förslaget i allmänhet utgöra 1 krona 50 öre för dag och intaget barn, varvid i mödrahem av vårdhemstyp samma statsbidrag jämväl skall utgå för väntande moder och för moder, som vårdas tillsammans med sitt späda barn. För mödrahem av hemskoletyp skall däremot statsbidraget enligt förslaget utgöra 3 kronor 50 öre för dag och väntande moder eller moder med barn. Vid hemskolorna skola vårdavgifter icke få uttagas. För spädbarnshem eller vårdhem må vårdavgiften utgöra högst 2 kronor för dag och intaget ensamt spädbarn samt eljest högst 1 krona 50 öre för dag.

De av kommittén föreslagna grunderna för ifrågavarande statsbidrag synas mig skäliga, varför jag tillstyrker desamma. Ett tillgodoseende av statskontorets önskemål att vid statsbidragens bestämmande hänsyn skall tagas till i vad mån barnhemmet hade egna tillgångar eller uppbure understöd från annat håll torde icke komma att medföra någon större besparing för statsverket men skulle däremot medföra större omgång vid statsbidragsärendenas handläggning.

Vad slutligen angår kostnaderna för statsbidragen till barnhem har kommittén verkställt vissa beräkningar angående behovet av barnhemsplatser av olika slag. Det är givet att dessa beräkningar måste lida av en hög grad av osäkerhet, och att en säker överblick av behovet kan vinnas först då de föreslagna länsplanerna föreligga. Vad angår anslagsbehovet för budgetåret 1945/46 har kommittén uppskattat detta till sammanlagt 3 000 000 kronor. I statsverkspropositionen har, såsom förut nämnts, preliminärt beräknats dels till bidrag till uppförande eller inrättande av barnhem ett reservationsanslag å 250 000 kronor, dels ock till bidrag till driften av barnhem ett förslagsanslag å 750 000. Härvid har hänsyn tagits till att de nya bestämmelserna i barnavårdslagen och som följd därav även statsbidragsbestämmelserna torde böra träda i kraft först den 1 januari 1946. Vad förstnämnda belopp angår torde förslaget om rätt jämväl för barnavårdsförbund till retroaktivt statsbidrag medföra en ökning av anslagsbehovet, varför en mindre höjning av beloppet, förslagsvis till 300 000 kronor, torde vara erforderlig. Anslaget till driftbidrag — vilket under nästa budgetår torde komma att tagas i anspråk allenast för utgivande av förskott å statsbidrag — synes kunna bibehållas vid det preliminärt beräknade beloppet, 750 000 kronor.

Departementschefens hemställan.

Under åberopande av vad sålunda anförts får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte

dels föreslå riksdagen att antaga förut omförmälda, inom socialdepartementet upprättade förslag till *lag angående ändring av lagen den 6 juni 1924 (nr 361) om samhällets barnavård och ungdomsskydd (barnavårdslag)* ävensom till *lag angående ändrad lydelse av 32 § lagen den 14 juni 1918 (nr 422) om fattigvården*,

dels inhämta riksdagens yttrande över förut omförmälda, inom departementet upprättade förslag till *förordning om ändrad lydelse av 7 § stadgan den 29 maj 1931 (nr 172) angående enskilda sjukhem och förlossningshem*,

dels ock föreslå riksdagen att

I) medgiva

att den i avlöningsstaten för överståthållarämbetet upptagna anslagsposten till avlöningar till övrig icke-ordinarie personal må för budgetåret 1945/46 överskridas med högst 5 300 kronor,

samt att den i avlöningsstaten för länsstyrelserna upptagna anslagsposten till övrig icke-ordinarie personal må för budgetåret 1945/46 överskridas med högst 112 900 kronor;

II) godkänna

ej mindre följande personalförteckning för statens fattigvårds- och barnavårdskonsulenter:

Personalförteckning.

Extra ordinarie tjänstemän i högre lönegrad än 20.
13 fattigvårds- och barnavårdskonsulenter Eo 23
än även följande avlöningsstat för samma konsulenter att tillämpas tillsvidare från och med budgetåret 1945/46:

Avlöningsstat.

1. Avlöningar till icke-ordinarie personal, <i>förslagsvis</i>	kronor 122 400
2. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	» 15 900
	Summa kronor 138 300

III) för budgetåret 1945/46 anvisa
till *Statens fattigvårds- och barnavårdskonsulenter: Avlöningar* ett *förslagsanslag* av kronor 138 300
till *Statens fattigvårds- och barnavårdskonsulenter: Omkostnader* ett *förslagsanslag* av » 45 100

IV) medgiva, att till uppförande eller inrättande av barnhem samt till driften av sådana hem må utgå statsbidrag i huvudsaklig överensstämmelse med de grunder, som ovan angivits; samt

V) för budgetåret 1945/46 anvisa
till *Bidrag till uppförande eller inrättande av barnhem* ett
reservationsanslag av kronor 300 000
till *Bidrag till driften av barnhem* ett *förslagsanslag* av .. » 750 000

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan lämnar Hans Maj:t Konungen bifall samt förordnar, att proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

Hans Bergström.

Socialvårdskommitténs förslag¹

till

Lag om ändring i vissa delar av lagen den 6 juni 1924 om samhällets barnavård och ungdomsskydd (barnavårdslag).

Härigenom förordnas dels att rubrikerna till 5 och 7 kap. barnavårdslagen skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives, dels att 1 kap. 2, 14 och 17 §§, 2 kap. 20 och 21 §§, 4 kap. 33 och 34 §§, 5 kap. 39—42 §§, 7 kap. 49—53 §§ samt 55—57 och 59—60 §§, 10 kap. 73 och 80 §§ även-
som 11 kap. 81 § 1 mom. barnavårdslagen skola erhålla ändrad lydelse på
sätt nedan angives, dels ock att under 5 och 7 kap. i nyssnämnda lag skola
införas nya paragrafer, betecknade 41 a § och 42 a §, av nedanstående
lydelse.

1 kap. Om barnavårdsnämnd.**2 §.**

1 mom. Barnavårdsnämnden har — — — dess åtgärder.

Särskilt åligger det nämnden:

att, i — — — lastbart levnadssätt;

att enligt — — — värnlösa barn;

att övervaka de inom kommunen belägna barnavårdsanstalternas verksamhet; samt

att enligt — — — över fosterbarnsvården.

Jämväl i — — — och verkställighet. I sådant — — — och handhavande.

Hurusom den — — — i kommunallagarna.

2 mom. Barnavårdsnämnden bör — — — utvecklingen av barnavårds-
anstalter och — — — ungdoms välfärd.

Barnavårdsnämnden åligger — — — formerna därför.

14 §.

1 mom. Barnavårdsnämnden bör — — — av arbetet.

2 mom. Jämväl för — — — eller stiftelse.

Barnavårdsnämnden må — — — barnavårdsnämndens angelägenhet. *Där ej särskilda omständigheter annat föranleda, skall nämnden utse en eller flera ledamöter eller suppleanter i nämnden (anstaltsdelegerade) att ägna särskild uppmärksamhet åt de inom kommunen belägna barnavårdsanstalternas verksamhet.*

17 §.

Vill någon — — — eller ordföranden.

Kommunal myndighet, befattningshavare i statens, landstingets eller kommunens tjänst så ock i dylik tjänst ej anställd läkare, *sjuksköterska* eller barnmorska hava att, då de i sin verksamhet erhållit kännedom om förhållanden, som böra föranleda nämndens ingripande, ofördröjligen göra anmälan därom.

¹ Ändringar i och tillägg till nu gällande författningar ha satts med kursiv stil. Uteslutningar i eljest oförändrad text ha markerats genom kursivering av de ord som närmast föregå resp. efterfölja den uteslutna texten.

2 kap. Om uppsikt över samhällets barnavård.**20 §.**

Länsstyrelserna hava — — — omständigheterna påkallas.

I allt vad som rör länsstyrelsens befattning med kommunernas barnavård skola länsstyrelserna hava biträde av barnavårdskonsulenter och *barnavårdsassistenter*, vilka jämväl skola hava till uppgift att tillhandagå med upplysningar och råd rörande barnavården. *Befattningen som barnavårdskonsulent skall innehavas av fattigvårdskonsulent, varom förmäles i lagen om fattigvården. Konungen utfärdar instruktion för fattigvårdskonsulenterna i deras egenskap av jämväl barnavårdskonsulenter. Länsstyrelsen har att utfärda föreskrifter angående fördelningen mellan barnavårdskonsulent och länets barnavårdsassistent av sådana arbetsuppgifter, vilka icke enligt lag eller författning eller förenämnda instruktion uteslutande tillkomma någon av dessa befattningshavare.*

Där så — — — ungdoms vård.

21 §.

Jämte det — — — dess utveckling i fråga — — — närmare föreskrifter. *Barnavårdsanstalterna skola stå under socialstyrelsens tillsyn. Angående tillsyn — — — förordnar Konungen.*

4 kap. Om behandlingen av omhändertagna.**33 §.**

Där ej tillfredsställande observation av omhändertaget barn kommer till stånd i annan ordning, bör barnet för sådant ändamål intagas å upptagningshem, varom förmäles i 5 kap. Så bör ock, där ej särskilda omständigheter annat föranleda, ske om av annan anledning avgörande ej omedelbart kan träffas rörande den för omhändertaget barn lämpligaste vårdformen; och må, där plats å upptagningshem inom länet ej omedelbart står till buds, barnet för tillfället intagas i anstalt som omförmäles i 31 § lagen om fattigvården. Barn, som här avses, må ej utan medgivande av barnavårdsassistent vistas å sådan anstalt under längre tid än en månad.

34 §.

1 mom. Omhändertaget barn, som icke är vanartat, *skall*, där ej särskilda omständigheter annat föranleda, utackorderas i ett för ändamålet lämpat enskilt hem.

Utackordering får endast ske till personer, rörande vilkas lämplighet och förmåga att uppfylla de skyldigheter, som för vart fall åligga dem, nämnden genom föregående undersökning gjort sig förvissad. Om utackordingen bör *träffas skriftligt avtal*, i vilket ömsesidiga skyldigheter och rättigheter angivas.

2 mom. Föranleda särskilda omständigheter, att omhändertaget barn, som icke är vanartat, ej lämpligen bör vårdas i enskilt hem, eller finnes ej sådant att tillgå, bör barnet överlämnas till *barnhem*, varom förmäles i 5 kap.

3 mom. Nämnden skall övervaka, att den, som mottagit barn till vård, fullgör sina skyldigheter. Nämnden bör även med uppmärksamhet följa bar-

nets utveckling och verka för att det erhåller den utbildning, som med hänsyn till barnets anlag och övriga omständigheter finnes lämplig.

Har barnet överlämnats till barnhem inom annan kommun, skall anmälan härom ofördröjligen göras hos barnavårdsnämnden därstädes.

5 kap. Om barnavårdsanstalter och skyddshem m. m.

Barnavårdsanstalter.

39 §.

1 mom. Med barnavårdsanstalt förstås i denna lag för barns vård och uppfostran avsedd anstalt, som ej är att hänföra till sjukhus, sjukhem, anstalt för abnorma eller vanföra, skyddshem, allmän uppfostringsanstalt eller skolhem, vilket tillhör skoldistrikt.

2 mom. Barnavårdsanstalterna indelas i barnhem, barnavårdsanstalter för halvöppen vård och barnkolonier.

Till barnhem äro att hänföra:

spädbarnshem, för vård av späda barn, vilka icke åtföljas av sina mödrar; mödrahem (vårdhem, hemskolor), för vård av mödrar med späda barn samt väntande mödrar och ensamma spädbarn;

upptagningshem, för tillfällig vård och uppfostran samt observation av barn; samt

barnhem för varaktig vård, för vård och uppfostran av barn under längre tidrymd.

Till barnavårdsanstalter för halvöppen vård äro att hänföra:

daghem, för heldagsvård av barn;

lekskolor, för beredande av vistelse och fostran av barn under begränsad tid av dagen; samt

eftermiddagshem, för beredande åt skolbarn av vistelse under tillsyn efter skolarbetets slut för dagen.

Barnkolonierna hava till syfte att bereda vård och uppfostran av barn under en begränsad del av året.

3 mom. Närmare föreskrifter angående barnavårdsanstalternas verksamhet meddelas av Konungen.

40 §.

Varje landstingsområde skall äga tillgång till erforderligt antal platser å för områdets gemensamma behov avsedda, ändamålsenligt förlagda och anordnade spädbarnshem, mödrahem, upptagningshem och barnhem för varaktig vård.

För varje landstingsområde skall genom landstingets försorg upprättas en plan för barnhemsvårdens ordnande, vilken plan skall underställas socialstyrelsen för godkännande.

I den mån annan icke drager försorg härom, skall det åligga landsting att till erforderligt antal anordna och driva barnhem, som i första stycket sägs. Landstinget vare ock skyldigt att, där erforderliga medel icke annorledes tillhandahållas, bestrida kostnaderna för anordnandet och driften av annan tillhöriga barnhem, vilka ingå som led i ovannämnda plan, i den mån deras vårdplatser äro avsedda för landstingsområdets gemensamma behov.

Vad i denna paragraf finnes föreskrivet angående landsting och landstingsområde skall, såvitt angår stad, som ej deltagar i landsting, äga motsvarande tillämpning i avseende å staden.

41 §.

1 mom. Ämnar landsting eller kommun upprätta barnhem, skall plan för hemmet och dess verksamhet underställas socialstyrelsen för godkännande. Godkännande må ej lämnas, där ej hemmet med hänsyn till belägenhet, utrymme, inredning och övriga anordningar finnes vara så beskaffat, att där intagna barn kunna erhålla tillfredsställande vård och uppfostran.

2 mom. Vill annan än landsting eller kommun upprätta barnhem, skall tillstånd härtill lämnas av socialstyrelsen. Tillstånd må ej meddelas, med mindre socialstyrelsen finner, att hemmet med hänsyn till belägenhet, utrymme och inredning är så beskaffat, att där intagna barn kunna erhålla tillfredsställande vård och uppfostran, ävensom att med hänsyn till hemmets ledning och personal samt ekonomiska förhållanden trygghet finnes för dess ändamålsenliga skötsel.

Om lämnat tillstånd skall meddelas skriftligt bevis, vari utsättes innehavarens namn, barnhemmets benämning och belägenhet samt det högsta antal barn, som må därstädes samtidigt vårdas, med särskilt angivande av antalet barn under ett års ålder.

På socialstyrelsen ankommer att pröva, huruvida för barnhem, som i detta mom. sägs, skall finnas reglemente, samt fastställa sådant.

3 mom. Ämnar någon upprätta barnavårdsanstalt för halvöppen vård skall, innan anstalten tages i bruk för sådant ändamål, anmälan därom göras hos såväl socialstyrelsen som barnavårdsnämnden i den kommun, där anstalten är belägen. Dylik anmälan skall ock ske, innan barnkoloni första gången tages i bruk för avsett ändamål.

4 mom. Vad i 1—3 mom. stadgas angående skyldighet att söka godkännande eller tillstånd eller att göra anmälan skall ej äga tillämpning, där enligt vad därom är särskilt stadgat statsbidrag beviljats till barnavårdsanstaltens anordnande eller drift.

5 mom. Vad i 1—3 mom. stadgas angående skyldighet att söka godkännande eller tillstånd eller att göra anmälan skall äga motsvarande tillämpning, där den, som driver barnavårdsanstalt, vill flytta denna till annan lägenhet, utvidga anstalten eller vidtaga större förändring beträffande densamma eller där ombyte av innehavare skall ske; dock skall, när barnavårdsanstalt för halvöppen vård eller barnkoloni skall flyttas till annan kommun, vad i 4 mom. stadgas angående anmälan till barnavårdsnämnd avse barnavårdsnämnden i den kommun, dit anstalten flyttas.

Intagning i barnhem samt vårddiden därstädes.

41 a §.

1 mom. Medgivande till intagning av visst barn i barnhem skall lämnas av hemmets styrelse eller av styrelsen därtill förordnad person. Där styrelse ej finnes, skall vad nu sagts äga motsvarande tillämpning med avseende å hemmets ägare. Innan barn intages i barnhem, vars vårdplatser helt eller till huvudsaklig del äro avsedda för landstingsområdes gemensamma behov, bör samråd i ärendet hava ägt rum med barnavårdsassistenten. Intagning i barnhem för varaktig vård må ej ske, med mindre denne godkänner åtgärden.

2 mom. Barn må ej vårdas i barnhem under längre sammanlagd tidrymd än tolv månader, med mindre barnavårdsassistenten lämnar medgivande härtill. Sådant medgivande skall, där barnet är intaget i barnhem för varaktig vård, lämnas för högst två år och eljest för högst ett år åt gången.

3 mom. I fråga om barnhem, som är beläget i Stockholm, skall vad i 1 mom. sista punkten samt 2 mom. stadgas angående barnavårdsassistent äga motsvarande tillämpning med avseende å socialstyrelsens barnavårdsinspektris.

Tillsyn.

42 §.

1 mom. Barnavårdsnämnden skall noggrant tillse, att verksamheten vid envar barnavårdsanstalt, som är belägen inom kommunen, bedrives med iakttagande av för anstalten gällande bestämmelser samt att förhållandena vid anstalten äro sådana, att där intagna barn kunna erhålla tillfredsställande vård och uppfostran samt vad angår barn, som äro intagna i barnhem, i händelse av sjukdom, den särskilda vård som omständigheterna påkalla. Särskild uppmärksamhet skall ägnas åt vården av i barnavårdsanstalt intagna späda barn.

2 mom. I den mån så prövas lämpligt, må socialstyrelsen tills vidare medgiva barnavårdsanstalt befrielse från den i 1 mom. föreskrivna tillsynen. Medgivande skall avse bestämd lägenhet; och må för detsamma uppställas de villkor, som prövas erforderliga.

Åtgärder mot missförhållanden i barnavårdsanstalt.

42 a §.

1 mom. Finner barnavårdsnämnd efter anmälan, som i 17 § sägs, eller eljest, att verksamheten vid barnavårdsanstalt, som är belägen inom kommunen och som drives av annan än denna, bedrives med åsidosättande av gällande bestämmelser, eller att förhållandena vid dylik anstalt äro sådana, att barn ej kunna där erhålla tillfredsställande vård och uppfostran, har nämnden att genom lämpliga föreställningar hos anstaltens innehavare eller hos dess styrelse söka åstadkomma rättelse.

Har anmälan gjorts av någon, som i 17 § andra stycket sägs, men underlåter nämnden att vidtaga de åtgärder, vartill omständigheterna föranleda, skall den som gjort anmälan bringa förhållandet till socialstyrelsens kännedom.

2 mom. Leder åtgärd, som i 1 mom. första stycket avses, ej till åsyftad verkan, har nämnden att anmäla saken hos socialstyrelsen.

Råda i barnavårdsanstalten sådana missförhållanden, att barn icke kunna utan fara för liv eller hälsa vårdas där till dess socialstyrelsen hinner besluta i ärendet, har barnavårdsnämnden att tillse, att å anstalten intagna barn omedelbart skiljas därifrån samt, där så finnes erforderligt, genom nämndens försorg beredas lämplig vård. För detta ändamål må nämnden omhändertaga barnen och med dem förfara såsom med barn, som omhändertagits för samhällsvård.

I avseende å behandlingen av ärende angående barns omhändertagande jämlikt detta moment skall vad i 31 § är stadgat om omhändertagande för samhällsvård äga motsvarande tillämpning.

Finner socialstyrelsen i anledning av anmälan eller eljest, att missförhållande som i 1 mom. sägs föreligger vid barnavårdsanstalt, skall anstaltens innehavare eller dess styrelse åläggas att vidtaga tjänliga åtgärder för missförhållandets avhjälpan. Finnes sådan åtgärd otjänlig eller utan verkan,

skall socialstyrelsen återkalla tillståndet till verksamhetens bedrivande, där sådant lämnats, samt eljest meddela förbud för barns mottagande å anstalten.

3 mom. Vad i 1 och 2 mom. stadgas skall äga motsvarande tillämpning, när barnavårdsnämnden eller socialstyrelsen efter anmälan, som i 41 § 3 mom. sägs, eller eljest finner anledning antaga, att missförhållande, som i förstnämnda lagrum avses, kommer att föreligga vid barnavårdsanstalt för halvöppen barnavård eller barnkoloni.

7 kap. Om fosterbarnsvård och fosterbarnskontroll m. m.

Inledande bestämmelser.

49 §.

1 mom. Barn under sexton år, som fostras hos annan än föräldrarna, benämnes i denna lag *fosterbarn* och står under barnavårdsnämndens tillsyn i enlighet med bestämmelserna i detta kapitel.

2 mom. Då särskilda omständigheter därtill föranleda, äger barnavårdsnämnden eller, i brådskande fall, dess ordförande besluta, att barn under sexton år, vilket vistas hos annan än föräldrarna men ej är jämlikt 1 mom. att hänföra till fosterbarn, skall tills vidare anses såsom sådant; och skall i dylikt fall vad i detta kapitel och 73 § är stadgat äga tillämpning. Då sådant beslut meddelas av ordföranden, skall anmälan därom göras vid nästa sammanträde hos nämnden, som prövar, huruvida beslutet skall äga bestånd.

3 mom. I denna lag förstås med

fosterhem: enskilt hem, vari fosterbarn mottagits; samt

barnafostrare: den, som i fosterhem mottagit fosterbarn.

50 §.

Bestämmelserna i detta kapitel äga ej tillämpning å barn, som omhändertagits av kommunens barnavårdsnämnd och som vistas inom kommunen.

Ansökan och anmälan.

51 §.

1 mom. Barn under ett år må ej mottagas i fosterhem, med mindre barnavårdsnämnden i den kommun, där det ifrågasatta fosterhemmet är beläget, lämnat tillstånd härtill. Ansökan om tillstånd skall göras av den som ämnar mottaga barnet.

2 mom. Den som ämnar överlämna barn över ett år till enskilt hem under sådana omständigheter, att barnet enligt vad i 49 § 1 mom. sägs, varder fosterbarn, ävensom den som har för avsikt att i sitt hem mottaga sådant barn, skall i god tid och senast tre dagar innan överlämnande respektive mottagande av barnet sker göra anmälan därom hos barnavårdsnämnden i den kommun, där det tilltänkta fosterhemmet är beläget.

3 mom. Ansökan om tillstånd, som i 1 mom. sägs, samt anmälan, som i 2 mom. avses, skall innehålla uppgift om

a) barnafostrarens namn och adress;

b) dens namn och adress, som ämnar överlämna barnet.

Vid ansökan och anmälan eller inom den tid, nämnden förelägger, skall företes utdrag av födelse- och dopbok eller åldersbetyg rörande barnet samt lämnas redogörelse för de villkor, under vilka barnet skall mottagas, och de

förhållanden i övrigt, som hava betydelse för bedömande av fosterhemmets eller barnhemmets lämplighet.

Ansökan och anmälan kan göras skriftligen eller muntligen och må ske, utom hos nämnden, även hos de i 17 § första stycket omförmälda personer.

4 mom. Innan fosterhem flyttas till annan lägenhet inom kommunen, åligger det barnafostraren att därom göra anmälan, som i 2 mom. sägs, hos barnavårdsnämnden.

Innan fosterhem flyttas till annan kommun är barnafostraren skyldig att därom göra anmälan hos barnavårdsnämnden i såväl denna som avflyttningsskommunen.

5 mom. Har fosterbarn avlidit eller har barnafostraren lämnat detsamma ifrån sig annorstädes än till fosterhem, skall han hos barnavårdsnämnden göra anmälan därom, i stad eller köping med egen kommunalförvaltning inom två dagar och eljest inom fyra dagar, efter det barnet avlidit eller bortlämnats.

Förundersökning och tillsyn.

52 §.

1 mom. När ansökan eller anmälan, som i 51 § 1, 2 och 4 mom. sägs, inkommit till barnavårdsnämnden eller nämnden eljest finner anledning antaga, att någon har för avsikt att mottaga fosterbarn, har nämnden att, såframt den icke redan äger noggrann kännedom om hemmet, ofördröjligen låta verkställa undersökning angående dess beskaffenhet.

2 mom. Vid prövning av fosterhems och barnafostrares lämplighet bör barnavårdsnämnden såvitt möjligt tillse, att erforderliga förutsättningar äro för handen för att barnet skall erhålla vård och uppfostran, likvärdig med den som beredes i ett gott föräldrahem, ävensom för att mellan fosterbarnet och barnafostraren skola kunna uppkomma samma band som mellan naturliga föräldrar och deras barn. Barnafostrare böra i regel vara äkta makar. Särskilt bör iakttagas, att åldersskillnaden mellan barnafostrare och fosterbarn ej är större än som med hänsyn till barnets vård och fostran är lämpligt. Där ej särskilda omständigheter föranleda, må i samma fosterhem ej samtidigt vårdas flera än två fosterbarn, med mindre samtliga dessa äro syskon. Har barnafostraren egna barn, vilka vårdas i föräldrahemmet, bör fosterbarnet vara yngre än dessa.

3 mom. Ansökan, som i 51 § 1 mom. sägs, må ej bifallas, där ej barnavårdsnämnden med iakttagande av vad i 2 mom. stadgas ävensom med hänsyn till övriga omständigheter finner det kunna antagas, att barnet hos sökanden skall erhålla tillfredsställande vård och uppfostran.

Där nämnden i anledning av ansökan, anmälan eller eljest finner fara föreligga, att fosterbarn icke kan erhålla tillfredsställande vård och uppfostran hos person, som kan antagas hava för avsikt att mottaga sådant barn, skall nämnden meddela förbud för honom att mottaga fosterbarn.

4 mom. Fosterbarn må ej mottagas av den, som lider av tuberkulos i smittsamt skede eller könssjukdom i sådant skede, ej heller må fosterbarn mottagas i fosterhem, i vilket hushållsmedlem är behäftad med sjukdom, som nu sagts.

53 §.

1 mom. Vare sig ansökan eller anmälan, som i 51 § 1, 2 och 4 mom. sägs, skett eller ej, har barnavårdsnämnden att öva noggrann tillsyn över alla fosterhem inom kommunen i syfte att trygga att fosterbarn komma i åtnju-

tande av tillfredsställande vård och uppfostran, samt, i händelse av sjukdom, den särskilda vård som omständigheterna påkalla. Synnerlig uppmärksamhet skall ägnas åt vården av späda barn.

Nämnden bör jämväl verka för att fosterbarn erhåller den utbildning, som med hänsyn till barnets anlag och övriga omständigheter finnes lämplig.

Nämnden har att giva de barnafostrare, vilka äro i behov därav, erforderliga föreskrifter rörande barns vård och uppfostran.

2 mom. Fosterbarn står under barnavårdsnämnds tillsyn intill dess barnet fyllt sexton år; nämnden må dock, där så prövas lämpligt för att förebygga vanart hos barnet eller för att främja dess yrkesutbildning eller när eljest särskild anledning föreligger, besluta, att fosterbarn skall stå under tillsyn under viss tid därefter, dock i intet fall längre än till fyllda aderton år. Under tid för vilken förordnande, som nu sagts, meddelats, skola med avseende å barnet, fosterhemmet och barnafostraren bestämmelserna i detta kapitel gälla, där ej nedan annorlunda stadgas.

3 mom. Närmare föreskrifter angående ordningen för nämndens tillsyn meddelas av Konungen.

Åtgärder mot missförhållanden i fosterhem.

55 §.

1 mom. Prövar nämnden de i 54 § anvisade åtgärderna vara gagnlösa, eller hava sådana åtgärder vidtagits, utan att rättelse vunnits, skall nämnden förelägga barnafostraren att inom tid, som av nämnden bestämmes, lämna barnet från sig till den, som är skyldig att taga vård om detsamma. Befinnes ej detta lämpligt, eller kan barnet ej utan allvarlig våda kvarbliva i fosterhemmet, till dess det kan, på sätt nyss är föreskrivet, av barnafostraren avlämnas, har barnavårdsnämnden att omhändertaga barnet och därmed förfara såsom med barn, som omhändertagits för samhällsvård; dock skall vad nu sagts ej äga tillämpning med avseende å barn, som fyllt sexton år.

I avseende å behandlingen av ärende angående barns omhändertagande jämlikt denna paragraf skall vad i 31 § är stadgat om omhändertagande för samhällsvård äga motsvarande tillämpning.

Då åtgärd vidtagits enligt *detta moment*, åligger det nämnden att härom ofördröjligen underrätta den, som är skyldig att taga vård om barnet.

2 mom. Har nämnden vidtagit åtgärd, som i 1 mom. sägs, äger nämnden tillika, om skäl därtill föreligger, meddela barnafostraren förbud att vidare mottaga fosterbarn.

56 §.

1 mom. Förbud för viss person att mottaga fosterbarn fortfar att gälla även om den, som förbudet gäller, flyttar till annan kommun. Den barnavårdsnämnd, som meddelat förbudet, skall, då den erhåller kännedom om avflyttningen, ofördröjligen lämna barnavårdsnämnden i den kommun, dit inflyttningen uppgivits skola ske eller veterligen ägt rum, underrättelse om förbudet. Barnavårdsnämnd, som erhållit sådan underrättelse, skall ock, där den person, förbudet gäller, ånyo avflyttar till annan kommun, om förbudet underrätta barnavårdsnämnden i sistnämnda kommun.

2 mom. Förbud må av barnavårdsnämnden återkallas, när förhållandena giva anledning därtill. Har den, som förbjudits mottaga fosterbarn, flyttat

till annan kommun, ankommer på barnavårdsnämnden i denna kommun att besluta om återkallelse av förbudet.

57 §.

Försummar barnafostrare skyldighet att söka tillstånd eller göra anmälan, som i 51 § förmäles, må barnavårdsnämnden, där den finner omständigheterna därtill föranleda, vidtaga åtgärd enligt 55 § 1 mom. ävensom meddela förbud för honom att mottaga fosterbarn.

Särskilda bestämmelser angående vård i vissa enskilda hem.

59 §.

1 mom. Har enskild person i sitt hem mot ersättning mottagit annans barn utan att detta är att anse som fosterbarn, skall, sedan vården fortfarit under åtta dagar, anmälan ofördröjligen göras hos barnavårdsnämnden i den kommun, där hemmet är beläget. Är barnet att anse som feriebarn, föreligger anmälningsskyldighet, som nu sagts, allenast första gången varje år, som hemmet upplåtes för sådant ändamål.

2 mom. Då barnavårdsnämnden erhållit vetskap om fall som i 1 mom. avses, har nämnden att, såframt den ej redan äger noggrann kännedom om hemmet, ofördröjligen låta verkställa undersökning angående dess beskaffenhet.

Även eljest har nämnden att, i den mån så prövas påkallat, låta verkställa undersökning av förhållandena i enskilda hem, varom i 1 mom. förmäles.

3 mom. Den, för vilken förbud utfärdats att mottaga fosterbarn, må ej mottaga barn, som i 1 mom. avses.

Undantag från bestämmelserna i detta kapitel.

60 §.

1 mom. Konungen må, där barnavårdsnämnd prövas hava vidtagit fullt betryggande anordningar för tillsyn över barn, som av nämnden överlämnats till fosterhem utom vederbörande kommun, medgiva befrielse tills vidare under högst tio år, i den mån så prövas lämpligt, från tillämpningen av bestämmelserna i detta kapitel, såvitt angår dylika barn.

2 mom. Dylikt medgivande — — — tillhöra anstalten.

3 mom. Barnavårdsnämnd må, då synnerliga skäl därtill föreligga, tills vidare medgiva befrielse, i den mån så prövas lämpligt, från tillämpningen av bestämmelserna i detta kapitel beträffande fosterhem.

4 mom. Den, som erhållit medgivande som i 1 och 2 mom. sägs, vare, där fosterbarn överlämnats till fosterhem inom annan kommun, skyldig att ofördröjligen göra anmälan härom hos barnavårdsnämnden därstädes. När barnafostrare, som i 3 mom. avses, mottagit fosterbarn, skall anmälan härom ofördröjligen göras hos barnavårdsnämnden.

10 kap. Straffbestämmelser och allmänna föreskrifter.

73 §.

Försummar någon att fullgöra anmälningsskyldighet i fall, som omförmäles i 41 § 3 och 5 mom., 51 § 2, 4 och 5 mom. eller 59 §, vare förfallen till böter från och med fem till och med etthundra kronor. Lag samma vare,

där någon mottager fosterbarn under ett år utan att hava erhållit tillstånd som i 51 § 1 mom. sägs.

Har någon i trots av förbud, varom i 42 § 2 mom., 52 §, 55 § 2 mom. eller 57 § sägs, mottagit barn, straffes med dagsböter, dock ej under fem, eller, då omständigheterna äro synnerligen försvårande, med fängelse i högst sex månader. Lag samma vare, där någon i trots av stadgandet i 49 a § 2 mom. med vetskap om sjukdom, som där avses, i sitt hem mottagit fosterbarn, ävensom där någon i enskilt hem eller barnhem mottagit barn utan att inne-hava tillstånd, där sådant erfordrats.

80 §.

Barnavårdsnämnden skall årligen före januari månads utgång till barnavårdsassistenten ävensom till provinsialläkaren eller extra provinsialläkaren i det distrikt, dit kommunen hör, avgiva förteckning å samtliga under nämndens tillsyn stående barn, som vid slutet av nästföregående år vårdades i fosterhem och barnhem inom kommunen. Förteckningen skall för varje barn innehålla uppgift å barnets namn och födelsedag, barnafostrarens namn och adress ävensom, då barnet mottagits å barnhem, dettas benämning.

11 kap. Om klagan i mål och ärenden enligt denna lag.

81 §.

1 mom. Då barnavårdsnämnd meddelat beslut, varigenom barns omhändertagande för samhällsvård vägrats,

eller barnavårdsassistent eller socialstyrelsens barnavårdsinspektris meddelat beslut i fråga, som avses i 41 a §,

eller barnavårdsnämnd eller styrelse för skyddshem avslagit framställning om slutlig utskrivning av för skyddsuppfostran omhändertagen,

eller barnavårdsnämnd meddelat beslut i fråga, som avses i 7 kap.,

eller barnavårdsnämnd eller styrelse för anstalt meddelat beslut rörande behandlingen vid fullgörande av arbetsskyldighet eller beträffande kvarhållande av arbetsskyldig å anstalten eller i arbetet,

eller barnavårdsnämnd meddelat beslut i annat ärende enligt denna lag, vilket icke angår i 3, 4 eller 6 kap. avsedd fråga och icke heller förvaltningsfråga, för vars behandling nämnden jämlikt de i denna lag eller kommunallagarna givna föreskrifter är ansvarig endast inför kommunen,

må den, som beslutet rör, anföra besvär hos länsstyrelsen inom trettio dagar, räknade från det han av beslutet erhållit del; dock går beslutet i verkställighet, där ej förbud däremot meddelas av länsstyrelsen.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1945, dock att vad i 40 § första stycket och tredje stycket första punkten föreskrives i fråga om landstingsområde och landsting, vilka stadganden enligt sista stycket i samma paragraf skola äga motsvarande tillämpning med avseende å stad, som icke deltagit i landsting, icke skall gälla förr än fem år förflutit från det lagen trätt i kraft.

Den i 40 § andra stycket omförmälda planen för barnhemsvårdens ordnande skall för varje landstingsområde respektive stad, som ej deltagit i landsting, senast den 1 oktober 1945 ingivas till socialstyrelsen. Över planen skall yttrande inhämtas från länsstyrelsen och vederbörande barnavårdsförbund eller motsvarande sammanslutning.

Anmälan om barnavårdsanstalt för halvöppen vård och barnkoloni, som upprättats före lagens ikraftträdande, skall inom sex månader från nämnda tidpunkt ingivas till såväl socialstyrelsen som barnavårdsnämnden i den kommun, där anstalten är belägen.

Försummar någon att fullgöra anmälningsskyldighet, som nu sagts, vare förfallen till böter från och med fem till och med etthundra kronor.

Böter, som ådömas enligt detta stadgande, tillfalla kronan. Saknas tillgång till deras fulla gäldande, skola de förvandlas enligt allmän strafflag.

Fattigvårds- och barnavårdskonsulenternas verksamhetsdistrikt enligt socialstyrelsens förslag i augusti 1944.

Distriktets nr och omfattning. Konsulentens bostadsort	Folkmängd den 1/1 1942	Area ¹ km ²	Antal kommuner 1/1 1942	Antal understöds-tagare ²	Antal ålderdomshem ³	Antal barnhem ⁴
1. distr. Stockholm	1 028 954	12 656	210	97 822	129	82
Därav: Stockholms stad ..	599 962	137	1	60 915	14	32
Stockholms län	290 467	7 386	121	26 947	79	42
Uppsala län	138 525	5 133	88	9 960	36	8
2. distr. Västerås	363 364	12 679	164	24 696	126	19
Därav: Södermanlands län	193 066	6 238	95	13 398	74	9
Västmanlands » ..	170 298	6 441	69	11 298	52	10
3. distr. Linköping	547 738	20 934	264	46 558	180	26
Därav: Östergötlands län..	319 974	9 973	152	28 560	107	18
Kalmar län	227 764	10 961	112	17 998	73	8
4. distr. Växjö	394 703	19 524	224	18 908	145	15
Därav: Jönköpings län	243 267	10 617	136	10 244	92	10
Kronobergs »	151 436	8 907	88	8 664	53	5
5. distr. Kristianstad	394 073	9 082	192	26 161	96	18
Därav: Blekinge län	145 343	22 909	41	13 053	28	7
Kristianstads län ..	248 730	6 173	151	13 108	68	11
6. distr. Malmö	—	—	—	—	—	—
Malmöhus län	532 279	4 734	245	36 372	105	27
7. distr. Göteborg	639 270	9 709	185	53 524	121	40
Därav: Hallands län	151 973	4 746	91	7 442	54	9
Göteb.-o. Bohus län	487 297	4 963	94	46 082	67	31
8. distr. Vänersborg	—	—	—	—	—	—
Älvsborgs län	330 090	11 685	223	18 683	105	20
9. distr. Mariestad	—	—	—	—	—	—
Skaraborgs län	230 340	8 087	265	11 841	85	6
10. distr. Karlstad	496 258	25 895	158	37 325	132	20
Därav: Värmlands län	267 852	17 467	93	22 052	75	9
Örebro län	228 406	8 428	65	15 273	57	11
11. distr. Falun	523 880	46 351	112	47 635	79	30
Därav: Kopparbergs län ..	250 066	28 168	57	18 464	38	13
Gävleborgs län	273 814	18 183	55	29 171	41	17
12. distr. Härnösand	415 193	71 793	129	49 989	95	17
Därav: Västernorrlands län	275 319	24 123	67	38 930	60	12
Jämtlands län	139 874	47 670	62	11 059	35	5
13. distr. Luleå	441 460	154 079	61	48 770	57	18
Därav: Västerbottens län..	221 563	55 403	32	16 001	30	10
Norrbottnens län ..	219 897	98 676	29	32 769	27	8
Gotlands län, Stockholm....	58 872	3 140	92	2 965	7	3
Hela riket	6 406 474	410 348	2 524	521 249	1 462	341

¹ Vatten oräknat. — ² Hos fattigvården under år 1941; med understöd i alla former genom fattigvårdsstyrelserna. — ³ Enligt socialvårdskommitténs utredning 1938. — ⁴ Enligt barnavårdsstatistiken år 1940.

Bilaga C.

Socialvårdskommitténs förslag

till

kungörelse angående statsbidrag för uppförande eller inrättande av barnhem.**1 §.**

Statsbidrag må, under villkor som nedan angivas, utgå till landsting, kommun, förening, stiftelse eller annan för uppförande eller inrättande av barnhem av de i 39 § 2 mom. barnavårdslagen särskilt angivna kategorier.

2 §.

Statsbidrag må allenast utgå för barnhem, vilket ingår som led i en av socialstyrelsen godkänd plan för ordnandet av barnhemsvården inom vederbörande landstingsområde respektive inom stad, som ej deltagar i landsting; dock må, där särskilda skäl därtill äro, statsbidrag utgå jämväl för annat barnhem, som finnes tillgodose ett allmänt behov.

3 §.

Statsbidrag må utgå med följande belopp, nämligen:

a) där den, som ämnar anordna barnhem, för ändamålet uppför nybyggnad, med högst tre fjärdedelar av byggnadskostnaderna, däri ej inräknade kostnader för anskaffande av tomt och inventarier, dock att bidraget ej må överstiga 4 500 kronor för varje vårdplats, som barnhemmet med normal beläggning beräknas rymma;

b) där byggnad för ändamålet av vederbörande inköpes, med högst tre fjärdedelar av köpesumman i vad den avser själva byggnaden samt av kostnaderna för de om- eller tillbyggnadsarbeten, som erfordras för byggnadens användande till barnhem, dock att bidraget ej må överstiga 3 000 kronor för varje sådan vårdplats, som under a) sägs;

c) där till barnhem tages i anspråk i vederbörandes ägo befintlig byggnad, som ej av vederbörande uppförts eller inköpts för sådant ändamål, med högst tre fjärdedelar av kostnaderna för de om- eller tillbyggnadsarbeten, vilka erfordras för byggnadens användande till barnhem, dock att, där icke särskilda skäl till annat föranleda, bidraget ej må överstiga 2 000 kronor för varje sådan vårdplats, som under a) sägs.

4 §.

Ansökning om statsbidrag skall, ställd till Kungl. Maj:t, ingivas till socialstyrelsen samt vara åtföljd av följande handlingar:

a) beskrivning över byggnadstomtens storlek, läge och beskaffenhet;

b) *dels* fullständiga ritningar för barnhemmet i fråga jämte därtill hörande beskrivning, *dels* kostnadsförslag för hemmets uppförande eller inrättande, *dels* uppgift angående hemmets ändamål samt det högsta antal barn och deras högsta och lägsta ålder samt i fråga om mödrahem jämväl

det högsta antal mödrar, som hemmet samtidigt skall kunna mottaga, *dels ock* redogörelse beträffande den personal, som sökanden finner erforderlig för verksamhetens bedrivande, samt personalens utbildning;

c) av vederbörande avgiven förbindelse *dels* att icke utan Kungl. Maj:ts särskilda medgivande nedlägga barnhemmet eller använda detsamma till annat än det därmed avsedda ändamålet, *dels* att ej kräva högre vårdavgifter än dem, som för vart fall angivas i Kungl. Maj:ts kungörelse angående statsbidrag till driften av barnhem, *dels* att för hemmets del, utöver vad i stadgan angående barnavårdsanstalter sägs, underkasta sig bestämmelserna i denna kungörelse ävensom de föreskrifter i övrigt, som må varda i behörig ordning meddelade, *dels ock* att, om något av nu nämnda villkor icke skulle fullgöras, återbära uppburet statsbidrag eller så stor del därav, som av Kungl. Maj:t bestämmes.

Skall barnhemmet drivas av förening eller stiftelse, skall ansökningen jämväl innehålla uppgift å den, som äger att för sökanden tala och svara, samt vid ansökningen fogas ett exemplar av gällande stadgar.

5 §.

Sökes statsbidrag för barnhem av annan än landsting eller stad, som icke deltagar i landsting, skall socialstyrelsen inhämta yttrande av vederbörande landstings förvaltningsutskott respektive stadsfullmäktige.

Sedan de ingivna ritningarna blivit av socialstyrelsen granskade samt barnhemmets läge och plan i övrigt av socialstyrelsen godkänts, har sistnämnda styrelse att till Kungl. Maj:t insända ansökningen jämte därtill hörande handlingar ävensom eget yttrande, vilket skall innehålla *dels* uppgift om det högsta antal vårdplatser, som barnhemmet efter socialstyrelsens bedömande kan med normal beläggning inrymma, *dels ock* förslag till de särskilda villkor och bestämmelser, som med hänsyn till lokala förhållanden eller eljest böra föreskrivas för åtnjutande av statsbidrag.

Varder statsbidrag beviljat, må detta ej utbetalas, förrän barnhemmet blivit genom socialstyrelsens försorg avsynat och godkänt samt styrelsen granskat till riktigheten bestyrkta räkenskaper över anskaffningskostnaden eller räkenskapssammandrag, som i vederbörig ordning utsedda revisorer däröver upprättat. Finner socialstyrelsen därvid förhållanden hava inträtt, som böra föranleda ändring i statsbidragets belopp, har styrelsen att därom göra framställning hos Kungl. Maj:t. I motsatt fall äger socialstyrelsen att, på rekvisition, till vederbörande utbetala det beviljade bidraget av medel, som blivit för ändamålet anvisade.

6 §.

Av kommun, förening, stiftelse eller annan drivet barnhem, som erhåller statsbidrag jämlikt denna kungörelse, skall vara pliktigt mottaga barn från upptagningsområde, som socialstyrelsen bestämmer.

Denna kungörelse träder i kraft den 1 juli 1945.

Har landsting eller kommun efter den 1 januari 1942 påbörjat uppförande av eller inrättande av barnhem, som i denna kungörelse avses, må dock statsbidrag enligt denna kungörelse utgå, där synnerliga skäl därtill äro. Ansökning om statsbidrag skall i sådant fall ingivas före den 1 januari 1946.

Socialvårdskommitténs förslag
till
kungörelse angående statsbidrag till driften av barnhem.

1 §.

Statsbidrag må, under villkor som nedan angivas, utgå till landsting, kommun, förening, stiftelse eller annan för driften av barnhem av de i 39 § 2 mom. barnavårdslagen särskilt angivna kategorier.

2 §.

Statsbidrag må utgå allenast under villkor, att barnhemmet ingår som led i en av socialstyrelsen godkänd plan för ordnandet av barnhemsvården inom vederbörande landstingsområde, respektive inom stad, som ej deltagar i landsting; dock må, där särskilda skäl därtill äro, statsbidrag utgå jämväl för annat barnhem, som finnes tillgodose ett allmänt behov.

3 §.

Statsbidrag må utgå med följande belopp, nämligen:

a) för spädbarnshem, upptagningshem och barnhem för varaktig vård en krona 50 öre för dag och intaget barn;

b) för mödrahem av vårdhemstyp en krona 50 öre för dag och intagen väntande moder, samma belopp för dag och moder, som vårdas tillsammans med sitt späda barn, samt enahanda belopp för dag och intaget ensamt barn; samt

c) för mödrahem av hemskoletyp tre kronor 50 öre för dag och intagen väntande moder samt enahanda belopp för dag och moder, som vårdas tillsammans med sitt späda barn.

Såsom villkor för statsbidrag skall gälla:

för hemskola, att vårdavgift icke uttages;

för spädbarnshem och vårdhem, att vårdavgift för intaget ensamt spädbarn icke uttages med högre belopp än två kronor för dag; samt

för övriga fall, att vårdavgift icke uttages med högre belopp än en krona 50 öre för dag.

4 §.

Ansökning om statsbidrag ingives till och prövas av socialstyrelsen.

Ansökning skall innehålla uppgift å det antal vårdplatser, för vilket statsbidrag begäres, å storleken av den bestämda vårdavgiften för dag och intagen samt om de förhållanden i övrigt, vilka äro av betydelse för statsbidragsfrågans bedömande.

Där statsbidrag ej erhållits jämlikt kungörelsen angående statsbidrag för uppförande eller inrättande av barnhem eller där statsbidrag till driften av barnhemmet ej tidigare erhållits, skall ansökningen tillika vara åtföljd av följande handlingar:

a) kortfattad beskrivning över byggnadstomtens storlek, läge och beskaffenhet;

b) ritningar eller skiss över barnhemmet jämte kortfattad beskrivning över detsamma och dess inredning;

c) intyg från förste provinsialläkare eller förste stadsläkare angående lokalernas beskaffenhet;

d) uppgift angående hemmets ändamål samt det högsta antal barn och deras högsta och lägsta ålder samt i fråga om mödrahem jämväl det högsta antal mödrar, som hemmet samtidigt kan mottaga;

e) redogörelse beträffande vid barnhemmet anställd personal och dennas utbildning samt ordningen för läkarvårdens handhavande;

f) förbindelse av vederbörande att, så länge statsbidrag till driften utgår, för barnhemmets del underkasta sig bestämmelserna i denna kungörelse ävensom de föreskrifter i övrigt, som må varda i behörig ordning meddelade.

Drives barnhemmet av förening eller stiftelse, skall ansökningen jämväl innehålla uppgift å den, som äger att för sökanden tala och svara, samt vid ansökningen fogas ett exemplar av gällande stadgar.

Över ansökning av annan än landsting eller stad, som icke deltagar i landsting, skall socialstyrelsen inhämta yttrande av vederbörande landstings förvaltningsutskott respektive stadsfullmäktige.

5 §.

Bifalles ansökning, skall socialstyrelsen fastställa det högsta antal vårdplatser, för vilka statsbidrag må utgå, samt i övrigt meddela de särskilda bestämmelser, som finnas böra föreskrivas för erhållande av statsbidrag.

Sker ändring i de förhållanden, vilka förelegat vid ansökningens beviljande, skall anmälan därom göras till socialstyrelsen, som äger avgöra, huruvida vid anmälningen må bero eller ny ansökning skall ingivas och prövas. Fullgöres ej i avseende å barnhem, som tillerkänts statsbidrag till driftkostnaderna, villkor, som uppställts för bidragets tillgodonjutande, äger socialstyrelsen, där påkallad rättelse ej annorledes kan vinnas, förklara rätten till bidraget helt eller delvis förverkad.

6 §.

Beviljat statsbidrag utbetalas halvårsvis i efterskott. Rekvisition å beviljat statsbidrag skall ingivas till socialstyrelsen efter utgången av december och juni månader. Dylik rekvisition skall innehålla uppgift om det antal vård dagar under närmast föregående halvår, för vilket statsbidrag må utgå. Denna uppgift skall vara grundad på utdrag av barnhemmets journal och försedd med granskningspåskrift av länsstyrelsens barnavårdsassistent.

Efter granskning av rekvisitionen har socialstyrelsen att av medel, som blivit för ändamålet anvisade, till vederbörande utbetala godkänt belopp.

På därom gjord framställning äger socialstyrelsen utanordna förskott å beviljat statsbidrag, dock ej till högre belopp för varje halvår än som motsvarar hälften av det för halvåret beräknade statsbidraget. Erhållet förskott avräknas vid statsbidragets slutliga utanordnande.

Vid beräkning av statsbidrag för kortare tid än ett halvår skall varje månad beräknas till trettio dagar.

Formulär till rekvisition av statsbidrag fastställas av socialstyrelsen.

Denna kungörelse träder i kraft den 1 juli 1945.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING.

	Sid.
<i>Propositionen</i>	1
Förslag till lag angående ändring av lagen den 6 juni 1924 (nr 361) om samhällets barnavård och ungdomsskydd (barnavårdslag)	2
Förslag till lag angående ändrad lydelse av 32 § lagen den 14 juni 1918 (nr 422) om fattigvården.....	13
Förslag till förordning om ändrad lydelse av 7 § stadgan den 29 maj 1931 (nr 172) angående enskilda sjukhem och förlossningshem	14
<i>Utdrag av statsrådsprotokollet den 23 februari 1945</i>	15
Inledning	15
I. Lagstiftningen om barnavårdsanstalter	16
A. Gällande förhållanden.....	16
B. Allmänna synpunkter.....	29
C. Begreppet barnavårdsanstalt. Olika slag av dylika anstalter ..	37
D. Huvudmannaskapet för barnhemsvården.....	56
E. Koncessionstvång och anmälningsskyldighet vid upprättande av barnavårdsanstalter	80
F. Särskilda föreskrifter rörande intagning i barnhem och vistelse- tiden i sådana hem	88
G. Tillsynen över barnavårdsanstalterna. Åtgärder mot missför- hållanden vid dessa	94
II. Fosterbarnslagstiftningen	104
A. Nuvarande förhållanden.....	104
B. Fosterbarnsbegreppet	108
C. Koncessionstvång och anmälningsskyldighet beträffande fosterbarn..	114
D. Tillsyn över fosterbarn och fosterhem.....	129
E. Anmälningsskyldighet i vissa fall för mottagande i enskilda hem av barn i annan egenskap än som fosterbarn	132
III. Specialmotivering till författningsförslagen	137
A. Förslag till lag angående ändring av lagen den 6 juni 1924 (nr 361) om samhällets barnavård och ungdomsskydd (barnavårdslag)	137
B. Förslag till lag om ändrad lydelse av 32 § lagen den 14 juni 1918 (nr 422) om fattigvården	150
C. Förslag till förordning om ändrad lydelse av 7 § stadgan den 29 maj 1931 (nr 172) angående enskilda sjukhem och förloss- ningshem	150

	Sid.
IV. Anslagsfrågor.....	152
A. Fattigvårds- och barnavårdskonsulenter och barnavårdsassistenter	152
B. Statsbidrag till barnhem	167
Departementschefens hemställan	175
Bilagor:	
A. Socialvårdskommitténs förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 6 juni 1924 om samhällets barnavård och ungdomsskydd (barnavårdslag).....	177
B. Fattigvårds- och barnavårdskonsulenternas verksamhetsdistrikt enligt socialstyrelsens förslag i augusti 1944	188
C. Socialvårdskommitténs förslag till kungörelse angående statsbidrag till uppförande eller inrättande av barnhem	189
D. Socialvårdskommitténs förslag till kungörelse angående statsbidrag till driften av barnhem	191
